

საბუნებისმეტყველო

სატაური

მოძრაობა „სრულყოფილი ადამიანი - სრულყოფილი საზოგადოება“

1 1(2) 2001

შინაარსი

3	დიდება მართლისად მარხვა, ყვაველი ყოვლისა კეთილისა ნაყოფისა ანუ გზა აღდგომისაკენ პოეზია	32	„ღუენდე“ გარსია ლორკა
5	მანანა ჩიტისძე პროზა	39	მზის ჰიმნი „შამარერა“, როგორც ქართული ლექსის არქეტიპი გიზო ჭელიძე
7	შოთა არაბული პოეზია	43	ყოველ სიკვდილში გოჯითა და მადლით ვივსები ერეკლე საღლიანი
13	ტარიელ ხარხელაური ხალხური პოეზია	44	სოციოლოგია XXI საუკუნის ადამიანის უფლებათა დეკლარაცია
15	უცნობი ავტორები სიკვდილი არ არის საშიში...	53	ხელოვნებაა თავად უკვდავება ნათია ხოშტარია
17	თარგმანები	56	ქართული ასომთავრული და ბემბოს ფირის საიდუმლოება! თამაზ თავაძე
18	ერთ-არსებისა ერთისა		
20	ვიქტორ ნოზაძე ბუმბერაზი ადამიანი		
25	ფრაგმენტი წიგნიდან „გორა მბორგალი“		

ჟურნალის დამფუძნებელი: მოძრაობა „სრულყოფილი ადამიანი - სრულყოფილი საზოგადოება“

მთავარი რედაქტორი:

ერეკლე საღლიანი

რედაქტორი:

თამაზ თავაძე

ტექნიკური დირექტორი:

ვახტანგ რატიშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა:

გიორგი ძულიაშვილი

კორექტურა:

ეკა ბაკურაძე

x a t a u r i

დიდება მართლისაი

მეცნიერება, ჯანდაცვა, სპორტისა და მხატვრობის დარგების განვითარებისათვის

«მიუახლოვდნენ მოწაფეები იესოს და უთხრეს: «ჩვენ რატომ ვერ შევძელით მისი განდევნა?.. ხოლო მან უთხრა მათ: თქვენი მცირე რწმენის გამო... ეს მოდგმა კი მხოლოდ დაცვიითა და მარხვით განიდევნება».

მათე 18,19-21.

მიზანი ჩვენი სულიერი ცხოვრების და ობიექტი ჩვენი რელიგიური მიზანსწრაფვისა არის ღმერთში ჩვენი და ღმერთის ჩვენში მოქცევა-დაბრუნება, ანუ ჩვენი დაცემული - მომკვდარი ბუნების აღდგომა-განახლება, ამიტომაც ნებისმიერი რელიგიური მოვლენა თუ საკრალური აქტი აუცილებლად უნდა განიხილებოდეს სწორედ ამ უმთავრეს მიზანთან მჭიდრო კავშირში.

ჩვენ გვიახლოვდება უდიდესი ქრისტიანული დღესასწაული, დღე კოსმიური მნიშვნელობისა, ბრწყინვალე აღდგომა უფლისა და მაცხოვრის ჩვენისა იესო ქრისტესი. ეს არის მეუფე დღესასწაულთა, რამეთუ ნებისმიერ დღესასწაულში განიჭვრიტება აღდგომა, ხოლო თვით აღდგომაში კი დღესასწაულობს ყოველი დღესასწაული. დიდი და განუზომელია მნიშვნელობა ამ დღისა, რომლის ბრწყინვალეობამაც მთლიანად შესცვალა სამყაროს იერსახე, იძლია სიკვდილი და ჯოჯოხეთი, და განიხუნა სამოთხის ბჭენი.

ეს არის ჩვენი რწმენა და რწმენით დანახული სინამდვილე, რომელმაც თითოეული ადამიანის სულში უნდა იხეიძოს, თითოეულმა ამ რწმენაში უნდა იპოვოს შვება და სიხარული. ეს არის დღესასწაული, სადაც ყველა ჩვენთაგანს გვიხმობენ, მოგვიწოდებენ, თუმც მცირედნი წვეულთაგან მორჩილებენ ამ მოწოდებას.

წუთისოფელი, რამდენადაც ღმერთს მოკლებული რეალობაა, იმდენად საუფლოა სიკვდილისა, ხრწნადობისა და ტანჯვა-ვაებისა, ეს არის სივრცე, სადაც სიცრუე და ბოროტება - ეს უარსებო არსებობა ბრძანებლობს. წუთისოფელი, რომელიც ოდენ გეოგრაფიული სივრცე როდია, არამედ უმეტესად და უპირველესად ცნობიერების ხარისხია, მდაბალი და დაბნელებული ცნობიერებისა, რომელიც ღმერთს - არსებათა არსებას ვერ ცნობს, ვერ ცნობს საკუთარ თავს, ვერ ცნობს სამყაროს. ეს არის პარალიზებული არსებობა, სიხარულიდან დაშრეტილი უსიცოცხლო სიცოცხლე, რომელსაც სულიერ, მისტიურ ენაზე სიკვდილი ჰქვია და წინმსწრებია, როგორც მოვლენა ბიოლოგიური სიკვდილისა. ამგვარი ყოფის დასაბამზე მოგვითხრობს წიგნთა წიგნი ჩვენი ცხოვრების - ბიბლია, რომელიც ამ უდიდეს უბედურებას პირველ კაცთა მიერ მარხვის უგულებელყოფით ხსნის:

«გააფრთხილა უფალმა ღმერთმა ადამი, უთხრა: ყველა ხის ნაყოფი გეჭმება ამ ბაღში, მხოლოდ კეთილის და ბოროტის შეცნობის ხის ნაყოფი არ შეჭამო, რადგან როგორც კი შეჭამ მოკვდებიო». დაბ. 2, 16-17.

ეს იყო პირველი მცნება, პირველი მარხვა, პირველი გამოვლინება თავისუფალი ნებისა სიკვდილსა და სიცოცხლეს, სიცრუესა და ჭეშმარიტებას, მაცხოვარსა და მაცდურს შორის. მაშინ ჩვენ ვეურჩეთ უფლის სიტყვას, გავეტყეთ მარხვა, განვუდექით ღმერთს და ავირჩიეთ სიკვდილი სიცოცხლის ნაცვლად, გავცალკეთ ჭეშმარიტება სიცრუეზე და თავისუფლება მონობაზე. ღმერთის პატივი და თავგანისცემა სიცრუის მოძღვარს და მამას - გველს დასაბამისას, სატანას ვარგუნეთ. ასე შემოვიდა სიკვდილის სული სოფლად და წუთისოფლად გადააქცია იგი. ცოდვის რჯულმა შერყვნა ღვთიუქმნილი, უზადო ბუნება კაცისა და გახადა ბუნებრიობა არაბუნებრივი, დაცემული და მადლს მოკლებული. ეს გლობალური მასშტაბის ტრაგედიაა, რომელსაც გაცნობიერება სჭირდება, როგორც მაცხოვარი ბრძანებს: «შეიცნობთ ჭეშმარიტებას და ჭეშმარიტება გაგანთავისუფლებთ თქვენ». იოანე 8,32.

ცოდვამ, რაც ზემოთ აღნიშნულ დარღვევაში გამოვლინდა, დაამდაბლა ადამიანის შემეცნებითი უნარი, დაანაწევრა ურთიერთდაპირისპირებით სულისა და სხეულის მთლიანობა და სასიცოცხლო ძალები. აქედან გამოძინარე. ცოდვაში მყოფი ვერ გრძნობს თავის მძიმე მდგომარეობას და მითუმეტეს, ვერ აცნობიერებს მას. ეს არის დაცემული არსებობა, რასაც რელიგიურ ენაზე სიკვდილი ჰქვია. ამ მძიმე მდგომარეობის გრძნობებში ასახვის და გაცნობიერების დასაწყისი არის მოქცევის, მობრუნების წერტილი, რომელიც გამოიხატება რელიგიური ცნებით - სინანული, ბერძნულად «მეტანოია», რაც მოქცევას, მეტამორფოზას, ფერისცვალებას გონებისას გულისხმობს. ეს არის უდიდესი სულიერი აქტი უკვდავებისაკენ მიმართული, რადგანაც სინანულშია ჩვენი ხსნა, რომელიც მიგვაახლებს საუკუნო სიხარულს - ჩვენი ზეციური მამის სასუფეველს, საგანეს მოუკლებელი სიხარულისას. წმინდა ეკლესიამ ამიტომაც დააწესა დიდმარხვის ორმოცდღიანი პერიოდი,

როგორც სულიერი სივრცე სინანულისა, რომელზეც აღმასვლით უნდა მოხდეს ჩვენი არსების რეანიმაცია - რეაბილიტაცია, რათა შინაგანად განწმენდილები აღვიდეთ წმინდა აღდგომის მთაზე, გამოუთქმელი სიხარულის მწვერვალზე. ეს არის საკრალური აქტი, რომელშიც ესუსტდებით, რომ გავძლიერდეთ, ვგლოვობთ, რომ გვიხაროდეს და ვკვდებით, რომ აღვდგეთ. უფლის სიტყვისამებრ - «ჭეშმარიტად გეუბნებით თქვენ: იტირებთ და ივალალებთ, წუთისოფელი კი გაიხარებს... თქვენ დამწუხრდებით, მაგრამ თქვენი მწუხარება სიხარულად იქცევა...» იოანე 17, 20. ამავდროულად ეს არის მიბაძვა მაცხოვრის წმინდა მარხვისა, როგორც გამარ

ჯვება პირველცოდვანზე და დღესასწაული მეორედ შობის მისტერიისა.

ახლა უფრო კონკრეტულად მარხვის შესახებ, რაც ძველ ქართულ ლექსიკაში სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს შენახვას, დაცვას. ეს რელიგიური მოვლენა გარკვეული პრინციპების ერთგულებას გულისხმობს. ზემოთ აღნიშნულის შესაბამისად, მარხვა, როგორც საკრამენტო, კაცობრიობის ხნისა და ჯერ კიდევ სამოთხიდან იღებს დასაბამს, ამიტომაც მეტად გემართებს შესაძლებლობისამებრ ღრმად გაეცნობიეროთ მისი მნიშვნელობა. მისტიურ-საკრალურ მეტყველებაში, მარხვა ნიშნავს - არ შეჭამო სიკვდილი, უფრო ზუსტად - ყველაფერი შეჭამე მის გარდა, და კიდევ უფრო ზუსტად ნიშნავს - გიყვარდეს ღმერთი, გიყვარდეს ყოველივე მასში და იგი ყოველივეში. ეს არის საუკუნო სიცოცხლე, მოუკლებელი სიხარული, «ესაა საუკუნო სიცოცხლე, რომ გიცნობდნენ შენ, ერთადერთ ჭეშმარიტ ღმერთს და მას, ვინც მოაგვლინე - იესო ქრისტეს». იოანე 17, 3. სწორედ ამ წესრიგის დაცვას გულისხმობდა მარხვა დასაბამისა. მის თავდაპირველ, დასაბამიერ არსს და დღევანდელ მნიშვნელობას შორის განსხვავება არსებობს იმდენად, რამდენადაც განსხვავებულ მდგომარეობაში ვიმყოფებით. წუთისოფელი ცოდვის სამკვიდროა, სადაც ყველაფერი გაუწმიდურებულია ცოდვით, ატომისა და უჯრედის დონეზე. ამიტომაც, ჩვენთვის - ცოდვის საუფლოში მყოფთათვის, მარხვა ნიშნავს - სხეულებრიობაზე, რომელიც თავის თავში ატარებს ბოროტ გამოცდილებას, უცხო ინფორმაციას, ცოდვის რჯულს, მოვიპოვოთ უპირატესობა. «სული მხნეა, ხორცი კი - უძლური» - ბრძანებს მაცხოვარი. მათე 26, 41. მოვაუძღუროთ ხორცი, ქვენა გრძობების და ინსტინქტების საუფლო, სულიერ-ცნობიერი საწყისის მძლავრობით, რომ აზნაურობდეს სული ხორცზე, ნება ბუნებაზე და ასე შეკქმნათ ახალი წესრიგი სულიერების პრიმატით.

მარხვა ხასიათის მიხედვით, უნდა განვასხვაოთ ორი სახისა - ლიტურგიული და ასკეტური მნიშვნელობის. ლიტურგიული არის - დღესასწაულის მოლოდინის მზადყოფნისათვის მობილიზებაში გამოიხატება. ასკეტური მარხვა კი, - პიროვნებაში ხასიათის წვრთნას და აღზრდას, ცოდვილი ბუნების გამოვლინების დათრგუნვას გულისხმობს. მნიშვნელოვანია ასევე, რომ ორივე სახის მარხვა ავსებს და სრულყოფს ერთმანეთს. ასკეტური მხარე გამოიხატება საკვების რაოდენობის და სახეობის შეზღუდვაში, სხვა ფიზიოლოგიური პროცესების მიზანმიმართულ რეგულირებაში. უნდა აღინიშნოს, რომ მარხვა ცნობილია ყველა რელიგიური ცნობიერებისათვის, როგორც განწმენდის საშუალება და მეტიც, ცხოველებსაც კი გააჩნიათ ინსტინქტი მარხვისა, რაც ვლინდება მწუხარების, ავადმყოფობის დროს საკვებისაგან თავის შეკავებაში.

აღსანიშნავია ასევე, რომ უცოდველი კაცობრიობისთვის საზრდოდ მცენარეული პროდუქტები იყო განკუთვნილი, არა მხოლოდ ადამიანებისთვის, არამედ ყოველი ზოოლოგიური არსებისთვის. «თქვა ღმერთმა: აჰა, მომიცია თქვენთვის ყოველი ბალახი, თესლის მთესველი, რაც კი დედამიწის ზურგზეა, და ყოველი ნაყოფიერი ხე, თესლის მთესველი. ეს იყოს თქვენი საზრდო. მიწის ყველა მხეცს, ცის ყველა ფრინველს, ყველა ქვემძრომს, რასაც კი სიცოცხლის სული უდგას...» დაბადება 1, 29-30.

ამ კონტექსტში მარხვა გახსენებაა, ფიქრია, **ნოსტალიგია იმ დროზე, როცა იყო მთლიანი ყოფნა.** ხსოვნა რომ ხსოვნის საგანთან დაკავშირებაა, ამანვე მაცხოვარიც მიუთითებს: «ეს გააკეთეთ ჩემს მოსაგონებლად». ლუკა 22, 19.

მარხვის, როგორც სულიერი სრულყოფის საშუალების მიმართ დამოკიდებულებას, მაცხოვარმა განსაკუთრებული ხასიათი შესძინა იგი გვასწავლის, რომ არ ვიძარხულოთ ფარისეველთა მსგავსად, რომელთათვისაც უმთავრესი მიზანი იყო მოხვედრითი ღვთისმოსაობის დემონსტრირება ადამიანთა წინაშე - «როცა მარხულობთ, ნუ ეჩნებით მწუხარები, როგორც თვალთმაქცი, ვინაიდან ისინი ღებულობენ დამწუხრებულ სახეებს, რათა ადამიანებს მარხულებად აჩვენონ თავი... ხოლო შენ, როდესაც მარხულობ, ზეთი იცხე თავზე და დაიბანე პირი, რათა ადამიანებს კი არ ეჩვენო მარხულად, არამედ დაფარულში მყოფ შენს მამას». მათე 6, 16-18.

უნდა აღინიშნოს, რომ მარხვა, თავისი უზენაესი მნიშვნელობით, არის საშუალება უმაღლეს სათნოებათა მისაღწევად და არა თვითსათნობა, არა თვითმიზანი, როგორც მაცხოვარი ბრძანებს, ნებისმიერი რელიგიური აქტისა და ადამიანის დამოკიდებულების შესახებ. «... შაბათი ადამიანისთვის არის შექმნილი და არა ადამიანი შაბათისთვის. ამრიგად, შაბათის უფალიც არის კაცის ძე.» მარკოზი 3, 27-28.

უმთავრესი მიზანდასახულობა მარხვისა არის გულის სიწმინდე, ღვთაებრივი პრინციპების ერთგულება. გაიხსენოთ უფლის სიტყვები - «არაფერია ადამიანის გარეთ ისეთი, რასაც მასში შესვლით შეეძლოს მისი წაბილწვა. არამედ რაც ადამიანისაგან გამოდის, ის ბილწავს ადამიანს... ვინაიდან ადამიანის გულიდან გამოდის ბოროტი ზრახვანი, სიძვანი, ქურდობანი, მკვლელობანი, მრუშობანი, მზაკვრობანი, ვერავობანი, გარყვნილებანი, თვალბოროტებანი, გმობანი, ამპარტავნობა და უგუნურება.» მარკოზი 7, 19-22.

როდესაც ვამბობთ მარხვას, აუცილებლად, მასთან მოუწყვეტლად ვგულისხმობთ ლოცვას და პირიქით იმდენად ვლოცულობთ, რამდენადაც ვმარხულობთ და პირიქით. ეს არის ერთი მხრივ სწრაფვა სულიერი, ცნობიერი, მაღალ ღირებულებათა სისტემისკენ, მაღალი წესრიგისკენ, ღმერთისაკენ და მეორე მხრივ, ამით გამდიდრებული ცნობიერების შემოსვლა ყოფიერებაში. ცნობიერის კვალად ყოფიერების თანა ამაღლებისას მკვიდრდება მაღალი წესრიგი და საერთოდ უმაღლესი რამ ხდება - გასულიერება, განმღრთობა ყოფიერის, სხეულებრივის, გარემოს, სივრცის. ნეგაციით რომ გამოვხატოთ - განიდევენება სიბნელე, უმეცრება, უსამართლობა, ავადმყოფობა და ყველა სახის უბედურება, სიკვდილისა და ცოდვის სახლეულიდან.

სწორედ ეს გახლავთ ჭეშმარიტი მიზანი წინდ მარხვისა, რათა ვადღესასწაულოთ ადღეომა, ადღეომა ქრისტესი, რომელიც არის ჩვენი რწმენა და იმედი, წმინდა ჩვენი ადღეომისა, საუკუნო ნეტარებისა, რამეთუ ჩვენთვის, ჩვენი ადღეომისა და საუკუნო ცხოვრებისათვის - იშვა, იცხოვრა, მოკვდა და აღდგა ღმერთი საუკუნეთა, უფალი ჩვენი იესო ქრისტე! ამინ!

თბილისის ნარიყალას წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ტაძრის მოძღვარი ზაზა თევზაძე

წინათქმის მაგიერ

ამ ლექსების უმეტესობა ჩემი ადრეული წიგნებიდანაა. ლექსი მკითხველით ცოცხლობს, მისი ყურადღებით და სიყვარულით სულდგმულობს. სწორედ ამიტომ გადავწყვიტე, რომ კარგა ხნის წინ დაწერილი სტრიქონებისთვის კიდევ ერთხელ მიმეცა საშუალება, ეგრძნოთ მკითხველთან შეხვედრის ბედნიერება. ეს მათი ახალი სიცოცხლე, ხელახალი დაბადების ტოლფასი იქნება.

მანანა ჩიტიშვილი

ქსანზე რომ...

შენ ნუ იფიქრებ, რომ დავიდალე,
ან წვიმა შემაკრთობს საღმე, მარტოს,
ქსანზე რომ ბოკვრებს გავზრდი ხვალე,
ჩემს საქართველოს შეემატოს.

შენ ნუ მიმატოვებ ოღონდ ნურსად,
ქარში ფრიალებენ პეპელები...
ქსანზე რომ ბალახს ხელს გადავუსვამ,
მთელ საქართველოს ვეფერები.

გაზაფხულზე

ისე აყვავდა გზისპირს ტყემალი,
ისე უცებ და ისე მალულად,
თითქოს ამდგარა თეთრი ქალწული
და ქორწილიდან გამოპარულა.

მე კი შეხვედრა ვერ მოვასწარი,
ვერ გამოვექეცე ზამთრის გრიგალებს,
მოდო, მომკალი, ჩემო ცისკარო
და გაზაფხული გადაიბრალებს.

გზისპირს

რომ აღარაფრისა მეშინოდეს,
ცრემლი აღარავის ვანახო,
ერთი საიდუმლო გამიმხილე,
გზისპირს მობიბინე ბალახო.

მოგართმევ, თუ რამ მაბადია,
ვფიცავ უწმინდესი ფიცითა,
ოღონდ გამიმხილე საიდუმლო -
როგორ ამოხვედი მიწიდან.

ჯვრის უღელტეხილზე

ძირს ნახატივით დავტოვეთ მლეოთა,
მყინვარი -
ხევში ჩამდნარი ვერცხლი...
წყაროსთან თავშლით შებუნულ ქალებს,
მთიულის ქალებს უნთიათ ცეცხლი.

და თოვლი, როგორც თეთრი ქალწული,
წევს შორიახლოს უცხოდ და ურჩად,
და მყინვარწვერი -

ქათქათა ბუბუ,
ნისლის უნახეს პერანგში უჩანს.

***

ჟამო, როგორ მიქარწვიმე,
ულოს მიგრებს ნარ-ეკალით,
ვაი, ჩემო სიყმაწვილეკ,
იმ დროს მაინც დაგეკალი.

ჩანელებულს ვუცქერ დადარს,
სად დავკარგე აბედ-კვესი...
ტყეში შაშვი ბევრია და
ნეტა, სტვენა რად არ მესმის.

ბილიკები გამისალკლდა,
წლებს ვლენწავ და ვუძლებ ხვატებს,
კევრს რომ ერთი კონი აკლდა,
ადგენენ, ისიც მომიმატეს.

გამოჟონავს ხშირად ხმაში
სევდა, ცრემლში ანალესი -
ტყიდან გადიკარგა შაშვი,
თუ... მე სტვენა აღარ მესმის.

ცხრაჯერ

ცხრაჯერ ჩავშალე ნაწნავი
ქალმა კოშიდან ამაყად,
ცხრაჯერ ჩავშალე ნაწნავი,
ერთხელ არავინ ამაყვდა.

ცხრაჯერ ვამტვრიე ცხრა კლიტე,
ან ცხრაკლიტული რა იყო...
კარი დავტოვე ღრიჭოდა,
მაგრამ არც ერთხელ გაიღო.

ცხრაჯერ ვიქეცი თეთრ შუნად,
დავწუხე მკერდის მტევნები,
ფეხთ ვეცი მონადირეთა,
სად იყო გამომდევნები.

ცხრაჯერ შევბღვლე ქარაფებს,
ცხრაჯერ დუმილმა დამსუსხა,
ჯავრით გულშეწუსებულსა
არავინ გამეპასუხა.

ცხრაჯერ ჩავშალე ნაწნავი
ქალმა კოშიდან ამაყად,
ცხრაჯერ ჩავშალე ნაწნავი,
ერთხელ არავინ ამაყვდა.

***

მე კვლავ ვისხენებ იმ გაზაფხულებს,
ავსებულს მზით და თეთრი მტრედებით...
ისე სუფთაა თვალები შენი,
რომ საჩემოლაც არ მეძებები.

საღამოობით, შენი ბაღლობა
როცა ამივსებს ხელებს, ვნებიანს,
მოფრინდებიან ცრემლის ჩიტები
და წამწამებზე ჩამოსხდებიან.

მერე გაფრინდი

მიწას წივილით მივლოკავ,
გზები მინამქრეს ქარებმა,
სად მიჰყევ, შავო ყორანო,
საითკენ მიგეჩქარება.

ჯერ ჩემი გული დაფლითე,
სისხლმა კოცონად იალოს...
ჯერ მე და...

საქართველოსკენ
მერე გაფრინდი, ტიალო!

პაპაჩემი იყო და...

- თუ შენც გულში გქონდა ჩავარდნილი,
რავი, უარი კი მიანაყე...
პაი, შე პატარა კუდიანო,
პაი, შე ძალისძალა სიამაყე.

ავდეველე მაგნიარ ბაღლ-ბუღლებსა,
კარგა ვუტირებდი დედას ჯერაც...
გამჩენდალს, ქალი არსად გაეგო, რო
ეგრე პაიპარად დაგიჯერა.

პაპა გენაცვალოს, მაგ ხნობისა
თოფის წამალივით უცვებ ვტყროდი,
უნდილი რამ ჩანდა, შვილო, თორე
განა მე თავად არ ვეტყოდი:

«პაპ, ეს ნაბადი, მეცხვარული,
არც კი გამოჩნდება გარეთ ქოში»,...
ე ჩემ შავრა ცხენსაც ვაჩუქებდი,
ამით გაგაფრენდა ყაბარლოში.

იქ ერთი ნამძობი მეცხვარე მყავს,
ჩამოტყავდებოდა ნისლა ხარი...
ვეტყოდი, იმის პაპა ვყოფილიყავ,
პაპაშენი ვიყავ და...

ვერ ვუთხარი.

ერთხელ რომ ვიგრძნო

ერთხელ რომ ვიგრძნო, თუნდაც სულ ოდნავ-
შენი ფეხის ხმა ჩემს კართან დადის,
მე მქონდეს შენი სუყველა ცოდვა,
შენ გქონდეს ჩემი სუყველა მადლი.

მთებიდან მთებში მიდის გზაწვრილი,
მთებიდან მთებზე ფრენენ ფოთლები,
არ შეიძლება ჩემი გაწირვა
სულ ასე, ხელის ერთი მოქნევით.

წაპყრია ღაღარს სიჩუმის მტვერი,
ეზოში ყვავის ბაღბა და ანწლი,
თითქოს ვიდაცამ ამხადა ჭერი
და რა ხანია, ზედ გულზე მაწვიმს.

გადმოფრინე ჩემს ზეცას, პოდა,
წამომეფარე მაგ ფრთების ადლით...
მე მქონდეს შენი სუყველა ცოდვა,
შენ გქონდეს ჩემი სუყველა მადლი.

ვისაც ვუყვარდით

ვინ აკაკუნებს ჩემს სარკმელზე
ამ დილა სისხამს?
ქარია, ალბათ,
გზა აებნა, იქნებ, მათხოვარს...
მშვიდობა ყველას,
შორ წარსულში ვუყვარდით ვისაც,
ვისაც ვუყვარდით,
მაგრამ ახლა აღარ ვახსოვართ.

ამ სასტიკ ქარში
სული ჩემი მარტოდ ვალალებს
არ ჩანს მშველელი,
საიმედო თუნდაც დროებით,
და ჩემს მშვენიერ,
სინათლისგან დახლეჩილ თვალებს,
კვლავ ენატრებათ
მყუდროება საღამოების.

ჩამოდის თქეშად
უგუნურთა ცოფი და რისხვა,
განმსჯელი არ ჩანს,
მიგავიწყდით, იქნებ, მაცხოვარს...
მშვიდობა ყველას,
შორ წარსულში ვუყვარდით ვისაც,
ვისაც ვუყვარდით,
მაგრამ ახლა აღარ ვახსოვართ.

გაზაფხული ქართლში

ეჩურჩულება ქარი ისლიანს,
მზე ნორჩ მურყანებს მოსავეს ფერადით...
გაღმა, სერებზე, თეთრი ნისლია,
თუ... ანგელოზებს დარჩათ პერანგი.

აქ სულ სხვაგვარი შუქით ვინთები,
სხვა ძალით მხმოებენ აქეთ მთები და
თბილად მიმზერენ ქართლის მინდვრები
ბალახის მწვანე წამწამებიდან.

ჩემი სიმდიდრე და საესავეი
არც ეს მთაა და არც ის მურყანი,
გზისპირს ქალი დგას ატმის ხესავით
და თბილ ხელებში ბაეშვი უყვავის.

დედის სახლისკენ

შენ გენაცვალე, ბუხრის კვამლო,
დედის სახლისკენ
გულისხეთქებით მიმავალს და
მუხლებჩაკრეფილს,
სამების სერთან
პირველი შენ მომეგებები,
შენ გამოძახებ:
«დედაშენი კარგად არისო!»

შვილისადმი

ჩემს ლამას

თუმცა იღბალი იმგვარად მთარსავს,
ბევრჯერ ჩამატყდა ხელში ჭინჭილა...
ნუ გეშინია, არ წავალ არსად,
ვიდრე შენ კაბის ბოლო გიჭირავს.

შენ ჩემს სუყველა იარას შველი,
არა ტკივილი არ გეურჩება
და ვგრძნობ, რომ შენი პატარა ხელით
თვითონ სიცოცხლე შებლაუჭება.

ახლა ამ ზეცას, მლოცველის მსგავსად,
შევეურებ რწმენით, განა ეჭვითა...
ნუ გეშინია, არ წავალ არსად,
ვიდრე შენ კაბის ბოლო გიჭირავს.

საღამო ანანურთან

ნელა შემოხსნის აპრილი კარებს
და სერებს მწვანე ტერფით დაივლის...
ანანურს იქით - ახალი მთვარე,
ანანურს აქეთ - ვაშლის ყვავილი.

ახლოს - ია და ლურჯი ბალახი,
შორს - ფშავის მთები, ჩამობინდული,
არაგვი გღია,

როგორც კალმახი,
მთვარის ნემსკავით ამოზიდული.

მტრების წუთისოფელი

(ციკლიდან: «ხევსურეთის წარსულის ქრონიკები»)

ის იყო, მდინარე ასას ხეობაში ნისლის ბოლო ფოთლებიც გაიცრიცა და ქისტეთისაკენ ჩაწურული არხვატის ხეობა გამოჩნდა, რომ სამზირლად მონადირის ეხში მსხდომმა ხევსურებმა ღურბინდები მოიმარჯვეს.

ღილის ბინდბუნდში არილად გაილანდა მდინარის ნაპირებს გადაეხეული, მგზავრთა იშვიათობისაგან ბალანში გამდნარი ბილივი, რომელიც ქვევით სადღაც ქარაფების ჩრდილში იკარგებოდა.

ეხში ორნი იყვნენ.

უფროსი-შუახნის, უთურგი კვირიწმინდელი, უემური შესახელობისა, ცალთვალელამი იყო, მეორე კი - მოხდენილი გარეგნობის ახალგაზრდა ამლიონი ქორძო წიკლაური.

ეხის კუთხეში მინავლებული მუგუზლები ოდნავ ბოლავდა.

ხევსურები კარგა ხანს ათვალეირებდნენ ხეობას.

პირველად ახალგაზრდა დარწმუნდა, რომ ხეობაში საეჭვო არაფერი იყო, გამეღული სულიერისაგან ნამიც არსად იყო გაბღურტილი და ღურბინდი გვერდზე გადადო. მერე თოფი აიღო, საკეტი გახსნა, ვაზნები ამოალაგა, გადათვალა, ათვალეირა და ისევ თოფში ჩააწყო.

მეორე ხევსურიც მორჩა ხეობისაკენ კირკიტს.

- ჭალაზე ეშმაკიც არ შემობედავს, - თქვა მან, - მთის ყელში თუ გადმოიპარებიან ხაროვნის გასალავლავად.

- იქნება არც ფიქრობენ... - თქვა ქორძომ, - რამდენი წელია, ამლიონს აღარავის დაუკარგია ხარ-ცხენი.

- თორელის სიკვდილი გააბედვინებს მაგ კანტალეებს საქურდლად წამოსვლას, - იციან, რომ ამლიონთ დღეს მკვდარი გვყავს მიწას მისაბარები, არავეს სცალია მთა-წვერთ სადარაჯოდ...

წუთით ორივენი დაღონდნენ, თავი ჩაქინდრეს.

სიჩუმე ისევ ახალგაზრდამ დაარღვია:

- რაც დრო შეიცვალა, თოფიც აღარ გავარდნილა ღილლო-არხოტში, არც ქურდობა მომხდარა.

- სანამ ეგ დრო ღილლო - არხვატს მოაღწევს, - თქვა უთურგი, - ბევრი ღილღველი და არხოტიონი მოკვდების კიდევ ერცხვის ხელით...

მზის პირველმა სხივმა მთათა წვერი ოქროსფრად გალესა და ჭაუხებიდან მონაბერმა ნიაემა შურთხების ხარის ხმა ჩამოატარა ხეობისაკენ.

უთურგი ყალიონს აბოლებდა.

ქორძომ ისევ ღურბინდი აიღო და კვლავ ხეობისაკენ გაიხედა.

- შავქარაფასთან ცხენიანი კაცი! - წამოიძახა მან და მუხლებზე წამოჯდა.

უთურგიც ღურბინდს ეცა და ხეობას გაუძინა. როგორც კი დარწმუნდა ამხანაგის სიმართლეში, თოფს დასწვდა, ლულით საყურზე გადადო და ვაზნა მისცა პირში.

- პირველსავე ტყვიას მასაკლავად ესრევა?! - წამოიძახა ამხანაგის უცაბედი მოქმედებით შემერთალმა ქორძომ და ისიც საყურთან ჩაჯდა თოფომარჯვებული.

- თუ ქისტია, მასაკლავად! - გამოსცრა უთურგიმ წვეოს წვეისაგან ჩაყვითლებული კბილებიდან და თოფს უფრო მოხერხებულად გამოეჭაღლა.

ქორძო უკმაყოფილოდ შეიშმუნა, შორს, ხეობაში ბილივზე ბუზისტოლად გამოჩენილ ცხენ-კაცს გახედა, მერე მზერა ამხანაგის ხეობისაკენ საბედისწეროდ გამიზნული თოფის ტუჩზე გადაიტანა.

მისი პატრონი, ავად აელვებული სალი თვალთ, სუნთქვაშეკრული მიშტერებოდა ხეობაში მიმავალ ცხენოსანს.

- იქნება, როგორი ქისტია... - თავისთვის გაუბედავად იეითხა ქორძომ.

უთურგიმ ელამი თვალი საზარლად გადმოუბრიალა ამხანაგს.

- შენ სამზირლად რა გინდოდა, შინ უნდა იჯდე და დედას ფურებს უწველაედე!..

ახალგაზრდამ ამხანაგის დაცინვა აინუნში არ ჩააგდო, ისევ ღურბინდი აიღო და მგზავრს გახედა.

ერთხანს ქვადქცეული აკვირდებოდა მგზავრს, მერე სახეზე ნათელი მოეფინა, კმაყოფილებით ჩაიციხა, ღურბინდი გვერდზე გადადო და თოფიდან ვაზნა მშვიდად ამოიღო.

უთურგიმ გაოცებულმა გადმოუბღვირა ქორძოს.

- მე ბებერ კაცს თოფს არ ვახლი! - თქვა ქორძომ და ამხანაგს ზურგი შეაქცია.

უთურგიმ კვლავ ღურბინდი დაიტოვია.

- მკვდარვირიანს, წელზე სცემს თეთრი წვერი, მაგ ხნის კაცი ცხენზე როგორ შაითარა?! - უთურგიმ ხეობისაკენ გააფურთხა.

ქორძო, როგორც ჩანს, დარწმუნებული იმაში, რომ ამჯერად ადამიანის სისხლი არ დაიღვრებოდა, მშვიდად იღიმებოდა.

- რას იკრიჭები, ყურუმსალო, - გაცეცხლდა უთურგი, - აქ მტრის თოფის სასროლად ხარ, განა ვირების სამწვემსაოდ!

- სადაა მტერი, ეგ მტერია?! - თვალთ ხეობისაკენ ანიშნა ქორძომ, - მტერი დღისით, მზისით არხვატისაკენ წამოვა მძახალივით?!

მგზავრი რამდენიმე წუთში მოაღწევდა ქისტეთ - არხვატის საზღვარს და «მზირთ ეხას», საღაც ხევსურები იყვნენ ჩასაფრებულნი.

მგზავრის ჩაცმულობამ და წვეროსნობამ დაარწმუნა ხევსურები, რომ ცხენოსანი ქისტია იყო, მაგრამ ამ ხნის კაცი სად და ვისთან მიდიოდა, რა ჰქონდა გუმანში?..

გორებზე მარგალიტოვით აბრჭყვივალბულ ცვარ-ნამს დაწაფებული მზის სხივი ასას ხეობაშიც ჩამოეფინა და ხევსურებში მიმოფანტული ჩრდილები ენის ერთი მოქნევით ამოაშრო.

დურბინდში მშვენიერად ჩანდა ახოვანი ტანის მხედრის ნაცრისფერი სკლატის ჩოხაზე აკიაფებული ვერცხლის მასრები, თავზე ყვითელსაკუჭიანი თვირთვილისფერი კრაველის ქუდი ეხურა.

ჩალისფერი ცხენი ბალახის წიწვნით ნებიერად მოაზაყუნებდა პატრონს.

- ეს ბებერი დუსურბანი ყონდივითაა შადებული ცხენზე, - თქვა ზიზღით ელამმა უთურგიმ, - ბრძაც არ დააცილებს ტყვიას...

- ურსაც არ არტყია წელზე, მთლად უიარაღოა, - შეარბილა თავისი ამხანაგის მკაცრი სიტყვები ქორძომ. უთურგიმ ხელი ჩაიქნია და კვლავ მგზავრისკენ გააფურთხა:

- სამარეში ფეხჩადგმულს რად უნდა იარაღი!... ამასობაში მგზავრმა საზღვარს მიაღწია.

მან ცხენი შეაჩერა, მიდამო მოათვალიერა, მერე ბილივიდან გადაუხვია და მდინარის პირას ჭალაში შეიყვანა ცხენი. ხევსურების გასაოცრად, ცხენიდან ახალგაზრდული ჯომარდობით ჩამოხტა, სადავე კისერზე შეუდგა ცხენს, ქამარში გაჩრილი ხელსაწმენდი გაიძრო, ბალახებზე გაშალა და ზედ დაიხოქა ქუდმოდღიძმა.

- ლოცულობს თავის წესზე!

- წამოიძახა გოცეხულმა ქორძომ.

- მადლია ახლა მაგისთვის შუბლში ერთი ტყვია, - თქვა კბილების კრაჭუნით ელამმა ხევსურმა, - სააქოდან თავის ფეხით მივიდოდა იმ უფალთან, რომელსაც ლოცულობს, ამდენი ხელების შლა და ხეწნა აღარ დასჭირდებოდა, იქ პირში ეტყოდა სათქმელს...

ქორძომ გოცეხული ადევნებდა თვალს მოხუცი ქისტის მოქმედებას და არც უკვირდა, რომ მის მიმართ არავითარი მტრობა და სიძულვილი არ ჰქონდა გულში.

ლოცვად დავარდნილი მოხუცის გადაპარსული პრიალა თავი ბალახში ჩაღვრილი თეთრი წვერებით უზარმაზარ სოკოს ჰკავდა, ხან რომ ცისკენ აღმართებოდა აჩონჩხილ ხელებს შორის და ხან ისევ მიწამდე ეშვებოდა, ამ დროს მოხუცის ნაცრისფერჩოხიანი ზურგი მუხლებზე წაჩოქილი აქლემის კუნს ჰკავდა.

მოხუცმა ლოცვა დაამთავრა, ცხენზე შეჯდა და გზა განაგრძო.

ხევსურებმაც საფარი დატოვეს, შამბნარიანი ფერდობი ჩაიარეს და ბილიკზე ჩავიდნენ.

გზაში ჯიქურ გადამდგარი თოფომომარჯვებული ხევსურები რომ შენიშნა მოხუცმა, ცხენის სადავე ოდნავ მოზიდა.

ხევსურებმა თითო ნაბიჯით წაიწიეს მისკენ.

მოხუცმა ქისტმა უნაგირზე წინ გადმოიწია და ხევსურებს ხელის მოჩრდილვით დააკვირდა.

- ფხია!¹ - ჩაილაპარაკა მან ჩიფჩიფით და უნაგირზე გასწორდა.

- ვინ ხარ, სად მიხვალ? - იკითხა ზვიადად უთურ-

¹ფხია - ხევსური (ქისტურად).

გიმ, თან ელამი თვალთ წარბს ქვემოდან გაუბღვირა და ილღიაში ამოჩრილი თოფის წვერიც შეატოკა.

მოხუცი ხმას არ იღებდა, დამცინავად მოწკურული თვალებით მშვიდად აკვირდებოდა ხევსურებს.

ქორძომ მონუსხულივით შეჰყურებდა მოხუცი ქისტის გარეგნობასა და მორთულობას. თეთრი წვერი, ღრმად ჩამჯდარი, ჭკვიანი თვალების ზემოდან ბორჯლად გადმოჭამფრებული ხშირი წარბები, თვალებს ირგვლივ წერილი ნაოჭების გვირგვინი, ქუდსა და წარბებს შორის გამოჩენილი სპილოს ძვლისფერი ტკიცინა შუბლი, უნაგირის ტანტაზე ჩამოწვობილი დამუმიებული გრძელთითება ხელები არამიწიერ იერს აძლევდა მოხუცს, ამასთან ერთად - მისი შეუვალი სიღინჯე და დამცინავი იერიც, და რასაკვირველია, ბუნებრივი იყო ახალგაზრდა არხოტონის გაოცება.

მოხუცი ისეთი გამოძეტყველებით აკვირდებოდა ხევსურებს, თითქოს მრავალი წლის წინანდელ რაღაც ამბავს იხსენებდა.

უთურგიმ დამტვრეული ქისტურით გაუმეორა კითხვა მოხუცს.

მოხუცმა ჩაახველა, ხმა ჩაიწმინდა.

- ხელმაგემართოთ, ხევსურებო! - თქვა მან ქართულად.

ხევსურები ოდნავ შეცბუნდნენ, მაგრამ ქისტის ქართული არ გაჰკვირვებიათ, ერთმანეთის მეზობლად მცხოვრები ქისტები და არხვატივნები იოლად სწავლობდნენ ერთიმეორის ენას.

მისალმებაზე პასუხი როგორღაც ვერ მოახერხეს კვლავ კითხვადქცეულებმა.

- ამღიონ მანგაას უნდა ვესტუმრო, - თქვა ქისტმა კვლავ ნიშნის მოგების კილოზე.

მანგაას ხსენებაზე ხევსურები დაფაცურდნენ, უთურგი ახლოს მივიდა ცხენოსანთან, ირგვლივ შემოუარა, ცხენაკის კაზმულობა ეჭვიანად გაჩხრიკა, შევერცხლილ ლაგამ-აბჯარ-უნაგირს ხარბი მხერა შეავლო და ისევ მხედარს შეაბრუტიანა ელამი თვალი.

ავად აბრიალებულ თვალზე შეამჩნია ქისტმა, რომ ხევსური სასიკეთოს არაფერს ფიქრობდა.

- მე არხვატიონთ სისხლი აღარ მმართებს... თქვა ქისტმა მშვიდ ხმაზე, - ისე კი, თუ სხვა ქისტების ვალსაც მე მომთხოვთ, ჩემს მაკვლავ არხვატში საკარგემოს მოგართმევენთ...

- შენდროულა კაცს არხვატიონი თოფს არ ახლის! - ვეღარ მოითმინა ქორძომ და ამრეხილ უთურგისა და ცხენზე დაუდევრად მჯდომ ქისტს შორის ჩადგა.

უთურგის კიდევაც ეწყინა ამხანაგის მოქმედება და სადღაც კიდევ ესიამოვნა, რომ მტრისთვის თოფის ადვილად მსრეველ კაცად გამოჩნდა ქისტთან.

ქისტმა კი წარბებს ქვემოდან გამოძცვლად გამოხედა ხევსურებს, უთურგის კვლავ ეჭვიანად ჩააშტერდა და მიხვდა, რომ ავი კაცი იყო და ძნელად დასთმობდა ავი საქმის არ გაკეთებას, მისგან ყველაფერი იყო მოსალოდნელი, უკან დახევა კი ითაკილა.

- თუ ის კაცი მითხოვლი ელიმარმა იქნება?! - თქვა ქისტმა და უნაგირზე შემადლდა.

ხევსურები გველნაკებენსავით შეტოკდნენ...

უთურგის თოფის ჩახმახმა საბედისწეროდ გაიჩხაკუნა.

- ცხენის მჭამელო! რამდენი ამლიონის სისხლია შენს კისერზე, - იყვირა უთურგიმ, - რომენ ერთს შაგწირა?!

- იყო და აღარ არის!.. - მოხუცი კვლავ ზვიადად შემართული, ცალკბად შეღმენილი უყურებდა ბრაზით თვალანთებულ ხევსურებს, რომელთაც ვერ გადაეწვივითათ თეთრწვერა მოხუცისათვის თოფის დახლა.

- ლოგინში სიკვდილს, მტრის ტყვიით სიკვდილი უჯობს ელიმარძას, - ჩაილაპარაკა თავისთვის კმაყოფილ კილოზე ქისტმა, - ოლონდ ეგაა, არხოტიონი მანგაის უნახავად წასვლა არ მინდოდა სამზოოდან...

მანგაის მეორედ ხსენებამ უფრო შეაყოვნა ხევსურები.

- მანგაის მტრის ხელით მოკლული შვილი უწევს ჭერხოში, დუსურბანის სამასპინძლოდ არვის სცალის...

- ჩემი სულთის მამკლავი თორელი! - წამოილაღადა მოხუცმა, თან თვალეები არხოტისაკენ მიაშტერა, - ჩემი არწივის მზის ჩამქრობივ ჩამქრალა...

ხევსურებს გაახსენდათ, რომ ელიმარძას ერთადერ-

- ცა რად დახურე ამლიონთა, თორელიო,
- ციხე წაქეც ბერდიშვილთა, თორელიო,
- ელიმარძაის შვილ დაგვხვდება, თორელიო,
- სულეთში შენგან წაღულული, თორელიო,
- გულზე თუკლად² სჭირს იმასაცაა, თორელიო,

ხევსურებით სავსე ჭერხოს სიღრმეში საიარალო კედელთან მიდგმულ ტახტზე ბორგავდა მოკლულის მამა მანგია, ძალა აღარ ყოფნიდა, არც მუხლები ემორჩილებოდა, რომ «ჭირის მწყენთ» ფეხზე მდგომი დახვედროდა. თავისკბილა ბებრებმაც შეუგნეს, ბევრი შვილმკვდარიც უხსენეს, მაგრამ დარდის სატკივარს ვედარ სძლევადა სულ «ჭრა-ჭრილობაში» და «მამკლავ-მამკვდრობაში» ჩამობერებული, «დილღველთ ჭირად გაჩენილი» არხოტიონი.

იქვე სამფეხა ჩიკებზე ისხდნენ ბებერი არხოტიონები, ყალიონს აბოლებდნენ. თან ცალი ყური ხმითმოტირალთაკენ ჰქონდათ მიპყრობილი.

ვერავენ შენიშნა, როდის ჩამოხდა ბანზე და შემოი-

თი შვილი სულთი თორელს ჰყავდა მოკლული რამდენიმე წლის წინ და ერთიმეორეს შეცბუნებულეებმა გადახედეს.

- მივიყვანოთ, არხვატი რას იტყვის და სად გაგვექცევა, ძაღლს, ძაღლივით უნდა ჩაძაღლება.

მოხუცმა ზიზღით გადააფურთხა და ცხენს ქუსლით წასვლის ნიშანი მისცა, ამით ხევსურებსაც აგრძნობინა, გზას დაადექითო.

უთურგიმ ქორძო წინ წაუმიძვარა ცხენოსანს და თავად უკან მიჰყვა თოფმომარჯვებული, თუმცა გამქცევი არავინ იყო და არც გზა იყო სადმე გასაქცევი.

***

ამღაში მოსისხლეებისაგან მოკლულ ვაჟაკს დასტიროდა მთელი არხვატის თემი.

სისხლი ემართა და ჰკრეს ტყვია ხახმატელებმა მანგაის ერთადერთ შვილს.

არხოტიენებმა საყაცით მოასვენეს სამელიდან «მეთავის¹ ხელით დახარჯული თემის იმედი».

ხმლის ვადაზე ნიკაპჩამოდებული ხმით მოტირალნი ერთიმეორეს არ აცლიდნენ:

- რად გაგვიშავე სამზოვი, თორელიო...

არა ხალხით სავსე ჭერხო უთურგი კვირიწმინდელმა.

სამფეხებზე დაფეღხვილ მოხუცებს გვერდი აუარა და ტახტზე გამოტილ მანგაის წაადგა თავზე.

მოხუცმა ნაღველში ჩაძირული თვალეებით ამოხედა უთურგის.

- არხვატის ჭალაზე დილღველ მავას! - თქვა უთურგიმ სხვა მოხუცების გასაგონად.

მანგამ დალიბრული თვალეები მოწყურა, თან ყურიც წამოსწია, რაღაც შეცდომით ხომ არ ჩამესმაო.

მოხუცებმა კისრები წაიგრძელეს.

უთურგიმ ოდნავ დაიხარა ტახტზე მწოლისაკენ და ხმამაღლა ჩასძახა:

- ურჯულო მავას არხვატისაკე!..

- რად არ მახკალით?! - დაიგრავინა რომელიღაც მოხუცმა, - აქ საკითხავად მოსვლა რად გინდოდა?!

ჭერხო გაინაბა, ხმით მოტირალს ხმალი გაუჟარდა ხელიდან და სოხანეზე გაიწკრიალა.

- ბებერია, ვერ ვიკადრეთ თოფის ზლა!..

მანგამ თავს ძალა დაატანა და იდაყვზე წამოიწია.

- ნეტა რომენ სოფელელია? - ითხზა ვილაცამ.

- ნეთხიოელი ელიმარძაა! - წამოიღრინა კბილების კრაჭუნით უთურგიმ, და მოხუცებს მიაშტერდა კითხვადქცეული.

¹მეთავე - მოსისხლე (ხევს.)

²თუკლად - ხომ არ (ხევს.)

- ელიმარძა?! - წამოიბუხუნა მანგიამ და ტახტზე ნახევრად წამოჯდა.

მოხუცებიც ფეხზე ადგნენ.

მთელი ჭერხო ასადგომად დაფათურებული მანგიას შეჰყურებდა.

წუთით მიცვალებული ყველას დაავიწყდა, სიტყვა «ელიმარძას» ჩურჩულებდა დიდი და პატარა, ქალი და კაცი.

- რა უნდ მაგ ცხენს მჭამელს, რასთან მავას არხვატისაკე?! - ივითხა სხეებზე უხნესმა.

- ეგ აღარ გაძღა არხვატიონთ სისხლით არც სიახლეში და არც სიბერეში!.. - ახლა სხვამ დაუმატა.

მანგია ტახტიდან გადმოვიდა.

- მე ვიცო, ნეთხიროელს რაც უნდა! - თქვა მან ჩახრინწული ხმით, - დრო მამიწვერე განა, დუსურბანო, - განაგრძო თავისთვის მანგიამ, - მაგეკვდეს მანგია, თუ შენ გულ დაიცინოს!..

მერე, იქვე დაკიდებული ჩოხისაკენ და ქამარ-ხანჯლისაკენ გაიწოდა ხელი.

მიაწოდეს.

კაცი უცბად სულ გამოიცვალა, თავისი უბედურება თითქოს გადაავიწყდა, აკანკალებული ხელებით ვეღარ იცვამდა ჩოხას, მაგრამ მაინც იცვამდა, შემოიკრა ქამარ-ხანჯალიც.

- წინგარდაზე ჩიკა დამიდგით! - ბრძანა მან ბოლოს და ჭერხოს კარისკენ გაემართა. შვილის ცხედარს რომ გაუსწორდა, წამით დააშტერა ამღვრეული თვალები.

- ერთხან ნიადე წასვლა უნდა ყველას! - თქვა და გზა განაგრძო.

წინგარდაზე მისთვის დადგმულ სამფეხ სკამს მიუახლოვდა.

- აი, ეხლა მივიდეს ეგ ღილღველი! - თქვა თავისთვის ამაყად და სკამზე ჩამოჯდა.

ვერაინ გაუგო მანგიას მოქმედებას თავი და ბოლო. ერთი მოხუცი მორიდებულად მიუახლოვდა, ის იყო, რაღაც უნდა ეთქვა, რომ მანგიამ ხელი აიქნია და ბრძანების კილოზე უთხრა:

- მე და თორელი დღეს მაინც უნდა გავიყარნათ მამა-შვილობით, აქ, ბანზე გამოასვენეთ, აქ იტირას ქალ-ზალმა!..

რამდენიმე წუთის შემდეგ ფარდაგადაფარებული ტახტით თორელის ცხედარი მამის მახლობლად ბანზე დაასვენეს ხევესურებმა და თავად ბანის კიდულზე ჩამწკრივდნენ.

დედროვანმა ზარს მოუმატა.

მანგიამ ყალიონი გამართა და თავისი ჩვეული სიღინჯით გააბოლა.

იქვე დერეფნის სივრცეზე გადებულ ძელზე მსხდომი ბერიკაცები შეცბუნებულები და დაეჭვებულები უთვალთვალდნენ შვილმკვდარი მოხუცის მოქმედებას, ვერაინ წვდებოდა, რა ძალამ და რა ცეცხლმა შეაძლე ბინა ერთადერთი შვილის დაკარგვით ჩალოვინებულ მოხუცს უცბად ფეხზე ადგომა.

- აგე, მახყა! - დაიძახეს ჭერხოს ბანზე ასულმა ყმაწვილებმა.

«ამლის ყანათ» გამოჩნდნენ ქორძო წიკლაური და ჩალისფერ ცხენზე მჯდომი მოხუცი ქისტა.

¹უკენობის - საბოლოო (ხევის.)

სოფლის პირში რომ მოვიდნენ, ქისტა ცხენიდან ჩამოხდა და საფერზე დასადავებული წამოიყვანა.

ყველა სულგანაბული და გაფაციცებული უყურებდა სოფელში შემოსულ დაუძინარ მოსისხლეს, რომლის ბრძოლებსა და შეუპოვრობაზე, წარსულსა და ნამოქმედარზე ზღაპრით ჰყვებოდნენ ხოლმე ხევესურები არხვატის საფიხვნობში.

რომ დაიგუჰანა ქისტის მოახლოება, მანგია წამოდგა და ბანზე დინჯად, გამართულად გაიარა, თითქოს წინგარდაზე საქორწილო სუფრა ჰქონდა გაშლილი და არა შვილის ცხედარი ესვენა.

ქისტა ნელა უახლოვდებოდა მანგიას ბან-კარს, გამჭვალავი თვალით აკვირდებოდა ყველაფერს, ეზოში რომ შევიდნენ, ცხენის სადავე ქორძოს მიუგდო და ბანზე ავიდა.

მანგია დოინჯშემოყრილი უყურებდა ქისტს.

ქისტა წყნარად მიუახლოვდა ცხედარს, მერე დაიხარა და მიცვალებულის სახეს კარგა ხანს აკვირდებოდა, მის ტანსაც აატარ-ჩაატარა მხერა.

- ღირებულხარ, მანგიას შვილო, თოფსაკრავად! - თქვა მან, - იმსიბრტყე მკერდი გქონია, რომ დაესწრო, ჩემი სულით შენ ტყვიას არ აგაცილებდა...

მერე მანგიასკენ შებრუნდა.

მოხუცები მშვიდად აკვირდებოდნენ ერთიმეორეს, თავიდან ფეხებამდე ათვალეირებნენ.

- როგორი ფერი აქვს შენთვის დღეს სამხეოს, არხოტიონო? - უთხრა ქისტმა მანგიას მშვიდად, წყნარი ხმით.

- ჩემის ძმის მამკლავი რახელ მახვედ ჩემს კარზე, ცხენის მჭამელო, ის ხომ არ გეგონა, მანგიას მტირალს ღნახავდი?!.. - თითქმის ჩურჩულით ივითხა მანგიამ.

- მოვედი, შვილის ქორწილი რომ მოგილოცო, - თქვა ქისტმა და ხანჯლისწვერით წამახული თითი ცხედარს მიაშვირა.

მანგიამ უცნაურად გაიღიმა, თან ნაბიჯი ცხედრისაკენ გადადგა.

- ხო წვეს მანგიას შვილი გველაშაპივით, ღილღველო, სიცოცხლეც უღირდა, სიკვდილიც უღირს!

- გიხარის, რომ მოგიკლეს?!

- მოსისხლემ მოკლა...

- ჰო, ხევესურები იბადებით, რომ ერთიმეორე ხოცოთ...

- ქისტებიც! - თქვა ამაყად მანგიამ.

- სასაფლაოზე დათვალეთ ჩვენი ნათოფარები, - უპასუხა დამცინავად ქისტმა და თეთრ წვერზე დინჯად ჩამოისვა ხელი.

ხევესურმა სამფეხა ჩიკები მოუტანა მოხუცებს.

- სასმელი გამაიტანეთ! - გასძახა მანგიამ ჭერხოში.

მერე არავის გაუგონია, რას ლაპარაკობდნენ მოხუცები, ტაბლას ჩაჰყურებდნენ თავჩაქინდრულები, რომელზედაც დოქით ლუდი ედგათ და კანტი-კუნტად ესიტყვებოდნენ ერთიმეორეს.

მიცვალებულის გასვენების ჟამმა რომ მოაღწია, მოხუცი ხევესური მიუახლოვდა მანგიას:

- შვილს უკენობის! სიტყვას ხო არ დააკვალე...

- ელიმარძის შვილი მომიკითხოვს, სულეთ შა-

სულმა! - თქვა მანგიამ და სოფლის ნაპირას მდებარე სასაფლაოსკენ გაიხედა.

მოხუცი ქისტის ცხედარს უმზერდა.

- აღარც შენა გყავ თორელი, - თვალი თვალში გაუყარა მანგიას, - რა შეგერჩა სისხლის ალებით, რამდენჯერაც აიღე, იმდენჯერ გაიღე!

- კარგი მამცას არხოტის ჯვარმა და კარგი მამიკლას! მაგას დავმარხავთ, სხვა კიდევ გაიზრდების!..

მოხუცი ქისტის მიწას ჩაჰყურებდა და რაღაცას ფიქრობდა კარგა ხანს. მერე თავი აიღო და ხევსურის ძლივს გასაკონი ხმით ქისტურად ჩაულაპარაკა:

- რად არ გიკვირს, რომ ელიმარძი გესტუმრა?

- არ მიკვირს, ძალი ძალად დაბერდი, ბოლოს თოფის ზიდვა რო აღარ შეგიძლავ გატეხილი მანგიას ნახვის წყურვილმა მოგიყვანა...

- ნეთხიროს მამწვდა, შეილის სიკვდილმა მანგია ჩალოგინაო...

- უკანასკნელად თოფვა გინდოდა ჩემი, მაინც დაეცა. - ჩიკაზე ამაყად შესწორდა მანგია.

ქისტმა სინანულით გააქნა თავი.

- შეილის სიყვარულზე მაგარი მტრის სიძულვილი ყოფილა შენს გულში, სათოფავია ეგეთი გული...

- შეილის სიყვარული ჩემია, მტრის სიძულვილი - სახოფრო! - ცარიელი ყანწი ტაბლაზე დაადო მანგიამ, - შენ არხვატისკე მაშინ წამოხვედი, ჩემი ჩალოგინება რომ გაიგე...

- არა! - თქვა ქისტმა და შორს მთებისაკენ სადღაც ჰკიდა ნაღვლიანი მზერა, - ჩემი თავი მებრალეობდა ოხრად დარჩენილი, ჩემი დაუძინებელი მტერიც შემბრალდა გაჩემფერებული, მამაცი მტერი!.. იმიტომ წამოვედი, ჩემი ტკივილი შემომეჩივლა, შენიც მომესმინა...

მანგია ყბაჩამოვარდნილი, დატყვრეცილი თვალებით გაოცებული შეჰყურებდა ქისტს, მეჩვენება, თუ ნამდვილად ეგ სიტყვები თქვა, რაც ჩამესმო. - აღარავინ თოფავს ერთმანეთს ახლა და არც მოსისხლელებს, - განაგრძო ქისტმა ნაღვლიანად, ქისტეთ ჩემ სწორებს შეილობლოში თავი არ უჩანს, ერთი მე ვარ მარტოხესავით ამოსული... მათი მამა-პაპის მაგიერადათ მე გახლიდით ტყვიას, რა შემერჩა...

- სახელი! - თქვა მანგიამ და ახლოს მოუწოჩდა ელიმარძას, - სახელი დარჩა, ნეთხიროელი ელიმარძის სახელი!..

მერე ელიმარძაზე არხოტელების გამოთქმული ლექსი ჩაილაპარაკა:

გახსოვდას, ელიმარძაო,
არხვატით წანატანია,
მიხლო მიგიდის ტყვეები,
მიგიდის ხაროვანია,
იცოდე, არ შეგერჩებოდა
არხოტივნების ვალოა!

ქისტმა ხელი ჩააქნია და მისკენ წაძაგრულ ხევსურის თვალებში ჩახედა.

- ცოდვიანო არხოტიონო, რამდენ ქისტის ქალს ჩააცვი შავი, რომ მახველები, შინაით შანდობის მიქმელი აღარვინ დაგრჩა, არცვინ შენი სახელის მხსენებელი იქნება, წავიდა შენი თორელი, იქ, - მან თითი ცისკენ აიშვირა, - ჩემს არწივთან წავიდა...

ხევსური გაყინული თვალებით ჩაჰყურებდა სასაფლაოსკენ წადებულ შეილის ცხედარს, ფეხზე ადგომა უნდოდა და ვეღარ ბედავდა, ვაითუ ქისტის თვალწინ ჯანმა მიღალატოს და თავი მომეჭრასო.

- მძიმე ყოფილა მტრიანი კაცის წუთისოფელი, ნათხიროელი, - თქვა მან ხიხინით, - ძალიან მძიმე, კიდევ კარგი, რო შენ გხედავ... მადლობელი ვარ, შენი აქ მოსვლისა... ძალიან დიდი მადლობელი...

ქისტის წამოღება.

სირცხვილის შიშმა და ჯერ კიდევ შემორჩენილი სიამაყის გრძობამ ძალა შემატა მანგიას, მძიმედ წამოიმართა და ბანიდან ჩასასვლელად გამზადებული ქისტისკენ გადადგა ნაბიჯი.

ქისტის შეჩერება.

ისინი ახლა მარტოკები იყვნენ, ახლომახლო აღარავინ იყო, ხალხი სასაფლაოზე გაკრეფილიყო.

ეზოში ჩალისფერი ულაყი მიწას ტორავდა, პატრონს უხმობდა.

გამაგრდი, არხოტიონო, - თქვა ელიმარძამ, თან უცნაური ღიმილით გაუნათდა სახე, - თორემ ელიმარძა იფიქრებს, რომ ბოლოს ნასრევი არ აგაცდინე...

ხევსურმა მხარზე ჩამოადო მუეუხალივით ხელი ელიმარძას, თავადაც სცადა რაღაც გაღიმებასავით, თუმცა არ გამოუვიდა.

- ჩათვალე, ცხენის მჭამელო, რომ დამჯალდე¹, ნასრევიც შენი შესაფერისი გამოგივიდა... ხელი მოგიმართოს არხოტის ჯვარმა...

მრავალი წლის დაუძინებელი მოსისხლეები ერთხანს კიდევ ეკირკიტებოდნენ ერთიმეორეს ლიბრიანი, ბებრული თვალებით, რომლებშიც მტრობის და სიძულვილის ნატამალი არ ჩანდა, პირიქით, მათ გამოხედვაში ისატებოდა უსაზღვრო სინანული და მოკრძალებული ურთიერთპატივისცემა.

ქისტის ბანიდან გადავიდა და ცხენისაკენ გაიმართა.

სასაფლაოდან მობრუნებული ქორძო და უთურგი მანგიასთან პირველნი მივიდნენ.

უთურგის თვალი ცხენისაკენ მიმავალ ქისტზე რჩებოდა, მას თავის ნადავლად თვლიდა და მანგიას ბრძანებას ელოდა.

- სტუმარს გაჰყევით სოფლის ბოლომდე, პატივი დასდევით და ჯვარი დასწერეთ - ბრძანა მანგიამ.

- პატივი კი არა, ტყვია უნდა მაგ ძალღს! - ჩაისისინა უთურგი.

- რეგვენო! - იფეთქა ხევსურების გასაოცრად მანგიამ, - ეგ ძალი არას, ეგ ნათხიროელი ელიმარძაა!.. მაგან ბევრჯერ შემოხვივლა არხვატს არწივივით და შემოგვთოფნა... რამდენიც მავუკალით, მაგვივლა. ახლა აღარც მაგას ვინ დარჩა მასაკლავი, არც მე... - უცბად ხმა ჩაუწყდა მოხუცს.

ქისტმა ცხენი ეზოდან სადავითვე გაიყვანა, მერე სწრაფად შეჯდა, ხევსურებისაკენ შემობრუნდა, ქუდის მოხდით დაემშვიდობა ბანებზე წამდგარ არხოტიონებს და ცხენს ქუსლი ჰკრა.

ვიწრო ბილიცზე ქარივით გაფრენილ ცხენს გაკვირვებული მზერა გააყოლეს ხევსურებმა.

შოთა არაბული

¹დაჯალღვა - ჯობნა.

ტარიელ ხარხელაური

ფეხით გათელილ ყაყაჩოს სტირი,
 ღაწვს ჩაგზოლავს სისველე წვრილი,
 რას ფიქრობს შენი დაღლილი ტვინი,
 როცა წვეთები კვდებიან წვიმის.
 როცა ქარს მიაქვს ფოთოლი ხმელი,
 აპირულ კლდეთა ბილივზე სცვეთავს,
 როცა ნამდვილად არ გინდა ცრემლი
 და მაინც სწვეთავს.

ხარ გარინდებით არავის ელი,
 გარდასულ დროთა ჭენება გაკნწლავს,
 მოვა ვილაცის მურდალი ხელი
 და მოიხსოვრო თმებს აგიწეწავს.
 რას ფიქრობს შენი დაღლილი ტვინი,
 როცა წვეთები კვდებიან წვიმის.

როგორც ირემმა სიმწვანე მოვიმშიე,
 გავეურებ მთებს იისფრად მოთოვლილს,
 მოდი, საოცნელად მომიშვირე,
 ბუერას ფოთოლი.

მიწა მომიხომე, მომიმტკავლე,
 ამინდი თანდათან უარესობს,
 მოდი ყვაილები მომიტანე,
 შენი სიყვარულით უუაღერსო.
 და როგორც ირემმა სიმწვანე მოვიმშიე,
 გავეურებ მთებს იისფრად მოთოვლილს,
 მოდი, საოცნელად მომიშვირე,
 ბუერას ფოთოლი.

ვერკვლის ციხე ვარ ბებერი,
 ამოზიდული დიდგორსა,
 შეიღბიერ მაკვრია ღრუბელი
 გველი მილოკავს ლიბოსა.
 ვერ იქამს წუთისოფელი
 ფეხებზე დამივიდოსა.

* * *

დავეწაფე,
 ვილაცამ ბეჭებში დამტაცა ხელი,
 გაუძლიანდი,
 შევები,
 ავიხედე,
 კლდე აყუდებულიყო თვალებსველი...

შემრცხვა,
 მუხლებში ჩაუუვარდი და
 ვეჩურჩულები.
 - თქვენი ფეხის ნაბანსა ვსვამ,
 კარგებო...
 მერე ნაბიჯის სიგრძე გამიზომეს,
 ბეჭები გადამიტკავლეს,
 შუბლი ჩამიზოლეს,
 მკერდი გადამიტყავეს,
 მაჯა გამისინჯეს,
 მუხლი შემიმოწმეს,
 ქედზე მზე დამიმშვიდეს
 დაიბუბუნეს:
 - შაგერგოს!

* * *

შემომკარით მზის სხივი
 ხანჯალივით ყბაში,
 ანდა შუბლი
 გამიხეთქეთ ირიბად,
 ჰე, ხეებო,
 დაუკარით ტაში,
 ვტირივარ
 გვირილების ანთებული სინაზე
 გამიტარეთ გულში,
 მერე ყველა გუთნისდედის ჯინაზე
 მარცვალივით გადამაგდეთ ხნულში.

* * *

მოვსულვარ,
 მოვკვდე და შენთვის ვწერო,
 მონა წარსულის,
 ახლის მლოცავი,
 შენ გამახსენე,
 მამულო ჩემო,
 რამე თუ დამრჩეს დაუკოცნავი.
 მზე ელამ თვალებს მტვერით ამივსებს,
 და მიმიღეწავს სულს ქარიშხლიანს.
 უნდა დავმიწდე ბებერ კრწანისზე
 და გულზე მუხა ავიშრილო.
 ცა, როგორც ცხენმა - ლაგამი, შევხარ,
 გზა ოქროსფერით მოვაგვარაყე,
 სამშობლო ჩემო,
 პოეტი შენ ხარ,
 მე შენი ენით მოლაპარაკე!

* * *

მზად ვარ,
 სამყარო ავივლო,
 მივდევი სივრცეებს,
 მივგრგვინავ,
 წუხელ მზე არსად არ იყო,
 მზემ ჩემში გამოიძინა.
 მივარღვევი ღრუბელთ საწვიმართ,
 მთვლემარ ვარსკვლავებს წავაფრთხო
 მზე ამაგლიჯა არწივმა,
 ცაზე გულაღმა განართხო.
 დამემტვრა ფრთები უღონო,
 სხეული დაბლა ეშვება,
 და ჩაშავებულ კლდეებზე
 მიმინოსფერად შემრება.

* * *

ეხვევა,
 გმინავს,
 ულოკავს მაჯას
 ნისლი მთებს,
 სწურავს ღალას ეგების

და ჰოცნის,
როგორც ხევსური ხანჯალს,
ძმისმკვლელის სისხლით წითლად შეღებილს.
დატრიალდება ნელი ტორტმანით,
წავა და შავბნელ ხევეს დაბობლავს,
ეხვევა,
გმინავს,
ულოკავს მაჯას
ნისლი მთებს,
სწურავს ღალას ეგების
და ჰოცნის,
როგორც ხევსური ხანჯალს,
ძმისმკვლელის სისხლით წითლად შეღებილს.

* * *

გადარინდებულ ცას ამზღველევს
თვალთაგან ცრემლის მოღენა,
იქ ირხეოდი,
სადაც მზე
ჩანს ხელისგულისოდენა.
სადაც ღრუბლების ჭკნება
ალეწილ ზოლებს მიირევს,
შენი ლამაზი ჩვენება
სწვავს ჩამოცვარულ გვირილებს,
ვიდექი სახეშეცვლილი,
ნაწვიმარ ბილივს ვმუხლავედი,
ცა ზურგზე მელო კეცივით,
ძლივს მივათრიე მუხამდის.
და...
განა რამდენს შევძლებდი,
პირქვე დაგეცი,
გავთავდი...
ვაი,
რამდენ ხანს გეძებდი,
სადა,
სად იყავ აქამდის.

* * *

ცოლს ნუ გამითხოვებთ,
ცხენს ნუ გამიჩუქებთ,
ღრუბლები დამიქუჩეთ
საწვიმარი.
სიტყვა არ მისხენოთ საწყინარი.
სახეს ნუ იქვავებთ,
დუმილი არ გბეზრდებათ,
დარდი გაიქარვეთ,
შვილი გამეზრდება
ჩემზე ძლიერი,
ჩემზე ამაყი
კარგს არ დააყრის
მამულის მოშუღარს,
თვალეებს აუნთებს
უწმინდეს სანთლებად,
მოკვდება ხნიერი
და ჩასვლა საფლავში
არ დაეხათრება.
სამკვიდრო მამისა დაუტოვეთ,

ბეჭები თუ გინდათ,
დაუმტკრიეთ,
მოუთელეთ,
ცხენს ნუ წაურთმევთ,
შუბლები დახსენით,
მოუთენეთ,
საკარგემო დამილიეთ, არწივებო...

* * *

ჯავრო, რა ძაან მაჯავრებ,
ჯავრო მამულის ჩემისა,
ხან გამაშიშვლებ საჯარედ,
ხან ფრთას დამკრავ და შემნისლავ.
კრძალვით მიმეცავ საძვალეს,
შემძრას ხმამ ძვალთა ფშვენისამ,
გაძაღლდა და არ მიწყდება
ნერვი ბოროტის თმენისა.

* * *

ხევსურთ კაი ყმად შემრაცხეს,
მასვეს ნახარშის წვენი,
მაგრამ, ვაი, რომ შემარცხვენს,
გულო, დედლობა შენი!
ძველთა ყორეთა ლოკვისგან
სდნები - ნაშენი მტკრისაგან,
ვერცა მტერს არჩევ მოყვრისგან, -
ვერცა მოყვარეს მტრისაგან.
შენის ნამუსის შემბლაღველს,
ჯილაგის სისხლის ამმღვრევს,
ხანდახან კიოთ შეჰბლაღველ
ციხის მორღვეულ თაღებს,
მაგრამ ძალა რამ დაგზნექავს,
წელს გაგიმრუდებს ხნიერს,
გატეხეს, კლდევ, კლდის ნაჟღენთო,
გძლიეს, ბედკრულო, გძლიეს!
რამდენჯერ დაგიემსია,
ცრემლით სამშობლოს ზეცა,
შიშით ვერ დაგივენესია,
წართმეულია კვნესაც.

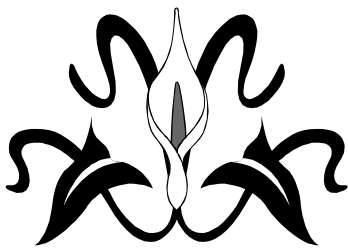
* * *

მიდის
მიღელავს ქარი,
მიიყოლიებს ნისლებს,
ატეხილ მხარეს მთვარე
თეთრი ღრუბლებით ივსებს.
დადუმებულია მუხა,
ღგება,
მდინარე წყრება.
არ ვიცი, რაზე ვწუხვარ,
გული რაღაზე მწყდება.
არის საღამო გრილი,
ხეს აჰხვევია სურო,
რა დიდებულად სტირი,
ჩემო
მაღალო სულო!

ხევისჭირი ზოგბიძე

* * *

კაიყმის ციხე ამბობდა,
რაის მიქვიან მტერიო,
გადმოვყოფ ვერცხლის ძეგლივებს,
გავაბოლებ და ვმღერიო,
ზეთავზე კოცონს დავინთებ,
ღრუბელს შერუჯოს ფრთენიო,
ოღონდ პატრონი არ წახდეს
არ მინდა არაფერიო.
თუ არ და ჩამავიშლები,
დავრჩები კირიბღვერიო.

შავეთსა ჰკითხეს მოყმესა:
- შენ ქონებისა რა გერგო?
- ნეტავი ჩემი ბელი-ღლე,
მე სიცოცხლეშივ გამეგო
ის ჩემი ციხე დარბაზი
მე შუა გზაში ამეგო,
მშივრისად პური მეჭმია,
გაყინულ ცეცხლთან გამეთბო,
ამთენის ცოდვის მომქმედსა
სული მით მაინც მაგეგო.

* * *

ადგილის დედა ჩიოდა,
სოფლის თავკაცი კვდებო,
ნუ მოჰკლავ დამბადებლო!
სოფელი წაგვიხდებო.

ბიჭო, რა მოგლინაბიჯობ
ე მაგ შავ-ყორნა მერნითა?
ტანთ სალმასური გაცვია
ნახატი ოქროს მეღნითა,
ხელში გიჭირავს ლახვარი
მზითვალმამთხრელი წვერითა,
ტახტაზე გიზის ყოილი
გადმომზირალი წყენითა,
პირზე გადაგდის ნათელი
აუწერელი ენითა,
ქვეითად შაგყეფს სოფელი
გაუმაძღარი ღრენითა
წინ ბეწვიხიდი მაგელის
გადასავლები ფრენითა
ხიდგალმა ბროლის კოშკი დგა
ჯოჯოხეთ დამწვდარ ბჭენითა,
ი კოშკში იადონი ზის
გელის გალობა-სტვენითა,
მიხვალ და გაეხარდების,
დადნება აღმაფრენითა
ი ჩიტი გულში ვფართქალებ
დაწერილი მაქვს ზენითა
მამა ვარ, განა უცხო ვარ
არ გამამწარო შენითა!
გამაძღე, მოდი გამაძღე,
ე მაგ ჯავარის ცქერითა.
ოღონდ ხიდგალმა შასჯერდი,
ჩემკენ პირ-ბადახშ ჩენითა.
აქეთ სიკვდილი მეუფობს
გაუთენებლის დღენითა.
წუხელ სოფლის გზას გამაჰყვა
გამაპირულის ცელითა,
დიდსათიბობას ამბობენ
გაუგონარის სენითა,
ვინძლო არ გადაგყვაროს
არ გამიღალო ლხენითა!

სხარტულა

ერთ მივი-ლილიანს შეეუწინდი,
აგრემც ჩემს მელაზე გნახავო,
უწყალოდ მწყია: დამეხსენ,
შე პირქვე დასამარხაო.
მეც გვარიანად დაელოცე,
ქალო შე დასათალხაო
შენ ჩემ ქვეშ მოგცა სამარე
გულაღმა დასამარხაო.

ირაკლი ალბუთაშვილი

ორი სტიქია ცეცხლი და წყალი
XIX ს. ფრანგული ვინიეტა

ენაცვლოს თავის პატრონი,
თავის გულყვითელ ციცასა
ყოველდღე მეზობლებიდან
დამბალ ხაჭოსა ზიდავსა.
ვინც მე იმ ციცას მომიკლავს
ძაღლ იყოს იმის მკვდრისადა.

(მოგვაწოდა ნუნუ ქართველიშვილმა)

* * *

ალ. ჭინჭარაული მეგობრებმა, რომელთა შორის
ბერი იყო მხდილოსანი, დაპატივეს ზედაზნის
მონასტერზე. მან უპასუხა:

ვაი, შენ ჩემო სახელო,
ამოგანგლოლო მტვერშია,
მიყვავარ ქვედა ზნის ხალხსა
ზედაზნის მონასტერშია.

უცნობი ავტორები

წავრანას შემომადლოდა
 მშიერი ლეკვი მგლისაო
 დავდექ და ძუძუ ვაწუე,
 გამძრალი ერთი წლისაო.
 რძის ნაცვლად სისხლი გამდინდა,
 სუნ გემო სიმლაშისაო,
 რაღაი ერთი დაჰკემა
 სულ ჩემ კარძრომში ზისაო.
 ვეფხი ვარ, მაგრამ გული მაქვს
 თვალზე კურცხალი მდისაო.
 ვითამ ჩემ ბოკვერ მიზრდია
 წაგვრილი სიკვდილისაო
 ძუძუებს რომ დამადიჯნოს
 ვეღარ გავაგდებ სხვისაო.
 ე, მაგის წერა ვყოფილვარ
 შამძრავი ცა-მიწისაო.
 ეგ იცის დედა-შვილობამ
 ძალამ მის ძუძუ რძისაო
 სულაც რომ შეგვეჭმეინო
 მადლს ვერ მოვისხამ მისაო,
 მგელი მგელადვე დარჩების
 ლაშსზე სულ სისხლი სდისაო,
 მაგისას ვეფხვად მაქცევნას
 პირი არ უჩანს ღეთისაო.
 მაგრამ რაი ვქნა მებრალვის,
 ცოდვაც მელავს ამავისაო?
 ცუდია? - მაინც შეიღია,
 ბრალია რა მაგისაო,
 ერთია მარტო, ის მომწონს
 ჯავრ არ შეიჭამს მტრისაო,
 არც არა სხვისა ებრალვის,
 არც არა თავისისაო.
 წავარნისკარში მიყუვის
 მშიერი ლეკვი მგლისაო,
 ნეტაი გამაგებინა
 სიკვდილ თუ დამაცლისაო.
(მოგვაწოდა ღიღინო ცახურმა)

რამოულა

რამოულა, მიდრეკილ ავისგან ცხონდების, ცხონდების უკუნით რამოულა,
 რამოულა, ძახილი შენი მდევს, შენი მდევს, დღემდე არ გამშორდა, რამოულა,
 რამოულა, აგვივსე ყოველი წუთი დღე აღმობით, რამოულა,
 რამოულა, ილევა აღერდი მტარვლისა ჩვენ სისხლს რომ აშრობდა, რამოულა.
 რამოულა, შენ იქვე, ყოველი ჩვენგანის სიფხიზლედ, რამოულა,
 რამოულა, სახლ-კარს, გვიჯვარავს საქმენი ავთაგან ნაშობთა, რამოულა,
 რამოულა, ო მეც მსურს, იმ დარდის სიმაღლე რთაც ხარ აღსავსე, რამოულა,
 რამოულა, სულს სწადის სილაღე, სილაღე ჩვენს ქმნამდე რაც ჰქონდა, რამოულა,
 რამოულა, ზიდილი სუყველა მამულის გამომხვრელს, რამოულა,
 რამოულა, საქვეყნო ფიქრი ხარ, რომ ვერვინ, რომ ვერვინ გახშობს და, რამოულა.
 რამოულა, სირცხვილ არს, სირცხვილ არს, ყოველი ჩამუხლვა, რამოულა,
 რამოულა, მოარულ სიყეთედ მოხველ და ისევე, ისევე, ისევე, მახვშობ და, რამოულა,
 რამოულა, თითქოსდა სამყაროს შექმნის დღეს ესწრები, რამოულა.
 რამოულა, წადილ ხარ ბედნიერ, ძვრას შობ და წვას შობდა, ხსნას შობ და, ცას შობ და, რამოულა.
 რამოულა, მიდრეკილ ავისგან ცხონდების უკუნით, რამოულა,
 რამოულა, ძახილი შენი მდევს, შენი მდევს, დღემდე არ გამშორდა, რამოულა.

* * *

საფიჩხეველზე წავაწყდი
 ლეკ ნაიბს გაიძვრასა,
 ისე მიჰყვანდა ბაღლები,
 როგორც წიწილა ძერასა.
 შავუძეგლიგე გულ-ძვერდი,
 ატანილ იყო წერასა,
 ვაი, მის თვალთა ტარებას
 ცამოკამკამის ცქერასა,
 ხო ეგრე მესოფლიობდა,
 თიუენს ეტყოდენ «მელასა»
 მაინც ავდექ და დაემარზე
 ამ ჩემი სულის ღხენასა,
 საფლაზე ლოდი დავადე,
 როგორც უქნია ყველასა,
 შეილები დედას მივგვარე,
 კაიყმიქერივსა ლელასა,
 ორნივე მე მამანათვლინა,
 ურჩისძეს შაიშმელასა.

* * *

სალეკოს დაიფანტების,
 ნაოჭა ჩემი ძვლებისა,
 ანდა ჩამიტანს უფსკრულში
 ზვაივი დაღისტინის მთებისა.
 ჩამომყვებიან ყორნები,
 ჩრდილი დამფარავს ფრთებისა,
 სალეკოს დაიფანტების
 ნაოჭა ჩემი ძვლებისა.
 ხან ტყვია შემათამაშებს,
 გამოვზავნილი მტრებისა,
 რა მამა დამიღონდების,
 რა დედა ატირდებისა.
 შენ მაინც დამიტიროდი,
 ჩემებრ ჩაგრულ ბედისა.
 შენ ჩემო დიდო იმედო,
 მწრდილველო ვარსკვლავებისა,
 რა ვიცი? მე ჩემს გეძახი,
 იქნება გახდი სხვებისა.

ქ. გვიძევილი

სიკვდილი არ არის საშიში...

ღირსეული მიცვალებული ერის სამომავლო გზის ნიშანსვეტია. ნიშანსვეტი, რადგან ის არის შუამავალი წუთისოფელსა და საუკუნო სოფელს შორის.

შენ იმ ურთულეს დროს მოგიწია მოღვაწეობა, როდესაც პარტოკრატიულ ინტერესებს ეწირება ერი და ოჯახური ბიუჯეტის თვალსაწიერიდან ფასდება მისი ბედი.

არიან ადამიანები, რომლებიც თავიანთი ნამოღვაწარის შედეგს სიცოცხლეშივე იმეან და არიან ადამიანები, რომელთა ნამოღვაწარიც გარდაცვალების შემდეგ ხდება ფართო მსჯელობის საგანი.

შენ დღეიდან ახალ სიცოცხლეს იწყებ, სიცოცხლეს, რომელმაც უნდა გაამთელოს «გაწვევითი კავშირი დროისა»

დღეს საოცარი სისწრაფით, სინათლის სიჩქარით იკარგება ქართული ცნობიერება. რაინც ვიყავით გუშინ, უკვე აღარ ვართ დღეს, რაინც ვართ დღეს, აღარ ვიქნებით ხვალ.

ეს საბედისწერო, თავებურდამხვევი სიჩქარე იმის ნიშანია, რომ თუ ამ უსასრულო ვარდნაში არ გაეჩერდით, წამით მაინც, წინსვლაზე ლაპარაკი ზედმეტია. სიცოცხლე მიჯნავს საზღვარს სიკეთესა და ბოროტებას შორის. რომ არა წარსული, რომ არა მის წიაღში ფესვის გადგმა, საყდართან მისასვლელი გზის მოძიება შეუძლებელია. დიდი ილიაც ზომ ამას ჩაგვაგონებდა: «ყოველი შენობის ქვაკუთხედი ძირიდან დაგებულია».

როგორც ადამიანი შედგება სხეულისა და სულისაგან, ასევე ერთი იმეორებს ადამიანის არსს. ის მთლიანობაში ერთი ორგანიზმია, მასაც გააჩნია თავისი ფიზიკური და სულიერი გეგმილი. მწერალი ერის არსებობას განიცდის ორივე ასპექტში. ამით განსხვავდება მისი თვალთახედვიდან აღქმული ერის ისტორია.

არა მხოლოდ მშრალი თარიღები და მშრალი მოვლენები, არამედ სისხლხორცეული განცდა დიდი წარსულისა.

მეითხველმა გულთბილად მიიღო თქვენი «გიორგი სა-

კადის პიროვნება», «სული აღმაშენებელი», «ღვთისმშობლის წილხდომილი ქვეყანა» და ისტორიული რომანი «ქართლოსის საფლავი».

წუთისოფლის თვალსაშვირზე არ მდგარხარ არასოდეს, კულისებში დგომას არჩევდი მუდამ. ქართველი საზოგადოების წინაშე შენი სიკვდილი აღიქმება სიმბოლოდ, უჩინარი სიცოცხლის ჩინებულებისა. ტრაგიკულ აღსასრულს სხვა ელფერს ანიჭებს საჯარო გულისდაწვევტა, საჯარო გოდება, საჯარო შეცხადება.

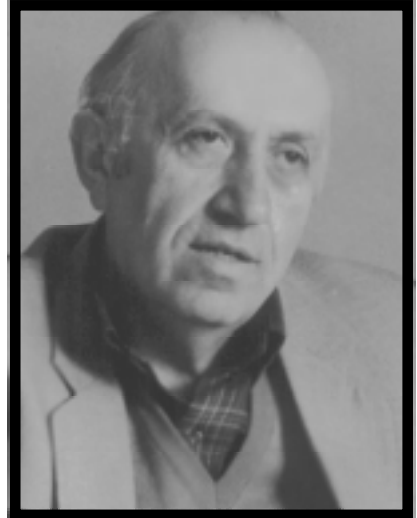
კაცს, რომელიც გაურბოდი სცენას, სცენაზე მოგისწრო სიკვდილმა. ის ერთი საბედისწერო წამი, რითაც დაიმუხტა ოპერის თეატრი, მთელ გავლილ ცხოვრებას იტევს.

ამ წამითაც შეგვასხენე ყველას: აი, მე მიედივარ, გიტოვებთ იმ საქართველოს, რომელსაც მე, ჩემი სისხლით და ჩემი უღონო მხრებით ვინარჩუნებდი.

დარბაზში მყოფთა თვლებიდან არასოდეს არ ამოვა ეს დღე, საოცარი ცეცხლი ანაპერწკალდა ყველას გულში და იგრძნო ყველამ, რომ უღელი რომელიც შენ გედგა ქედზე, ყველას გადააბარეთ.

სამზეოს მზესთან შენი გამოთხოვება, შუალამის დიდ მზესთან შეხვედრა იყო.

გეთხოვებით და თავს ვინუგეშებთ შემდეგი სიტყვებით: «სიკვდილი არ არის საშიში, რადგან როცა ჩვენ ვართ, ის აღარ არის, როცა ის არის, ჩვენ აღარ ვართ».

პოეტის ერთი ღეჭი

რამდენი ქარი დაღლილა როკვით,
გადათიბულა რამდენი ზეცა -
მე მაინც ვეძებ პატარა გოგოს
აბმის ფიფქების კაბა რომ ეცვა.
მის ნაფეხურებს ზამთარიც ფუნჯით
ხატავდა თოვლზე და მერე შლიდა,
ვთქვით რომ მეპოვნა ჩემი საუნჯე
დავიძინებდი ნეტავი მშვიდად.
გავათენებდი ღამეებს შვებით?
არ გავიჩენდი ათას საზრუნავს
ფიქრები როგორც ყინულის მთები
ჩემს წასალეკად ისევ დაძრულან.
გადაიკარებს რამდენი წვიმა,
გადაყვრებათ ტირიფებს ნამი,
მე მაინც ვეძებ ვინც ერთხელ წინათ
შემომანათა სულ ერთი წამით.

ომარ გვეტაძე

გიორგი ძიგვაშვილი (1916-1944)

რა სახელი დარქმევიათ, გმირებსა და მამაცებს,
რა სახელი დარქმევიათ, ჩვენი ქვეყნის ლამაზებს.
ტურფა იყო ტფილისისა, თუ გლეხქალი ქართლისა
ზოგსა ერქვა პირიმზისა, ზოგსა დილაგარდისა.
ხან ფრესკაზე დახატული, ხანაც ოხვრა თარისა,
მხეველა და მზეხათუნი, მარიხი და მთვარისა.
და ვაჟკაცს კი ლხინში მჭეჟავს, გმირს თუ ყანის მომყვანსა
ირემა და ვეფხა ერქვა, ზვიადა და ლოძკაცა.
ეს იმიტომ მამამ შვილი, ასე მიტომ მონათლა
რომ სახელთან თანშეზრდილი, ვერ გაძლებდა მონათა.
მტერთან ომს რომ დაიწყებდენ, მოკვდებოდნენ მარტონი
სახელს კი არ შეარცხვენდა, ამ სახელის პატრონი.

თარგმანები

ბელადი

(ნ.კ. რერიხი)

შვა ჩინგიზ-ხანი მამისაგან მოძულეებულმა ცოლმა, გახდა თვითონაც მოძულეებული ხანი ჩინგიზი და გადახვეწა მამამ შორეულ მამულში იგი. მოიხმო ჩინგიზმა ირგვლივ მოძულენი სხვანი, ბრიყვულ ცხოვრებას მიჰყო ხანმა ჩინგიზმა ხელი. ხან ნადირობდა იარაღასხმული, ხან ერთობოდა ხასებთან წასული, და ხშირად სადღაც გადახვეწილი უგზო-უკვლოდ ივარგებოდა ჩინგიზ.

* * *

აი, თითქოსდა გადათურა ხანი, ყოფნა-არყოფნის დიდ სანაძლეოს ჩამოდის ჩინგიზ, რომ ვერასოდეს ვერ მიატოვებს ჩინგიზს ვერავინ. მაშინ გამოთლის წივილა ისარს ხანი ჩინგიზი, უბრძანებს მხლებლებს მიართვან ცხენი, ამხედრებული მიჰყავს ყოველი რაზმელი მისი, საკუთარ საქმეს დაადგას თავი - განზრახული აქვს ჩინგიზს.

აი, ყაენი სტეპებში გადის, უახლოვდება ხანი საკუთარ ჯოგებს, მოულოდნელად სტყორცნის წივილა ისარს ხანი. საუკეთესო მერანს მზეს დაუბნელებს ჩინგიზ. საუკეთესო მერანს, რბოლის უძლეველ ფაშათს. მოგეხსენებათ ალბათ, თათრისთვის რაა ცხენი. მაჰანმა ბევრმა მისებრ ცხენის ვერ შეძლო მოკვლა, მათ წააცალეს თავი.

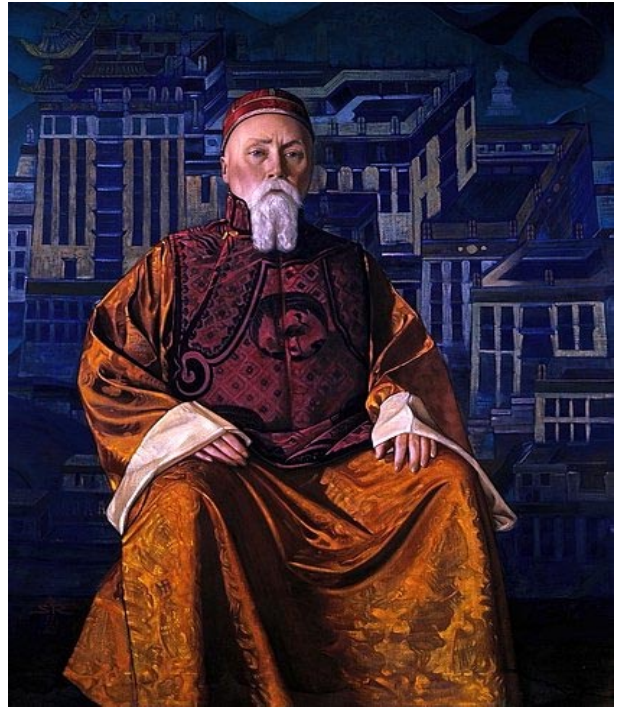
* * *

უახლოვდება ჩინგიზი თავისი მამის ჯოგებს, ესერის წივილა ისრებს მამის საყვარელ ცხენებს. სხვათა ისარიც, ყველა იგივე მიზანს ეძებს. ასე გამოწვრთნის მეგობრებს ჩინგიზ. ასე გამოცდის სანდო ხალხს ხანი. არ უყვართ ხანი, მაგრამ შიში აქვს მისგან ყოველთ, ჰაი, ჰაი, რომ ყოჩაღი იყო ძლიერ!

* * *

კვლავინდებურად მიდის ხანი ჩინგიზი სტეპში. მოულოდნელად ისარს საკუთარ მეუღლეს სტყორცნის. ყველა ვერ სტყორცნის მისებრ სიკვდილის მთესველ ისრებს.

ვისაც შეუკრთა გული, მყისვე წააჭრეს თავი. მეგობრებს ელდა ეცათ, ჩაუდგათ გულში შიში, მაგრამ სუყველა შეკრა, სიკვდილის ფასის ფიცით ჰაი, ჰაი! რა ყოჩაღი იყო ჩინგიზ...

ნ. კ. რერიხი

უცებ მეტს იწყებს ზანი, * * * სადგომში მამასთან მიდის. თავის წივილა ისარს მამამისს ესერის მტკიცედ. ყველა დაახლის ისარს, არ დარღვეულა ფიცი. თავისი ხალხის ხელით გადამდგარია ხანი, და დიდი ურდოს ტახტზე ხანად დაჯდება ჩინგიზ. აი! რა ყოჩაღი იყო იგი.

* * *

მეზობელი ტომები ბრანდებოდნენ მასზე. მასზე, ახალგაზრდაზე, გაყოფიდა ყველა წარუგზავნეს ბრანზიანი ელჩი: მოგვეც საუკეთესო ცხენთა ჯოგები, იარაღი მოგაზმული მოგვეც! თავს მდაბლად უკრავს მოძალადეს ხანი. იხმო თათბირზე ჩინგიზმა თავისი ხალხი. აყვირდა და ახმაურდა კრება: მოითხოვენ: «განუცხადოთ მეზობელ თემს ომი!» ჩინგიზ ხანი უკან გზავნის ყველა თავის მრჩეველს,

თანაც დასძენს: «ცხენებისთვის არ ვარგია ომი.»
 რაც ითხოვეს - გაუგზავნა, ყველაფერი გასცა.
 ასეთი ეშმაკი იყო ჩინგიზ ხანი.

* * *

თავს გაუვიდათ ყველა მეზობელ თემთა ხანებს,
 ითხოვენ: «გამოაგზავნოს ჩვენთან ყოველმა ხანმა
 ცოლი!»

ახმაურდა ყველა ჩინგიზ ხანის მრჩეველი,
 რადგან ვერ თმობენ ცოლებს, იმუქრებიან ომით.
 და კვლავ გაუშვა ჩინგიზ ხანმა ყველა მრჩეველი
 და გაუგზავნა მოშურნეთ ყველა თავისი ცოლი,
 ვერაგი იყო ჩინგიზ.

ძლიერმა სიამაყემ შეიპყრო მეზობელი თემის ხანები.
 ლაჩრებს ეძახდნენ ჩინგიზ ხანის ხალხს.
 ძლიერ გულსაკლავად ქირდავდნენ დიდი ურდოს წევრებს.
 გათამამებულებმა გუშაგნი მოხსნეს თავიანთ
 სახლერებს

და ეტრფოდნენ მეტად ახლად შეპყრობილ ცოლებს.
 აჯირითებდნენ ხანები გამოტაცებულ ცხენებს,
 და დიდი ურდოს გულში ბოლმა ივრებდა ძალას.
 უეცრად დამით წამოიმართა ჩინგიზ ხანი.

უბრძანა ურდოს მას გაჰყოლოდნენ კვალში.
 ქორივით თავს დაატყდებდა მეზობელ თემის ხანებს
 შეიპყრო მათი ურდო,

წართვა იარაღი, ცხენები, განძი
 და დაიბრუნა ყველა თავისი ცოლი,
 ბევრი მათგანი ხელუხლებელი.

ჩინგიზის გამარჯვებას აღიღებდნენ მრჩეველები
 და უფროს ვაჟიშვილს აქტაის, გაანდობს ჩინგიზ-
 ხანი:

«მოახერხე მტრის ბანაკში ხალხი გახდეს ამაყი,
 მყისვე ბრძივად გახდის ყველას სიამაყის სენი,
 და მაშინდა იოლია აიყვანო ყველა.»

მთელი დიდი ურდო აღიღებდა ყაენს;
 ოხ! რა ყოჩაღი იყო ჩინგიზ ხანი.

* * *

დაუდო ურდოს ჩინგიზ ხანმა მარადიული წესი:
 «სხვისი ცოლის მოსურნეს - მოეკვეთოს თავი:

აუგის მთქმელს - მოეკვეთოს თავი;
 ქონების გამოძალაველს - მოეკვეთოს თავი;
 მტერთან გადასულს - მოეკვეთოს თავი.»
 ყველას დაუწესა ჩინგიზმა სასჯელი.
 ყველგან გაბრწყინდა მალე ხანის სახელი.
 ყველა მთავარს ეშინოდა ხანის:
 როგორც არასდროს, დოვლათით ივსებოდა დიდი
 ურდო.
 მრავალი ცოლი გაიჩინა ურდოში ყველამ,

ფარჩის სამოსელით შეიმოსა ბევრი.
 ტკბილად ჭამდნენ და სუამდნენ,
 ყოველთვის ყოჩაღი იყო ჩინგიზ ხანი.

* * *

შორს ჭვრეტდა ჩინგიზ ხანი.
 მეგობრებს უბრძანა: შემოეგლიჯათ ფარჩა.
 მდიდრული კვებით დაავადება გაეთამამებინათ
 დაე ხალხი ძველებურად სუამდეს რძეს.
 დაე ატარებდეს ტყავის სამოსელს.
 რათა არ განაზებულყო დიდი ურდო.
 ყოჩაღი გვყავდა ჩვენ ჩინგიზ ხანი!

* * *

ყოველთვის მზად იყო ბრძოლისთვის ურდო,
 მოულოდნელად გაჰყავდა ურდო სტეპებში ჩინგიზს.
 დაიპყრო ტაურმენის ყველა სტეპი.
 მონგოკულის ყველა უდაბნო აიღო.
 მთელი ჩინეთი, ტიბეტი დაიპყრო.
 კასპიის ზღვიდან წითელ ზღვამდე დაისაკუთრა მიწა
 აი, ვინ იყო ჩინგიზ-ხანი-თემუჩინი!
 დაატყვევა იასები, ობენები და პოლოველები,
 თორგებლები კოსოგორები, ხაზარები,
 ალანები, იატვაგები დაამარცხა და განდევნა.
 ოცდაათ ერს, ოცდაათ მთავარს
 ხარკი გადაახდევინა და ბეგარა დაადო
 ააოხრა მიწა რუსული, ემუქრებოდა კეისარს.
 თემუჩინი-ჩინგიზ ხანი ასეთი ყოჩაღი იყო.

თარგმნა თამაზ თავაძემ

რადიარდ კიპლინგი თუ...

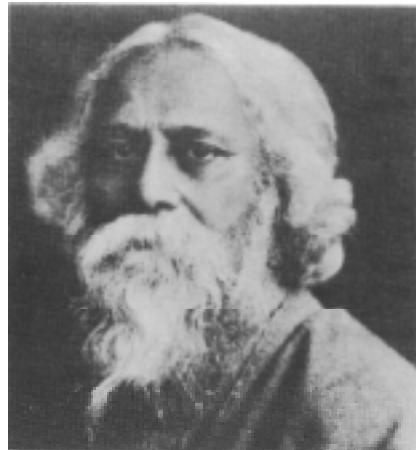
თუ ძალგის დარჩე ძველებურად მშვიდი და მტკიცე და არ დაიბნე როცა თავგზა ებნევა ყველას, თუ ძალგის სიმხნელ შემართებად და რწმენად იქცეოდა რაცა შენს ირგვლივ მკვლარი არის შენდამი რწმენა. თუ ძალგის მკაცრი მოთმინებით ელოდო ხვალეს, ცრუს გაუტანელს არ მიაგო სიცრუე ავი, მოძულეს შენსას მძულვარება შეუნდო მალე და თან არც ქრისტედ არ აჩვენო არავის თავი. თუ შეგიძლია სულში მარად ოცნება რეკდეს, მაგრამ ოცნების არასოდეს არ გახდე მონად, გამარჯვებას და დამარცხებას თანაბრად შეხედე, და ამ ორ თაღლითს მიეგებო ტოლად და სწორად. თუ შეგიძლია აიტანო სიმართლე შენი ბრბომ სულმდაბალმა ვით აქცია ხითხითის საენად, იხილო ერთ დღეს დანგრეული სიცოცხლის დღენი, რასაც შესწირე და შენებას შეუდგე ახლად. თუ შეგწევს ძალა მაგიდაზე დაყარო ჩალად, რაც გაგაჩნია გიმოვია ოფლით და სისხლით, წააგო წყნარად წაგებული ჩათვალო არად, იმოვნო კვალად და სასწორზე შეაგლო რისკით. თუ შეგწევს ძალა წარბი შეჰკრა მოთოვო გული, მოუხმო ნერვებს გამაგრდე და ივარგო ასწილ, ეს მაშინ როცა სულიერად დადლილს და დაცლილს, ნებისყოფადა გეუბნება წინ მეთქი, გასწი!

თუ შეგწევს ძალა ბრბოში იყო და დარჩე კაცად, მეფეებს ახლდე და გახსოვდეს ყოველთვის ხალხი, შენი ღირსება არ დაჰკარგო აროდეს არსად, მტერ-მოყვარესთან პირდაპირი იყო და ლაღი. თუ შეგწევს ძალა გაიაზრო ყოველი წუთი, აზრით დატვირთო სამოცივე ფეხმარდი წამი, მაშინ შენია შვილო ჩემო ეს მიწის ბურთი, აღამიანიც მაშინ გქვია და გერქვას ამინ!

თარგმნა მურმან ლებანიძემ

ომარ ხაიაში

საცოდავია ვისაც ტრფობის ჭირი და სნება, არ განუცდია, არ ჰქონია ამისგან ენება ვისაც ამ ქვეყნად უცხოვრია უსიყვარულოდ, მე ვცხოვრობდიო, მას ამის თქმის არა აქვს ნება.
თარგმნა მაგალი თოდუამ

რაბინდრანატ თაგორი

ნუ დააყოვნებ, მოწვევით და ეგ ყვაილი თან წარიტანე არ დაიფურცლოს ქარისაგან მიწით აღგვილი. მერე რა თუ შენს თაიგულს ვერ დაამშვენებს, მოწვევით მაინც, აგრძობინე სატკივარი შენი ხელის შეხებისაგან თუმცა სხვებივით ფეროვანი არაა იგი, მოწვევით მაინც და შენს ღვთაებას სხვებთან ერთად ესეც შესწირე.

თარგმნა თამაზ ჩხენკელმა

ერთ-არსებისა ერთისა

ერთარსება

1. ერთარსების საკითხისათვის.

სამივე დიდ რელიგიაში - მოსიემში ანუ იუდაიზმში, ქრისტიანობაში და მაჰმადიანობაში, - ხუთი მთავარი და მტკიცე დებულებაა: 1. ღმერთის არსებობა, 2. ღმერთის ერთება, 3. ღმერთის განგება, 4. ქვეყნის შექმნა 5. გამოცხადება.

თეოლოგიის განვითარებაში ამ ხუთ დოგმას მიემატა კიდევ: 6. რწმენა მკვდრეთით აღდგომისა სამივე რელიგიაში და 7. სწავლა წმიდა სამების შესახებ ქრისტიანობაში მარტოდ. მაგრამ მაინც ეს ხუთი მთავარი დებულება სამივე რელიგიისათვის ძირითადი არისო, - ამბობს პროფ. ჰ. ვოლფსონი.

ღმერთის არსებობის საკითხში სამივე რელიგია სკეპტიციზმს, ათეიზმს, სტოიციზმს, ეპიკურეიანობას უარსა

ჰყოფს და ჰკმობს.

ღმერთის ერთება (უარყოფა მრავალღმერთიანობისა, მხოლოობა ღმერთისა, ვითარცა შეუქმნელია, ღმერთის თვითებობა და მარტივობა - სისადავე) ყველა სამივე რელიგიის მიერ არის აღიარებული, ოღონდ ქრისტიანობაში სამების რწმენის წარმოშობასთან ერთად და ისლამში ღმერთის ატრიბუტთა აღიარებით, ღმერთი მაინც განიხილება ვით მარტივი, სადა და ამით სამებისა და ატრიბუტთა რწმენა შეეგუება.

ღმრთეებრი განგებას სამივე რელიგია იზიარებს და ქვეყნის შექმნა მათ მიერ აღიარებულია, თუმცა მცირე სხვადასხვაობა შეხედულებაში ამის გამო მჟღავნდებოდა.

რელიგიათა ამ ხუთი მთავარი დებულების მიხედვით ვერ გამოირკვევა, თუ ვეფხისტყაოსანის ღმერთი რომელ აქ აღნიშნულ რელიგიას მიეკუთვნება, ამიტომ ვეფხისტყაოსანში უნდა მოიძებნოს ის განსხვავება, რომ-

ლითაც ეს რელიგიები ერთი მეორეს შორდებიან. ამიტომ პირველ რიგშივე «ერთ არსების» საკითხი უნდა გავარკვიოთ, რადგან სწორედ იგი არის უმთავრესი.

საოცარი მოვლენაა: ვეფხისტყაოსანის მკვლევართა თაყი არ შეუწუხებიათ ჩაფიქრებოდნენ, თუ რატომ არის და რას ნიშნავს ვეფხისტყაოსანში «ერთ არსებისა ერთისა»!

ნეტარ ხსენებულთ და ნეტარ მყოფთ ამ ჩვენს მკვლევართ ეს ცნებანი «ერთ არსებისა ერთისა» არ განუსინჯავთ და არც განუმარტავთ: თუ რა არის ეს «ერთ არსება» და რა დამოკიდებულება აქვს მას «ერთ»-თან, რა ურთიერთობა შეიძლება იყოს «ერთ არსებისა» და «ერთი»-ს შორის.

***

ვახტანგ მეფე 1712 წელს ამ ცნებას «ერთ არსებისა ერთისა»-ს გამო ასეთ განცხადებას ბრძანებს -

«ერთარსებისაგან ერთი ხომ ქრისტე არის და ქრისტეს ეხვეწება და აქებს (: ვისაც ციერნი ერთის წამისყოფით გმორჩილობსო (.) მე ბედს ნუ მიქცეო და ჩემს ცოლს შემყარეო (.) აბა ქრისტიანი ფილოსოფოსი საბოზვრად ქრისტეს როგორ შეახვეწებს (.) ხელი მოუმართეო».

ვახტანგ მეფეს «ერთ არსება» ესმის ვითარცა «წმიდა სამება», ხოლო « ერთი კი გაუგია ვით ქრისტე. ეს უკანასკნელი განმარტება მცდარად მიმაჩნია: «ერთი» აქ არ არის ქრისტე.

უეჭველია: ვახტანგ სჯულმდებელი ამ განმარტებისას ემყარება მეექვსე საეკლესიო ყრილობის დადგენილებას, რომელმაც 680 წელს გამოაცხადა -

"აღვიარებთ უფალსა ჩვენსა და ჭეშმარიტსა ღმერთისა იესო ქრისტეს ერთისა, მას წმიდისა და ერთარსებისა სამებისაგანსა..."

***

ქართველმა მეცნიერმა და პირველმა აკადემიკოსმა თეიმურაზ ბატონიშვილმა (1782-1846) თავის განმარტებაში მკაფიოდ და საუსებოთ გასაგებად ბრძანა -

«ერთ-არსება სამგვამოვანისა ღმერთისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა არს. ერთ-არსება, ერთი ბუნება და ერთი ღმრთაება აქვს მას სამგვამოვანს ღმერთსა»-ო.

როგორც ცხადია: მან ცნებას «ერთი» გვერდი აუარა, ოღონდ «ერთ არსება» კი განმარტა, მაგრამ ეს განმარტებაც უყურადღებოდ დარჩა, ისე როგორც უყურადღებოდ მიატოვეს მკვლევარებმა მოსე ჯანაშვილის ნათქვამიც, მოსე ჯანაშვილმა ავთანდილი «ქრისტიანად» აღიარა - ავთანდილის «ქრისტიანობის» ამბავი ჩვენს მკვლევართ ალბათ სასაცილოდ არა ჰყოფნიდათ და მას დაცინვით გვერდს უვლიდნენ.

მოსე ჯანაშვილი თავის წერილში, რომელიც მან კრებულში «მოამბე» მოათავსა 1904 წელს, სათაურით: «თამარ მეფე და მისი ისტორიკოსნი», სხვათა შორის, ამბობდა -

«ქრისტიანი ავთანდილი იტყვის: ჰე, მზეო, ვინ ხატად გოქვის მზიანისა ღამისად, ერთ არსებისა ერთისა, მის უჟამოსა ჟამისად...

«ძველადვე მზე მიანდით ხატად ერთარსებისა: მამისაგან ძე იშობება და გამოვალს სული წმიდა, მზისაგან გამოდის სინათლე და იბადება სითბო».

აბა, ასე «ახირებულ» და «გასაოცარ» შეხედულებებზე

ერთი წამით მაინც ფიქრს ვინ შეაჩერებდა! მით უმეტეს, რომ ისტორიკოს მოსე ჯანაშვილს ეს თავისი დებულება არ დაუსაბუთებია!

***

პროფ. ნიკო მარისათვის «ერთარსება» ყოფილა მაჰმადიანიური ღმერთი, ალლაჰ! იგი ამბობს -

«პოეტი (რუსთაველი) არც ერთ ადგილზე არ ღალატობს თავის წარმოდგენას მუსულმანური ერთღმერთიანობის შესახებ, ესე იგი, ერთია ღმერთი, და არ არის ვინმე მის გარდა, იქაც კი, სადაც გამოდის თვითონ; მთელი პოემის სიგრძეზე არც ერთი ხსენება, არც ერთი აზრის გადაკვრა სამების შესახებ»-ო.

ჭეშმარიტებაა: ისლამში მხოლოდ ერთი ღმერთია და ერთღმერთიანობა და მასში არავითარი ჰიპოსტასი, ანუ გვაში ანუ პირი არ არსებობს. ესაა დებულება ისლამის წმიდა წიგნში: ყურანი, ამას ასწავლიდა თვითონ მაჰმადი და საამისოდ გარკვევით და ცხადად არის ნაბრძანები -

ნუ იტყვით, ღმერთში არისო სამება. იგი არის ერთი. ეს რწმენა თქვენთვის უფრო გამოსადეგია. შორს იმისაგან, თითქოს მას (ღმერთს) შვილი ჰყავდეს: იგი მარტო განაგებს ცასა და ქვეყანას. იგი საემაო თავისი თავისათვის. (ყურანი 5,77). აქ არაფერი სასაცილო, ან სადავო არაა. მაჰმადის ღმერთი - ალლაჰ - არის ერთი და მას არავითარი «შვილი» არა ჰყავს, ესე იგი: მასში არავითარი ჰიპოსტასი არ არის.

მაგრამ ვეფხისტყაოსანის შაირში, სადაც ერთი არის მოხსენებული და იგი ღმერთს წარმოადგენს, - იქვე ნათქვამია, რომ ეს ერთი, ანუ ღმერთი არის ერთ არსებისაო. რა არის ეს ერთ არსება?

***

მაჰმადმა, რომლის შინაგანი ხილვა არ იყო განსაზღვრული ბერძნული აზროვნებით, - ამბობს ჰ. ა. რ. კლიბბ, - უარპყო საესებით ყველა ცნება ბუნებრივი კანონისა და წარმოადგინა მწყობრობის მომგვარებელი ძალა, ყოველად ძლიერი ღმერთის პიროვნებით «ლა შარისა ლაჰუ», მხოლოდ და განთავისუფლებული ყოველგვარი სხვა მონაწილესაგან, მოზიარესაგან. რომ ეს თვითონ მაჰმადისათვის იყო გადამწყვეტი, ეს გამოსჩანს იქიდან, რომ ყურანი უპირატესობას ანიჭებს «შირე»-ის დაგმობას, - ესაა ცოდვა, როდესაც კაცს შეუძლია წარმოიდგინოს, რომ ღმერთის მოზიარე არის რაიმე, ან ვინმე სხვა, და რომლის ერთადერთი სახე მარტო ქრისტიანული სამება არ არის. და იგი, მაჰმადი მართლაც ხედავდა, რადგან თუ ღმერთის მხოლოობა და არა-თანაზიარობა აღიარებული იქნებოდა, მაშინ ყოველი სხვაგვარი სახე კულტისა, მაგალითად: ვარსკვლავთა, თავისთავად ისპობოდაო.

ალლაჰს აქვს ერთება, იგი არის ერთი წინააღმდეგ ქრისტიანული სამებისა, სპარსული ღუაღიზმისა და აგრეთვე პოლითეიზმისაო - ამბობს პროფ. მ. პორტენ. მაგრამ წარმოვიდგინოთ, რომ «ერთარსება» არის უჰიპოსტასო ღმერთი - ერთი, ანუ უფრო გარკვევით: თუ «ერთარსება» არ შეიცავს სამ გვამოვნებას, ანუ სამ პირს, მაშინ «ერთარსება» ყოფილა ღმერთი - ერთი და არა სამებითი, ან ორებითი. ამის მიხედვით "ვეფხისტყაოსანის" ლექსი რას გვეუბნება?

მზეო, შენ ხარო ხატი ერთ არსებისა ერთისა, ანუ -

მზეო შენ ხარო ხატი ერთი არსებისა - ერთისა, ერთისა - ღმერთისა.

გამოსჩანს ასე: «ერთ არსება» ყოფილა ერთი ანუ ღმერთი, და ერთი ყოფილა «ღმერთი». მაშ, "ვეფხისტყაოსნის" ლექსი ასე უნდა გადაითარგმნოს, - მზეო, შენ ხარო ხატი ღმერთისა!

მაგრამ ერთი თეოლოგიური ცნება «ერთ-არსება» მეორე თეოლოგიურ ცნებასთან «ერთი» რაღაც შინაარსით მაინც უნდა განსხვავებოდეს, როცა ჩვენ მათ გადაბმულ-დაკავშირებულად ვეცნობით. აი, ეს საკითხია გამოსარკვევი.

პავლე ინგოროყვა, პროფ. მარის მიხედვით და მის დაუსახელებლად გვასწავლის: ვეფხისტყაოსანში.

«არც ერთხელ არ არის აღნიშნული მისი სამსახეობა... ყველგან შეგნებულად არის დადუმებული ღვთაების ჰიპოსტაზობა. ეს არის დამახასიათებელი იდეა შოთას რელიგიური მსოფლმხედველობისა»-ო.

«და მართლაც, - ადგენს საკითხს პ. ინგოროყვა, - რით უნდა აიხსნას ეს მოულოდნელი დეტალი: დაწყება პოემისა ღვთაების სახელით, მაგრამ სამების მოხსენების გარეშე... ეს იმით აიხსნებაო, გვიხსნის პ. ინგოროყვა, რომ "ვეფხისტყაოსანის" დამწერი, შოთა რუსთაველი «ეკუთვნოდა მანის ფილოსოფიურ-რელიგიურ ორდენს, რომლის ერთ-ერთი მთავარი დოგმატი იყო უარყოფა ღვთაებაში ყოველგვარი ატრიბუტისა»-ო. ასეთი იყო დებულება პ. ინგოროყვასი. და ამავე საკითხზე ზ. ავალიშვილი ამბობს -

«რუსთაველი წმიდა სამებას არსად იხსენიებს; ეს ფაქტი ყოველთვის ცნობილი იყო, ხოლო არც მისი მაჰმადიანობის, არც ებრაელობის, ან კიდევ ნაკლებად მისი მანიქეველობის ნიშნად ჩაითვლება. სწორედ ეს მწვალებლობა (მანიქეიზმი) სამებას ცხადად არც კი უარჰყოფდა. თავდაცვის და ქრისტიანებში პროპაგანდის მიზნით, ზოგჯერ სამების ფორმულასაც ხმარობდა კიდევ, რასაკვირველია, არა ქრისტიანული შინაარსით და განმარტებით. მანის რელიგიაში მამაც არის, ძეც და სული იესოც და სახარებაც»-ო.

"ვეფხისტყაოსანის" მკვლევარი ზურაბ ავალიშვილიც ეხება სამების საკითხს და გვეუბნება -

რუსთაველის «სამებაზედაც ისე, როგორც მუჰამედის აღსარებაზედ სდუმს მისი კალმის ხმა იმიტომ, რომ კერძო სარწმუნოებისაგან უკვე დამოუკიდებელია მისი პოეზია, და ადამიანობისაგან არის მიმართული მისი თავისუფალი მუხა»-ო.

მამასადამე: ზურაბ ავალიშვილიც ფიქრობს: არავითარ სამებაზე "ვეფხისტყაოსანში" ლაპარაკიც არ არისო, მაგრამ ასე არ ფიქრობს პროფ. მიხეილ წერეთელი და რათა დაამტკიცოს ის დებულება, თითქოს ვეფხისტყაოსანში სამება არისო, ვეფხისტყაოსნის გადაკეთებას შეუდგა.

პროფ. მიხ. წერეთელმა გამოაქვეყნა 1951 წ. სამი წერილი სათაურით: «ისტორიანი და აზმანი შარავანდეთან», რომელშიც იგი ამტკიცებს დასახელებული ისტორიის დამწერი და ვეფხისტყაოსნის შემთხვეული ერთი და იგივე პიროვნება არისო და ამის დასამტკიცებლად ორივე ნაწარმოების ადგილთა, წინადადებათა და სიტყვათა მსგავსება მოაქვს.

და აქ მ. წერეთელმა გამოვიცხადა -
«ჰე, მზეო, ვინ ხატად გთქვეს მზიანისა ღამისად» წარყვნილია და იგი შესწორებას საჭიროებს, იგი აღდგენილ უნდა იქნასო! მ. წერეთელი სწერს -
«რუსთაველი ღრმა მორწმუნედ სჩანს და სამება-

საც იხსენიებს: ვეფხისტყაოსნის ადგილი: «ჰე მზეო, ვინ ხატად გთქვეს მზიანისა ღამისად» წარყვნილია და უნდა იქნეს აღდგენილი: «**მზიარისა სამისად**» (ერთარსებისა ერთისა და სხ.). მამასადამე: ამ ძვირფას შაირში წარყვნილი ყოფილა გამოთქმა «**მზიანისა ღამისად**» და უნდა იყოს «**მზიარისა სამისად**». **მზიარი სამი** კი, იგულისხმება, არის წმიდა სამება.

***

ამგვარად უკანასკნელი ხანის ყველა ჩემთვის ცნობილი მკვლევარი, გარდა მ. წერეთლისა, რომლის შესწორება სრულიად უმართებულოა, ამბობს:

ვეფხისტყაოსანში «სამება» არც მოიხსენიება და არც არსებობსო. და საერთოდ ეს შაირი ქრისტიანული არ არისო. მაშ დარჩნენ, ობლად ნეტარხსენებული მეფე ვახტანგ, თეიმურაზ ბატონიშვილი და მოსე ჯანაშვილი. (იქნებ სხვამაც ბრძანა, არ ვიცი). მაგრამ არც ასეა. აკად. პროფ. კორნელი კეკელიძე, რომელიც პ. ინგოროყვას ეკამათებოდა, ამბობს:

«მზე წარმოდგენილია არა ღმერთად, არამედ ხატად, ესე იგი, მის მსგავსებად. ამ შემთხვევაში გადმოცემულია იმ ღვთისმეტყველთა (ფილოსოფოსთა წინანი), აზრი, რომელნიც ღვთაების ერთ-ერთ სახედ მართლაც მზეს ხატავდნენ და ამით ამტკიცებდნენ მის სამპიროვნებას და სამგვამოვნებას: მზე თავისთავად ერთი რამ არის, მაგრამ ამავე დროს ის სამგვამოვნანია: თვით დისკო მზისა (მატერია), სინათლე და სითბო. მამასადამე: აქაც ერთი დამამტკიცებელი საბუთია იმისა, რომ ჩვენი პოემისათვის არაა უცხო «ერთარსება სამების იდეა»-ო.

აკად. პროფ. კ. კეკელიძე კიდევ უფრო გარკვეულად ამბობდა:

«ტყუილია, რომ ვეფხისტყაოსანი არ ახსენებს **სამებას**; პოემაში ნათქვამია, რომ მზე ხატია «ერთარსებისა» ღვთისა (სტრ. 719); თეოლოგიურ ტერმინოლოგიაში «ერთარსება» (იმპლისიტე) გულისხმობს «სამებას», ისე მას არავითარი აზრი არა აქვს»-ო.

მაინც პროფ. კ. კეკელიძემ მკაფიოდ არ განმარტა, მას თუ როგორი «სამება» აქვს მხედველობაში, რადგან «სამება» თეოლოგიურ ფილოსოფიაში არსებობს, არა მარტო ქრისტიანულ თეოლოგიაში, არამედ ალექსანდრიისა და ათენის სკოლაშიც, ნეოპლატონიზმში. ოღონდ უეჭველია, კ. კეკელიძე ქრისტიანულ სამებას, წმიდა სამებას გულისხმობს.

***

თავის ნარკვევში: «რუსთაველის ჰუმანისტური მსოფლმხედველობის შესახებ» პროფ. ალ. ბარამიძე სწერს -

«საბოლოოდ უნდა დავასკვნათ, რომ რუსთაველის ღმერთი არის «ერთარსება ერთი» შემოქმედი, აბსოლუტური კეთილი და გონიერი ძალა. ეს კეთილი ჰუმანური ღმერთი ადამიანებს ქომავობს და მფარველობს მათს ამქვეყნიურს, მიწიურს, ოღონდ - რა თქმა უნდა - ზნეობიან საქმეებში»-ო.

სამწუხაროდ, ასეთი საბოლოო დასკვნა ნაკულუოვანია, მხოლოდ იმიტომ, რომ "ვეფხისტყაოსნის" კარგი მკვლევარი ალ. ბარამიძე მკითხველს არ განუმარტავს, თუ რას ნიშნავს ეს «ერთ-არსება ერთი», რომლის გაგება სწორედ ვეფხისტყაოსნის რელიგიური შეხედულების მეტად დახლართული კვანძის გამოხსნა იქნებოდა.

2. ერთისა

ჩვენ გავიცანით პლატონიზმისა და ნეოპლატონიზმის ცნება «ერთი». ეს ცნება მიღებული აქვს ქრისტიანულ ფილოსოფიურ თეოლოგიას, ამისი პირველი დამამუშავებელი და გამომთქმელი იყო დიონისე არეოპაგელი, რომელიც თავის თხზულებაში «საღმრთოთა სახელთათვის» ასწავლიდა -

ერთი არის სახიერება, ანუ კეთილობა, ანუ ღმერთი. როგორც კეთილი, იგი ერთი - ღმერთი, უხვად ანიჭებს ყოველ არსებას და ავრცელებს მათზე მონაწილეობას თავის სიკეთეთა მთლიანობაში, იგი სავსებით განსხვავდება მათგან და რჩება ერთი, მაგრამ ამასთანავე ერთებაში მრავლდება; იგი მრავალ სახეს ღებულობს ამ ერთებისაგან გამოუსვლელად. როდესაც ღმერთი, რომელიც არის ზეარსებითი, თავის არსებას სხვა არსებებს, ქმნილებებს უბოძებს და წარმოშობს ყველა არსს, - იტყვიან, - ეს არსება ერთი ღებულობს მრავალ სახესო (ფიგურას), რადგან იგი არსება ერთი წარმოქმნის თავის გარეშე არსებათა მრავლობას, ხოლო თვითონ კი, რჩება თავის თავისადმი იგივე და თანაბარი, რჩება თავის მასვეობაში (იგივეობაში), ერთი თავის გამრავლებაში, ერთადერთი თავის პროცესში, მთლიანი თავის განყოფაში, ზეარსებითი უზენაესობისა გამო ყველა არსების მიმართ; იგი ამ გამრავლებით და შექმნით თავის თავს არაფერს აკლებს, არაფერს ჰკარგავს "ვეფხისტყაოსანის" «უხადო ჰყოფს, არ აზადებს», ვთქვათ მეტიც: ეს არსება ერთი, რომელიც თავის ერთობას ანიჭებს ყველა ნაწილს და ყველა მთლიანობაში, ერთსა და მრავლობას, ეს არსება არის ერთი მხოლოდ ზეარსებითი სახით, რადგან თვითონ არ არის ნაწილი მრავლობისა და არც ნაწილთაგან შემდგარი მთლიანობა; ასე რომ ამ მხრივ, იგი არ არის არც ერთი და არც მონაწილეობს ერთობაში, არც ერთის თვისება გააჩნია, მაგრამ იგი მაინც არის ერთი, ყველა სახის გაღმა, ერთი ამ ერთების გადაღმა, მრავლობა უნაწილებოდ, ჭარბად სავსე, წარმოქმნილი, დაუსრულებელი და შემცველი თავის თავში ყველა ერთებისა და ყველა მრავლობისა. ეს ღმერთი არის სათავე, პრინციპი ღმერთებისა, მეტი ვიდრე ღმერთები, ზეარსებითი წესით -

ღმერთი ერთი, განუყოფელი ყოველში, რაც განყოფას ღებულობს, უუნარო შეეზავოს, შეუერთდეს არსებათა მრავლობას, უუნარო განმრავლდეს მათ შორის.

კორინთელთა 8-ნ არამედ ჩვენა ერთ არს ღმერთი მამა, რომლისაგან არს ყოველი და ჩვენ მისა მიმართ, და ერთ არს უფალი იესო ქრისტე, რომლის მიერ ყოველი და ჩვენ მიერ...

თუმცა იოლი გასაგები არ არის, მაინც მსურს ამ ერთის შესახები ადგილი ეფრემ მცირეს თარგმანიდან (მე-11 საუკ.) ამოწერო -

«ხოლო ერთ, რამეთუ ყოველთა შორის ერთსახეობით არს ერთითა მის ერთობისა ზეშთააღმატებულებითა და ყოველთავე ერთისა გამოუვალობისა მიზეზ არს, რამეთუ არარაჲ არსთაგანი მიუღებელ ერთისა, არამედ ვითარცა ყოველი რიცხვი, ერთისაგან მიიღების... და თვინიერ ერთისა ვერ არს სიმრავლე, ხოლო თვინიერ სიმრავლისა არს ერთი, ვითარცა - იგი ერთობად უპირატეს არს პირველ ყოვლისა რიცხვისა განმრავ-

ლებულისა და უკუეთუ ვინმე ყოვლისა ყოველთა შეერთებულებად დადვას, ყოველივე იყოს ყოველად ერთი».

აი, ეს **ერთი არის** ვეფხისტყაოსნის ღმერთი - **ერთი**, ოღონდ ამასთანავე იგი არის **სამება**:

- და ერთ არს ღმერთი მამად და ერთ უფალი იესო ქრისტე და ერთ თვით სული წმიდად ზემთა - გარდამეტელითა მით ყოვლისა ღმრთეებისა ერთობისა განუყოფლობითა, რომელთა შორის ყოველი ერთობითად შემოკრებულ არს და უფროდსად შეერთებულ არს და პირველითგან არს იგი ზემთაარსებისა»-ო, - ამბობს იგივე დიონისე.

გავრეკვეთ ამ სამების საკითხშიც.

3. სამება წარმართულ რელიგიებში

საერთოდ რომ აღინიშნოს, სამება ყველგან იყო აღიარებული ქვეყნის წარმოშობის საქმეში და ამ სამებას ყველგან ვხვდებით, დაწყებული ბაბილონური სამებიდან (ტიამატ, აპსუ, მუმუ) და სკანდინავიიდან (ოდინ, ვილი, ვე, ან ოდინ, ჰომინერ ლოკი) და გათავებული ჰავაის კუნძულებით (კანე, კუ, ლონო), წყნარ ოკეანეში, - ამბობს პიერ გორდონ ქვეყნის დაბადების საქმეში, ისრაელთა იაპვე-ში ერთი წარმოთქვამს სიტყვას, მეორე - ადასრულებს მას და მესამე - თავმჯდომარეობს წარმართვასო, - განმარტავს პიერ გორდონ.

სამების იდეა, - ამბობს ი. კროლი, - არის ძველთა ძველი და იგი დამკვიდრებულია არა მარტო ქრისტიანობაში, არამედ ძველ სარწმუნოებრივ სხვა და სხვა სწავლაში. ჯერ კიდევ ბაბილონურ მნათობთა რელიგიაში ცნობილი არის სამება და «ორაკულა ხალდეიკა»-შიც (ქალდეელთა მოგვობაშიც), სადაც სამება არის: 1. მამა, 2. დინამის (ძალი) და 3. ნუს (გონება, სული გონიერი) და ბაბელგნოსტიკოსთა შორისაც სამება არსებობს: 1. მამა ღმერთი, 2. ბარბელო-ღმერთი, და 3. კაცი-ღმერთი. ვალენტინიანთა მოძღვრებითაც არსებობს სამი ღმრთეება: 1. მამა, 2. ალათეია (ჭეშმარიტება), 3. კაცი. «ჰერმეს ტრისმეგისტოს»-შიც არის სამება: 1. მამა, 2. ლოგოს (სიტყვა) და პნემა (სული, გონება). **მანიქეიზმ**-საც აქვს თავისი სამება: 1. მამა (პატერ ტოფ მეგეთოს), 2. დედა (მეტერ ტეს ზოეს) და 3. კაცი.

ამგვარადვე უძველეს საქართველოშიც, მოულოდნელად და შემთხვევით მიღებულ ვ.ვ. ბარდაველიძის ჩინებულ წიგნში ქართველ ტომთა უძველესი სარწმუნოების შესახებ, ავტორს ნათქვამი აქვს -

აღმოსავლეთ ქართველ მთიელთა რწმენით, «მათ ჰყავდათ ორგვარი ღმრთეები: დიდნი, ანუ უფროსნი და ადგილობრივნი. დიდ, ანუ უფროს ღმრთეებად ითაყვანებოდნენ: ღმერთი, ანუ მორივე ღმერთი, ღმერთი-დიაცი მზე, მზექალი ანუ დღეისელი», და კვირია - ეს სამი ღმრთეები - ამბობს ვ.ვ. ბარდაველიძის ასული, - შეადგენენ სამებას (ტრიადას) და პანთეონში მათ პირველი ადგილი უკავიათ-ო.

4. სამების საკითხი ფილოსოფიაში

პირველ და მეორე საუკუნის პლატონიანნი, როგორც მაგალითად ფილო ალექსანდრიელი, ალკინოს და სხვანაც სამებას ეძებდნენ; აგრეთვე პლოტინოსიც ამ სამებას ხედავდა ანაკსაგორას, ჰერაკლიტეს, ემპედოკლეს და არისტოტელეს სწავლაში. პროკლოსი სამე-

ბას პოულობს პლატონთან: 1. მამა, 2. ძალი, 3. გონება. იგივე პროკლოსი სამებას ხედავს სოკრატესის სწავლაში: 1. სრული, 2. უსრული, 3. შერეული.

ასე შორს უხამსობა ეკლექტიციზმში არასოდეს არ წასულაო, - ამბობს ამის გამო პროფ. ე. სიმონ: რამეთუ არც ერთ აქ დასახელებულ ფილოსოფოსს არავითარი სამება წარმოდგენილი არა ჰქონია, თუმცა წმიდა მამანიც ეძებდნენ მათ შორის სამებასო და დაასვენის, საჭიროა უარყოფილ იქმნას ძებნა სამებისა ბერძნულ ფილოსოფიაში ნეოპლატონიზმამდეო.

***

ფილო ალექსანდრიელის ფილოსოფიაში არის: 1. ღმერთი, 2. ლოგოს და 3. სული. ოღონდ ესენი არ არიან სამნი პირნი ერთი და იგივე ბუნებისა, არამედ უბრალოდ სამი პრინციპი, უთანასწორო მათი ბუნებით და უთანასწორო მათი ღირსებით, რომელთა შორის მხოლოდ ღმერთი არის პირველი.

და პირველი დამცველი ქრისტიანობისა წმიდა მამა იუსტინე ამასვე შორს არ წასულა, იგი ამბობს: ჩვენთვის ძე ჭეშმარიტი ღმერთისა არისო მეორე რიგში და წინასწარმეტყველური სული კი მესამე რიგში. ჯერ კიდევ შორს იყო ქრისტიანული აზროვნება წმიდა სამების დოგმისაგან.

ნეოპლატონიზმმა, როგორც იგი დამკვიდრდა - ამბობს პროფ. ვაშრო, - გაანამდვილა უძლიერესი შეზავებით კავშირი ბერძნული ფილოსოფიის ყველა პრინციპისა. ამ ფართო გაერთიანებაში იმყოფებოდნენ: პერაპატეტიზმი (არისტოტელიზმი), სტოიციზმი, შესანიშნავად შეთხზული პლატონიზმთან; სამება ალექსანდრიული ერთბაშად შეიცავდა პლატონის ღმერთს, არისტოტელესის ღმერთს და სტოელთა ღმერთს, და მათ თავის უმაღლეს აზროვნებაში ყველა თეოლოგიის სკოლათა და ტაძართა უმაღლეს აზრს სახეს აძლევდაო.

5. ნეოპლატონური სამება

აქვე, წინ ჩვენ უკვე გავიცანით პლოტინოსის მიერ წარმოდგენილი სამება: 1. ერთი, 2. გონება, და 3. სული. ერთი-ღმერთი არის წარმოქმნილი; მან წარმოქმნა გონება, გონებამ წარმოქმნა სული; სულმა - მსოფლიო.

პროკლოსი პლოტინოსის სამებას: 1. ერთი, 2. გონება, და 3. სული კიდევ უფრო განავითარებს და მისგან ურიცხვ სამებას ღებულობს.

პროკლოსის სამება არის 1. სახიერება, 2. მხებელობა, 3. განგებულება, ან მეორენაირად: 1. სახიერება, 2. სიბრძნე, და 3. შევნიერება. თითოეული ამ სამეულთაგანი მრავლდება და ხდება ცალკეულ სამებად.

ღმრთეების პირველი სამების შემდეგ დაუყოვნებლივ მოდის: არსი გონებრივი, არსება თავის თავში, ანუ თვითარსება, პირველი, უსრულოვანესი, უსუფთავესი ხატი ღმერთისა. არსი გონებრივი, ვითარცა ერთის გამოცხადება ჩამორიდება: პირველ რიგზე არის თვითარსი; მეორეზე - სიცოცხლე; მესამეზე - გონება. ამათგან თითოეული წარმოადგენს აგრეთვე სამებას: 1. არსება, 2. სიცოცხლე, და 3. გონება. არსების სამებაში სიცოცხლე, გონებაზე უფროსი პრინციპი, არის დასრულებადი, სრული, გონება არის დაუსრულებადი, უსრული; არსება არის შენარევი, შეთხზული; სიცოცხლის სამებაში არსება სრული არის, გონება - უსრული, სიცოცხლე - შეთხზული; გონების სამებაში არსება არის სრული, სიცოცხლე არის უსრული, გონება არის შეთხზული; ამგვარად, არსება,

სიცოცხლე, გონება არიან პრინციპნი გონიერების ყველა ბუნებისა და იმყოფებიან გონიერობის მსოფლიოში ყველგან, განუსაზღვრელი სხვადასხვაობით. ისინი ჰქმნიან არა მარტო სამებას, რომელიც არსთა, სიცოცხლეთა და გონებათა თავშია, არამედ თვითოეულ არსს, თვითოეულ სიცოცხლეს, თვითოეულ გონებას შეადგენენ, რის შედეგადაც გვეძლევიან განუსაზღვრელნი რიცხვნი სამებათა.

ჩვენ არ მოგვაქვს პროკლოსის გასაკვირველი ანალიზი **დემიურგოსის** ბუნებისა, - ამბობს პრ. ჟ. სიმონ - რათა პროკლოსის ფილოსოფიაზე ზოგადი წარმოდგენა ვიქონიოთ; შეუძლებელია ამოწუროთ მისი განყოფანი, დანაწილებანი, დაჯგუფებანი, - საჭირო იქნებოდა მამინ ყველა მისი ნაწერის თარგმნაო. ამიტომ აღარ მოვიხსენიებთ **დემიურგოსის** სამების ქვემო დანაწილებასო, თუმცა ყველა მისი განყოფა ერთი მეორეში შედის, საიდანაც მათ ერთში მიიყვანს, რომელიც პროკლოსის ეკლექტიზმის იარაღი არისო.

***

ერთება მხოლოდ ღმერთისა სამი ჰიპოსტასით - აი ეს არის ზოგადი მსგავსება პლოტინოსისა და ქრისტიანულ სამებას შორის. ოღონდ პლოტინოსის ღმერთის თვითეული პირი-ჰიპოსტასი ძირითადად განირჩევა ქრისტიანული ჰიპოსტატისაგან და არა ნაკლებია მათ შორის წინააღმდეგობა, როდესაც არა თვით პირთ, არამედ მათ ურთიერთ დამოკიდებულებას თუ განვიხილავთ.

ქრისტიანულ სამებაში: მამა, ძე და სული წმიდა ერთმანეთს იცნობენ და მათ ერთმანეთი უყვართ. მამას უყვარს ძე, ძეს - მამა; სული წმიდა იცნობს მამას და ძეს და მათ უყვართ ერთმანეთი. პლოტინოსის სამებაში, პირიქით, თვითეული ჰიპოსტასი იცნობს და მას უყვარს მხოლოდ მის წინ მყოფი ჰიპოსტასი და სრულიად უცხო არის და გულგრილი მომდევნო უმდარეს ჰიპოსტასისადმი. ერთი, რომლის ზემოდ არაფერია არ იცნობს და არც უყვარს არაფერი და პლოტინოსი შიშით ამბობს: მას ერთს - ღმერთს თავისი თავი უყვარს და მხოლოდ თავის თავსა იცნობსო.

თავის თავად ცხადია, არც ქრისტე - ლოგოსის განკაცებაზე შეიძლება ლაპარაკი ნეოპლატონიზმში.

პლოტინოსის სამება: ერთი, გონება, და მსოფლიო სული შეიცავს, როგორც ითქვა, სამ ჰიპოსტასს, რომელიც არის მხოლოდ თანაარსი «კონსუბსტანციელ», «ომოოუსიოს», - ეს ნეოპლატონური სამება, - ამბობს ელ. ლოსსკი, - ქრისტიანულ სამებადგე ვერ აღწევს. ნეოპლატონიზმში სამება ქვეითდება, მისი პიერარქია ზემოდან ქვემოთ ჩამოდის და ნამდვილდება იგი მუდმივი გამოვლენებით, წარმოქმნით; ერთი მეორეში გადადის, მეორე - მესამეში და ურთიერთს გამოსახავს.

ქრისტიანულმა ეკლესიამ გამოსთქვა თანაარსით, «ომოოუსიოს», «კონსუბსტანციით» სამისა, ერთიგვიგობა იდუმალი მონადისა და ტრიადისა (ერთისა და სამისა); ერთიგვიგობა ერთსა და იმავე დროს ბუნებისა ერთისა და სამი ჰიპოსტატისაო.

ასეთი არის არსებითად განსხვავება ნეოპლატონური და ქრისტიანული სამებისა, რასაც ჩვენ ქვემოთ კიდევ შევხვდებით.

ვიქტორ ნოზაძე

ბუმბერაზი ადამიანები

*მეჭიდავება მრავალთავა უძლები დევი
ბანჯგელიან ტორში მოიძწყვდია ჩემი დღეობა,
დამიუძღურდა გრძელ ღამეში ძილით სხეული,
მაინც ჯინაზე ამირანის მაქვს გამძლეობა.*

*ღაჯზრდი ავაზებს კვლავაც ქართულ იავნანათი,
ერის სიცოცხლეს აზიდავენ მოქნილ სხეულით.
თავისუფლებას შეაწვევენ მრავალგამიერს,
ეცოდინებთ სიყვარული გამოჩრეული.*

თინათინ მირზიაშვილი

არიან ადამიანები, რომლებმაც წარუშლელი კვალი დატოვეს ერისა თუ კაცობრიობის ისტორიაში. მათ ღიღებზე მეტყველებენ ლიტერატურის, ხელოვნებისა თუ ხუროთმოძღვრების ძეგლები და ყოველწამიერად შეახსენებენ თავიანთ შემოქმედებს შთამომავლობას.

მაგრამ მათ გვერდით მეორე კატეგორიის ადამიანებიც არსებობენ. ისინი ადამიანური სულისა და გონის უხილავი მოქანდაკეები არიან. ეროვნული ფესვებიდან ნაწერი სიბრძნით ქმნიან ახალ ძალას აზროვნებისა და აძლიერებენ ერის იმუნიტეტს, რაც ქვეყანას ჭირში გამძლეობას და ღონში შემოქმედებით ძალას უნარჩუნებს. ამ იმუნიტეტს კი მხოლოდ ერთი ხერხით თუ შეებრძოლება მოვწე. ეს არის ეროვნული ცნობიერების დაბინძვება, დაქვეითება, მისი გარყვნა და დაბინძურება.

თუ პიროვნებასთან ეს გარემოების ზემოქმედებაა, ერთან და ერის ცნობიერებასთან ბრძოლა მხოლოდ იდეოლოგიით ხდება.

შენ გაიძულე იმ ფორმაში არსებობას, რომელიც დაგვიანონეს და არ გაძლევენ საშუალებას გათავისუფლდე უსამინლესი გარსისაგან.

ამ დროს მამულაშვილები, ერის ჭირისუფალნი კლდედ აღუდგებიან ხოლმე ამ უსახურებას და ეროვნული ცნობიერების გადარჩენით კიდევ ერთ ქვაკუთხედს დებენ სამომავლო იმუნიტეტში.

დროა სათქმელმა თავად მოძებნოს გზა მკითხველის გულისკენ მიმავალი და ამცნოს მას, რომ საუბარი ჭაბუკა ამირეჯიბის «გორა მბორგალს» ეხება.

კითხულობ ამ საოცარ წიგნს და გრძნობ: სატუსალო, სადაც ათასობით ადამიანი ეწამება, გაწვდის ჯუნგლების კანონს. ამგვარ სინამდვილესთან შეგუება უდრის ადამიანის სიკვდილს. ამიტომ გასაკვირი არ უნდა იყოს ისიც, თუ ვით გადაიზარდა გორას გაქცევა გარღვევაში.

მიდის გორა შუაგულ ტაიგაში და ეხლება უზარმაზარი განსაცდელი, როგორც პურგა.

«დათა თუთაშხიაში» ნაწევნებია კაციჭამია ვირთხების გამოყვანის წესი, რაც «გორა მბორგალში» ერის განადგურების იდეოლოგიურ იარაღად გარდაიქმნება. ერთმანეთის ჭამაში ერის ცნობიერება, ერის ძალა, ვაი, რომ მართლაც გადაშენების პირას მივიყვანეთ. მაგრამ ფხიზლობენ ერისკაცები. მათი თავისუფალი და უშეღავათო აზროვნება ბრძოლას უცხადებს იდეოლოგიურ საშინელ მანქანას და მწამს, რომ როგორც წარსულში, ისე აწმყოშიც ეს ბრძოლა სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯნაზე გაიმარჯვებს.

"ყველაფერი პოლიტიკაა, ადამიანები ყოველთვის იქნებიან ისეთები, როგორებადაც მათ სანელმწიფო აყალიბებს."
ჟ. ჟ. რუსო

პაპა გორას მსგავსი პაპები გონების, თავისუფალი ნების გადარჩენისთვის იბრძვიან. წარსულის არდავიწყება მომავალს გვინაღდებს და ბრძოლის განუმეორებელ პანორამას ქმნის. ვინ არ იცის დღეს, რომ იმპერიული აზროვნების ყველაზე მზაკვრული იარაღი ერების ცნობიერების დეგრადაციაა. ამის ყველაზე ნათელი მაგალითია ფრანგებისგან ვულუს ტომის განუმეორებელი, ტირანული ჩაგვრა.

მაგრამ ამ ერისკაცებმა ერს ასწავლეს თავისუფლების ექსტაზი და თითქმის ცარიელი ხელებით მრავალგზის დამარცხეს მტერი ამ სისხლიან ომში.

ერების ასიმილირება ადამიანების ზომბირებაა. გონება გადაგვარებული ადამიანები დღეს ამ ზომბის საშინელებას ვერ ხედავენ და მონური ყოფის მაძლარ ცხოვრებას მისტირიან.

გორა ერის წარსული და მომავალია. აწმყო მისთვის მხოლოდ ბრძოლის ველია. განუმეორებელია იმპერიის დამარცხების ფინალი. მიტილენიჩი გამოფხიზლდა, მოხდა მისი ფესვებთან დაბრუნება. უდემდამო და უსამშობლო კაცი სამშობლოს პოვნით ერთდროულად პოულობს დედასაც და მამასაც.

ამ გადასახედიდან მან თავისუფლებისთვის მებრძოლი კაცის გმირობა აღიქვა უკვე არა როგორც იმპერიის მსახურმა, არამედ როგორც უფლის ქმნილებამ, მარადიული კაცობრიობის ნაწილმა და ტაიგაში გავლილი ორი ათას კილომეტრიანი მონაკვეთი თავის სიდიდედ აღიქვა.

და აპა, ფინალიც იგივეს მეტყველებს. კორიდას მისტერია, სისხლის წყურვილის ექსტაზი, ბრძოლა და სიფხიზლე, სიფხიზლე და უშეღავათო ბრძოლა, აი, საქართველო შენი კორიდა!

მართალია, ხარის მძორი გაათრიეს, მაგრამ ბრძოლის იდეა რჩება. და რჩება საბედისწერო კითხვა, ამ ბრძოლაში ჩაბმული საქართველო «ხარია თუ ვესპადა?»

თუ დიდ ესპანელ პოეტს ფედერიკო გარსია ლორკასაც დავესესხებით, რომ «ყველა მოკლულ ხარში ქალწულის ჩონჩხი ჭვივის», ვიგრძნობთ, მთავარია ექსტაზი, «დუენდე», რომელიც მარადისობის იქითა მხარის იდეალური გზებით შემოდის სულში და სინათლით გვაკვსებს შინაგანი მზე «დუენდე». ამ დიდ საიდუმლოს გვაზიარა უპირველესად დიდმა მწერალმა.

ასეთი შთავონებული ნათელი სჭირდება მკითხველს, სწორუპოვარი ნაწარმოების «გორა მბორგალის» მკითხველს!

შემოგთავაზებთ ეპიზოდს «გორა მბორგალიდან» და რა დასანანია, რომ «დათა თუთაშხიასა» და «გორა მბორგალის» ავტორს კაცობრიობის უმაღლესი მნიშვნელობის ლიტერატურული პრემია არა აქვს მიღებული და სხვადასხვა ენებით გამოქვეყნებული კაცობრიობას დათა თუთაშხია და პაპა გორა საკუთარი სიცოცხლის ნაწილად ვერ აღუქვია. ეპ! რას იზამ, მძიმე ტვირთია, როცა ადამიანი დრო-ჟამს ათასწლეულით უსწრებ, ან ისეთ გმირობას ჩაიდენ, რომელსაც მხოლოდ მომავლის თვალი დაინახავს.

ფრაგმენტი წიგნიდან "გორა მბორგალი"

"ორმოცდამერვე დღეა, ვიაროთ, გორავ... სუსტად ვარ, მიჭირს... შე კაი კაცო, ამ პირობებში ამდენი ასეული კილომეტრი გამოიარე, იაყადმყოფე და, სუსტადა ვარო!.. კარგი, როგორც არის!.. ჩანძოლინი რა-

დამ მომაჩვენა, რას უნდა ნიშნავდეს?.. განვადგომოთ ფიქრი და მოგონებები?.. სხვა რა საქმე გვაქვს?..

ეხლა უმცროსი პაპის ნაამბობები ვთქვით. ბათუმში ნიკო ნაკაშიძე ყოფილა, საკმაოდ დიდი მამულების პატრონი, ქეიფებს, ბანქოს თამაშს, ნადირობას, ღუელეებსა და ქალებს გადაყოლილი, ნაღდი მეცხრამეტე საუკუნის თავადი - ღვინო, ღუდუკი, ქალები! მისი მეუღლე სამეგრელოს და აფხაზეთის ბოლო მთავართა შვილიშვილი გახლდათ. უამრავი შვილის პატრონი იყვნენ, უმეტესად გოგონებისა, მაგრამ ბატონ ნიკოს დარდი არაფრისა ჰქონდა, იმდენად არაფრისა, რომ თავშეკავებისა არა იცოდა რა. ასე იცხოვრა ორმოცი წლის ასაკამდე. მერე რა დაემართა, ამისა ვერავინ ვერაფერი გაიგო - ჯერ ვეგეტარიანობას მიჰყვა და მერე ტოლუსტოის მოძღვრებასაც ეხიარა. პაპაჩემი მიხეილის სიტყვით, სიკვდილამდე ბოსტნეულისა და მწვინის მეტი აღარაფერი უჭამია. ბატონი ნიკო ნეგოციანტობას შეუდგა, ამით მამა-პაპის დატოვებული ქონება, რომელიც მან თავისი უკუღმართობით გაფლანგა, მოკლე ხანში აღადგინა, ქართველთა შორის ერთ-ერთი დიდი მრეწველი, ბითუმად მოვაჭრე და პირველი გილდიის სოვდაგარი გახდა. ისიც უნდა ითქვას, რომ მისმა გამდიდრებამ არალეგალურ პოლიტიკურ პარტიებს საგრძნობი შეება მისცა - თავადი ფულად დახმარებას უწევდა ყველას, ვისი პროგრამაც თვითმკვრობელობის დამხობას შეიცავდა და მისი ასეთი მიდრეკილება საიდუმლო პოლიციასაც კარგად მოეხსენებოდა. სწორედ ამის შედეგი იყო ის, რომ უკვე ორმოცდაათი წლისას ასეთი რამ შეემთხვა:

მის ოჯახში ერთობ ხშირად სტუმრობდა ბათუმის გიმნაზიის ინსპექტორი, ვინმე სტარჩინსკი თუ ველჩინსკი... იმ მამაძაღლისა კი არა, ამ ქრისტეს ტირილში ლამის საკუთარი გვარი დამავიწყდეს... დიახ, და ის სტარჩინსკი თუ ველჩინსკი... რა გვარისა იყო, კაცი?!. დასწყევლოს ღმერთმა, ინსპექტორი სთქვი და ეგ არის!.. ჰო აი, ის ინსპექტორი, თურმე ნუ იტყვი, პოლიციასთან ახლო "დამოკიდებულებაში" ბრძანებულა და წინიშნა, რომ ნაკაშიძეებს შინ ვილაც ისეთი კაცი ჰყავთ, რომელსაც - სხვა მიმსვლელ-მომსვლელი რა სათქმელია - გამინაურებულ სტუმარსაც კი უმაღლავენ. ერთხელ, როგორღაც მოხდა, ველჩინსკიმ იმ უცხო კაცს თვალი მოჰკრა, სახით დაისხომა

და პოლიციაში ძებნილთა სურათების დათვალიერების შედეგად დარწმუნდა, რომ ნაკაშიძეების სახლს ცნობილი რევოლუციონერი აფარებდა თავს. პოლიციამ ნაკაშიძის სახლს ჩხრეკა ვერ აკადრა, თვალთვალი დაუნიშნა, მაგრამ ამან სასურველი შედეგი ვერ მოიტანა. მაშინ ინსპექტორმა დავალება მიიღო, იმ ოჯახში უფრო ხშირად ევლო და თვალყური მეტი რუდუნებით განევტო. ლაქიებმა ველჩინსკის ცნობისმოყვარეობა შენიშნეს, ქალბატონს აცნობეს, - ასეა და ასეო! ოჯახმა ეკვი უსაფუძვლოდ მიიჩნია, რადგან ისე ჩანდა, რომ ინსპექტორის მოხმირებული სტუმრობა ნაკაშიძეთა ერთ-ერთი ქალიშვილის მიმართ საგანგებო ინტერესით იყო გამოწვეული. სიძეობას მოწყურებული კაცი ცოლად განზრახული ქალიშვილის ოჯახს ხიფათში ჩააგდებდა? ესაც ნუ იქნება, ინსპექტორი, როგორც თითქმის ყველა იმდროინდელი ინტელიგენტი, თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ განწყობილ ადამიანად იყო მიჩნეული და არალეგალურ მდგომარეობაში მყოფ კაცს როგორ დააბეზლებდა?! ერთი სიტყვით, ნდობამ ინსპექტორს დროთა განმავლობაში შესაძლებლობა მისცა ნაკაშიძეების სახლში, ადრე შენიშნულის გარდა, სხვა დევნილის ყოფნაც დაეფიქსირებინა. ყოველივე ამის შედეგად თავადი ნიკო ნაკაშიძე საიდუმლო პოლიციაში მიიწვიეს, ბრალდება წარუდგინეს და, რაღა თქმა უნდა, ყველაფერზე ცივი უარი მიიღეს. პოლიცია თავისაზე დადგა. არც თავადი ნიკო იყო ის ჩიტი, რაიმე დაეთმო. საქმე ჩინში მოექცა, ნაკაშიძემ დაპირისპირება მოითხოვა. პოლიცია მოტყუვდა, დაჰყვა და, აკი, ბატონი ინსპექტორი გამოუყვანეს. გამოუყვანეს და პირზეც დაადგა, - თქვენთან ესა და ეს კაცები მყავს ნანახი, იმპერატორის მტრები არიან და თქვენც მისი მტერი ხართო!.. ნაკაშიძემ მშვიდად მიუგო, - პროკატორის უხამსი პირით მისი უდიდებულესობის ხსენებას ჩემს პირად შეურაცხყოფად ვთვლიო!.. ხანჯალი დაიძრო და ინსპექტორს მუცელში ატაკა...

თავადმა ნიკომ ციხეში რომ კაი ხანს იყურყუტა, ეს ვიცი - თავი როგორ დააღწია, აღარ მახსოვს. ეს შემთხვევა ტრივიალურია, მაგრამ საყურადღებო ის არის, რომ ნაკაშიძე ტოლუსტოის მოძღვრების მიმდევარი იყო, რაიც მისგან ბოროტების მიმართ მიმტყვებლობას თუ არა, წინაღულდომლობას მაინც მოითხოვდა. ეს კაცი მწერს არ დაადგამდა ფეხს, ინსპექტორს კი ხანჯალი გაუყარა! ტოლუსტოის მოძღვრების თავისებური გაგება მან სხვა მაგალითებითაც მრავალგზის დაადასტურა.

საქართველოს ანექსიის შემდეგ, ოციანი წლების მიწურულს, ნიკო ნაკაშიძე ბათუმის გეკუეს უფროსმა დაიბარა. ამას თავისი მიზეზები ჰქონდა. მათ შორის: მისი ერთადერთი ძე - მეშვიდე შვილი, ჯერ კიდევ საქართველოს დამოუკიდებლობის დროს, ინგლისში უმაღლესი განათლების მისაღებად წავიდა. ამასობაში გასაბჭოება მოხდა, ვაჟი აღარ დაბრუნდა. დედ-მამასა და ვაჟს მიწერ-მოწერა ჰქონდათ. ალბათ ამის გარშემო საუბარი თუ ენება "მთავარი პოლიტიკური სამმართველო" ბათუმელ უფროსს. ისიც შესაძლებელია, რომ მას საბჭოთა ხელისუფლებამ ნიკო ნაკაშიძის აზრი და შეხედულებები აინტერესებდა. ეს ის დრო იყო, როცა ამიერკავკასიის ფედერაციის ნომერ პირველმა ბოლშევიკმა ტრიბუნიდან დაიტრახა, - ქართველების თორ-

მეტი პროცენტი თავად-აზნაურობისა და სამღვდლოების ნაშიერები იყვნენ და ჩვენ მათი რიცხვი შვიდ პროცენტამდე დაეკლებათ! მერე ნომერ მეორე ბოლ-შევიკმა მოწოდებისა თუ ლოზუნგის სახით დაჰყვირა, - ნულამდე უნდა დავიყვანოთ! აუდიტორიამ ოვაციებით გააყრუა იქაურობა, ერთი-ორი ფანჯრის მინაც კი გაიბზარა. ამ მოვლენას ბაბუჩქიმმა მიხეილმა კომენტარი გაუკეთა, - ცუდია, შვილო წინდაუხედაობაო! ჭეშმარიტად: მომდევნო ათი წლის მანძილზე იმ დარბაზის "ოგატორთა" სამმა მეოთხედმა საიქიოს თითო ტყვია გაიყოლა, ნულამდე დაყვანის პროპაგანდისტს თავისივე აზნაურობა და "კლასობრივ მტერთა" რაოდენობის ნულამდე დაყვანა შეახსენეს, - ასე არ ამბობდიო?: და დარბაზის ხსენებულ სამ მეოთხედს მიაყოლეს. თორმეტიდან შვიდ პროცენტამდე დაყვანის მოთავემ თავისი აგრეთვე აზნაურული წარმოშობის გამო იფიქრა, - ალბათ ვერ ვამჩნევ, რომ მეც კლასობრივი მტერი ვარო, და საქმე წინ წაიგდო, პროლეტარ მხვრეტელებს დაასწრო, თავი მოიკლა.

ნულამდე დაყვანის ვითარებაში აჭარის ნომერ პირველ ჩეკისტს, შესაძლოა, დასახვრეტი კაცი შემოაკლდა და ბატონ ნიკო ნაკაშიძეს ამისთვის უხმო. ისიც დასაშვებია, რომ მას ნაკაშიძესა და ჯოჯუებს შორის დავა აღიზიანებდა. ძმები ჯოჯუები მეჯოჯუები იყვნენ. ზამთარში ლანჩხუთის ჭალებში და ზაფხულში ბახმაროს მთებში თავიანთ ჯოჯოთან ერთად ნიკო ნაკაშიძის ოც ძროხასაც აძოვებდნენ. ძროხები და საკუთარი სახლი თავად ნაკაშიძეს ბათუმის რეკომმა შეუნარჩუნა "რევოლუციის წინაშე დამსახურებისთვის". საქმე ის არის, რომ თავადს საქონლის სიყვარული ჰქონდა, ჯოჯუებს მწყემსობა-ძოვებაში ფულსაც კი უხდიდა და თავისი ოცი სულის სულგუნსა და ნამატსაც მათ უტოვებდა. ავიდოდა ზაფხულობით ნაკაშიძე ბახმაროს მთაში, რამდენიმე დღეს ჯოჯუების კარავში დაჰყოფდა, თავის ძროხებს მიესიყვარულებოდა და წამოვიდოდა. ეს იყო მისი მეპატრონეობა, სხვა არაფერი. მაინც უყვლეს, ჯოჯუები შეუგულიანეს, - ნაკაშიძეების დრომ ჭირი მოგჭამათ, ეგ ძროხები თქვენია, სხვა არავისო! აქეთ, თავადი ძროხების მოვლა-პატრონობაში ფულს რომ იხდიდა, დაქირავებულ შრომად ჩაუთვალეს და მისი საქონელი "ექსპლუატირებულებს" მიაკუთვნეს. მართალია, სულ რამდენიმე წლის შემდეგ ჯოჯუები, როგორც შეძლებული გლეხები, გააკუთვალეს და ციმბირში უკრეს თავი, მაგრამ ეს ცალკე თემაა... ასე იყო თუ ისე, ნაკაშიძემ სასამართლოს მიმართა, კანონი და რევკომის დეკრეტი მის მხარეზე იყო, საქმე გაჭიანურდა. შესაძლოა, ბათუმისა და სრულიად აჭარის ნომერ პირველი ჩეკისტი ნაკაშიძის პრინციპულობამ გააღიზიანა - შესაძლოა...

მივიდა ბერეკაცი. ჯერ მისაღებში ბარე ორი საათი აყურყუტეს. მერე, როგორც იქნა, კაბინეტში შეუშვეს. ზღურბლთანვე დადგა, - მეტყვიან და დაჯდებიო. არავინ არაფერი უთხრა. უფროსს თავი ჰქონდა ჩაღუნული, რაღაც ქაღალდებს რუდუნებით ჩაჰკირკიტებდა. ნაკაშიძე თავის მსხვილ ხელჯოხს დანდობილი იდგა და ფიქრობდა, - ნეტავი, რა უნდა ჩემგან ამ მამამადლსაო?! და თანდათან ღიზიანდებოდა. რამდენიმეჯერ ჩაახველა კიდევ. კაბინეტის პატრონს წარბი არ შერ-

ხევია. ნახევარ საათზე მეტი გავიდა, თავადის აღმფრთხილება, სჩანს, დუღილის წერტილს ასცდა, იგი მაგიდასთან მივიდა, მთავარსამმართველოს უფროსს უთხრა, - კაძახო, მოხუცი ადამიანი რომ შემოვა, ფეხზე უნდა ადგე, მიესალმო და დაჯდომა სთხოვო! მაგ ზრდილობით აპირებთ ახალი წყობის აშენებასო?... უთხრა და თავისი კორძებიანი ხელჯოხი თავში ჩასცხო. ნაკაშიძე უზარმაზარი ტანის, ღონიერი კაცი გახლდათ, მთელი ძალით ჩასცხო. უფროსმა გონება დაჰკარგა, სავარძლიდან გადავარდა. თავადი ნიკო ნაკაშიძე სატუსალოში მიაბრძანეს. შვიდი თუ რვა თვე "ნაობახტში" ჰყავდათ. ბოლოს ის რევოლუციონერები გამოესარჩლნენ, ვისაც უწინ ათასნაირ დახმარებას უწევდა და ახალ დროში დიდი თანამდებობები ეკავათ. გამოუშვეს. სხვათაშორის, ბათუმისა და სრულიად აჭარის ნომერი პირველი ჩეკისტი ოცდაჩვიდმეტში სხვებთან ერთად დახვრიტეს. საეჭვოა, უზრდველობისთვის დაეხვრიტათ. ბერიას ამოღლანები უფრო დამაჯერებელ მიზეზებს მოუნახავდნენ.

ის კორძებიანი ხელჯოხი ბათუმში, ნაკაშიძეების სახლში თავად მინახავს, მისი ჩამომავლები რელიგიად ინახავენ... მოიცა, ის თავადი ნიკო მართლა მონსტრი კი არ იყო, როგორ გეკადრება... სწორია, სხვა რამეებიც ვიცი. აი, მაგალითად - დისწული ჰყავდა, ილარიონ მიქელაძე, ისიც ნეგოციანტი. ილარიონმა თავის ბიძას ხელქვეითი გაუგზავნა, ბარათი გაატანა, - ბიძია ნიკო, სასწრაფოდ დამჭირდა ფული, თუ შეგიძლია, ამ ბარათის მომრთმევს ორმოცდაათი თუმანი გამოატანე, ხვალე დაგიბრუნებო. თავადმა ბარათის მომტანს ფული მიართვა. ამან ჯიბეში ჩაიდო და გასწია. ნაკაშიძემ მიაძახა, - დაბრუნდიო! დაბრუნდა. თავადმა მაგიდას დაათითა და უთხრა, - დადე მაგ ფული აქ! - კაცმა ამოიღო, დადო. - წადი და მოახსენე ილარიონს, ისეთი კაცი გამომიგზავნოს, ფულის ყადრი იცოდესო! მიქელაძის ხელქვეითმა ვერაფერი გაიგო. თავადმა განუმარტა, - დათვლა უნდა ფულს, რომ აძლევ ან გაძლევენ. წადი და გადაეცი ჩემი ნათქვამი!..

ის თავაშეებული ცხოვრება და ფულების ფანტკა ყაირათიანობად ვეგეტარიანობა-ტოლსტოელობამ აქცია თუ ასაკმა მოიტანა? საინტერესოა, ღმერთმანი! ამ მოვლენას როდისმე უნდა მივხედო... თანაც, ტუნწობა რა სათქმელია, ხელგაშლილი კაცი ყოფილა, რამე საზოგადოებრივი თუ ეროვნული საქმისთვის შესაწირავს არასოდეს გამოჰკლებია, რუსეთსა და უცხოეთში სტიპენდიატები ჰყავდა. ბევრჯერ ისეთი საქმისთვის გაუღია სოლიდური თანხა, რომ სხვა კომერსანტებს გაჰკვირვებიათ, - ეს რაღა ფანდია, ნეტავიო?! ვაჭარი კაცისთვის ამ უარყოფითსა და, ზოგ შემთხვევაში, დამლუპველ თვისებას, ეტყობა, ქართველი კაცი მოდგმით იღებს.

გასული საუკუნეებიდან მოდის, ომიანობის დროს მტერი ერთი თავადის სახლს მიუახლოვდა, ოჯახის წევრებმა სამკაულების, ძვირფასი ნივთებისა და სხვა სარჩო-საბადებლის გარიდება დააპირეს. თავადმა აუკრძალა, ყველაფერი თავთავის ადგილზე დააბრუნებინა, - მტერს ნუ ვათქმევინებთ, საქართველოში საძარცვ-საალაფო თავადის სახლშიც კი ვერაფერი ვნახეთო!..

ბატონ ნიკო ნაკაშიძის მეუღლის დედის ძმამ - აფხაზეთის უკანასკნელი მთავრის შვილმა და ცნობილმა

პოეტმა - გიორგი შერვაშიძემ მონტე-კარლოში ორი მილიონი თუ მეტი ფრანგი მოიგო, მაშინდელი ორი მილიონი! ლანგარზე დადებული მიართევს. გაუკვირდა, - მოგებულ ფულს როგორ მთავაზობთ, ქართველი თავადიშვილი ვარ, მაგის აღება არც მოდგმით მეკუთვნის და არც გვარიშვილობით! უპატრონო ბავშვთა თავშესაფარს გადაუგზავნეთო!

განუშეორებული დრო და ურთიერთობები იყო. თბილისის ერთ-ერთ რესტორანში, დანახარჯის ანგარიშს გამოიჩინებინა, სახელიან სტუმარს არასოდეს წარუდგენდნენ, - ხვალ იყოს, ბატონო, და სულაც არ არის საჭირო. ჩვენთვის ისიც დიდი სიამაყეა, თქვენისთანა ადამიანმა რომ ინება ჩვენთან სტუმრობაო! ეს მეთოდი პირდაპირ ქართველი კაცის თვისებებზე იყო ნაკარაუდვე: ამოიღებდა, ორჯერ მეტს შესთავაზებდა. მაინც არ გამოართმევდნენ, - ქეთიანად ბრძანდებით, ბატონო, ფხიზელ გუნებაზე ლაქიას გამოატანეთ, თქვენ თვითონ არ შეწყუბდითო. რომელი იკადრებდა, მეორე დღეს ნაკლები გაეგზავნა, ვიდრე წუნელის სთავაზობდა?! ცხადია, ასეთი ანგარიშსწორებისას ზარალიც არ იყო გამოიციხული, მაგრამ ერთი თუ ორი გადაუხდელი სუფრა საქმეს ვერაფერს დააკლებდა. მეორე ის, რომ სიტყვის გამტეხი იმ რესტორანში სხვა დროს ვეღარ მივიდოდა და ამას რესტორნის პატრონი თავისებურ მოგებად სთვლიდა.

პაპაჩემების დროს - მეცხრამეტე საუკუნის დასასრულსა და მეოცე საუკუნის დასაწყისს ვგულისხმობ - ქართველ კაცს კიდევ ერთი მახასიათებელი ჰქონდა - სიზარმაცე და უგერგილობა. თავადი ყოფილა, ვინმე გიგუცა ერისთავი, ქსნისა. გორში ცხოვრობდა, უშვილო იყო. შემოდგომაზე მოუტანდა მოურავი მიწების იჯარის ფულს, წამოვიდოდა თავადი თბილისში, იმავ საღამოს ქართულ კლუბში ერთიანად წააგებდა, გაბრუნდებოდა და მომავალ შემოდგომაზე ცოლ-ქმარი იმ ყოველთვიურ თხუთმეტ მანეთად ირჩენდნენ თავს, რასაც მისი მეუღლე გადამალაყდა ხოლმე. არცთუ მოხუცებული და უმწიო იყო, მაგრამ საითმე თუ გასწევდა, ღამის ჭურჭლები ხურჯინით მიჰქონდა. ერთხელ ნათესავი ეწვია მოსანახულებლად, ახალგაზრდა ადვოკატი. გიგუცა ერისთავმა, - აბა, შვილო, ეს საბუთები ნახე, ვისი რა არის, გამაგებინეო. საბუთების მიხედვით და, როგორც შემდგომში დადასტურდა კიდევ, გიგუცა ქსნის ერისთავი საქართველოს უდიდესი მიწათმფლობელი ყოფილა. იურისტმა ის იმოდენა მივიწყებულ-მიტოვებული მამულები მოკლე ხანში დაუბრუნა. თავადი ამით დაკმაყოფილდა, ქონებისთვის არ მიუხედავს. რეკოლუციამ მიჰხედა... ასე ცხოვრობდა - უჭირდა და იმდენი ფხა ვერ გამოიჩინა, კუთვნილის მეთედით მაინც ესარგებლა...

ეს კიდევ არაფერი. რომელიღაც ციციშვილმა თავად ამილახურის მშვენიერი ასული - ნინო შეერთო, რომელსაც უამრავი ხელნაწერი წიგნი მზითავად მოჰყვა და არც ციციშვილების ოჯახში დაუხვდა ნაკლები. განათლებული, წიგნიერი ქალი იყო, კარგა დიდი, უმნიშვნელოვანესი ნიშნების შემცველი ბიბლიოთეკა გამოუვიდა. პაპაჩემებს ის წიგნთსაცავი თავად ჰქონდათ ნანახი. ოცდაათი წლის ხოცვა-ჟლეტის დროს, ქალბატონმა - წიგნებით ორი დიდი კიდობანი გაავსო. თავის

ვის მაზლს გაატანა, - გადამალე სადმეო.

მაზლმა წაიღო და გადამალა. ამბობდნენ, ყუბანში გადაიტანაო. როცა დაბრუნდა, რაზემელები დაესხნენ, სროლა აუტეხეს. ვერ მოჰკლეს, როგორღაც გაექცათ, გომის სადგურში მივიდა, მატარებლის ლოდინში გული გაუსკდა, მოკვდა, საცოდავი. მას მერე იმ ორი კიდობნის ასავალ-დასავალი ვეღარავინ გაიგო. ესაც უდარდებლობის, უპასუხისმგებლობის შედეგია. ვინ იცის, როგორი სიმდიდრე დაკარგა ქართველმა ერმა მხოლოდ იმიტომ, რომ ქალბატონი ნინოს მაზლის მეტმა არავინ იცოდა კიდობნების ადგილსამყოფელი... რა კაი კაცი იქნებოდა, სათქმელიდან ამსიგრძე გადახვევები რომ არ იცოდებოდა... მართალი ხარ, მაგ შენიშვნას ყოველთვის ვიმსახურებდი. ჰო, თავად ნიკო ნაკაშიძეზე ზოგი რამ, სრულიად შემთხვევით მე თვითონ გავიგე. გურიაში მრავალსტუმრიან სუფრას ვუჯექი, ღრმად მოხუცებული კაცის გვერდით. შევეკითხე, - რა გვარის კაცი ბრძანდებით-მეთქი. ჩემი თბილისელი მეგობრის - სწავლულის, ოთარ ქინქლადის მამის ძმა აღმოჩნდა. დარბაისელი, მეტად სანდომიანი მოხუცი გახლდათ. საუბარმა მოიტანა, ვკითხე, - ეს მამულები რეკოლუციამდე ვის ეკუთვნოდა-მეთქი? ნაკაშიძეებსო. რას წარმოადგენდნენ ეგ ნაკაშიძეები-მეთქი? დაფიქრდა, გაიღიმა, - უმრავლესობა ცეცები, ჩიტირეკიები და ზარმაცები იყვნენ. მშრომელი, ჭკვიანი და მდიდარი ერთი იყო მხოლოდ - ნიკო ნაკაშიძე. მოურავად ვიყავი მასთან. თბილისში, მუხუშში ერთი კუთხე უჭირავს მას და მისი სურათიც ჰყოდა იქო. ვიცოდი, საქართველოში პირველი ჩაის ფაბრიკა, "ჩხავერის" პირველი ზვრები და ღვინის ქარხანა, გურიაში პირველი სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელი და კიდევ მრავალი რამ ნიკო ნაკაშიძის დაარსებული იყო და ვკითხე, - რით გამდიდრდებოდა-მეთქი? ჭკუით და შრომითო, - დაუყოვნებლივ მითხრა და ასეთი რამ მიაძმო:

- ღია ბარათი მივიღე ერთხელ, ამა და ამ დღეს ჩამოვალ, ნატანებში ცხენი დამახვედრეო. დავხვდი. მოვდივართ და მკითხა, - მამულში რა ხდებაო? - მშვიდობაა, ნიკო-ბატონო, იმდენი არაფერი. ნიკოლოზს ბაღში გადმოვიდა, ფორთოხალი წაიღო კაი ნახევარი ფუთი. ივანე ოხერმა სანერგიდან ოცი ძირი ნარინჯის ნერგი მოაპარა და ისე, სხვა არაფერი მომხდარა საყურადღებო-მეთქი.

ვიარეთ კიდევ და მითხრა ბატონმა ნიკომ:

- უთხარი ნიკოლოზს, კიდევ თუ ჩაიღინა ეგ, ბოქაულთან ექნება საქმე. ივანეს ნუ გაუჯავრდები, რას უხამს იმ ნერგებს?... დარგავს, ალბათ და ნარინჯის ბაღი ექნება საკუთარი.

- ასე გამდიდრდა ნიკო ნაკაშიძე. - დაასრულა მოხუცმა.

როგორც იტყვიან, რთული ხასიათისა ყოფილა ბატონი ნიკო ნაკაშიძე...

შევისვენოთ, კარგი ადგილია... მართლაც ღამაში ადგილია, რაღაცას მაგონებს... წიწამურსა ჰგავს, ილია რომ მოჰკლეს, იმ მიდამოს!.. ის კეპაშვილი გახსოვს?.. როგორ არა, საინტერესო პიროვნება იყო, მამაჩემთან დადიოდა, მცხეთაში სასამართლოს აღმასრულებლად მსახურობდა, რაღაც სამოქალაქო საქმეზე გამოტანილი განჩინების შედეგებს ფრთხილ შესაშური დაჟინებით

ებრძოდა. ოციანი წლები იმდენად მდიდარი იყო ამალეველები მოვლენებით, რომ სასაუბროსა და სალაპარაკოს რა გამოლევა, მაგრამ წარსულში მომხდარი ზოგი მნიშვნელოვანი ამბავიც არავის ავიწყდებოდა და ეს, უპირველესად ყოვლისა, ილია ჭავჭავაძის მკვლელობის თემა გახლდათ. თითქოს, ყველაფერი ცხადი იყო - ვინ, რისთვის და როგორ მოკლა და, მიუხედავად ამისა, ინტელიგენციაში ამ საქმის ყოველი წვრილ-მალა - მოგონილი თუ მართალი, ცხოველ ინტერესს იწვევდა. იმ საუბრებს თავისებური აზარტი ახლდა და ეს გასაგებიც არის, რადგან ილიას მიმართ განხორციელებული ატენტატის თემას საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლების ტაბუ ედო, ქართველ ბოლშევიკებს იგი სისხლისმსმელ მებატონედ ჰყავდათ მონათლული. ამით ისინი, არა მარტო ამართლებდნენ ილიას მოკვლას, არამედ ადასტურებდნენ კიდევ, რომ ბოროტება მათი ჩადენილი იყო, თუმცა ეს დანაშაული ოფიციალურად არასოდეს უკისრიათ. როცა ხელისუფლება რაიმეს მალავს, ხალხს ჩხიბვისა და კვლევის აზარტი უწნდება და ამაში ნიშნისგების ელემენტიც არის, - ცოდვილი ხარ და მე ამას დაგიმტკიცებო!..

კიკაშვილი მოხუცი კაცი იყო, ახალგაზრდობიდანვე დუშეთსა და მცხეთაში ნამსახური. ილია ჭავჭავაძის მკვლელობის გამო, მართალია, იმაზე მეტი არაფერი იცოდა, რამდენიც დანარჩენმა ქართველობამ, მაგრამ საიდანაც და როგორაც, ღრმად იყო ჩახედული ილიას წინააღმდეგ მოწყობილ ყველა იმ აქციაში, რასაც მოკვლის გადაწყვეტილებამდე ახორციელებდნენ მისი ნადირალა მოწინააღმდეგეები. კიკაშვილის სიტყვით, ტყვიით ილიას მოკლა თავიდან განზრახული არ ყოფილა, ამას სხვა საშუალებებით აპირებდნენ. კერძოდ, ცდილობდნენ ხელოვნურად გამოეწვიათ მისი სიკვდილი - გულის გახეთქვით! კიკაშვილმა იცოდა არა მარტო ის, სახელდობრ რა საშუალებებით ებრძოდნენ ილიას და როგორი მიმდევრობით უშლიდნენ ძარღვებს, რომ გული გახეთქოდა, არამედ ისიც, თუ ვისი ხელით კეთდებოდა ეს. გვარებითა და სახელებით იხსენიებდა წაქეზებითა თუ მუქარით დაყოლიებულ შემსრულებლებს. პატარა ვიყავი, არ ვიცოდი, რომ ასეთი რამეების დახსოვება უკიდურესად საჭიროა. ამას გარდა, ჩემს ყურადღებას თვით ბოროტი ხრიკები უფრო იპყრობდა, ვიდრე შემსრულებელთა ვინაობა. ჩემი ბავშვური შეცდომა მაშინდა გავიცნობიერე, როცა გვარში ყოველივე ამის გამსხენებელი აღარავინ დამრჩა. რას იქმს კაცი, განა მხოლოდ ილიასთან დაკავშირებული გვარები დამრჩა დაუმახსოვრებელი?... ის ხრიკები უსაქმოდ და ბოროტი კაცის მიერ გამოგონილი თითო-ორი ცუდ-ლუტობა კი არა, მოქმედების კარგად შემუშავებული, სისტემატიზებული გეგმა იყო და იმის ფიქრიც შეიძლება, რომ შემუშავებაში ფსიქოლოგმა მიიღო მონაწილეობა... სწორია, აი, ინებე: იმით დაიწყეს, რომ აი-ვანზე მერცხლის ბუდეები დაუნგრეს. მერე გზა გადაუთხარეს, ეტლმა ვერ გადმოიარა. ილია მოურავს შეეკითხა, - რისთვის გადათხარეო? მოურავმა მიუგო, - რა ვიცი, ჩემო ბატონო, მე თქვენ დასახვედრად წამოვედი და ამასობაში ვიღაცას ეს მამაძაღლობა ჩაუდენიაო. გზა გაასწორეს და ახლა ეზოში კატებისა და ძაღლების მძორის გადაყრა დაუწყეს. ილიას მოთმინების

ფიალა ავესო, სოფლის თავკაცებს უხმო, - ესეები მოიშალეთ, თორემ როგორც გატყობთ, ჩემი აქ ყოფნა არ გინათ, გავყიდი ამ მამულსა და სხვაგან გადავბარებდებიო. იფიცეს თავკაცებმა, - ჩვენ ამებისა არა გაგვეგება რაო. გაზაფხულზე დარგული ხილი შემოდგომით ნიადაგიდან დაუძრეს და გადაყარეს. ესაც არ აკმარეს, რანაირად ახერხებდნენ, ქალაქიდან მოსულს ოთახებში ხან თავგასრესილი ქვეწარმავალი დაუხვდებოდა, ხან ცოცხალი მორიელი. ვერაფერი დააკლეს, მაგარი იყო ილია. მაშინ, სახლის წინ რომ წყარო აქვს, იმის გაბინძურებას მიჰყვებს ხელი. ერთხელ და ორჯერ კი არ ჩაუდენიათ ეს საზიზნრობა - გამუდმებით სჩადიდნენ. ისევ შეჰყარა ილიამ თავკაცები, - სოფლიდან ამსიმორეს წყაროზე ამომსვლელი არავინ არის. წყაროები იქვე გაქვთ. ვიღაც არის, განზრახ მიბინძურებს. თქვენ წყარო რომ დააბინძუროს ვინმემ, კარგი იქნება? თუ არ დაიშალეთ, ამ წყალზე აღარავის მოგიშვებთო! ეგ იყო! სხვა არაფერი უთქვამს და ბინძურებმა მთელ საქართველოს მოსდეს, - ილია საგურამოელ გლეხებს წყალს არ აძლევს, სისხლისმსმელი ბატონია, მაგისი სიცოცხლე აღარ იქნებაო. საყურადღებო ის არის, რომ ბინძურების ყოველი ხრიკი სოფლელებსა და ილიას შორის ურთიერთობებს ძაბავდა, კონფლიქტებს იწვევდა. მტრებსაც ეს უნდოდათ, მათ მკვლელობის შემამსუბუქებელი გარემოება ესაჭიროებოდათ, - შეაწუხა გლეხები და მოკლავდნენ, მაშ როგორ იქნებოდაო! ჰო, ბოროტებით გული რომ ვერ გაუხეთქეს - ტყვიით მოჰკლეს... თან ვიაროთ, არა?..

ჩვენს ოჯახში შინაურთა თუ სტუმართა საუბრების ერთ-ერთი მთავარი თემა, რა თქმა უნდა, ეროვნულ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობა იყო. რამდენი სინანულიანი ღამე დამთენებია, რომ იმ დროში არ გამაჩინეს და იმაზე ფიქრშიც, თუ თავად როგორ მოვიქცეოდი ამა თუ იმ ვითარებაში. ეგ არის, მაშინვე ოპტიმისტი ვიყავი, იმედს არ ვკარგავდი: დადგებოდა დრო, ქართველი ერის განთავისუფლებაში მეც შევიტანდი წვლილს. ამ სასოებით ჩამეძინებოდა ხოლმე.

ითვლებოდა, რომ მაშინდელი ამბების საუკეთესო მთხრობელი ძია სერგო გერსამია იყო. მართლაც, რამდენი რამ იცოდა! აი, ერთი იმ ამბავთაგანი:

- ცხრაას ხუთში, ქუთაისში, გიმნაზიის მოწაფეებმა დემონსტრაცია მოაწყვეთ, სრული დემოკრატიისა და სხვა ასეთების მოთხოვნით. გვეტანენ კანაკები, მათრახების ტყლამა-ტყლუმით მიგვრეკეს საგუბერნიო ციხეში. მახსოვს, მირტყამდნენ, მტკიოდა, მაგრამ ცოდვა გატეხილი სჯობს, თან მეამაყებოდა, რომ ერისა და ხალხის კეთილდღეობისთვის მცემდნენ და მგონია მსიამოვნებდა კიდევ. დიას, და ახლა ზედამხედველებმა გვითავაზეს და გვითავაზეს პანღურები საკანში შემწყვედვისას. ერთი სიტყვით, უკვე გამობრძმედილ მებრძოლებად მიგვაჩნდა თავი... ახლა ვფიქრობ, იმ ასაკში ვიყავით, ყოველი ჩვენგანი ცალ-ცალკე რომ ავეყვანეთ, იქნება გვეტირა კიდევ - ეგ არის, ერთმანეთის წინაშე საკუთარი ღირსების შებღალავს რომელი იყისრებდა?!

ვსხედვართ. ერთადერთი თემა იხილება - სახელდობრ რომელ გუბერნიაში მოგვიწევს გადასახლება და პირადად მე კი სინდისი მაწუხებდა, რომ საკატორდო ვერაფერი მოვახერხე. ჩემნაირი სინანული, ვფიქრობ,

ბევრ ჩვენგანს აწამებდა, მაგრამ თავს იმით ვიმშვიდებდით, რომ დასაწყისისთვის რაიმე ვიატკასა თუ კანდალაკში გადასახლებაც კმაროდა, ხოლო კატორღებს მომავალ საქმეთა საგმიროთათვის მოვივლიდით.

ეს ამბავია, ხმა დაირხა, - გუბერნატორი მოდის, ციხის შემოვლაზეო! სასწრაფოდ შევიმუშავეთ საქციელის ფორმა, რომლითაც საზიზღარი მეფის მიერ ქუთაისისა და სრულიად ლიხთ-იმერეთის განმგებლად დანიშნულ, არანაკლებ საზიზღარ მოხელეს უნდა დაეხვედროდით. იარა ბატონმა გუბერნატორმა, იარა და ჩვენი კარიც შემოულეს. საენის შუაგულში იატაკზე ვისხედით. შემოვიდა თუ არა, ყველამ ერთდროულად შევუქციეთ ზურგი. ევექტი მოულოდნელი აღმოჩნდა მაღალი სტუმარი ბრინჯივით დაიბნა - პირღია იდგა, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით. როცა თავს დაეუფლა, გარს შემოგვიარა, კარგა ხანს გვათვალიერა და ციხის უფროსს ჰკითხა, - ესენი ვილა არიანო?! აღარც შეტბუნებული იყო, არც გაკვირვებული - ცნობისწადილი ჰქონდა. ციხის უფროსმა მოახსენა, - პოლიტიკურები არიან, კაზაკებმა მორეკესო. ასეთმა ინფორმაციამ საცოდავი გუბერნატორი კინაღამ აქვე, ჩვენს თვალწინ გადარია და საშინელი ხმით დაიდრიალა, - ახლავე გაყარეთ, ამათი კვალი აღარ ვნახო! კარისკენ გაქანდა, ზღურბლზე შეჩერდა, ერთი კიდევ მოგვაგლო თვალი, თავი ჩააქიცინა, თავისთვის ჩაილაპარაკა, - იმ სახელმწიფოს რაღა უნდა ეშველოს ამათი რომ შეეშინდებო... და წავიდა. მისტერიის ასეთი ფინალი მოულოდნელიც იყო და ერთობ დამაფიქრებელიც. სად გადასახლების პერსპექტივა და კატორღაზე ოცნებები და სად ის დღე, ჩვენ რომ ათიოდე წუთის შემდეგ დაგვადგა!.. გასვლაზე ყველამ ერთად ვთქვით უარი. მაშინ ზედამხედველები შემოცვივდნენ, კატის კნუტებივით სათითაოდ გაგვათრიეს და ევაც არაფერი, შინ რომ მივედი, მამაჩემმა გამოაცხადა, - დაბრუნდა ჩვენი საკუთარი რევოლუციონერიო!

სერგო გერსამია ფედერალისტი იყო, თავის დროზე ქუთაისში ამ პარტიის გაზეთს რედაქტორობდა. საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ არაერთხელ იჯდა ციხეებში. ოცდაჩვიდმეტი წლის რეპრესიებს იმიტომ გადაურჩა, რომ ოცდათექვსმეტის დასაწყისში კიდევ ერთხელ დააპატიმრეს, მალევე გაათავისუფლეს, თბილისში გადმობარგდა და სახელოვანმა შინსახომმა მისი წარსულის საჩხიბავად ვერ მოიცალა - აბა, დასაჭერ-დასახვერეტი იმდენი იყო!.. სანამ გერსამიას რიგმა მოაწია, რეპრესიებიც ჩათავდა. ისიც შესაძლებელია, რომ იგი, როგორღაც მოხდა, მხედველობიდან გამორჩათ. ყოველივე ეს მისი გადარჩენის სერიოზულ ახსნად, რა თქმა უნდა, ვერ გამოდგება, მაგრამ შინსახომს ასეთი ლაფსუსები, საბედნიეროდ, ჰქონდა. გერსამიამ თეატრალურ მუხეუმში დაიწყო მუშაობა, ღრმა სიბერემდე იცოცხლა, ქართული თეატრისა და თეატრალურ მოღვაწეთა ბიოგრაფიებით ირჩენდა თავს და ამ ჟანრის ბარე ათი მონოგრაფიის ავტორი გახლდათ. თავის დროზე ეს კაცი იმითაც იყო ცნობილი, რომ მის გაზეთებს ცენზურა წარამარა ხურავდა, მაგრამ გერსამია დაუყოვნებლივ აარსებდა ახალს - ასეთი დრო იყო, შეიძლება-

და. დახურავდნენ მამ როგორ იქნებოდა, როცა მისი სტატიები რევოლუციური მოძრაობის დენთისა და ლალუმის დეტონატორად იყო განზრახული და ხშირად მიზანსაც აღწევდა. ერთი ასეთი წერილის გამოქვეყნებისთვის გერსამიას გაზეთიც დაუხურეს და ციხეშიც უკრეს თავი. მიმდინარე რევოლუციის მიზნების, მისი შესაძლებლობებისა და პერსპექტივის ასეთი შეფასება, იქნება ორიგინალური არ იყო, იგივე შეხედულება, ალბათ სხვებსაც ჰქონდათ, მაგრამ საქართველოში გამოქვეყნების პრიორიტეტი უდავოდ გერსამიას ეკუთვნის. ისიც უნდა ითქვას, რომ იმდროინდელ პოლიტიკურ ლიტერატურაში, პირადად მე, მსგავსი არაფერი შემხვედრია... აი, რას წერდა ათას ცხრაას თხუთმეტ წელს!..

- რუსეთის იმპერიის ჩაგრული ხალხების ბრძოლას ორი ფაქტორი უდევს საფუძვლად - სოციალური და ეროვნული. ისინი, ერთი მხრივ, გაბატონებული ფენებისგან მწვავე ექსპლოატაციას განიცდიან, მეორე მხრივ - იმპერიისგან ეროვნულ დისკრიმინაციასა და ჩაგვრას. იმპერია მპყრობელი ერის სახელმწიფოა და არა ყველა შემადგენელი ერისა ერთად. რუსეთის იმპერიის საშინაო პოლიტიკის ძირითადი ნიშანი ისაა, რომ იგი ზღუდავს ხალხების ეროვნული კულტურის განვითარებას, უსპობს მათ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის პერსპექტივას, ძალადობითა და ტერორით ახშობს განმათავისუფლებელ მოძრაობას. იმპერიებს, როგორც სამყაროში ყველასა და ყველაფერს თავისი შექმნის, ჩამოყალიბების, ლპობისა და დაშლის დრო უწევთ. რუსეთის იმპერია უფსკრულის პირზეა, ინგრევა და ამას მპყრობელი ერი გრძნობს, იმპერიის შენარჩუნების ნაირნაირ გზებს ეძებს. ერთი მათგანი ევროპიდან იმპორტირებული მარქსიზმია. ეს მიმდინარეობა გამოსავალსა და ხსნას რევოლუციაში, ახალი სოციალურ-ეკონომიკური ფორმაციის შექმნაში ხედავს, ხალხებს დემოკრატიულ თავისუფლებებს, ეროვნული კულტურის დამოუკიდებელ განვითარებას, მატერიალურ კეთილდღეობას ჰპირდება. ამ გრანდიოზული მოტყუებით იმპერიის შენარჩუნებას იმედოვნებს და სწორედ ამით არის საშიში ჩვენთვის. ჩაგრულმა ერებმა ხანგრძლივი რუსიფიკატორული პოლიტიკის წინაშე ეროვნული თვითშეგნება დაპყარეს, მატერიალურ მისატყუარზე ადვილად წამოეგებიან. ახლა ეროვნული პარტიების უპირველესი მოვალეობაა, მასებში რუსული ბოლშევიზმისა თუ სოციალიზმის ჭეშმარიტი ბუნების მამხილებელი პროპაგანდა გასწიონ, რევოლუციაში პროლეტარიატის დიქტატურის ყალბ დროშას ეროვნული განთავისუფლებისთვის ბრძოლა დაუპირისპირონ, გზა გადაუკეტონ ახალ იმპერიას!.. ასეთი იყო სერგო გერსამიას დოქტრინა. ცენზურამ იგი ჯერ კომუნისმის საწინააღმდეგო მასალად მიიჩნია, მაგრამ მეორე დღეს გუბერნატორი ნამდვილ არსს მიხვდა, გაზეთი დახურა, სერგო გერსამია დააპატიმრებინა.

იმპერიისტებს შიგ გულში ჩაჰხვდა, დაიჭვრდნენ მამ როგორ?!

გაიოზისა და შალვას ფათერავიც ცხრაას ხუთი წლის კალეიდოსკოპიდან ჩამრჩა მესხიერებაში. არე-

უღობა იყო - ექსპროპრიაციები, ფულის გამოძალვა. თბილისელმა მილიონერებმა შეიარაღებული დაცვა გაიძლიერეს. მოხრობელები ამ მცველებს "ჯამფიდანებად" იხსენიებდნენ. ეს სიტყვა საიდან მოდის - არ ვიცი. ერთ-ერთი ეროვნული ორიენტაციის პარტიის სამხედრო ორგანიზაციას გიორგი ხუციშვილი ხელმძღვანელობდა, დავალება მიიღო, პარტიის საღაროსთვის საიდანმე ფული ეშოვნა. გზა ერთი იყო - ექსპროპრიაცია. ხუციშვილმა სარწმუნო წყაროდან გაიგო, რომ მავანი მილიონერის სახლში საკმაოდ დიდი თანხა ინახებოდა. ეგ არის, ბინაში შეღწევა ჭირდა, სახლის სადარბაზოში მაუხერითა და სხვა საფრთხობელებით შეიარაღებული ჯამფიდანნი იჯდა, ჰაიპარად შინ არავის შეუშვებდა. ხუციშვილმა ასეთი გეგმა შეთხზა: ახალგაზრდული ორგანიზაციიდან ბავშვი შეარჩია - თოთხმეტიოდე წლისა, ორ ძმა ქართველიშვილთაგან უმცროსი, სახელად გაიოზი. ცქვიტი და გულადი ბიჭი იყო. დღისით-მზისით მივიდნენ მილიონერის სადარბაზოსთან. გიორგი ხუციშვილი კედელს აეკრა, გაიოზმა ზარს ჩამოჰკრა. ჯამფიდანს კარი ჯაჭვზე ჰქონდა, გამოაღო, ღრიჭოში გამოიხედა, ყრმა გიმნაზისტი დაინახა და ჰკითხა, - რა გინდა? ბიჭმა მიუგო, - დეიდა მაშასთან მოვედიო. მაშა მილიონერის ოჯახში "ეკონომკად" მსახურობდა. მცველმა კარი გააღო. გაიოზმა წიგნებით სავსე ზურგჩანთა მოიხსნა, ხელი ჩაჰყო, დიდი ბეჭუთი ამოიღო და ჯამფიდანს ღიბზე მიაბჯინა. სანამ მცველი გონს მოეგებოდა, ხუციშვილი შემოვიდა, მცველს იარაღი აჰყარა, ხელ-ფეხი გაუკოჭა... თანხა ექსპროპრიირებულ იქნა, შორიასლო მოძლოდინე პირს გადაეცა, გიორგიმ და გაიოზმა წინასწარ დასახული გეგმით გასწიეს, მაგრამ გზად გაუთვალისწინებელი რამ მოხდა. საქმე ის არის, რომ გამოსვლებისა და მიტინგების გამო, ქალაქში საგანგებო მდგომარეობა იყო გამოცხადებული, ჯარისკაცები და კაზაკები მათი აზრით საეჭვო პირებს აჩერებდნენ, ჩხრეკდნენ. ვისაც იარაღი აღმოაჩნდებოდა - აპატიმრებდნენ, ციხიბირი განადგობული ჰქონდა. წინააღმდეგობის გამწვევს - სახრჩობელა არ ასცდებოდა, საველე სასამართლოები მძვინვარებდნენ... გიორგიმ და გაიოზმა ვორონცოვის ხიდი გადაიარეს, დიდი თავადის ქუჩაზე პატრული შემოეყარათ, გაჩხრეკა მოუნდომეს. გაქცევა სჯობდა და მოუსვენს კიდევ. ჯარისკაცებმა ცეცხლი გაუხსნეს. გაქცეულებმა მარჯვნივ აუხვიეს, აღმართს აჰყვნენ. პატრულმა შესახვევამდე მოიბრინა, სროლა განაგრძო. ხუციშვილმა ბიჭს უთხრა, - წადი, გაიქეცი, ამათ მე მოვუვლიო, და თავადაც სროლა დაუწყო. ჯარისკაცები სამნი იყვნენ. გიორგიმ ერთი დასჭრა, ორნი იქაურობას გაეცალნენ. მეორე დღეს ქალაქის ყველა გახეიმა მოსახლეობას აცნობა, რაც მოხდა და დამნაშავეთა გარეგნობის აღწერილობაც მოიყვანეს, - ერთი შაქურთუკიანი ასეთი და ასეთი იყო, მეორე - გიმნაზისტი, ასე თექვსმეტი ჩვიდმეტი წლისაო. პოლიციამ აღწერილი გარეგნობის თითქმის ყველა გიმნაზისტი დააპატიმრა, მათ შორის იმავე ახალგაზრდული ორგანიზაციის წევრი გაიოზის ძმა - შალვაც. გაიოზი დაჭერას გადარჩა, მაგრამ შალვა ორი თვე

ციხეში იჯდა. გამოუშვეს და შინ მოვიდა. მოვიდა და უმცროს ძმას მათრახით სცემა, - შენი გულისთვის ვიწვალეო!

ათას ცხრაას თვრამეტი წლის ოცდაექვს მათს გიორგიმ და გაიოზმა მთავრობის სასახლეზე საქართველოს დამოუკიდებლობის დროშა აღმართეს!

პაპაჩემი იაგორი იტყოდა ხოლმე, - რევოლუცია არის ქაოსი, სადაც პოლიტიკური ავანტურისტები ფანატეოსების ხელით ამღვრეული წყლიდან ამოყვანილ ზვიგენს ინტელექტუალების ხორციტ ჰკვებენო. ზვიგენებისა რა მოგახსენოთ, ეს მეტაფორა იაგორ კარგარეთლის მხატვრული აზროვნების პროექტად ჩავთვალოთ, მაგრამ ინტელიგენციას რომ ავი დღე დაადგა, ეს ცნობილი და ურყევი ჭეშმარიტებაა. ბალობიდან მასხოვს, ხშირად იხსენებდნენ იმ ასწვიდმეტ ქართველს, ვინც ქაოსს გამოერიდა, რუსეთიდან სამშობლოსკენ გამოსწია, არმავირში ვიღაც "რევოლუციონერებმა" მატარებლიდან გადმოიყვანეს და ასწვიდმეტივე ერთად, განუკითხავად გაჟლიტეს. განადგურებული ინტელიგენციის სტატისტიკა არავის უწარმოებია ისევე, როგორც დღემდე არავინ იცის რამდენი რევოლუციონერი დაიხვრიტა რევოლუციისავე სახელით. არმავირის ამბავს სხვაზე ხშირად იმიტომაც იხსენებდნენ, რომ იმ ასწვიდმეტში ათი, თხუთმეტი ჩვენი ოჯახის ნათესავი და ახლო მეგობარი გახლდათ... ერთი ასწვიდმეტთაგანი ბაუკ წერეთელი იყო. მხვრეტელებში ქართველიც ვერა, ამან ბაუკი იცნო, თუ მისმა ვაჟაკურმა აზონობამა და სანდომიანობამ მოაჯადოვა - გამოიყვანა და უთხრა, - შენ წადი, თავისუფალი ხარო! ბაუკმა მიუგო, - მარტო არ წავალ, მაგას დახვრეტა მირჩევნიაო, და განწირულებში შებრუნდა. დახვრიტეს, რა თქმა უნდა. ეს ამბავი შემსწრე არმავირელმა ქართველებმა ჩამოიტანეს... ტრაგედიებს თავი დაანებე, სხვა დროს იყოს. ისეთი რამ სთქვი, სიკვდილები არ ვრიოს. ცოტა იცი?... მართალი ხარ, ეხლა ისეთ კვალზე ვდგევართ, სიკვდილების დრო არ არის, გუნებას ნუ გავიფუჭებთ... რეზო გომხოთელის ნაამბობი სთქვი... რეზოსი? რეზოსი იყოს... ეეე, ეს რის კვალაა?! კვალი, კაცო! ადამიანის ნაკვალევია. ძველი კვალაია. რამდენიმე დღისაა... რა მნიშვნელობა აქვს?... ის მნიშვნელობა აქვს, რომ ეს კაცი ამჟამად ახლომახლო არ არის და საშიში არაფერია... დაუსხდეთ, ვიფიქროთ... მაინც რამდენი დღისა იქნება, ეს ოხერი - ერთი კვირისა, ნაკვლებისა თუ მეტისა?... ასეა თუ ისე, ეს სულიერი აქ გუშინდელი ან გუშინწინდელი ნამყოფი არ არის, უფრო ადრე იყო... მაგრამ კვალი არის, მაშასადამე აქ სადმე ქოხიც არის... რომელი ქოხი? სადაც, მიმას სიტყვით, თოფი მელოდება, თუ სხვა ქოხი?... ბოლო ბუნაგიდან თოფიან ქოხამდე ასოცი, ასოცდაათი კილომეტრი უნდა გამომეწლო. სწრაფად ვიარე? რატომაც არა, სავალი სულ ვაკეზე იღო. კარგი, ამ კვალის დამტოვებელს ფილიპოვების ქოხში რა უნდოდა?... გზა ეგრე ჰქონდა, მიმას მამის სახურავახდილი და მინგრეული ხუხულა რა შუაშია?... ასეა თუ ისე, კვალს მივყვით... მივყვით, მაგრამ ფრთხილად. რა ვიცით, იქნება სწორედ ის მონადირეა, ვისაც ჩვენი დაჭერა აქვს დავალებული?..."

ეს «უკუნი ხმები» არის იდუმალი ფესვები, გადგმული ნოყიერ ნიდაგამი, რომელიც ყოველი ჩვენგანისათვის ნაცნობია და მაინც უცნობი; საიდანაც ჩვენ ამოგვაქვს ის, რაც ჭეშმარიტია ხელოვნებაში. ტორესის აზრი აქ თანხვედრა გოეთეს გუმანს, რომელიც განსაზღვრავდა duende-ს, ოდეს იგი პაგანინის ანიჭებდა იდუმალ ძალმოსილებას, რომელსაც ყველა გრძობს, მაგრამ ვერც ერთ ფილოსოფოსს ვერ აუხსნია.

მაშასადამე, duende ძალმოსილება და არა მზა საქციელი, იგი ბრძოლა და არა აზრი. მე გამიგონია, როგორ ამბობდა გიტარის მოხუცი ჯადოქარი: «duende ყელში არ ბუდობს, იგი ზეადმოსწრაფვის ტერფებიდან»; რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი გაწაფულობა კი არ არის, არამედ - სისხლის, ძველი კულტურისა და ქმნადობის ჭეშმარიტი, ცოცხალი ფორმა.

ეს «იდუმალი ძალმოსილება, რომელსაც ყველა გრძობს, მაგრამ ვერც ერთ ფილოსოფოსს ვერ აუხსნია», არის სული მიწისა.

სწორედ duende იყო, ნიცშეს გულს რომ ჩაეჭიდა, რომელიც ამ duende-ს გარეგან ფორმებს რიალტოს ხილზე თუ ბიზეს მუსიკაში ეძიებდა და ვერ პოულობდა. მან არ იცოდა, რომ მისი საძიებელი duende კადისის მოცეკვავეებსა თუ სილვერიოს სევირიის¹ დიონისურ შეძახილებს ძველი ბერძნებისაგან ჰქონდათ გადმოცემული.

მე არ მინდა, რომ ვინმეს duende ეგონოს ლუთერის თეოლოგიური ეჭვის დემონი, რომელსაც მან ნიურნბერგში ბახუსური ჟესტით მიახალა სამელნე; არც კათოლიკური განმანადგურებელი და ნაკლებობიერი დემონი, რომელიც ტუკნა ძალღივით დაძრწის მონასტრის თაღებში; არც მოლაპარაკე მაიმუნი, რომელიც აჭარბებდა სერვანტესის თაღლითს ანდალუსიის ეჭვიანობისა და ველურობის კომედიაში. არა! უკუნი და მთრთოლვარე duende, რომელზედაც მე მოგახსენებთ, მომდინარეობს სოფრატეს მხიარული დემონისაგან, მარმარილოსა და მარილისაგან, რომ-

ლის მომწესხველი რისხვა შუშხავს ხოლმე მის გაბრუებულ მფლობელს. იგი მომდინარეობს აგრეთვე, დეკარტეს მელანქოლიური დემონისაგან, პატარა, როგორც მწვანე ნუში, რომელიც წრებისა და ხაზებისაგან თავგაბუნრებული ამოდის არხებიდან მეზღვაურთა სიმღერების მოსასმენად.

აღამიანი, ან როგორც ნიცშე იტყოდა, არტისტი თავისი სრულყოფილებისაკენ გადადგმულ ყოველ ნაბიჯს მოიპოვებს სწორედ duende-სთან (და არა ანგელოზთან ან მუხასთან) ბრძოლის ფასად. ყოველი ნაწარმოების ფესვებამდე ჩასაწვდომად, აუცილებელია, ამ ძირეული სხვაობის გამოვლენა.

ანგელოზი წინამძღოლია და მალმცხებელი, ვით წმიდა რაფაელი, ანდა მცველი და მფარველი, რო-

გორც წმიდა მიქაელი, ან კიდევ წინასწარმავრთხილებელი, ვითარცა წმიდა გაბრიელი.

ანგელოზს ძალუმს გაცემის გამოწვევა, მაგრამ იგი მხოლოდ თავს დასტრიალებს აღამიანს; იგი გაცემს თავის წყალობას, რის გამოც კაცთათვის ადვილად მიიწოდების საქმე, თანაგრძნობა თუ ცეკვა. დამასკოს გზად მიმავალი ანგელოზი, ან ის ანგელოზი, რომელიც ასიზის პატარა კანკელში შეფრინდა, ან იგი, რომელიც კვალდაკვალ მიჰყვებოდა ენრიკე სუზოს - მბრძანებელი ანგელოზია, რომლის ნათების გაძლება არავის ძალუმს, ვინაიდან იგი რჩეულის სიხლოვეს იქნევს თავის ფოლადის ფრთებს.

მუხაც მბრძანებელია და ზოგჯერ აღმაფრთოვანებელიც, მაგრამ

იგი, შედარებით, ნაკლებმოქმედა, ვინაიდან შორეულია და იმდენად ქანცმიხდილი (მე იგი ორჯერ მინახავს), რომ საჭირო ხდება მარმარილო მის მოსალონიერებლად. მუხით შთაგონებულ პოეტს ესმის მისი ხმები, მაგრამ არ უწყის, საიდან მოედინებიან ისინი. ეს ხმები მომდინარეობენ მუხისაგან, რომელიც მათ ინახავს და ზოგჯერ კიდევ შთანთქავს ხოლმე. ასე შექმთხვა აპოლინერს, დიდ პოეტს, განადგურებულს შემაზრზენი მუხისაგან, რომლის გვერდითაც დახატა იგი ღვთაებრივმა და ანგელოზურმა რუსომ. მუხა აღაგზნებს ინტელექტს. მას მოაქვს სვეტებიანი ლანდშაფტები და ყალბი შეგრძნება დაფნისა. ინტელექტი პოეზიას, ძალზე ხშირად მტრად ევლინება; ვინაიდან იგი იმიტაციისაკენ ისწრაფვის, ვინაიდან მას პოეტი აჰყავს ეკლიან ტახტზე და აიძულებს დაივიწყოს ის, რომ შესაძლებელია, მას თავზე დაეცეს შხამიანი კიბო, ანდა იგი ჭიანჭველებმა გამოხრან. ყოველისავე ამის წინაშე უძლურნი არიან მუხები, რომელნიც მონოკლებში ირეკლებიან ხოლმე პატარა, თბილი სალონების ხელოვნურსა და პრიალა ვარდებს შორის.

ანგელოზი და მუხა გარედან მოილტვიან. ანგელოზი მანათობელია, მუხა - მქადაგებელი (ჰესიოდე სწავლობდა მათგან). პოეტი თავის ნიმუშებს: ოქროს ფოთოლს თუ ტუნიკის ნაოჭს იღებს დაფნის ბუჩქნარიდან, ხოლო duende გაღვიძებულ უნდა იქნეს სისხლში.

ჩვენ უნდა განვიმოროთ ანგელოზი და გაგაძევოთ მუხა, თავი დავიხსნათ იმ შიშისაგან, რომელსაც გვეგვის XVIII საუკუნის პოეზიიდან მომდინარე იის სურნელი, თუ დიდი ტელესკოპი, რომლის ლინზებშიც თველემს დატყვევებული და საზღვრებით დასწეული მუხა.

ჭეშმარიტი ბრძოლა მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, როდესაც გაბრძოლებს duende. ჩვენ ვიცით, როგორ ვეძიოთ ღმერთი: განდგოლის უმძიმესი გზით თუ მისტეკოსის დახვეწილობით, წმიდა ტერეზას კოშკით თუ ხუან დე ლა კრუსის² სამი გზით. და თუნდაც ჩვენ მოგვიხდეს ესაიას ხმით ღაღადისი: «მკლავი უფლისა ვის გამოეცხადა?!» ბოლოს და ბოლოს, ღმერთი მაინც

¹ იგულისხმება იტალიელი მომღერალი სილვერიო ფრანკონეტი, რომელმაც ანდალუსიაში დანერგა «კანტე ხონდოს» განვითარებული სახეობა «სევირია».

² ხუან დე ლა კრუსი (1542-1591) - ესპანელი მისტიკოსი პოეტი.

ზეგარდმოუვლენს პირველ ცეცხლოვან ეკალს მის მაძიებელს.

duende-ს საძიებლად არ არსებობს არც რუკა და არც მოძღვრება. ჩვენ მხოლოდ ის ვიცით, რომ იგი სისხლს გვიწვავს, როგორც მინის ნაფშხენი; გვლღის და გვქანცავს, უკუაგდებს ჩვენს მიერ ნასწავლ გეომეტრიას, უარჰყოფს ყოველგვარ სტილს და აიძულებს გოიას, საუკეთესო ინგლისელ მხატვართა მსგავსად რუხი, ვერცხლისფერი და ვარდისფერი ტონების ოსტატს, თავისი მუშტებისა და მუხლების შემეფრთხილებს ნატოს კუპრით შავი, შემზარავი ფერით; ანდა იგი პირინეების სუსხში აშიშვლებს სინტო ბერდაგერს¹; აიძულებს ზორხე მანრიკეს², ელოდოს თავის სიკვდილს ოკანდას უდაბნოში; აკრობატის მწვანე კოსტიუმით მოსავს რემბოს დასუსტებულ სხეულს; ანდა შერიჟრაჟებულ ბულვარებზე მკვდარი თევზის თვალებით მიშტერებია ლოტრეამონს.

სამხრეთ ესპანეთის დიდმა არტისტებმა, ბოშებმა ანუ ფლამენკოებმა იციან, რომ სიმღერის, ცეკვისა თუ თამაშის დროს ჭეშმარიტი ემოცია არ იშვის, სანამ თავს არ იჩენს duende. მათ, შესაძლებელია მოატყუონ კიდევ აუდიტორია და მოაჩვენონ, რომ ფლობენ duende-ს, ისევე, როგორც ყოველდღიურად გვატყუებენ მწერლები, მხატვრები და ლიტერატურულ მოდასაყოფოლნი, რომელთაც არ გააჩნიათ duende-ს ნასახიბი. მაგრამ საკმარისია დაკვირვება, უყურადღებობისაგან თავის დახსნა, რომ ხელოვნება იმწამსვე გამაოშპარავდეს და უკუგდებულ იქნეს ყალბი duende.

ერთხელ ანდალუსიური ფლამენკოების მოძღვრალი პასტორა პავონი, «სავარცხლებიანი ქალიშვილი», ესპანეთის მრუემ გენია, რომელიც თავისი წარმოსახვის ნიჭით შეედრებოდა გოიას ან რაფაელ ელ გალიოს³, მღეროდა კადისის პატა-

რა ტავერნაში. იგი მღეროდა ჩრდილის ხმით, დამდნარი ლითონის ხმით, ხავსით დაფარული ხმით, რომელიც მის გაშლილ თმებში იხლართებოდა. იგი თავის ხმას ხან მანსანილაში⁴ აწევდა, ხან კი ბნელსა და შორეულ ტევრებში ჰკარგავდა. მიუხედავად ამისა, იგი სასტიკად დამარცხდა. ყველაფერი ამაო იყო, საზოგადოება დუშდა.

მსმენელთა შორის იმყოფებოდა იგნასიო ესპელეტა, რომელსაც კუსავით მშვენიერი, რომელსაც ერთხელ ჰკითხეს, რატომ არ მუშაობო, და მას არგანტონიოს ღირსი ღიმილით უპასუხნია: რატომ ან რისთვის უნდა ვმუშაობდე, მე ხომ წარმოშობით კადისელი ვარო.

იქვე იყო ელიზა, სევილიის ცეც-

ხლოვანი, არისტოკრატიული კახა, უშუალო მეგვიდრე იმ სოლედად ვარგასი, რომელმაც 1930 წელს უარი სტკიცა როტშილდს ქორწინებაზე იმ მიზეზით, რომ ჩემნაირი წმინდა სისხლისა არა ხარო.

იქვე იყვნენ ფლორიდასები, რომელთაც ბევრნი ყასბებად თვლიდნენ, მაგრამ ნამდვილად, ისინი იყვნენ ძველნი ღვთისმსახურნი, რომელთაც ჯერ კიდევ არ მოეძალათ

გერიონისათვის⁵ ხარების მსხვერპლად შეწირვა. ხოლო კუთხეში იჯდა ჯიშინი ხარების მომშენებელი დონ პაბლო მურუბე. შთამბეჭდავი აღნაგობითა და კრიტოსული ნიღბის იერით.

პასტორა პავონმა სიმღერა დაამთავრა სამარისებულ მღუმარებაში. მხოლოდ ერთმა კაცუნამ, მოცეკვავე საჭურისთაგან, რომლებიც თეთრი ბრენდის ბოთლებს მიღმა წამოხტებიან ხოლმე, ჩუმი და დამცინავი ხმით ჩაილაპარაკა: დიდება პარიზს! ამით მას თითქოს იმის თქმა სურდა, რომ ჩვენ აქ უნარი, ოსტატობა და ტექნიკა კი არ გვინდა, არამედ რაღაც სხვას მოვითხოვთო.

მაშინ «სავარცხლებიანი ქალიშვილი» კვლავ წამოაგა შემოღივივით. იგი მოტეხილი იყო, როგორც შუასაუკუნეებისდროინდელი მოტირალი. მან გადაჰკრა დიდი ჭიქით კასლია⁶, ისევ დაჯდა და ცეცხლმოდებული ყელით წამოიწყო სიმღერა. მღეროდა უხმოდ, უსუნთქველად, ხმათა მიმორხევის გარეშე, მაგრამ... duende-თი. მან შეძლო სიმღერისათვის ხარაჩოების ჩამოცილება, რათა გზა გახსნოდა გამაგებულ და აალებულ duende-ს, ქვიშიან ქართა მოამქრეს, რომელიც მსმენელებს იძულებულს ხდის, რიტმიულად შემოიძარცვონ სამოსელი ისე, როგორც წმიდა ბარბარას წინაშე მტევნად შეყრილი კარიბელი ზანგები იძარცვავენ ხოლმე.

«სავარცხლებიანი ქალიშვილი» იძულებული იყო ხმა ჩაეხლიჩა, ვინაიდან იცოდა, რომ მას უსმენდნენ რჩეულნი, რომელნიც მისგან ფორმებს კი არ მოითხოვდნენ, არამედ ამ ფორმათა არსს. მას ხმის ჩახლექვა მოუხდა იმიტომაც, რომ მუსიკა თვით წმინდა არსამდე ამაღლდა. მოუხდა თავისი ნიჭისა და შესაძლებლობათა გაღარიბება, ან სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მუხის განდევნა და განმარტოება, რათა წარმოჩენილიყო duende და მასთან სამკვდრო-სასიცოცხლო ორთაბრძოლაში ჩაბმულიყო. და როგორ მღეროდა! მან მიაღწია უკიდურეს სიწრფელს და მისი ხმა იყო სისხლის შხეფი, მშვენიერი თავისი უშუალობითა და ცეცხლოვანებით, რომელიც იმღებოდა როგორც ხუან დე ხუნის⁷ მიერ წარმოსახული ათითითანი ხელის მტევანი ქრისტეს და-

¹ ხასინტ ბერდაგერი - XIX ს. ესპანელი პოეტი.

² ზორხე მანრიკე - XV ს. ესპანელი პოეტი.

³ რაფაელ ელ გალიო - ცნობილი ესპანელი ტორერო.

⁴ მანსანილა - თეთრი, ძელი ღვინო.

⁵ ჰერაკლეს მიერ განგმირული სამსხეულიანი გოლიათი.

⁶ ცეცხლოვანი არაყი.

⁷ XVI ს. ფრანგი მოქანდაკე (ჟან დე ჟუანი), რომელიც უმთავრესად ესპანეთში მოღვაწეობდა.

ლურსმულ, მაგრამ მაინც მთროლო-ვარე ფეხებითან.

duende-ს გამოჩენა ყოველთვის გულისხმობს ძველ სტრუქტურაზე დაფუძნებული ყოველი ფორმის რადიკალურ შეცვლას. იგი იძლევა განუცდელი სიანხლის განცდას; მას მოაქვს ახლად აფეთქილი ვარდისა და სასწაულის თვისებები და იწვევს თითქმის რელიგიურ ექსტაზსა და ენთუზიაზმს.

არაბულ მუსიკაში, ცეკვებსა და სიმღერებში duende-ს გამოჩენას ესაღმებთან შემახილებით «აღლაპ, აღლაპ» (ღმერთო, ღმერთო), რაც შორს არ არის «ოლე»-საგან, რომელიც გაისმის ხოლმე კორიდაზე, ხარებთან ბრძოლისას.

სამხრეთ ესპანეთის სიმღერებში duende-ს გამოვლენას ხვდებიან ღაღადისით: «Viva Dios»². ეს არის ღრმა, სათუთი და ადამიანური გულის ხმა ღმერთთან ურთიერთობისა, რომელიც ხორციელდება ხუთი გრძნობის მეშვეობითა და duende-ს დახმარებით. duende-ს საძრაობაში მოჰყავს მოცეკვავის ხმა და სხეული. ეს არის ჭეშმარიტი განდგომა ამა ქვეყნისაგან, ისეთივე წმინდა განდგომა, როგორსაც აღწევდა «შეიდი ბალიდან» გამოძინარე იშვიათი ესპანელი პოეტი XVII საუკუნისა პედრო სოტო დე როხასი³, ანდა წმიდა იოანე კლიმაკუსი⁴ თავის გოდებათა მოცახცახე კიბეზე.

როდესაც ეს განდგომა მიღწეულია, მის ეფექტს ყველა გრძნობს: რჩეულნიც, რომელნიც ხედავენ, თუ როგორ იმარჯვებს სტილი საცოდავ მატერიაზე და უმეცარნიც, რომელნიც შეპყრობილნი არიან ჭეშმარიტი მღელვარებით. რამდენიმე წლის წინ ხერეს დე ლა ფრონტერაში გამართულ მოცეკვავეთა შეჯიბრზე ოთხმოცი წლის მოხუცმა ქალმა წართვა პრიზი მშვენიერ ქალებსა და ქალიშვილებს, რომელთაც ჰქონდათ ნაკადულივით წელი.

მას ხელები სადად და უბრალოდ ჰქონდა ზეაწეული, თავი უკან გადაეგდო და ერთ ადგილზე როკავდა. ანგელოზთა და მუზათა ამ კრებულში, მშვენიერ ფორმათა და ულა-

Roman Aqueducts, Segovia

მანეს ღიმილთა შორის, უნდა გაემარჯვა მომაკვდავ duende-ს, რომელსაც მიწაზე მისთრევა თავისი ფრთების ჟანგიანი დანები და გაიმარჯვა კიდევ.

ყოველი ხელოვნება უნდა ფლობდეს duende-ს და ბუნებრივია, ყვე-

ლოპე დე ვეგა

ლაზე მეტად მუსიკა, ცეკვა და ზეპირმეტყველი პოეზია, ვინაიდან ესენი მოითხოვენ ცოცხალ სხეულს, როგორც ინტერპრეტატორს; ვინაიდან ესენი არიან ფორმები, მარადმოკვდავნი და მარადშობადნი, რომელთა კონტურები მარტოოდენ აწმყოში იკვეთება. ხშირად ავტორის duende ინტერპრეტატორს გადაეცემა. ზოგჯერ კი, კომპოზიტორი და პოეტი ყალბნიც რომ იყვნენ, თვით ინტერპრეტატორის duende ჰქმნის ახალ სასწაულს, რომელსაც ორი-

გინალთან ცოტა რამ აქვს საერთო. ასე იქცეოდა duende-ს მფლობელი ელეონორა დუხე, რომელიც საგანგებოდ ეძებდა მარცხებს, რათა ისინი გამარჯვებებად ექცია, იმის შემწეობით, რასაც იგი მათში ღებდა; ანდა პაგანინი, რომელსაც გოეთეს თქმით, შეეძლო უაღრესად ბანალური მუსიკიდან უღრმესი მელოდიების ამოხვეწა; ან კიდევ მშვენიერი ქალიშვილი, რომელიც პუერტო დე სანტა მარიაში ისეთი პაუზებითა და მნიშვნელობის მინიჭებით მღეროდა შემზარავ იტალიურ სიმღერას «O Mari»-ს, რომ მან ეს იაფფასიანი სიმღერა ოქროსგან ჩამოსხმულ გველად აქცია. ერთი სიტყვით, ეს იყო ინტერპრეტატორის მიერ შექმნილი ორიგინალი. ექსპრესიას მოკლებულ ნაწარმოებში შევიდა ცოცხალი სხეული და არტისტული გენია.

ყოველგვარ ხელოვნებას და ყველა ქვეყანას ძალუძს ფლობდეს duende-ს, ანგელოზსა და მუზას. თუ გერმანია, ზოგიერთი გამოხატვის გარდა, ფლობს მუზას, ხოლო იტალია მარადის ინარჩუნებს ანგელოზს, ესპანეთს ყოველთვის ამოძრავებს და წარმართავს duende. ეს ასეა. ვინაიდან ესპანეთი არის ძველი მუსიკისა და ცეკვის საუფლო, სადაც duende წურავს განთიადის ღიმონს, და ვინაიდან იგი არის სიკვდილისათვის განხმული ქვეყანა.

სიკვდილი ყველა ქვეყანაში აღსასრულია. იგი მოდის და ფარდები ეშვება. ესპანეთში პირიქით, ფარდები ზემოთ იწვევს. ბევრი ესპანელი ცხოვრობს ოთხ კედელს შორის მომწვედელი სიკვდილის დღემდე, ხოლო ამ დღეს იგი მზეზე გამოჰყავთ. ესპანეთში მიცვალებული უფრო მეტად ცოცხალია, ვიდრე ნებისმიერ სხვა ქვეყანაში. იგი სამართებელივით კვეთს ესპანეთის პროფილს. ესპანელთათვის დამახასიათებელია სიკვდილზე ხუმრობა და მისი მღუმარე განჭვრეტა, კეველოს «თავის ქალათა ზმანებასა» და ვალდეს ლეალის «ხრწნად ეპისკოპოსს» შორის, XVII საუკუნის მარაბელას, რომელიც შორ გზაზე ამხედრებული მშობიარობისას გარდაიცვალა ამ სიტყვებით:

«ჩემი სამოს სისხლს

დაუფარავს ცხენი,

შენი მერნის ფლოქვები

ცეცხლს აფრქვევენ კუპრით...»

¹ დიდება ღმერთს!

² ლორკა გულისხმობს გრანადის ბაღებით შთაგონებული პედრო სოტო დე როხასის წიგნს - «მრავალთათვის დახმული სამოთხე-ყველასათვის განხმული ბაღები».

³ იოანე კლიმაკუსი - VI ს. ასკეტი. ავტორი ცნობილი წიგნისა «სასულიერო კიბე».

და ხარის მიერ ახლახან განგმი-
რულ სალამანკელ ჭაბუკს შორის,
რომელმაც სიკვდილის წინ წამოი-
ძახა:

«ძმებო, აღსასრულის ჟამი
დამიდგა შიგანში მკენესარი,
მკერდში ხელსახოცი სამი
ჩამრჩა და მეოთხეც ეს არი...»

ყოველსავე ამას შორის აღმარ-
თულია გვარჯილის ყვავილთა ზღუ-
დე, რომლის მიღმაც ბუდობს სიკ-
ვდილის მჭვრეტელი ხალხი, რო-
მელიც თავის სიმკაცრეში შთაგო-
ნებულია იერემიას სიტყვებით და
რომელსაც ლირიზმის გრძობას უდ-
ვიძებს კვიპროსების სურნელი. ეს
არის ქვეყანა, რომელშიც ყოველი-
ვეს, რაც ხდება, დაჰკრავს სიკვდი-
ლის ლითონის გემო.

დანა, ურმის თვალი, სამართე-
ბელი, მწყემსების ეკლიანი წვერი,
შიშველი მთვარე, ბუზი, ნესტიანი
თახჩა, ქვაფენილი, მაქმანით დაფა-
რული ხატები, ჩაუმქრალი კირი,
კარნიზებისა და საგუშაგო კოშკე-
ბის დაკბილული მოხაზულობა. აი
ისინი, რომელთა შორისაც ესპა-
ნეთში მოიბრძვის სიკვდილის წვრი-
ლი ბალახი, გაურკვეველი ხმები,
საცნაურნი მხოლოდ დაკვირვებუ-
ლი გონებისათვის, რომელნიც ჩვენს
მეხსიერებას წარმავლობის გულგრი-
ლობის იერს ანიჭებენ. ესპანეთის
ხელოვნების ნიადაგთან კავშირი შემ-
თხვევითი არ არის. იგი დიდი რა-
ოდენობით შეიცავს ნარშავს და და-
საბამეული ქვებით არის მოფენი-
ლი. პლემბერიოს გოდება თუ ხოსე
მარია დე ვალდივიელსოს ცეკვა გა-
მონაკლისს არ წარმოადგენს. შემ-
თხვევითი არც ის არის, რომ ევ-
როპის ყველა ბალადას შორის გა-
მოირჩევა ეს ესპანური სატრფია-
ლო სიმღერა:

«- თუ შენ სატრფო ხარ ჩემი,
რატომ მარიდებ თვალთა?
- ჩაქრნენ თვალები ჩემი,
ჩრდილმა მოჰფინა კალთა.

- თუ შენ სატრფო ხარ ჩემი
ბაგეს რად აღარ მიწვაავ?
- ბაგის ნათელი ჩემი
დანავლა შავმა მიწამ.

- თუ შენ სატრფო ხარ ჩემი,
მკლავს რატომ აღარ მომხვევ?
- საშენო მკლავი ჩემი
უკვე ჭიებმა მოხრეს».

არც ის არის საოცარი, რომ
ძველ ესპანურ ლირიკულ პოეზიაში
ვხვდებით ასეთ სიმღერას:

«ბაღში მელიოდება სიკვდილი,
ვარდების ბუჩქნარში
მოკვდები.

დედა, მე წავედი ბალისკენ,
ვარდების საკრეფად წავედი
და ბაღში ვიპოვე
სიკვდილი.

დედა, მე წავედი ბალისკენ,
ვარდების საკრეფად წავედი
და ვარდის ბუჩქნარში ვიპოვე
სიკვდილი.

ბაღში მელიოდება სიკვდილი,
ვარდების ბუჩქნარში
მოკვდები».

მთვარით გაყინული თავები, რო-
მელთაც ხატავდა სურბარანი, ელ

Arc De Tiomf Barcelona

გრეკოს ზეთოვანი და ღია ყვითელი
ფერი, სიგუნცეს პროზა, გოიას ყვე-
ლა ნაწარმოები, ესკორიალის ეკლე-
სიის აბსიდა, მთელი ჩვენი პოლიქ-
რონული სკულპტურა, ოსუნას საგ-
ვარეულო აკლამა, ბონავენტესის
სამრეკლო მედინა დე რიო სეკოში,
«სიკვდილი გიტარით» - ეს ყველა-
ფერი უდრის წმიდა ანდრეს დე ტე-
იქსიდოს პილიგრიმობას, სადაც სიკ-
ვდილი პროცესიას მიჰყვება; სამგლო-
ვიარო სიმღერებს, რომელთაც ნო-
ემბრის დამეში მბჟუტავი ფარნების
შუქზე ასრულებენ ასტურიელი ქა-
ლები; მაიორკისა და ტოლედოს კა-
თედრალთა სიბილების ცეკვას და
ენების პარასკევის უსასრულო რი-
ტუალებს, რაც ხარებთან ბრძოლის
ცივილიზებულ სპექტაკლებთან ერ-
თად წარმოადგენს სიკვდილის ტრი-

უმფს ესპანეთში. მსოფლიოს ყვე-
ლა ქვეყანათა შორის ამით მარტო-
ოდენ მექსიკას ძალუძს ესპანეთთან
გატოლება.

მუზა, როგორც კი შეიგრძნობს
სიკვდილს, ახშობს კარიბჭეს, ანდა
გამოდგამს ურნას და ცვილის ხე-
ლით წერს ეპიტაფიას. იგი იმწამ-
სვე წეწავს თავის გვირგვინს ორ
ქარს შორის მოქანავე მღუმარება-
ში. იგი ხოტბათა მოკვეთილ თა-
ლებქვეშ მგლოვიარე ხელებით წნავს
ყვავილებს, რომელთაც ასეთი გულ-
მოდგინებით ხატავდნენ XV საუკუ-
ნის იტალიელი მხატვრები; ანდა იგი
მოუხმობს ლუკრეციუსის საიმელო
მამალს, რათა განდევნოს მოულოდ-
ნელი აჩრდილები.

ანგელოზი, როდესაც იგი სიკვდი-
ლის გამოჩენას იგრძნობს, ხელი წრე-
ებით უვლის მას გარშემო და ყინუ-
ლოვანი ცრემლებითა და ნარგინებით
წნავს ელეგიას, რომელიც თრთის
კიტსის, ვილია სანდინოს, ჰერერას,
ბეკერისა თუ ხუან რამონ ხიმენე-
სის ხელებში. მაგრამ როგორი
თრთოლაა, როდესაც ანგელოზი თავის
ვარდისფერ ფეხზე იგრძნობს
თუნდაც ძლიერ პატარა ობობას?!

duende არ ვლინდება, სანამ არ
წარმოიშვის სიკვდილის წინათგრძნო-
ბა და სანამ იგი არ დარწმუნდება,
რომ მას ხშირად მოუხდება სიკვდი-
ლის სამყოფელთა მონახულება.
duende არ არის დარწმუნებული,
რომ მას ძალუძს იმ რტოების შერ-
ხევა, რომელნიც ჩვენ გვიპყრია
ხელთ და რომელთაც ჩვენთვის არა-
ვითარი ნუგეში არ მოაქვთ.

აზრში, ხმაში თუ მოძრაობაში
duende შემოქმედთან ჭიდილისას
ჭის კიდეს ელტვის. და მაშინ, რო-
დესაც ანგელოზი და მუზა ვიოლი-
ნოთი ან ზომიერი რიტმით კმაყო-
ფილდებიან, duende გვაყენებს ჭრი-
ლობას, რომლის შეხორცების ცდა-
ში (რაც არასოდეს მოხდება), ვლინ-
დება ადამიანის საოცარი ქმედითი
თვითმყოფადობა.

პოემის მაგიური თვისება იმაში
გამოიხატება, რომ იგი უნდა წარი-
მართებოდეს duende-ს მიერ, რათა
მასში მხედველი უკუნეთური წყლით
მოინათლოს. duende-ს შემწეობით
ადვილია სხვისი სიყვარული და გა-
გება, და იმის რწმენაც, რომ შენც
შეგიყვარებს და გაგიგებს სხვა.
პოეზიაში ეს ბრძოლა გამჟღავნები-

სა და ურთიერთგაგებისათვის სამკვდრო-სასიცოცხლო ჭიდილის ხასიათს იღებს ხოლმე.

გავიხსენოთ უკიდურესი ფლამენკო, duende-ს მფლობელი წმიდა ტერეზა, ფლამენკო არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მან სამი დიდებული შესტით შეაჩერა გახელებული ხარი, და არც იმიტომ, რომ იგი ხუან დელა მიხერას წინაშე თავის სილამაზეს იკვეხნიდა, და არც იმის გამო, რომ მან სილა გააწნა პაპის ნუნციას, არამედ იმიტომ, რომ იგი იყო ერთ-ერთი იმ მცირერიცხოვანთაგანი, რომელიც თავისი ისრით დაჰკოდა duende-მ (და არა ანგელოზმა, ვინაიდან იგი თავს არ ესხმის არავის, არასოდეს). duende-ს სურდა მისი განგმირვა, ვინაიდან წმიდა ტერეზამ მას მოსტაცა უკანასკნელი საიდუმლოება - შემაერთებელი ხიდი, რომელიც აკავშირებს ხუთ გრძობას ცოცხალი სხეულის არსთან, ცოცხალ ღრუბელთან, ცოცხალ ზღვასთან და დროისაგან განთავისუფლებულ სიყვარულთან. მან დიდი თავდადებით დაამარცხა duende, წინააღმდეგ ფილიპე ავსტრიელისა, რომელიც მუხისა და თეოლოგიის ანგელოზის მიგნების წყურვილით იმყოფებოდა duende-ს ტყვეობაში, და რომელიც უსიცოცხლო ძიების duende-მ ესკორიალში მოამწყვდია, სადაც გეომეტრია ზმანებას ემიჯნება და სადაც დიდი მეფის სამარადისო დასასჯელად duende-ს დააქვს მუხის ნიღაბი.

შეიძლება ითქვას, რომ duende-ს უყვარს საგანთა კიდე, ჭრილობა, და იგი იქ ბუდობს, სადაც ფორმები ერთმანეთს ეღუდაებიან ერთ ვნებიან ლტოლვად შენივთულნი, და როდესაც ეს ლტოლვა უფრო მეტია, ვიდრე მისი ხილული გამოვლენა.

ესპანეთში (ისევე, როგორც აღმოსავლეთში, სადაც ცეკვა რელიგიურ გამოვლინებად ითვლება) duende განუსაზღვრელ სამოქმედო

ასპარეზს პოულობს მარციალის მიერ ხოტბაშესხმულ კადისელ მოცეკვავე ქალთა სხეულში, იუვენალის მიერ შექმულ მოძღვრალთა გულებსა თუ ხარებთან ბრძოლის ყველა რიტუალში, რომელიც ჭეშმარიტ რელიგიურ დრამას წარმოადგენს, სადაც ისევე სრულდება მსხვერპლშეწირვა და ღვთისმსახურება, როგორც წირვისას.

კლასიკური სამყაროს მთელმა duende-მ თითქოს თავი მოიყარა ამქვეყნიურ შესანიშნავ სპექტაკლში, რომელიც ერის განუზომელი მგრძობელობისა და კულტურის სიმბოლოს წარმოადგენს, სადაც

დახვეწილი მრისხანება, ნატიფი მეღანქოლია და დაწმენდილი კაეშანი ვლინდება. ესპანური ცეკვებისა და ხარებთან ბრძოლის მხერისას არავენ ერთობა. დრამის მეშვეობით duende გაიძულებს იტანჯო ცოცხალი ფორმებით და იგი ამზადებს ნიადაგს გარემომცველი რეალობისაგან გასაქცევად. duende ისე მოქმედებს მოცეკვავის სხეულზე, როგორც ქარი ქვიშაზე. იგი მაგიური ძალმოსილებით აიძულებს ახალგაზრდა ქალს, იმოდრაოს მთვარეულივით; ტავერნის სიახლოვეს მომათხოვრე მოხუცს ანიჭებს ჭაბუკურ იერს. გრძელი ნაწნავებით მოაქვს დაბეული ნავსადგურების სურ-

ნელი და ყოველ წამს ისეთ მოძრაობაში მოჰყავს ხელები, რომელიც ნებისმიერ დროს ბადებს ცეკვას.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ duende არასოდეს მეორდება, როგორც არასოდეს მეორდება ქარიშხლიანი ზღვის ფორმები.

თავისი გამომსახველობის უმაღლეს მწვერვალს duende აღწევს ხარებთან ბრძოლისას, ვინაიდან იგი ებრძვის, ერთმხრივ სიკვდილს, რომელსაც ძალუქს მისი მოსპობა, და მეორემხრივ გეომეტრიას, რომელიც სპექტაკლის ძირითად საზომს წარმოადგენს.

ხარს თავისი ორბიტა აქვს, ტორეროს - თავისი. და ამ ორ ორბიტას შორის მოქცეულია ფათერაკის წერტილი, რომელიც ამ შემპნრხენი თამაშის უმაღლეს მწვერვალად გვევლინება.

შეიძლება ითვლებოდეს შესანიშნავ ტორეროდ, როდესაც გშველის მუღეტეიანი¹ მუხა და ბანდერილიათი² შეიარაღებული ანგელოზი, მაგრამ როდესაც მუშაობ მოსასხამით, როდესაც ხარი ჯერ კიდევ არ არის დაჭრილი და ბოლოს, როდესაც დგება წამი მისი მოკვლისა, არტისტული სიმართლის ლურსმნის ჩასასმელად აუცილებელია duende.

ტორერო, რომელიც უგონო სიმამაცით აშინებს მაყურებელს, არ იძლევა ხარებთან ბრძოლის ნამდვილ

¹ მუღეტეა - ფოლადის ბუნიკიან ჯოხზე დახვეული ალისფერი ფარჩა.
² ბანდერილია - ფერადი ქაღალდებითა და ბაფთებით შემკული პატარა, წვრილი შუბი, რომელიც ხარის გასახელებლად იხმარება.

სანახაობას. იგი ახდენს სიცოცხლესთან აბსურდული თამაშის დემონსტრაციას, რაც ყველას ძალუძს; ხოლო duende-ს მიერ ნაგესლი ტორერო პითაგორული მუსიკის გაკვეთილს გვაძლევს და გვაიძულებს დავივიწყოთ ის გარემოება, რომ იგი თავის გულს წამდაუწყუმ ხარის რქებზე ისვრის.

ლეგარტიზოს¹ რომანული duende, ხოსელიტოს² ებრაული duende, ბელმონტეს³ ბაროკალური duende და კაგანოს⁴ ბოშური duende, შებინდულ არენაზე ტორეროების, პოეტების, მხატვრებისა და მუსიკოსებისათვის იძლევიან ესპანეთის ტრადიციის ოთხი დიდი გზის გაკვეთილს.

ესპანეთი არის ერთადერთი ქვეყანა, სადაც სიკვდილი ბუნებრივ სანახაობას წარმოადგენს; სადაც სიკვდილი ყოველი გაზაფხულის დადგომისას გაბმით ახმიაუნებს ბუკს და ესპანეთის ხელოვნება ყოველთვის წარიმართვის გამჭრიახი duende-ს მიერ, რომელიც ამ ხელოვნებას ანიჭებს სრულიად განსხვავებულ იერსა და გამომსახველობით თვისებებს.

duende, რომელიც ქანდაკების ისტორიაში პირველად ავსებს წითელი სისხლით მატეო დე კომპოსტელას წმინდანთა ლაწევებს, იგივე duende-ა, რომელიც სან ხუან დე ლა კრუსს აიძულებს გოდებას, ანდა წვავს გაშიშვლებულ ნიძვებს ლოპე და კეგას რელიგიურ სონეტებში.

duende, რომელიც აღმართავს სააგუნის კომპს, ანდა აწყობს კალატაიუდისა⁵ თუ ტერუელის⁶ გახურებულ აგურებს, იგივე duende-ა,

რომელიც აპობს ელ გრეკოს ღრუბლებს, კინწისკვრით ფანტაზს კევედოს⁷ ალგვასილებს⁸ და ალაგზნებს გოიას ქიმერებს.

duende წვიმაში აელენს იღუმალ ველასკესს, თოვლში აჩენს შიშველ ერერას⁹ რომელიც გვარწმუნებს, რომ სუსხი მომაკვდინებელი არ არის. გაღვივებული duende ბრწყინვალეობამდე აღანთებს ბერუგეტეს¹⁰ და მას აიძულებს ქანდაკების ახალ განზომილებათა პოვნას.

გონგორას¹¹ მუზასა და გარსილანოს¹² ანგელოზს მოუხდათ გვირგვინის დათმობა წმიდა ხუან დე ლა კრუსის duende-სათვის, როდესაც

«დაჭრილი ირემი
გადმოდგა სერზე...»

გონზალო დე ბერსეოს¹³ მუზასა და იტის ეპისკოპოსის ანგელოზს მოუხდათ გზის დათმობა ზორხე მანრიესათვის¹⁴, როდესაც იგი სასიკვდილოდ დაჭრილი მიადგა ბელმონტეს ციხესიმაგრის კარიბჭეს. გრეგორიო ერნანდესის მუზასა და ხოსე დე მორას¹⁵ ანგელოზს მოუხდათ უკან დახევა, რათა გზა მიეცათ მენას¹⁶ სისხლიანი ცრემლებით მოტირალი duende-სათვის. ასევე, კატალონიის მეღანქოლიური მუზა და წვიმიანი გალუმპული გალისიის ანგელოზი გაოცებული სიყვარულით მისჩერებიან კასტილიის duende-ს, ასე დამორებულს თბილი პურისა და ძროხისაგან, რომელიც ქართი დაცარიელებულ ცისა და დახეთქილი მიწის მიღმა იცოხნება.

კევედოსა და სერვანტესის duende, ერთი - ფოსფორული ნა-

თების მქონე მწვანე ანემონებით, ხოლო მეორე - რუიდეის თაბაშირის ანემონებით ამკობენ ესპანეთის duende-ს საკურთხეველს.

ცხადია, რომ ყოველი ხელოვნება ფლობს სხვადასხვა სახისა და ფორმის duende-ს, მაგრამ მათი ფესვები იქ ერთდებიან, საიდანაც ტორესის თქმით, გამოიცემიან «უკუნი ხმები», ანუ პირველადი ნივთიერება ხის, ხმის, ტილოსა და სიტყვის მთრთოლვარე და დაუოკებელი საფუძველი.

სწორედ ეს «უკუნი ხმებია», რომელთა მიღმაც ჩვენ ვაგნებთ მჭიდრო კავშირში მყოფ ვულკანებს, ჭიანჭველებს, ნახ სიოებსა და ირმის ნახტომს, რომელსაც ფერდებზე მიპკვრია დიდებული ღამე.

ქალბატონებო და ბატონებო! მე აღვმართე სამი თალი და გამოუცდილი ხელით მათში მოვათავსე მუზა, ანგელოზი და duende.

მუზა დაწყნარებულია. მას შეუძლია შეიმოსოს ძლიერ დანაოჭებული ტუნიკით ან იცქიროს პომპეის ძროხის გამტყნებელი თვალებით, ან კიდევ ჰქონდეს დიდი ცხვირი და ოთხი სახე, როგორც მას მისმა მეგობარმა პიკასომ შესძინა.

ანგელოზს შეუძლია თრთოლდეს ანტონელო და მესინას¹⁷ მიერ დახატულ ნაწნავებში თუ ფილიპო ლიპის¹⁸ მიერ შექმნილ ტუნიკაში, მაზოლინოს¹⁹ ვიოლინოში თუ რუსოსთან²⁰.

მაგრამ სად არის duende? ცარიელ თაღში შედის გონების ნიავი, რომელიც დაჩინებით დაჰფარვარებს მიცვალებულთა თავებს ახალი ლანდშაფტებისა და იღუმალ ხმათა ძიების წყურვილით; ნიავი, რომელსაც დაჰკრავს ბავშვის ნერწყვის, გაქელილი ბალახისა და მეღუმის გამჭვირვალე აპკის სურნელი; ნიავი, რომელიც ყველგან და ყოველთვის გვაუწყებს ახლადქმნილ საგანთა მარადიულ ნათლობას.

ესპანურიდან თარგმნეს

ლია ლორიამ და
ვახუშტი კოტეტიშვილმა

^{1,2,3,4.} ცნობილი ესპანელი ტორეროები.
^{5.} ქალაქი ესპანეთში, სარაგოსის პროვინციაში, «იერუსალიმის რაინდთა» ძველი დედაქალაქი.
^{6.} ქალაქი ესპანეთში, არაგონის პროვინციაში.
^{7.} ფრანსისკო გომეს დე კეველო ი ვილ ეგას (1580-1645) - ესპანელი მწერალი.
^{8.} ალგვასილი - სასამართლოს აღმასრულებელი.
^{9.} ხუან დე ერერა - ესკორიალის არქიტექტორი.
^{10.} ბერუგეტე (1480- 1561) - ესპანელი მხატვარი, მოქანდაკე და არქიტექტორი.
^{11.} დონ ლუის დე გონგორა (1561-1627) - ესპანელი პოეტი.
^{12.} გარსილაზო (1500-1559) - ესპანელი კონკისტადორი, ცნობილი ინკებისადმი უადრესად ჰუმანური დამოკიდებულებით.
^{13.} გონზალო დე ბერსეო - XIII ს. კასტილიელი პოეტი.
^{14.} ზორხე მანრიე - XV ს. ესპანელი პოეტი და მწებღაურე.
^{15.} ხოსე დე მორა (1783-1863) - ესპანელი მწერალი.
^{16.} ხუან დე მენა (1411-1456) - ესპანელი პოეტი.
^{17.} ანტონელო და მესინა (1431-1477) - იტალიელი მხატვარი.
^{18.} ფილიპო ლიპი (1406-1469) - იტალიელი მხატვარი.
^{19.} მაზოლინო (1383-1447) - იტალიელი მხატვარი.
^{20.} ანრი რუსო (1844-1910) - ფრანგი მხატვარი.

გიზო ჭელიძე

მოინახება თუ არა ათვლის ისეთი წერტილი, რომელიც სათავეს დაუდებს ხალხური პოეტური შემოქმედების საწყისებს. ეს ურთულესი პრობლემაა. საამისოდ აუცილებელია «დასაბამიერი» ძეგლის აღმოჩენა თუ არა, ხელმოსაკიდი ცნობების პოვნა მაინც.

რა მდგომარეობაა ქართულ სინამდვილეში?

ქართული კულტურისა და ხელოვნების ისტორია იცნობს ერთ მეტად მნიშვნელოვან არქეოლოგიურ უნიკუმს - თრიალეთის ვერცხლის სასმისს, რომელსაც ძველი წელთაღრიცხვის XVIII-XVII საუკუნეებით ათარიღებენ. იგი გვაწვდის გასაღებს იმის გასათვლელად, თუ სად მოჩანს ქართული ხელოვნების, კერძოდ, პოეტური შემოქმედების კონტურები.

1938 წლის აგვისტოში, თრიალეთის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ ბორის კუფტინის მეთაურობით, წალკაში, ყორღან კურუხტაშში, აღმოაჩინა ვერცხლის თასი (სასმისი), რომელსაც ამშვენებს ზედა და ქვედა ფრინველი (აშიები). ზედა ფრინველს გამოსახულია რიტუალური სცენა - ფერხული, რომელმაც იმთავითვე მიიქცია მეცნიერთა ყურადღება.

რას ასახავს ფრინველ მოცემული საფერხული სცენა?

უზურგო ტახტზე ზის ღვთაება მარჯვენა ხელში სასმისით. იგი ნახევრად პროფილშია; სახე დაფარული აქვს ცხოვლის ნიღბით; აცვია გულისპირმოჭრილი ტანსაცმელი, ფეხებზე - ჭვინტიანი ფეხსაცმელები; მუხლებზე ჩამოფარებული აქვს ფოჩიანი მოკანძელობა, წინ უდგას მაღალფეხებიანი დიდი ჭურჭელი; ჭურჭლის გვერდით მოჩანს ოვალური თასი. იქვე დგას სამსხვერპლოს კვარცხლბეკი - აქეთ-იქიდან ორი ზვარაკით (პატარა ცხოველების გამოსახულება). ოცდარ მეფერხულეს ჩაუბამს ფერხული და მიემართება ტახტზე მჯდომი ღვთაებისაკენ. მეფერხულეებიც ისეთივე ცხოვლის ნიღბებით არიან წარმოდგენილნი, როგორც ღვთაება. მეფერხულეთ მოუჩანთ მელიის გრძელი კუდები, ხელში სასმისები უჭირავთ.

ფიგურათა პოზები საზეიმოა. ღვთაების უკან დგას «ხე ცხოველებისა».

ფერხულის სიუჟეტი ღვთაებრივი სითხის - უკვდავების სასმელის დარიგება - დამწყალობლებას გადმოსცემს, რაც, ჩვეულებრივ, ნაყოფიერების კულტთანაა დაკავშირებული. ამ ქმედებას ანალოგი ეძებნება ძველი სამყაროს რიგ ქვეყნებში - ხეთურ, შუმერულ, ეტრუსკულ კულტურებში. ხეთურ რიტუალებში ნაყოფიერების ღვთაებას კონკრეტული სახელითაც უწოდებენ - ტელეფინი, ან კიდევ - ტელეფინუმი. იგივე სახელი ჰქვია ეტრუსკული ნაყოფიერების ღვთაებასაც - «ტელეფა». ივანე ჯავახიშვილის დაკვირვებით წარმართულ

საქართველოში ტარდებოდა ნაყოფიერების სხვადასხვა კულტის თაყვანისცემის მისტერიები, განსაკუთრებით პატივში იყო მამრობითი სქესის ნაყოფიერების ღვთაება, რომელსაც სვანეთში ეძღვნებოდა საგანგებო ფერხულ-რიტუალი - «მელია-ტელეფიას» ან კიდევ - «ტელეფა მელიას» სახელწოდებით. «ტელეფა» ეწოდება იმერეთის ერთ-ერთ სოფელს (საჩხერის რაიონი) როგორც ვხედავთ, ტელეფას კულტი ფართო განფენილობისაა და ერთი დიდი წრის წარმართულ - კულტურულ მოვლენად მოჩანს.

ესე იგი ტელეფა განაყოფიერების ღვთაება ყოფილა. რაღა «მელია»? რეინაკის მიგნებით ანტიკურ საბერძნეთში ნაყოფიერების ღვთაებას - დიონისეს - თაყვანს სცემენ მელიის სახელით ისე, როგორც რომში - მეგლს. ბერძნულ ბაკანალიებში მეფერხულეები მელიის ქურქს წამოსხამდნენ თურმე. გამოდის, ქართულ რიტუალში ნაყოფიერების ღვთაება ტელეფასთან მელიას დაკავშირება არ უნდა იყოს შემთხვევითი; სახეზეა ორი ღვთაების სახელის შეტოლება, რომ მელია და ტელეფა ქართული წარმართული რიტუალის მთავარი პერსონაჟები ჩანან.

როგორ ტარდებოდა «მელია-ტელეფიას» ფერხული?

არსენ ონიანის აღწერილობით, დიდი მარხვის პირველ დღეს, ეგრეთწოდებულ «შავ ხუთშაბათს», დილით, ღვთაება კვირიას სადღესასწაულოდ, მოედანზე შეიკრიბებოდა თითქმის მთელი ხევი. შეკრებილნი გაიყოფოდნენ ორ მოპირდაპირე ჯგუფად, აირჩევდნენ მხარეთა მეთაურებს - კეისრებს, გააკეთებდნენ თოვლის დიდ კოშკს - მურყვამს და დაიწყებდნენ ჭიდაობას. საითაც კეისარი წაიქცეოდა, კოშკსაც იქით გადააქცევდნენ, რაც მოსავლის ბედის გასარკვევად იძლეოდა მინიშნებას. კოშკის წაქცევის შემდეგ რვა-რვა კაცი ჩააბამდა ორპირ ფერხულს - «ადრეკილას», მღეროდნენ რიგ-რიგობით. პირველი წყება სიტყვებს სვანურად წარმოთქვამდა, მეორე წყება - ფუძე-ქართულზე, სიმღერაში დასცინოდნენ დამარცხებულ მხარეს. ამას მოსდევდა «მელია-ტელეფიას» ფერხული.

ბ. კოვალევსკი გადმოგვცემს, რომ ფერხულის შესრულების დროს «კაცები ერთმანეთს ზურგს უკან დგანან და ხელი მეზობლის თეძოზე უდევთ. წინ მიიწევენ რიტულად და უბიძგებენ ერთმანეთს, თან უფრო და უფრო უჩქარებენ ნაბიჯს. უცბად წინა მეფერხულე გაიხდის ტანსაცმელს, განაგრძობს წინ სვლას და იქნევს ჯოხს. სვლა იქცევა თავშეკავებულ ბახკანალურ ცეკვად. უდიდესი დამაბულობის მომენტში, ცეკვის ყველა მონაწილე და მაყურებელი, აღგზნებული თვალებით მუხლზე ეცემა პირით აღმოსავლეთისაკენ და მღერის ჰიმნს ნაყოფიერების ღვთაება - კვირიასადმი. აქვე სრულ-

დებოდა ფერხული «საქმისაი».

შ. ამირანაშვილმა დაადგინა, რომ სასმისზე გამოხატული ფერხული იდენტურია «მელია-ტელეფიასი». ორივე ფერხულში ერთმანეთის მიმდევრობით მდგომ მეფერხულეებს თითქმის მსგავსი საცეკვაო ნახაზით უხდებოდა მოძრაობა. ერთნაირია წარმართულ-მითოსური სემანტიკა, ორივე ძეგლში იგრძნობა საფერხულო სინკრეტიზმის რღვევა, - წამყვანის (წინამძღოლის) გამოკვეთა. სინკრეტიზმის რღვევის ნიშანს ხედავს მზია იაშვილი იმ გარემოებაში, რომ თრიალეთურ ფერხულში სვლის მონაწილეები შემთხვევით არ იყოფიან 22 ფიგურად. ფიგურათა ეს რაოდენობა გულისხმობს მეფერხულეთა ანტიფონურ გუნდად დაყოფის პრინციპს, ხოლო საფერხულო სიმღერის ანტიფონურად შესრულების წესი წრიული ფორმის ფერხულის კულტივირებითაა ნაკარნახევი და სინკრეტიზმის რღვევას მოასწავებს.

ესე იგი ერთ დონეზე დგანან თრიალეთური და სვანური ფერხულები თავიანთი წყობით (ხელმოუბმელი), სემანტიკით (ნაყოფიერების ღვთაებისადმი თავყვანისცემა) და დანიშნულებით (გამოთხოვოს ღვთაებას ნაყოფიერება).

ქართული კულტურის ისტორიისათვის მეტად ფასეულია, რომ 4000 წლის წინანდელი კულტურული ფენომენი ცოცხალ გადმონაშუქს პოულობს თანამედროვე (სვანურ) ყოფაში და აცოცხლებს ხელოვნების წარსულს. ცოცხალ გადმონაშთთა მთლიანობას ქმნის ნაყოფიერების ღვთაებისადმი მიძღვნილი ერთდროულად მიმდინარე ფერხულები: «ადრეკილაი», «საქმისაი» და

«მელია-ტელეფია», რომელთა მსგავსება თრიალეთურ ფერხულთან იმაზე მეტყველებს, რომ ძველი წელთაღრიცხვის XVIII-XVII საუკუნეებში საქართველოში სინკრეტული ერთიანობით კულტივირებული ფერხულის არსებობა საეჭვო აღარაა.

რა ფოლკლორულ-მითოსური კვალი ამოიკითხება თრიალეთურ ფერხულში?

თრიალეთის ფერხული, არცთუ ვიწრო გაგებით, მთლიანობაში, მითოპოეტური მოვლენაა. სახეზეა ხალხური ხელოვნების დარგები: ცეკვა, სიმღერა (მუსიკა), სანახაობრივი გარდასახვები (დრამა-თეატრის საწყისები) და ღვთაებისადმი აღვლენილი სავედრებელ-სადი-

დებლები, ანუ ლექს-საგალობლის არქეტიპი.

შეიძლება ითქვას, რომ 40 საუკუნის წინ და რასაკვირველია, უფრო ადრეც, ქართველთა წინაპრებს ჰქონდათ ერთგვარად განვითარებული ცეკვა, სიმღერა, სანახაობა და შესაბამისად - პოეტური სიტყვიერებაც.

მაგრამ ყოველივე ეს ინფორმაციაა, რასაკვირველია, სარწმუნო და ღირებული, მაგრამ მაინც ინფორმაცია. მითოპოეზიის ისტორიის სათავეების გასააზრებლად აუცილებელია ზეპირსიტყვიერი ძეგლი. ქართული მწერლობის ისტორიას ჩვენ ვერ დავიწყებდით მეხუთე საუკუნით, რეალურად ამ საუკუნის ნაწარმოები რომ არ შემოგვრჩენოდა. რა გვეთქმის ამ მხრივ ზეპირსიტყვიერებაზე?

თუ ჩავთვლით, რომ სვანური ფერხულები «ადრეკილაი», «საქმისაი» და «მელია-ტელეფია», როგორც ერთი კომპლექსის ქმედებანი, თრიალეთური ფერხულის იდენტური მოვლენებია, ხომ არ შეიძლება დასახელებული სვანური ფერხულების მუსიკალური ფრაზეოლოგია და ძელოდიურ-ვერბალური ფაქტურა ჩავთვალოთ თრიალეთური რიტუალის გამოძახილად? ვფიქრობთ შეიძლება! მაშინ გავიხსენოთ სიტყვები ბ. კოვალევსკის აღწერილობიდან: «მელია-ტელეფიას შესრულებისას უდიდესი დაძაბულობის მომენტში ცეკვის ყველა მონაწილე მღერის ჰიმნს ნაყოფიერების ღვთაება - კვირიასადმი».

მოვიხმობთ მუსიკალურ გამაზე გაწყობილი სტრიქონები, რომლებიც, მართალია, დღეს ჩვენთვის ლინგვისტურ-სემანტიკურ გააზრებას მოკლებულია, მაგრამ თავის დროზე, მიქმელ-შემსრულებლისა და მსმენელისათვის იგი (თითოეული შორისდებული, სიტყვა-წამოძახილი), რასაკვირველია გასაგები იქნებოდა. ამიტომ ფერხულში ჩაწული სიტყვა-შენაერთების შინაარსის ამოუხსნელობამ დაბრკოლება ვერ უნდა შექმნას იმის საგარაუდოდ, რომ საქმე გვაქვს ქართული ლექსის შორეულ არქეტიპთან.

აი, ლექს-არქეტიპიც:

კვირია, ლე-ო-ი, ვო-ი,
ვო-ი-ა, ჰო, დე-ი, ჰო-ი, ჰო-ი,
ვო-ი, ვო-ი, ვო-ლი, ა ჰო!
კი-რი-ე, კი-რი-ე, კი-რი-ე,
ა, უ-რი-ა, ჰაი, ა, უ-რი-ა, ური,
ჰა, ჰა!

ოო, იო, იო, აი, აი უ-რი, ჰაი, ჰაი, ჰო, ური, ვაია.
ჰა-ი, ჰა-ი, ო, ო-ა, ა, ურ-ი, ა, აი, ო, უ-რი-ური, ჰა,ჰა!

ამ მუსიკალურ ტექსტში შეიძლება გამოვწვლილოთ სიტყვებსმიახლოებული ბგერათკომპლექსები:

კვირია - კირიე, ლეო, ვაია, ჰოდე, ჰოი, ვოლია, აურია, იო, ჰაი, ვაია, ურიური და სხვა.

ამგარაა, სახეზეა ნაყოფიერების ღვთაება კვირია-სადმი მიძღვნილი ვედრება-სადიდებელი. ამაზე მეტყველებს «კვირია-კირიეს» ხშირი ხსენება. ესე იგი, საქმე უნდა გვექონდეს უხსოვარ დროინდელი მითოსური ჟანრის ლექს-სახეობასთან - საგალობელთან, რომელიც ემორჩილება საფერხულო რიტმს.

ვფიქრობთ, სანამ სხვა არქაული მასალები არ გამოვლენილა, «მელია-ტელეფიას» მუსიკალურ-ვერბალური საგალობელ-სადიდებელი უნდა დავიწყოთ მითოსურ ზეპირსიტყვიერების, კერძოდ ქართული ლექსის არქეტიპული სათავეების ძიება.

დასახელებულ თასზე აღნუსხული ფერხული ქართული ცეკვის, სიმღერა-მუსიკის, თეატრალურ გარდასახვების სათავეებზე მიუნიშნებს.

დაუბრუნდეთ ღვთაება «ტელეფიას» ფენომენს. იგი არამარტო ფონეტიკურად თანხვედრა შუმერულ-ხათურ თუ ეტრუსკულ თელეფინუს-თელეფას, არამედ - ფუნქციითაც. ორივე წარმართული ღვთაებაა, რომელთაც ეძღვნება საგანგებო რიტუალები. მიხნეულა, რომ ხათურ-ხეთურ თელეფინუს ქართულ ტელეფიასთან სახელის გარდა ანათესავებს სხვა გარემოებანიც. თუ ჩავთვლით, რომ «მელა-ტელეფია» და თრიალეთის ფერხული იდენტური ძეგლებია, მაშინ გასათვალისწინებელია რამდენიმე ნიშანდობლიობა...

... ხათურ-ხეთური ღვთაება თელეფინუ, მიძინების შემდეგ, უბრუნდება რა ქვეყნიერებას, მის წინ აღმართება მარადმწვანე ხე - ეია. ხეზე ჰკიდია საწმისი (სხვა ვარიანტით - ბატკნის ტყავი). იგი, ხეთების წარმოდგენით, სახელმწიფოსა და ხალხის ძლიერების სიმბოლოა.

საეჭვოდ როდი მიაჩნიათ, რომ საქმე გვაქვს «ოქროს საწმისის» არგონავტებამდელ (ძვ. წ. IV-III ათასწლეული) კოლხურ მოტივთან. ისიც საგულისხმოა, რომ სვანურ ტელეფიდიან ძალიან მოკლე გენეტიკური გზაა კოლხურ «ოქროს საწმისამდე». შემთხვევითი არც ხათურ-ხეთური და კოლხური ონომასტიკონი - ეია და ეია (აია) უნდა იყოს. თანაც სვანეთში აიას სახელწოდების ღვთაებაც არსებობს (შდრ. გ. გიორგაძე «ათასი ღვთაების ქვეყანა», 1988, გვ. 164-166). შეიძლება მარადმწვანე ხეს - ეიას - მეორე კუთხით შევხედოთ - იქნებ მასში თრიალეთურ ფერხულში ღვთაების საკარძლის უკან აღმართული სიცოცხლის ხე დავინახოთ.

ვფიქრობთ, გვაქვს საფუძველი ვთქვათ, რომ ქართული (სვანური) ღვთაება ტელეფია გენეტიკურ ორეულად გამოიყურება შუმერულ-ხათურ-ეტრუსკულ თელეფინუსთან მიმართებით. მით უფრო, რომ შეხება ჩანს სწორედ იმ ხალხების მითოსურ კულტურასთან, რომელთანაც კარგა ხანია ეძებენ მეცნიერები ქართველურ ტომთა ფესვებს.

რადღა სიტყვა «მელა» ტელეფიასთან კონტექსტში? - ეს ატრიბუტი (მელა) მხოლოდ სვანურში ერთვის ტელეფიას. ხეშოთ მინიშნებული იყო, რომ მელა-ტელეფია ესაა ორი ღვთაების სახელთა და ფუნქციათა შეტოლება-შერწყმა. ვფიქრობთ, სიტყვა-ცნების «მელიას» გაშიფვრამ შეიძლება სხვა სურათი მოგვცეს. «მელამელამ» შუმერულად გულისხმობს სინათლეს, ელვარებას, რწყინვალებას; იგივე სიტყვა («მელამ») სვანურად აღნიშნავს ცეცხლის გამოშუქებას, ელვას (იხ. თ. მიხუანი, XX ს. უდიდესი აღმოჩენა, 1997, გვ. 90). რამდენადაც ცნობილია, ხათურ-ხეთური ტელეფინუ ტაროსის ვაჟია, მოსალოდნელია მას გამოყვა ამინდის გამოწვევის, კერძოდ, ელვის მოტანის, ფუნქციები, ამიტომ ეჭვგარეშეა მას მიუძღვნინდნენ რიტუალებს, აღუვლენდნენ ლოცვა-საგალობლებს, რათა გამოეთხოვათ ნაყოფიერება და კეთილდღეობა, ასევე, ნაყოფიერების ღვთაებად ითვლება სწორედ სვანური მელა-ტელეფიაც. თუ «მელას», შუმერული და ქართული მონაცემებით, მივანიჭებთ ელვის, ცეცხლის გამოშუქების უნარს, შეიძლება გაჩნდეს სინტაგმა - «ელვარე ტელეფია».

იქნებ ამ შინაარსს აქსოვდნენ მასში და წარმოთქვამდნენ ასე: «მელა-ტელეფია - ელვის, სინათლის, ცეცხლის მომტანო, გვევდრები შენ!» მით უფრო, რომ ცეკვის ბოლოს ფერხულის მონაწილენი და მაცურებელი აღგზნებული თვალებით მუხლებზე ეცემიან, პირს აღმოსავლეთით (სინათლის მომცემი მხარისკენ) დაიკავებენ და ნაყოფიერების ღვთაების - კვირიას საგალობელს წარმოთქვამენ.

ვინღაა კვირია? იგი მორიგე ღმერთის მოადგილედ, სინათლის ღვთაებად, ლილესა და რიპოს სახესხვაობად სახელდება სვანეთში (ა. გელოვანი, მითოლოგიური ლექსიკონი, გვ. 250). ასე, რომ მელა-ტელეფიას

ფერხულში უნდა იყოს შემონახული სინათლის ღვთაებისადმი აღვლენილი ლექს-საგალობელი.

ასევე, ქართული ლექსის შორეულ არქეტიპად უნდა მივიჩნიოთ სვანური საფერხულო საგალობლის ნიმუში - «შამარერა»:

შაიმა შამარერა, ჰორი ჰორირა,

შაიმა შამარერა, ჰოი ჰო ჰო, რერა!

ჰორირა ჰორი, ჰოი, ჰორი,

ჰორი ჰორირა!

შაიმა შამარერა, ჰორი, ჰო! ჰორი,

ჰორირა, შამაია შამარერა შარა შამარე, ჰო!

ტექსტი მთლიანად გაუგებარია, გასაგებია მხოლოდ ერთი სიტყვა «შამა» (ვარიანტით - «შემა»), რაც სვანურად ნიშნავს მზეს (იხ. თ. მიხუანი, გვ. 94). იგივე სემანტიკა აქვს «შამა»-ს აქადურ მეტყვევლებასა და მითოლოგიაში. იგი, წერს ზ. კიენაძე, შუმერული წარმოშობის ღვთაებაა, მისი შუმერული იდეოგრამა გამოხატავს ამომავალ მზეს; იგივე იდეოგრამა აღნიშნავს «დღეს», «დღის ნათელს». შამარისადმი მიძღვნილი ჰიმნები და მითოლოგიური პასაჟები მას წარმოგვიდგენს კეთილ ღვთაებად, მისი ყოველდღიური გამოჩენა ცარგვალზე წარმოსახავს ქაოსის ძალების განადგურებას» (ზურაბ კიენაძე, შუამდინარული მითოლოგიის ლექსიკონი, 1994, გვ. 54). ხეშოთ მოხმობილ ტექსტში რამდენჯერმე გაისმის «შამარერა», ისე, როგორც «მელა-ტელეფიას» საგალობელში «კვირია». «შამარერა» ფაქტიურად წარმოადგენს სამი სიტყვის კომპოზიცი-

ას - «შამა», «რე» და «რა». სამივე, თ. მიბჩუანის დაკვირვებით, უძველესად ცალცალკე ნიშნავს მზეს. გავიხსენოთ «რე-სა» და «რას» ხშირი განმეორება ქართულ ლექს-სიმღერებში მისამღერ-რეფრენების სახით. გამოდის, რომ «შამარერა» მზის საგალობელია. ზემოთ ჩვენ «კვირიას» საგალობელთან დაკავშირებით მივუთითეთ, რომ საქმე გვქონდა ქართული მითოსური ლექსის არქეტიპთან. «შამარერაზე» დაკვირვება ნათელს ხდის, რომ ხელთა გვაქვს ასევე უძველესი მითოსური ლექს-საგალობელი, მაგრამ ერთგვარად კულტივირებული, სადაც უკვე ჟღერს გარკვეულწილად მოწესრიგებული პოეტური სტრიქონები: «შამაია შამარერა, ჰორი ჰორირა», «შამაია შამარერა, შარა შამარე», რაც საშუალებას იძლევა დავაკვირდეთ ქართული ლექსის არქეტიპის მითოსურ-პოეტურ საზომს და სემანტიკას.

«შამარერას» სტილის, მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული და ვერბალური სინერჯიზმით წარმოჩენილ ლექს-საგალობლების ციკლს საკმაოდ იცნობს ქართული პოეტური რეპერტუარი, უპირატესად სვანური ძეგლებით წარმოდგენილს. ასეთებია: «შინა ვორგილ», «ჰო რირა», «ვოისა რერა», «ზარი», (სვანური პოეზია, გვ.

266-267), აგრეთვე, გურული, აჭარული, ლეჩხუმური უტექსტო ნადურები, რომლებიც აშკარად ქმნიან შთაბეჭდილებას, რომ ქართული პოეტური სიტყვა მართლაც ჟღერდა ათასწლეულების წინ.

მომდევნო პერიოდის ლექს-საგალობლის ტიპურ ძეგლად მიგვაჩნია საყოველთაოდ ცნობილი «ლილე», რომლის სახელწოდებას აკავშირებენ უძველეს ღვთაებასთან - ენ ლილი. მსგავსება შეინიშნება ფონეტიკურიც და შინაარსობრივიც. «ლილესა» და ზემოთ გარჩეულ ძეგლებთან («კვირია», «შამარერა») დამოკიდებულება ერთგვარ სტადიურ სურათს ქმნის ლექს-საგალობელთა ევოლუციის გასათვლელად. მაგალითად, «შამარერა» «კვირიას» მსგავს საგალობლებთან შედარებით, განვითარებულ საფეხურს წარმოადგენს ვერბალურ პოეტური დახვეწილობის თვალსაზრისით, ხოლო ასეთ მდგომარეობას აჩვენებს «ლილე» «შამარერასთან» მიმართებით. სქემა შეიძლება ასე წარმოვადგინოთ: «კვირია» - «შამარერა» - «ლილე». მსგავსი ძეგლების დაძვება და სქემის შევსება, რასაკვირველია, შესაძლებელია კვლევაძიებას მოითხოვს.

შამარირა

შამარირა, მოღწილ ხარ სხივთ ჩვენთ მიერ ჩვენდა ბედად, შამარირა,
შამარირა, ცხელი გულის ამარა ვართ შთენილი და ცხელ გულს გწირავთ, შამარირა.
შამარირა, შეგვაბიჯე საკუთარი განსაცდელის შუაგულში შამარირა,
შამარირა, ნაპერწკლები მოუსხია გემტვირის ჩირალს, შამარირა,
შამარირა, ნათება ხარ სხივწყვეტილი მაგრამ შენსენ შამარირა,
შამარირა, გზა არსით და არსაიდან არის ხშირად, შამარირა,
შამარირა, ნეტარ ღიმილს ნუ გვაშორებ ნურც ერთ ჩვენგანს შამარირა,
შამარირა, ზნედაცულთა სასო ხარ და ქცეულ მზირად, შამარირა,
შამარირა, ვინც ეძიებს ჰპოვებდესო, ვპოვოთ ჩვენაც, შამარირა,
შამარირა, როცა შენ ხარ, სიბნელეში მივირის ვზით რად, შამარირა,
შამარირა, ვიდრე პირში სული გვიდგას, სული გვიდგას შამარირა,
შამარირა, ვერარაი ძალა ველარ დაგვცემს ძირას, შამარირა.
შამარირა, ავის მსურველ, ავის მდომელ, ავად მზირალ შამარირა,
შამარირა, ვერ შეგვიცვლის, ვერ შეგვიცვლის ოდნავ ნირას, შამარირა,
შამარირა, სამამულო ღულაბში ხარ ჩაქცეული, შამარირა,
შამარირა, შერევიხარ სამოკირწყლო ქვიშას კირად, შამარირა,
შამარირა, მსაზღვრელ გეტქმის უსაზღვროთა თვით უსაზღვროს, შამარირა,
შამარირა, ვერა სცვეთენ ჟამნი იბერთ ჯიშს და ჯილაგს, შამარირა,
შამარირა, მოღწილ ხარ სხვით ჩვენთ მიერ ჩვენდა ბედად, შამარირა,
შამარირა ცხელი გულის ამარა ვართ შთენილი და ცხელ გულს გწირავთ, შამარირა.

«დასვენება ქვათა ხვედრია მხოლოდ!» რაც უფრო მეტს ქმნი, მით მეტ ტკივილს განიცდი, ეს სევდა, სწირად, ლოცვასავით ამოთქმულ ტირილად გესტუმრება და სათავესაც დაგაძებნინებს.

თანაბარი სიძლიერით განიცდის პოეტი სევდასაც, ტკივილსაც, ცხოვრებისეულ შხამსაც და ჩვეულებრივ მოკვდავთაგან განსხვავებით შეგრძნებათა სიმძაფრეს ლექსის სხმულ სტრიქონებად აქცევს.

მოვლენა მოვლენას სდევს, გაცოცხლებას იწყებს წარსული. 70-იანი წლების თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და ეროვნული მოძრაობა. სულიერი და-ძმობა მერაბ კოსტავასა და ვლადიმერ სისხარულიძესთან. დიდი ხნის ბრძოლა და ბრძოლით მოტანილი ნანატრი თავისუფლება. მოუშუშებელი ჭრილობა სამჩაბლო და აფხაზეთი.

არცერთი წამი არ ჰგავს ერთმანეთს, თუმცა, ისინი დროში ქმნიან თანმიმდევრობას. ამ თანმიმდევრობაში იძვრება სახე შემოქმედისა, რომელსაც არ უძებნია სამშობლოს ბედში საკუთარი პატივი.

არ უძებნია, რადგან ხმა, რომელიც თან სდევდა ყოველ ნაბიჯზე, ასხენება: «დასვენება ქვათა ხვედრია, მხოლოდ.»

მის ლექსებს არ უყვართ «ნოტებზე სიარული.» ლექსის ფორმა განცდისა და აზროვნების მოთხოვნილებას ეფარდება და არა პირიქით. თუკი ვინმეს შეიძლება მიესადაგოს ცნობილი გერმანელი პოეტის - ჰანს არბის სიტყვები, «მე მოვდივარ ჩემი გაურკვევლობიდან,» მათგან, ჩემი თაობის პოეტებს შორის, ერთ-ერთი ლია ბედოშვილია. რადგან მხოლოდ გაურკვევლობით და ამ გაურკვევლობიდან გამოსავალი გზის ძიებით შეიძლება იგრძნოს ადამიანმა ამაღლებული და დაცემული სამყარო. თანაბარი სიძლიერით ესმის პოეტ ქალს მყინვარწყერის, არშას, ყუროს, მამა-პაპის საძვალის ძახილი და მალდება წინაპრების სულიერი სამყაროს წიაღში. და ეს კიდევ მეტ გაურკვევლობაში ხვევს. ავი თავადვე გვაძნობს:

«მე თვით არ ვიცი, სად მოვხვდი,

ჯავრს ვეწირები ტარიგად,

გაჩენის დღემდე ვცოცხლობდი,

გაჩენის დღიდან მკვდარი ვარ.»

ბედოშვილის მიხედვით, გაჩენის დღემდე მარადიულ საუფლოშია სული. ჯერ კიდევ ფიზიკური სხეულის მიღმა მყოფს, დედამიწაზე განსხეულებით დაბადებასთან ერთად მოჰყვება სიკვდილი. ხრწნად სხეულში ჩასახლებული უკვდავი სული ჩავარდა მომაკვდინებელ ყოფაში. წუთისოფელში მოვლენის მისიაა, სულმა და-იბრუნოს ის უნარი, რაც მიწიერი ხორცშესხმის დროს დაკარგა. ეს არის სულის ბორგვისა და ამბოხის მიზენი მთელი ამქვეყნიური ცხოვრების მანძილზე.

ადამიანმა უნდა გააცოცხლოს მისი ღვთაებრივი არსი მიწიერი ცხოვრების დროს. სიკვდილის კარმა არ უნდა დაასწროს უფალთან შეერთების ლოდინს.

**«ღმერთო, მომეცი ძალა,
მოულოდნელი კვირტის.»**

წერს ერთ-ერთ ლექსში პოეტი და ამით მიგვანიშნებს, რომ კვირტები ის სიტყვებია, ავტორის ძალისხმევით რომ უნდა გაიშალოს. მათში კონცენტრირებულია სიცოცხლე, აქ მოულოდნელობაა, სილაღეა, შეუზღუდელობაა. და კვირტი ანგრევს ქერქს, მოაქვს დიდი შინაგანი ძალა... და თუ არა ღვთის წყალობა, «მოულოდნელი კვირტი» არ ამოიზრდება.

ორიგინალობით შეზავებული ტრადიციული ხედავა მეტეხის ტაძრისადმი მიძღვნილ ლექსში:

«წმინდა არს ყოველი ქვაკუთხედი შენის ტანისა და გუშბათს შენსას მზე კი არა, ღვთის მადლი დასდის.»

ქრისტიანულ სივრცულ წარმოდგენაში გუშბათი ასულდგმულებს ცის თაღს. მისი ფორმა ტატნობის შეგრძნებას აჩენს ადამიანში. ლია ბედოშვილთან მზე თავად არის ღვთის მადლით მოვლენილი პლანეტა, რომელსაც აღმატებულ ხარისხში წარმოგვიდგენს და მეთხველშიც ჩნდება შესაბამისი განწყობილება. ღმერთო, შენი მადლით მხოლოდ მზე კი არა, სიცოცხლე მოგვანიჭე...

იმდენად ლამაზია «ზემოდან დაფრქვევა» რომ გუშბათის ყელში შემოდის მზის ურთიერთგადაძვეული სხივები და ყველა მხრიდან შემოჭრილი შუქი ცვლის ინტერიერს.

თითქოს უფალი იმზირება თავის სახლში და მისი თვალისთვის არაფერია დაფარული...

რას შენიშნავს სამყაროსეულ ეკლესიაში უფალი, როდესაც მოკვდავის თვალი, მისი წყალობით მტერის ქრთილსაც ამჩნევს. ამჩნევს, რადგან სულია თავად, რადგან «ვიოლინოს უმწეო ხემი, სულს ფრთით ეხება და ამუსიკებს.» ამიტომაც ვხედავთ «უფსკრულისეენ ჩაშრიალებულ» ადამიანებს, მაგრამ «ქარის მიერ ცისეენ აფრიალებულ» ადამიანებსაც ვხედავთ და დავასვენით: ლია ბედოშვილი არ არის ამბის და თხრობის პოეტი, ის ასოციაციური აზროვნების პოეტია. «ყოველ სიკვდილში გოჯითა და მადლით ივსება.» ივსება და ცდილობს მისეული პასუხი მოუძებნოს ყოველ კითხვას - ძალზე მიწიერსაც, ამაღლებულსაც:

პასუხს ითხოვს დალუპულთა შელახული ხსოვნა, პასუხს ითხოვს სულიერ ფასეულობათა გაუფასურება. პასუხს ითხოვს სამშობლოს ხვალინდელი დღე, რომლისადმი მიძღვნილი წიგნი 9 წლის მანძილზე დუმილში აწრთო პოეტმა და ამ დუმილით მოიპოვა უფლება, მიმართოს ნაწილს საკუთარი სულისა:

«შენ ჩემი მორეული ტკივილი ხარ და შენ ღირსმეავ მე» შორს რჩება მორეული ტკივილები და წინ კი ახალი ტკივილებია, რადგან «დასვენება ქვათა ხვედრია მხოლოდ.»

ერეკლე საღლიანი

ადამიანი იბადება თავისუფალი, მაგრამ რატომღაც ყოველთვის ბორკილებშია.

ჟ. ჟ. რუსო

ამ ნომრიდან ვიწყებთ ჩვენი მოძრაობის, სახელად «სრულყოფილი ადამიანი - სრულყოფილი საზოგადოება» იდეოლოგიური მასალების მიწოდებას, რომლებიც ასახავენ აღნიშნული მოძრაობის მიზნებსა და დანიშნულებას, რადგან ჟურნალი მოძრაობას ეკუთვნის და მას ემსახურება.

გაწვდით XXI საუკუნის უმნიშვნელოვანეს დოკუმენტს, რომლის წინასიტყვაობა ეკუთვნის ეპიგრაფის ავტორს, ჟ. ჟ. რუსოს. მასზე უკეთესად ძნელია წარმოდგენილი დოკუმენტის მნიშვნელობის გაშუქება, მით უმეტეს, რომ ეს იდეა მისეულია, რაც შესაბამისი ილუსტრაციითაა დადასტურებული.

«მოქალაქეობის შესახებ»

«ბუნებრივი მდგომარეობიდან მოქალაქეობრივ მდგომარეობაში გადასვლა, ცვლის რა ადამიანის ინსტიქტებს - სამართლებრივობით, რაც მის მოქმედებებს ზნეობრივ ხასიათს ანიჭებს, მეტად მნიშვნელოვან ცვლილებებს იწვევს მასში, რასაც იგი ბუნებრივ მდგომარეობაში ყოფნისას იყო მოკლებული. მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოვალეობის გრძობა ერევა ხორციელ სურვილებს და ეუფლება თავის მხრივ - სურვილს, მაშინ ადამიანი, რომელიც მხოლოდ თავის თავს ეკუთვნოდა, იძულებულია იმოქმედოს გონების კარნახით და

სხვა პრინციპებით იხელმძღვანელოს, ვიდრე აჰყვეს თავის მიდრეკილებებს. თუმცა, იგი ბუნების მიერ მინიჭებულ ბევრ უპირატესობაზე ამბობს უარს, მაგრამ სხვა მნიშვნელოვან უპირატესობებს იძენს სამაგიეროდ: მისი ნიჭიერებანი იწოთობა და იზრდება, წარმოდგენები ვრცელდება, გრძნობები კეთილშობილდება და მთელი მისი სული იმდენად მაღლდება, რომ ამ ახალი მდგომარეობის მიმართ შეცოდების გამო იგი რომ არ ეცემოდეს იმაზე მდაბლა, ვიდრე ის მდგომარეობა, საიდანაც ამაღლდა მისი სული, მაშინ იგი ყოველთვის ლოცვით გაიხსენებდა იმ ბედნიერ წუთს, როდესაც სამუდამოდ დააღწია თავი გონების სიჩღუნგისა და გაპირუტყვეების საფრთხეს, და შექმნა საკუთარი თავი მოაზროვნე არსებად - ადამიანად.

შევაჯამოთ ყოველი, იოლად შესადარებელ დებულებებად. საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თანახმად, ადამიანი კარგავს თავის ბუნებრივ თავისუფლებას და განუსაზღვრელ უფლებას ყველაფერ იმაზე, რაც მას ხიბლავს და რასაც შეიძლება რომ დაეუფლოს, სამაგიეროდ იძენს მოქალაქეობრივ თავისუფლებას და ყოველი კერძო საკუთრების იმ უფლებას ყოველ საგანზე, რომლებსაც ჭეშმარიტად ფლობს.

ჟ. ჟ. რუსო

ათასწლეულების მანძილზე, მიმდინარეობს ადამიანთა ცნობიერების დატყვევების მიზანსწრაფული პროცესი - გამოიყენება ყოველი ხერხი, რათა ადამიანს დაავიწყონ ჯერ ღმერთი და შემდეგ, ერთადერთი საკუთარი ღირსება - ადამიანობა! სინათლის მატარებელი ადამიანები, ანათებდნენ ბნელეთს თავიანთი შემოქმედებით და ერებს, დიდხანს უნათებდა დიდ პიროვნებათა შემოქმედების სინათლე. მაგრამ გადიოდა ხანი და ფიზიკური თუ იდეოლოგიური აგრესია ამდაბლებდა ადამიანთა ცნობიერებას. ადამიანთა ამაღლებული ცნობიერებიდან მოწყვეტა, მათ სიკვდილს ნიშნავს, რაც კარგად იცის ბნელეთმა და ამაში არანაირი გადაჭარბება არაა, რადგან გაუხეშება და აზრის დამდაბლება, იწვევს ნგრევასა და განადგურებას. განადგურებას კი სხვაგვარად არმაგედონი ჰქვია. დიდი სიძნელებები აქვს დღევანდელ კაცობრიობას, როდესაც სატანა ტელევიზორის მეშვეობით, ყველა ოჯახში შეიჭრა და ატყვევებს ადამიანებს, ამდაბლებს მათ ცნობიერებას. ჩვენ კი გვიკვირებენ - «არავითარი ცენზურა», ასე ხომ უფრო იოლია, სრული უკონტროლობით სამყაროს ნგრევა.

ეს იმ დროს, როდესაც ადამიანის ორგანიზმი, მთე-

ლი პლანეტის მდგომარეობას განიცდის. უფრო მეტიც, მთელი სამყაროსი, მაგრამ ვის სცალია ჩაბარებული სამფლობელოს მოვლისათვის - როდესაც ადამიანს სრული ტყვეობისაკენ მიაქანებენ მისი ქვენა ვნებები?!

ჩვენი ამოცანაა შევახსენოთ კაცობრიობას, რომ ის გამოვლენილი, ხელშესახები სამყაროს უზენაესი ქმნილებაა და რომ შეუძლია სამყაროთა გამთლიანების ცენტრად გარდაიქცეს. მხოლოდ ამ აზრის მქონე ადამიანისაგან, გაცნობიერება და ადამიანთა შორის ამ აზრის დანერგვა მოუტანს მათ ჭეშმარიტ წარმატებას.

იმისათვის, რომ ეს აზრი გავავლიოთ, დაიწერა ეს სწორუბოვარი, ადამიანობისა და ადამიანში ღვთიური საწყისების აპოთეოზი, «XXI საუკუნის უფლებათა დეკლარაცია» პროექტის სახით.

ველით თქვენს შთაბეჭდილებებს, საზოგადო მოღვაწეებს ამ დოკუმენტის სრული რედაქციისათვის, რათა საქართველო, - ფარნავაზის ასომთავრულის, შოთა რუსთაველისა და წმინდა მარიაიმის წილხვედრი ქვეყანა მოველინოს მსოფლიოს, ადამიანობისა და ღვთიური ღირსებების აღორძინების მედროშედ!!!

პრეამბულა

XX საუკუნის მთავარი ნიშნითვისება იყო, მეცნიერების უდიდესი ინტერესი სულის პრობლემების, თეოსოფიის და მსოფლიოს ყველა რელიგიების ზნეობრივი ნორმებისადმი. დადგა დრო, როცა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ბრწყინვალე წარმატებებმა, მეცნიერების უახლესი თეორიებისა და აღმოჩენების საფუძველზე, მიგვიყვანა ძირითადი თეოსოფიური პრობლემების მეცნიერული მტკიცების შესაძლებლობასთან. ლეპტონურ-ელექტრომაგნიტური პიპოთეზა არა მარტო ამტკიცებს იმ ვითარებას, რომ ჩვენ ლეპტონურ ველში დანი და ძმანი ვართ, არამედ ახლებურად «ხსნის» ბიბლიურ ჭეშმარიტებას, და აყადემიური სიმტკიცით აცხადებს, რომ ყოველი ადამიანი მსგავსია ღმერთისა, ღმერთაყვაცა, რადგან ნებისყოფის დაძაბვით ქმნის ახალ «ცოცხალ» მიკროსამყაროებს მატერიის უფრო გაუზნებულ საფეხურზე - მიკროლეპტონურ ეიდოსებს.

საკვებით თეოსოფიურად ჟღერს მეცნიერთა შემდეგი განაცხადიც: ადამიანი არა მარტო თავისი საქმეებისა და საქციელის, არამედ აზრების, სიტყვების, გრძნობების, სურვილების გამოც პასუხისმგებელია, ღებულობს თავის კარმას და საკუთარი ბედით პასუხს აგებს ყველაფერზე. ჩნდება ლეპტონური სამართლის, ლეპტონური იუსტიციის, ლეპტონური პედაგოგიის, ლეპტონური მედიცინის, ლეპტონური ფილოსოფიის დიდი მეცნიერული პრობლემები. ლეპტონოსფეროს ევოლუციის თვალსაზრისით, უაზრობაა ბოროტების ნებისმიერი აქტი, - ომი, მტრობა, მკვლელობა, შურისძიება, შური, დალატი, მზაკვრობა, წყენა, ინტრიგა და კაცობრიობის

XXI საუკუნის ადამიანის უფლებათა დეკლარაცია

დევიზი: ვეძებთ არა უფლებებს, არამედ სამართალს, რომლის გარეშეც ცხოვრება სრულ პირფერობად იქცევა.

ქმედებათა სხვა ქვენა გამოვლინებები. დედამიწის ლეპტონოსფერო თითქოს ჩვენი პლანეტის უმაღლესი ზნეობრივი მსაჯულია, რომელიც იცავს ერების, ადამიანის, გარემოს და კულტურის ეკოლოგიას. მეცნიერულ ტერმინოლოგიაში განსაზღვრულია ასევე სიცოცხლისა და სიკვდილის პრობლემები, პირადი და კაცობრიობის უკვდავება. ავტორიტეტული მეცნიერული რეკომენდაციაა მოცემული უკვდავების მსურველთათვის: ჩაიღინეთ დიდი გმირობანი, დიადი საქმენი კაცობრიობის საკეთილდღეოდ. ყველა დიადი საქმისა და გმირობის ჩამდენი შეუდგება განსაკუთრებულ უფლებათა მოპოვების გზას, იმ უფლებათა მსგავსისა, ბიბლიურმა გმირებმა რომ მოიპოვეს: ერთ-ერთი ყველაზე გრანდიოზული ქმედება - ციური სასუფეველის მოპოვებაა: «სასუფეველი ცათა დიდი ძალისხმევით მოიპოვება და ძალისხმევის გამოიმყენებლები აღაფრთოვანებენ მას». აუცილებელია ბოლოსდაბოლოს გაავიგოთ, რომ უფლება არ ენიჭება, როგორც ამის შესახებ იუნესკოს დირექტორმა განაცხადა, არამედ მოიპოვება სულის კოლოსალური ძალისხმევის მეშვეობით, ხოლო ყოველი, მითითებულ უფლებათა მომპოვებელი, იქცევა თავისი ერის

ნუგეშად, პლანეტის მოქალაქედ. პლანეტის მოქალაქე, რომელიც ამ უფლებათა რეალიზაციას საკუთარ თავში მოახდენს, მოიპოვებს მატერიის ძალის მართვის ცოდნას, რის გამოც იგი უდიდესი პასუხისმგებლობის მატარებელი გახდება მათი ნებისმიერი გამოყენების შემთხვევაში. ყველა ის, ვინც ეგოისტური მიზნების გამო ბოროტად იყენებს სამყაროს ძალებს, ადრე თუ გვიან აღმოაჩენს, რომ თუ ხელიდან არ გაუშვია უპატიოსნოდ მოპოვებული საზღაური, როგორც უკვე ლეპტონურ-ელექტრომაგნიტური თეორიის თანახმად მეცნიერულადაა დამტკიცებული საშინელი იქნება მისი საბოლოო ბედისწერა. მეცნიერებს არასოდეს არ აშინებდათ გაბოთებული ჯოჯოხეთი, მაგრამ ლეპტონოსფეროს რეალური არსებობა აიძულებს ადამიანთა მოღვმის ამ უშიშარ ნაწილს აღიქვას ზნეობრივი ნორმები, როგორც მაღალმეცნიერული ჭეშმარიტება. დღემდე უდიდესი სიხარულის მომნიჭებელია მოიპოვო უფლება დაანაყრო მოშიებულნი, განკურნო ავადმყოფნი, მკვდრეთით აღადგინო მიცვალებულნი და ჩაიღინო ბევრი სხვა შესანიშნავი და საოცარი საქმე ბუნების ამოუწურავი არსენალიდან. ავადორძინოთ სული თავისუფლებისა, სიკეთისა და კულტურისა, რაც შესაძლებელს გახდის

ადამიანისათვის, ქმნილების უკვდავი, მოსიყვარულე, თავისუფლების მომნიჭებელი შემოქმედის ხატის მსგავსად, რეალიზებულ იყოს და მოიპოვოს ეს უფლებები საზოგადოების საკეთილდღეოდ.

სწორედ ცხოვრების უბრალო გამოვლინებაში იპოვიან ამ უფლებათა მომპოვებელნი თავისუფლებას, ისინი გაამდიდრებენ დედამიწისა და მისი ერების კეთილდღეობას. საყოველთაო კეთილდღეობას ისინი გამოიყენებენ თავისუფალი კულტურის ყველაზე მშვენიერი სამყაროსათვის და არა ზღვარდაუდებელი მანკიერებისათვის, რომელიც «ახალი კულტურის» სახით ცდილობს შემოიჭრას ჩვენს ყოფაში.

ეს უფლებანი თვითრეალიზებული ადამიანის ძლიერებას წარმოადგენენ, ადამიანისა, რომელმაც დიდი ხნის ძიების შემდეგ დაინახა, რომ იგი ერთმთლიანია ღმერთთან და მზადაა შეასრულოს კაცობრიობის კეთილისმყოფელის როლი, როლი უკვდავი კულტურის ნათელმფენისა. ამგვარად, ყოველი ადამიანი იპოვის თავის კანონიერ ადგილს და სწორედ გაიგებს, თუ როგორ უნდა გამოიყენოს ჯეროვნად უფლებები თავისი საკუთარი სამყაროს და გარესსამყაროს საქმეებში.

მითითებულ უფლებათა მოპოვება მიიღწევა სასრული «მე»-ს შემქნებით და მისი მორჩილებაში მოყვანით, შინაგანი მიზიდულობის ძალის მქონე სიყვარულით, სულის მავნიტური თავგამოდებული მოწოდებით საკუთარი ღვთიური საწყისისადმი.

XXI საუკუნის ადამიანის უფლებებისაკენ მიმავალ გზაზე უამრავი დაბრკოლებაა მსგავსი იმისა, რაც კაცობრიობამ გამოიარა 1948 წლის 10 დეკემბრიდან დღემდე, როცა ადამიანის უფლებათა პირველმა დეკლარაციამ შეცვალა პლანეტისა და სახელმწიფოთა სახე, როცა ყველა კონსტიტუციათა საფუძველი გახდა და მიგვიყვანა XXI საუკუნის ადამიანთა, ღმერთის მიერ უხსოვარი დროიდან მონიჭებულ უფლებათა რეალიზაციის შესაძლებლობასთან.

ადამიანის ახალ უფლებებისაკენ მიმავალ გზაზე აუცილებელია ვებრძოლოთ ქვენა ელემენტებს, რომლებიც როგორც სულელები ისე ჩნდებიან, რათა დაარღვიონ და გამოცადონ ღვთიური გეგმა, რომლის რეალიზაციასაც თქვენ შეუდექით, მაგრამ თქვენ მოთმინებით ანვითარებთ თქვენს ღვთიურ ჩანაფიქრს. ადამიანის უზენაესი უფლებანი, რომელთაგანაც მომდინარეობს ყოველი კეთილმოქმედი განზრახვა, გამოდინარეობენ გულწრფელი ურთიერთობიდან საკუთარ თავთან, რათა აღიქვან თავისი შემოქმედის შარავანდელი მოსილი გონების შთამავონებელი აზრები.

უფლებათა შემოთავაზებული კონცეფციები ახალია, მაგრამ დრო მეტად კეთილნაყოფიერია მათ მიმართ. მრავალი ქვენა თვისებებისა და ცნობიერების ქვენა მდგომარეობების შეჯამებით საზოგადოებამ ბევრი მცდარი კონცეფცია ჩამოაყალიბა. ისინი, ვინც ჯერ კიდევ თავისუფალია მათი ტყვეობიდან, ჯეროვნად შეათვალენ შემოთავაზებულ ალტერნატივას და ცხადია, მას მისცემენ უპირატესობას. ეს არჩევანი გამოასწორებს საზოგადოების მდგომარეობას, შექმნის გამაკეთილშობილებელ კულტურას, განდევნის მცდარ კონცეფციებს და მონიშნავს კეთილ ზნეთა ახალ საზღვრებს. ადამიანი და საზოგადოება მიმართავენ წინასწარმეტყველთა და წმინდანთა ამაღლებულ მაგალითებს, ვინც ყოველ დროში მიყვებოდა ზეციურ ჩანაფიქრს და აღწევდა ღვთიურ სიბრძნესა და სიყვარულს.

მანამ, სანამ ყოველი არ მიხვდება, რომ ინდივიდუალურად უნდა გამოამყდაროს ღმერთის მიერ მინიჭებული უფლება, ბრძნულად და სიყვარულით გამოიყენოს თავისი ძალები, მას არ ძალუძს გაექცეს თავისმოტყუებისა და თავისმართლების ხრამში გადაჩეხვას. ღმერთის გადაწყვეტილება ასეთია, დედამიწაზე ყოველი უნდა მიისწრაფოდეს საკუთარი თავისა და ბედის შეცნობისაკენ. ინტელექტუალური სიამაყით გამოწვეული მედიდურობა მიზეზი ხდება ხშირად იმისა, რომ ბევრი გულწრფელი ადამიანი, საქვეყნო

ავტორიტეტები, მეცნიერების დიდი წარმომადგენლებიც კი საკუთარი ქმნილებების მახეში ებმებოდნენ, ბევრ შემთხვევაში ისინი იმასაც კი ვერ ხვდებოდნენ, თუ როდის ჩაიკეტა მათ უკან ზაფანგის კარები. თუ რომელიმე უფლება ვერ იქნება გაგებული, კეთილისმსურველთა შორის, ნურავინ ნუ იფიქრებს, რომ შეიძლება მისი გამოტოვება ან ამოღება მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ იგი ძლიერ ნაცნობია ან გაცვეთილია.

მითითებულ უფლებებს, მათი რეალიზაციის შემთხვევაში მოაქვს კეთილდღეობის, სულიერი კომფორტის, ნამდვილი თავისუფლების სრულფასოვნების მოულოდნელი შედეგები. არაფერია საძრახი იმაში, რომ ჩვენ ვფლობთ ღვთიურ უფლებებს ჩვენი სულის ღვთიურ წყაროებზე, არა მარტო კაცობრიობის გასაჭირთა საშველად, არამედ საკუთარი საარსებო მოთხოვნილებებისათვისაც. ღმერთმა ხომ ხელში ჩაგვიდო ბუნების ძალების მართვის გასაღები, საყოველთაო კეთილდღეობისათვის. აუცილებელია მხოლოდ სამყაროს სქემის გაგება, ანუ სხვაწარად ქმნილების გეგმისა, იმისათვის, რომ ყველაფერი რაც თქვენ ჩაიფიქრეთ და აკეთებთ, ჰარმონიაში მოვიდეს მარადიულ კანონთან და კოსმიურ პრინციპებთან.

უთვალავ კეთილშობილურ თვისებათა დასახელება შეიძლება, მაგრამ მათი მხოლოდ პრაქტიკული დაუფლება გვაძლევს ამ ამაღლებულ უფლებებს. იმ ღვთიური სიბრძნის შექმნა, რომელსაც ყოველი უფლება შეიცავს, ხელმისაწვდომია ყოველი სულისათვის, ვინც განათლება და კულტურა აირჩია.

XXI საუკუნის ადამიანთა უფლებები განადიდებენ უფალს, მის ღვთიურ შთავონებას, ღმერთის გონებად წოდებულს.

მუხლი 1. ყოველ ქვეყანას გააჩნია დამოუკიდებლობის უფლება. ყოველი ქვეყანა, რომელიც შინაგანი გაცვლა-გამოცვლის წყალობით მიაღწევს არსებობის საშუალებას, მოიპოვებს დამოუკიდებლობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში აშკარა და ფარული უცხოური კაპიტალის ბატონობა დაიმონებს ნე-

დეკლარაცია

ბისმიერ ხალხს, წართმევს თვითდამკვიდრების უფლებას და გადააქცევს სხვათა აღზევების უბადრუკ მჭვრეტელად.

მუხლი 2. ყოველ მასწავლებელსა და ექიმს აქვს უფლება სახელმწიფოსაგან უზრუნველყოფილი და დაცული იყოს. უმეცრება, სილატაკე, ავადმყოფობა იმ ქვეყანათა თანამგზავრია, სადაც მასწავლებელი და ექიმი ბედის ანაბარადაა მიტოვებული.

წარმოადგენენ. არ არის ძნელი იმის დანახვა, რომ მასწავლებელი და ექიმი ეს ერთი დედაარსია - მოძღვარი, და გასაგები ხდება ძველთა მტკიცება: «მოძღვარი ყველაზე დიდი გმირია. მისი აღჭურვილობა არ იფანგება, არ ცვდება. ლაშქარი შეიძლება უკუიქცეს, მაგრამ მოძღვარი უკან არ დაიხევს. შევამოთ იგი გმირთა დაფნის გვირგვინით!»

ჭეშმარიტად აღზევებულია ერი; ვისი მასწავლებელი და ექიმი სახელმწიფოს ზრუნვით არიან დაცულნი, ვინაიდან სწორედ ისინი განსაზღვრავენ ქვეყნის აღორძინებისა და განვითარების პროცესს.

მუხლი 3. ყოველ ადამიანს აქვს საკუთარი ცნობიერების დამოუკიდებლად ფორმირების წმინდა უფლება მეცნიერების, ხელოვნების, ფილოსოფიის და თეოსოფიის საფუძველზე. აქვს უფლება დაიცვას იგი ყოველგვარი ხელყოფისაგან სპეცსამსახურების მხრივ.

ალეგორიული ფიგურა: დედა უჩვენებს შვილს "ადამიანის და მოქალაქის უფლებათა დეკლარაციას" მარცხნივ - ელვის გამოსახულება, რომელიც ამსხვრევს პრივილეგიებს.

1789 წლის გრაფიურა.

შშიერი ექიმი ვერ უმკურნალებს, შეჭირვებული მოძღვარი ვერ შექმნის ევოლუციას, ვინაიდან პირველი, ვერცხლის სიყვარულის გამო თავისდაუნებურად დამნაშავე ხდება, ხოლო მეორე, დღიურ ლუკმაზე ფიქრით დათრგუნული, მუდმივად ვედარ ზრუნავს საკუთარი ცნობიერების ამაღლებაზე.

სიცოცხლე უდიდამოა მასწავლებლის გარეშე, სიცოცხლე ტანჯვა ექიმის გარეშე, სიცოცხლე მკვდარია გმირის გარეშე. საჭიროა დაულალავად ვიზრუნოთ მასწავლებელზე, ექიმზე და გმირზე, ისინი ტოლფასი მცნებებია, მათ წარმატებისაკენ მივყავართ. ისინი ცხოვრებისეულ სიმბიოტა გაღატანაში გვეხმარებიან და ყველასათვის სიმამაცის წყაროს

მასობრივ ინფორმაციათა საშუალებებისგან და სხვადასხვა სახის საზოგადოებრივ აზრთა ინსტიტუტებისაგან, რომლებიც ნერგავენ მათთვის როგორც სასურველ, ასევე «მოსახერხებელ» მსოფლმხედველობას, გემოვნებას, ზნეობას, პოლიტიკურ შეხედულებებს, ახალგაზრდობის ორიენტაციას მონოპოლიის უფლებებით, არა მარტო პოლიტიკურ ძალაუფლებაზე ან ინფორმაციის წყაროებზე, არამედ თვით «ჭეშმარიტებაზე».

ერის თავისუფალი ცნობიერების კრიტიკერიუმებია მისი მეცნიერება, კულტურა, ხელოვნება, განათლება, ზნეობის პრინციპები და მატერიალური კეთილდღეობის

დონე.

ცნობიერების დამოუკიდებელი ფორმირების უფლება ეს ის ერთადერთი უფლებაა, რომელიც იმედს გვისახავს, რომ ყოველი ინდივიდი ეზიარება ცოდნას და ძალას, რომლითაც ამაღლება მარიონეტულ მდგომარეობიდან. იგი განიცდის ქვენა სულების, წარმავალი ფანტაზიების, ბნელეთის მოციქულთა და ყველა ეპოქის ტირანთა გავლენას.

დამსხვრიეთ ბორკილები და მოიცილეთ სხვისი გავლენა.

აირჩიეთ ნათელი გზა, უსაზღვროებისაკენ რომ მივყავართ. ეს შესაძლებელია, და შესაძლებელია საკუთარი ცნობიერების დამოუკიდებელი ფორმირების წმინდა უფლების მოპოვებით.

მუხლი 4. ადამიანის შეუვალი უფლებაა სამშობლოს წმინდა სიყვარული - იგი უმიზნოდ არ იბადება ამა თუ იმ ქვეყანაში. კაცობრიობის სამსახური შეუძლია მხოლოდ მას, ვინც უფლება მოიპოვა უყვარდეს და საქმით გაუთქვას სახელი თავის ერსა და სამშობლოს.

ყოველი ადამიანის წმინდა უფლებაა დაიცვას სამშობლო ტერიტორიული, იდეოლოგიური თუ მატერიალური შეზღუდვისაგან.

მუხლი 5. ყოველ ადამიანს გააჩნია ნების თავისუფლება.

ეს დიადი გრძნობა, რომელიც მას ეკუთვნის, არის თავისუფლება სიკეთის ქმნისა. პიროვნების ნება ქმედითი სიკეთის გარეშე, ადამიანთა მიერ, ქცეულია ამაზრუნე ურჩხულად: იარაღის წარმოება, შურისძიება, ორგანიზებული დანაშაული და სხვა მიწიერი მიდრეკილებები გახლავთ ცხოვრების ის წესი, რომელიც განაპირობებს უზნეობას.

ადამიანს მიეცა ნება, რათა სამყაროს მატერიალური გეგმილის გვირგვინი გამხდარიყო. ამიტომ, ღმერთი არ ერევა ამქვეყნიური პრობლემების გადაწყვეტაში, სანამ ადამიანი არ მოუხმობს მას, იგი ამგვარად საკუთარი ნებით აკეთებს არჩევანს, რომ ღმერთმა ინებოს მისი გადარჩენა. მაცხოვარმა განახორციელა ამ ძალაუფლების გადაცემა პირადიდან ღვთიურისადმი, როდესაც განაცხადა: «მამაო... ხოლო ნუ ნება ჩემი, არამედ ნება შენი იყავნ». და ამით მაგალითი მოგვცა ჩვენ.

ამგვარად ადამიანის ნების უფლება შეიძლება განსაზღვროთ, როგორც ქმედების შეგნებული გადაცემა ღვთისადმი და არა მისი საწინააღმდეგო, ის რაც არ უნდა დამკვიდრდეს ადამიანის ცნობიერებაში, ეგოში, რადგან იგი აიძულებს მას უბადრუკი მიწიერი არსებობის ტვირთი ზიდოს. ირჩევენ რა მათ შორის უარესს, ადამიანები გზას იკვებენ ძლიერების ღვთიური წყაროსკენ, სიბრძნისკენ და სიყვარულისკენ. მანამ, სანამ არ გამოცდიან წუთისოფლის ამაოებას, ისინი ვერ შეიცნობენ ნების ერთადერთი უფლების სიდიდეს, - ნებას ღმერთისას, სიკეთის ქმნის თავისუფალ ნებას.

მუხლი 6. ცოდნის შექმნა ადამიანის ხელშეუვალი უფლებაა, ვინაიდან მხოლოდ იგია ბედნიერების საფუძველი, მარადიული და წარუვალი ბედნიერებისა, რადგან შემეცნება განუსაზღვრელია თავის შესაძლებლობებით. ნუ ვიფიქრებთ, რომ შემეცნების გზა რთულია, მაგრამ მის გარეშე შეუძლებელია გახდეს მირონცხებული, - სრულქმნილი ადამიანი. ბევრი დაბრკოლებაა ცოდნისა და სრულქმნილების გზაზე, და მათი დაძლევა გახლავთ ჩვენი ზრდის საზოგადოება, განუსაზღვრელია ადამიანის ცოდნის შექმნის უფლების ფასი, რამეთუ

ცოდნა - ძალაა და ერთადერთი სილამაზე.

მუხლი 7. ყოველ ადამიანს უფლება აქვს აღმოეზერას წარსულის ყოველგვარი მანე გავლენა და ომი გამოუცხადოს მის საუკუნო ტირანთას. საჭიროა გავიფიქროთ, რომ თუ სულ მცირედენ წარსულსაც კი აუტანელ შევიწროებად განვიცდით, მაშინ გასაგებია, როგორ ბორკილებად შეიძლება, იქცნენ მრავალსაუკუნოვან პრეტენზიათა და წყენათა დანაღვლები. ისინი ხელს უშლიან ყოველგვარ წინსწრაფვას, დგებიან რა გადაულახავ ზღუდედ, როგორც პირად, ასევე საერთო საკაცობრიო ევოლუციის გზაზე.

კმარა, ისტორიის პატიემოყვარეობის ნამსხვრევებზე ჩაჭიდება სახელმწიფოთა, საზოგადოებათა და ცალკეულ პირთა, საყოველთაო ევოლუციისთვის. ადამიანი, რომელიც ამ უფლების რეალიზაციას მოახდენს ატლანტად იქცევა, ვის მხრებზეც სამყაროს მთელი ტვირთი ძეგს.

დაე, გამარჯვებამ წარსულზე, მომავლის კარიბჭე გააღოს!

მუხლი 8. ყოველ ადამიანს აქვს კეთილსინდისიერების უფლება.

მთავრობები, რომლებსაც სურთ მიჩქმალონ ზრახვები ჩვეულებრივ წარმატებათა ნიღბით, მესაფლავებთა შრომას კისრულობენ. საჭიროა გავაფრთხილოთ ერები, რომ დადგა ეპოქა ახალი უფლებების, სავსე გონიერებით, შემოქმედებით, ერისა და პიროვნების თანამშრომლობის უზენაესი პარძონით. როდემდე უნდა იყოფოდეს მსოფლიო განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებად, როდესაც, დემოკრატიის ყოველგვარი ნორმების მიუხედავად, ერთნი დამონებულნი არიან მეორეთა მიერ, როდესაც მკაცრად იცავენ, მაგალითად «ელიტარული», ერის ეკოლოგიურ ინტერესებს, გალატაკებულ «მეორეხარისხოვანთა» საზიანოდ. თითქოს მიწამ, ზეცამ და ჰაერმა იცოდეს ეთნიკური საზღვრები. მაგალითისათვის "ჩერნობილიც" კმარა.

საჭიროა გავაცნობიეროთ, რომ ჩვენ სინდისის უფლება დავკარგეთ უამრავი საჭიროების გამო, რომელიც საშიშროებას წარმოადგენს არა მარტო ჩვენი რეპუტაციისა და მატერიალური კეთილდღეობისათვის, არამედ თვით ჩვენი სიცოცხლისთვისაც კი. ვლადპარაკობთ რა ამ უფლებაზე, არ ვგულისხმობთ კონკრეტულ პიროვნებას. ჩვენ ვლადპარაკობთ სინდისის უფლებაზე და მიუვითითებთ უზენაესი სიმართლის გზისკენ, რომელიც მოკლებულია პირად საწყისს. ამგვარად, პატიოსნება გულისხმობს სიმართლეს, არა როგორც პირობით განყენებულობას, არამედ როგორც გაცნობიერებულ აუცილებლობას.

მუხლი 9. ყოველ ადამიანს აქვს წმინდა უფლება, უფლებათა და მოვალეობათა პარძონიული შესისხლბორცვისა.

როცა ზნეობრივი ადამიანი უძღურია, - იგი საცოდავია, როცა ძლიერი ადამიანი უზნეოა, - იგი საზიზღარია.

მათი სინთეზი, შეერთება ერთ პიროვნებაში ყოველ ადამიანს ჭეშმარიტად, კაცობრიობის მშვენიერად გარდაქცევს.

განჯანსაღიეროთ სულიერი უფლებებისა და ზნეობრივი მოვალეობების პარძონიული სინთეზი, როგორც პიროვნული ღირსებების, ასევე პიროვნული იმუნიტეტის საუკეთესო თვისება.

მუხლი 10. ყოველ ადამიანს აქვს სიხარულის უფლება. ეს უფლება ძირფესვიანად ცვლის ყველა ჩვენს მიწიერ წარმოდგენას სიხარულზე, რამეთუ ჭეშმარიტი სიხარულია:

- 1) ლტოლვილობა და არა განდიდება;
- 2) მსახურება და არა ძალაუფლება;
- 3) მოწყალება და არა მომხვეჭელობა;
- 4) თესვა და არა მკა.

ვინაიდან პირველნი ამთავრებენ წარსულს და თავისუფლების სიხარული მოაქვთ, მაშინ როცა მეორენი ახალ ბორკილებს ქმნიან, რომლებიც მიგვაქანებენ უბადრუკი მიწიერი არსებობისაკენ. პირველი - სულის მონაპოვარია. მეორე - ბორკილებია, რამეთუ ვინ მიდის სამუშაოდ სიხარულით აღსავსე?! მთესველი, მაგრამ არა მკელი. მთესველი ფართოდ აბნევს მარცვალს მარჯვენა ხელით, ქარი მიაქროლებს მარცვლებს, მაგრამ იგი მღერის - მისთვის მინდორი ტიალი არ არის, და მიდის იგი მხოლოდ მაშინ, როდესაც ხოდაბუნი მარცვლით გაძდება. მისთვის სულერთია, თუ რომელი მომკელი მოიწვევს მის ნათესს და ახალ მარცვალთა სამკალს გათიბავს.

სიხარული, - ეს სამყაროს ტვირთია, დანარჩენი ევოლუციასთან არათანაზიარია, რადგან საკუთარი თავის გამოკვება სხვათა საკვებად...

მაშ ნუ დავივიწყებთ, რომ სიხარული განსაკუთრებული სიბრძნეა!

მუხლი 11. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავყვანი სცეს ეროვნულ გმირებს. იმისდა მიხედვით თუ როგორ ეპყრობიან მათ, შეიძლება ვიმსჯელოთ ერის აღმაშენებლობა-დადამავლობაზე. ერი, რომელიც აღმაშენებლის გზაზე, შეკზარის გმირს, მაგრამ დაკნინებული ერისათვის გმირის მცნება მძიმე ტვირთია. ასეთმა ერმა თუნდაც ოქროში იცურაოს, აღვსილი იყოს ამპარტავნობითა და ქედმაღლობით, გმირობა მისთვის შეუფერებელია.

შეუპოვარ მისწრაფებათა მგზნებარებამ მიატოვა მათი გონება. ტყუილად არ უთქვამთ: «განწირულია ერი, რომელიც დაუშვებს თავისი გმირების ტალახში ამოსვრას». ჭეშმარიტად მკვდარია ერი, რომელიც საკუთარ გმირებს დაივიწყებს, ხოლო მთავრობანი, რომლებიც აღარ შექმნიან ან მივიწყების ჩრდილში ამყოფებენ მათ - დამნაშავენი არიან.

მიმდინარეობს რასათა ცვლა, მასთან ერთად ადამიანთა სიმბაღეც იზრდება, ამ დროს ვინ უნდა იზრუნოს, თუ არა მთავრობამ, ერის გმირული სულის შესანარჩუნებლად?

ყოველი ერი უსახლვროდ მდიდარია გმირებით და როდესაც დალატა წყლულებს მოედება შეძრწუნების ცეცხლი, აღსდგებიან ისინი თავიანთი შეუპოვრობით. ყველაზე მრისხანე აუცილებლობის ჟამს აღსდგება გმირი სიყვარულისა და თავგანწირვის სულისკვეთებით.

მაშ უარს ნუ ვიტყვით წმინდა უფლებებზე, თავყვანი ვცეთ და პატივი მივაგოთ ჩვენს ეროვნულ გმირებს.

მუხლი 12. ყოველ ადამიანს აქვს შეუპოვრობის უფლება, ჩვენს გულებში ჩასახული ევოლუციის ნების მიხედვით. ეს ადამსულის უზენაესი უფლებაა და შეუმღებელია მისი წართმევა. ყოველთვის საკუთარ თავთან განმარტობისას თუ საზოგადოების წინაშე უნდა გვანსოვდეს, რომ ეს ჩვენი ხელშეუვალი უფლებაა. მხოლოდ ბრმას არ ძალუძს დაინახოს ევოლუციის მიმართულებანი. როდესაც მკაფიოდაა მინიშნებული ცოდნის კარი, ძნელი არ არის სიბნელიდან მისკენ გაემართო.

შეუპოვრობა! არ შეიძლება გავიანზორო როგორც გაუგონარი გმირობა. განა შეუპოვრობა ყოველდღიური ტაბლა და ყოველგვარ ზრახვათა სამოსი არ უნდა გახდეს? განა დილეგთა კედლები გამჭვირვალე არ გახდებიან? და

განა არ გაიხსნება საიდუმლო წერილის ბეჭედი შეუპოვრობის? ვიყენებთ რა შეუპოვრობის უფლებას, ჩვენ ვირჩევთ უიოლეს გზას. გულმა იცის ამ გზის ჭეშმარიტება. ამჟამად არ შეიძლება სხვა გზის მითითება.

წარმოვანით შეუპოვრობის უფლება, როგორც ევოლუციის ბუნებრივი ნება.

მუხლი 13. ახალი სამყაროს ცნებაში ყოველ ადამიანს აქვს საკუთრების უფლება. უპირველეს ყოვლისა საჭიროა თამამად განაცხადოთ, რომ ახალი სამყარო უკვე შემოიჭრა ჩვენს ცხოვრებაში, ამიტომ შეცდომაა ვიფიქროთ, რომ მიწათა დაპყრობა და ერთა დამონება ახალი დროის სამყაროს ამოცანებს უპასუხებს, - ეს წარმავალი აზროვნების კუთვნილებაა. დასამალი არაა, რომ სწორედ ამჟამად კაცობრიობის წინაშე გადაიშალა წიგნი, აღმოჩენებისა და გმირობისა. ამიტომ საკუთრება, დაპყრობილი მიწები, ერები და საკუთარი ხალხის ფენები კი არ არის, არამედ აზროვნების მაღალი თვისება.

მივიღოთ საკუთრების მცნება მასზე მთლიანი პასუხისმგებლობით, როგორც უზენაესი თვისება აზროვნებისა და ამაღლებული ცნობიერებისა, როგორც უზენაესი თვისება საგნებთან და სამყაროსთან ჩვენი ურთიერთქმედობისა. საკუთრების სხვანაირი ცნება უღირსი და დამამცირებელია, ვინაიდან იგი უკვე წარმავალი საუკუნის მიღმა იმყოფება (მეფე მხოლოდ საკუთარ სამშობლოშია მეფე, ბრძენი კი ყველგან ბრძენია).

შეიძლება თუ არა ევოლუციის ეს ნაყოფი იარაღით გავაპოთ, თავზარი დავცეთ დაშინებით ან მდაბიო სულმოკლეობით, ან ხელში ჩავიგდოთ მზაკვრული ღალატით? არა! რამეთუ დადგა ეპოქა ცნობიერების საყოველთაო გამდიდრებისა და არავის ეგების თქვას უარი ამ საკუთრების პირად უფლებებზე. არ არსებობენ ძალები, რომელთაც ახალი ეპოქის შეჩერება შესძლონ. ვწუხვართ, დრომოჭმული ცნობიერების მიერ საკუთრებისათვის დახარჯული უზარმაზარი ენერჯის გამო: მძიმეა უყურო, თუ როგორ მიათრევენ ადამიანები გადმონაშთა ძონძებს და ავიწყდებათ, რომ ცხოვრების გზაზე, მხოლოდ რჩეული ნივთები უნდა ატარო.

და ჩვენ პატივს ვცემთ იმთ შეუპოვრობას, ვინც ადამიანს უფლება ამ ერთადერთ წმინდა საკუთრებაზე.

მუხლი 14. ყოველ ადამიანს აქვს უკვდავების უფლება, უკვდავება უდადეს ძალისხმევას ითხოვს მწირი ადამიანისაგან. საჭიროა თავი დავაღწიოთ ქაოსს, - შფოთვისა და მოკვდავ აზრთა სამყაროს, რათა მივიღეთ ღვთიური გონების ამაღლებულ ცნობიერებამდე და გვესმას ჭეშმარიტების ხმა, რომელიც გაარღვევს მოკვდავი სიცურუის საფარს, გამოიყვანს ადამიანს დაბადებისა და სიკვდილის უსასრულო დინებიდან.

გზა ამისათვის მხოლოდ ერთია, - თვითშემეცნება და თვითსრულქმნა. სხვაგვარად ადამიანები ვერ შეძლებენ მოკვდავი სუბსტანციიდან ააშენონ უკვდავი სხეულები, მოკვდავი აზრებიდან, - უკვდავი იდეები, მოკვდავი გრძობებიდან კი, - ღვთაებრივი გრძობები.

არის კიდევ ერთი აუცილებელი თვისება უკვდავებისაკენ მიმავალ გზაზე - სიმამაცე, როდესაც ამ მდგომარეობას ამქვეყნიურ შიშის დათრგუნვით მივალწევთ, საჭირო იქნება გადავდგათ უკანასკნელი ნაბიჯი, სრული სიმამაცისაკენ: მივალწიოთ სიმშვიდეს უფალთან

დამოკიდებულებაში. ადამიანის იდეა, რომელიც მხოლოდ ღვთისადმი შიშზეა დამყარებული, უძველესი მეძვედრეობიდან გვერგო. წარსული, გამსჭვალული კაცობრიობის სულიერი ხრწნით გაჯერებული სუნი ადამიანის ყოველდღიურობის ჩანაწერია უკვდავი თვითმყოფადობის ცოდნიდან მოკვდავი ეგოს ცოდნამდე.

უკვდავება დაფუძნებულია სრულქმნილების კანონზე და მასზე, რომ ღმერთს ადამიანი უყვარს, მამინ როცა შიში გულისხმობს, რომ იგი იმყოფება რაღაც არასრულყოფილ მდგომარეობაში - დაგმობილი და შეზღუდული.

ამ უფლების რეალიზაციისათვის ჩვეულებრივზე მეტი დისციპლინა საჭირო. ეს უფლება ჭეშმარიტად გრანდიოზულია და შეიტანს რა სამყაროს მოწყობაში აუცილებელ წვლილს კაცობრიობა აღმართავს უზენაესი სილამაზის ზღუდეს, - პირამიდის პარმონიული სიცოცხლისა, ღიღებულ არქიტექტურის ნაგებობას.

უკვდავების უფლების რეალიზაციის გზაზე გამოვიჩინოთ სრული სიმამაცე.

მუხლი 15. ყოველ ადამიანს აქვს რწმენის უფლება, რამეთუ რწმენაში განმტკიცება, - მიზანია.

რწმენა განსაკუთრებული ცოდნის განსაკუთრებული სახეა, როდესაც ჩვენ ვიცით არსებობა ყოვლისმომცველი არსებისა, რომელსაც ვუწოდებთ ღმერთს, როდესაც ვიცით წმინდა არსებათა უსასრულო მწკრივის არსებობა, რომლებიც მისკენ მიისწრაფიან და მიაღწიეს ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მდგომარეობას, ვიცით, რომ ღვთისკენ მიმსწრაფველ არსებათა უსასრულო იერარქიაში ჩვენი მგარველი ანგელოზებიც არიან: მოძღვრები, რომელთაც მივყავართ ნათელფენილი გონების გზით ღმერთისაკენ.

რწმენა სულიერი ცოდნის მდგომარეობაა, განუწყვეტელი და დაუღალავი მოქმედება ამ ცოდნის რეალიზაციის გზაზე. დაე, ზანტნი ნუ ინუგეშებენ თავს ცბიერად: «თუ რწმენა გვაქვს, დანარჩენი თვით დაერთვის!»-ო. სამარცხვინოა იმის ცოდნა, რომ ჩვენ სწორედ ამით ნებაყოფლობით გავწირეთ თავი სიჩლუნგისა და სიზარმაცისათვის, რამეთუ რწმენა ღმერთზე ცოდნის დაგროვების გიგანტური შრომა და ქანცგამწყვეტი დაუღალავი შრომით მიღწეული ცოდნის რეალიზაციაა.

როგორ მოვახდინოთ ამ უდიდესი უფლების რეალიზაცია?

ლაპარაკობენ ბრმა რწმენაზე, მაგრამ რწმენის უფლება - მისი გაცნობიერების უფლებაა. რწმენა ეს ცოდნის სახეობაა - ცოდნა კი არსებობს გონებრივი და გულისმიერი. ადამიანის მიერ უამრავი საშუალებაა მოგონილი რწმენის ხელოვნური განვითარებისათვის. ისინი, ვინც თვლიან, რომ მხოლოდ სულიერი განვითარება უწყობს ხელს რწმენის განმტკიცებას, უფრო ახლოს არიან მიზანთან. მხოლოდ აზრობრივი ვარჯიში იძლევა ამდლებულ გულისმიერ ცოდნას და რწმენას, მაგრამ რწმენის უფლების რეალიზაციისათვის ყოველდღე და ყოველ საათსაა საჭირო ასეთი სულიერი ზეასვლა.

მუხლი 16. ყველას აქვს დანაშაულთან ბრძოლის უფლება. ბევრი ჩვენთვის ძვირფასი ადამიანია მოტყუებით ან ძალით ჩათრეული ბანდებში, რომლებიც კიბოსავით ედებიან და აზიანებენ თითქმის ყველა ქვეყნის დიდ ქალაქებს. დანაშაულს ბრძოლა უნდა გამოუცხადოთ, იგი შეჩერებული უნდა იქნეს, მანამ, სანამ კონტროლს დაუკარგავდეთ მასზე.

სასწორზეა კაცობრიობის მომავალი, დანაშაული ფეხქვეშ თელავს არა მარტო ჩვენს უფლებებს, არამედ მომავალ თაობებს მილიანად უსპობს საზოგადოებრივი ცხოვრების ელემენტარულ ნორმებს, ეკოლოგიურ დაცვას, თვით ზნეობრიობის ცნებას კი ქრება ყოველდღიურობიდან. ჩვენთვის ყველაზე საყვარელი ადამიანები, მომავალი თაობა განწირულია ჩვენს მიერ ცხოველური არსებობისათვის. საჭიროა დანაშაულთან ბრძოლის უფლების რეალიზაცია, რათა არა მარტო რეაბილიტაცია გავუკეთოთ საკუთარ თავს წინაპართა წინაშე, არამედ უზრუნველვყოთ კაცობრიობის ევოლუციური მომავალი.

ესაჭიროებთ რიგიანი, კანონსმორჩილი ცხოვრების ნიღბის აღორძინებას, სადაც თვითონ სიცოცხლე განსაზღვრული იქნება, როგორც უზენაესი კულტურული მოვლენა. ნათელფენმა ადამიანებმა, რომლებიც დანაშაულთან ბრძოლის უფლების რეალიზაციის გზას დაადგენენ, მხარი უნდა დაუჭირონ დანაშაულთან ბრძოლის ყოველ მცდელობას.

ბევრმა იცის, რომ ცხოვრება უარესდება, მაგრამ ყოველდღიურობით ისე ძლიერ ვართ შეპყრობილი, რომ ვერ ვგრძნობთ და ვერ ვხედავთ იმას, რაც ასე ცხადია. ადამიანთა გრძნობები ჩლუნგდებიან. სხვანაირად აბა რითი შეიძლება აიხსნას ზნეობის საყოველთაო დაცემა, ხელოვნების გამიზნული გადაგვარება სტრიპტიზად, ეროტიკულ თეატრებად და ა.შ. ერები ვერ გრძნობენ თავიანთ ძირითად ზნეობრივ საფუძველთა რღვევას, ხოლო თუ გრძნობენ, არ იციან რით უშველონ თავს. ამიტომ მხოლოდ მათ, ვინც აღიქვა დანაშაულთან ბრძოლის უფლება, შესწევთ უნარი იბრძოლონ საყოველთაო გადარჩენისათვის, ასეთინ კი ბევრნი არ არიან. გვანსოვდეს, რომ როდესაც ადამიანები ჩიხში არიან მომწყვდეულნი ყველაზე ნაკლებად შეუძლიათ შეიცნონ ძაღვები ბოროტებისა და შეებრძოლონ მათ - იმ ძაღვებს, რომლებიც დაუღალავად იღწვიან ყველაფრის ნგრევისათვის, რაც წმინდა და სუფთა, რაც ღმერთისგანაა. ამ ძაღვებთან დამოკიდებულებაში აუცილებელია ზომების მიღება, პლანეტა უნდა გაიწმინდოს ყველაფრისაგან, რაც ანტი-სიცოცხლეა, ანტი-სინათლე. დანაშაულთან ბრძოლის უფლება უკომპრომისოა, - კომპრომისი მხოლოდ ერთია - კულტურა.

მუხლი 17. ყოველი ადამიანის ღვთიურ გეგმას - სამყაროს ადამიანის უკვდავი გეგმა წარმოადგენს. უკვდავი გეგმა, - ეს არის ღმერთთან იდენტურობის უცვლელი სახე, როგორც საუკეთესო გარანტია ყოველი ადამიანისათვის მასზედ, რომ გზა რომელსაც იგი ადგას ბრწყინვალე გამარჯვებით დამთავრდება. უკვდავი გეგმის საუკეთესო ნიმუში, როგორც უზენაესი თავდაცვა ადამიანური თვითგანადგურების ტენდენციებისაგან, ცხოვრებისეულ მეჩქრებსა და კლდეებზე, არის ქრისტეს ხატება. ღმერთმა ისე შეიყვარა თავისი მხოლოდმობილი ძე, რომ სავსებით გასაგებია, რომ იგია სრული მსგავსება ღვთისა, რომლის მიხედვითაც შექმნილია ყოველი ადამიანი.

მამასადამე ქრისტეს მსგავსება ყოველი ადამიანის ღვთიური უფლებაა.

გავიძეოროთ დიდი მაცხოვრის ყოველი ნაბიჯი, რათა ვეზიაროთ მის ხატებას, რითაც მოვახდენთ ჩვენი ღვთიური უფლების რეალიზებას.

მუხლი 18. ყოველ ადამიანს აქვს ღირსების უფლება - ერთადერთი უფლება, რომელიც წარმოიშება ყოველი ადამიანის ღვთიური კეთილშობილებიდან მისი პირ-

ველშობილის უფლებიდან გამომდინარე.

ღირსების საზომი - გულწრფელობა, მსოფლიო სიდიადის საფუძველია. გაგაცნობიეროთ, რისთვისაა აუცილებელი ღირსება, თავმოყვარეობა და მისგან გამომდინარე სხვა კეთილშობილური თვისებები: თავისუფლება, რისკუნაც ადამიანი მიისწრაფის, მიიღწევა ღმერთის გულიდან მოვლენილი ღირსების თვისებით, რომლის მეშვეობითაც ადამიანები, საკუთარი კეთილშობილებიდან გამომდინარე, სხვის ინტერესებს საკუთარზე მაღლა აყენებენ და შეიცნობენ ჭეშმარიტი ძმობისა და მსახურების მნიშვნელობას. ღირსების უფლება, ეს კოსმიური გმირის უფლებაა.

გმირი არ არის ის, ვინც გველს გადაარჩენს, რათა მეგობარი დაკარგოს.

გმირი არ არის ის, ვინც გაურბის მოვალეობას და საბოდიშო სიტყვებს ეძებს.

გმირი არ არის ის, ვინც დაკარგა გულის საზომი.

ამიტომ, რომ ისევ და ისევ გვაოცებენ ადამიანური შეუსაბამობანი, - ეძიებენ რა ადამიანები სულიერ განსწავლულობასა და სულიერ თავისუფლებას, ამავდროულად ქმნიან არასრულყოფილ დამოკიდებულებებსა და უთანხმოებას საკუთარ ძმებთან. ადამიანური ღირსება, - საკუთარი არასრულყოფილების აღიარებაა, ღმერთი არასოდეს არ არის დამცირებული იმ მცდარი ადამიანური ურთიერთობებით, რომლებიც ჩვეულებრივ ცდილობენ დამკვიდრდნენ რომელიმე გამომწვევი ფორმით, რასაც ჩვენს სინამდვილეში შეიძლება ჰქონდეს საფუძველი, ან შეიძლება არც ჰქონდეს.

ხოლო როდესაც გამოიყენება ღვთიური ღირსების უფლება, ადამიანური მიზნები ღვთიურ მიმართულებას იძენენ და მაშინ იმ ადამიანის არსებაში, რომლისთვისაც დამახასიათებელია აბსოლუტური მისწრაფება კეთილმსახურებისაკენ ადგილი არა აქვს გადახრას. ქვეყანა სავსეა ადამიანებით, მაგრამ მათ შორის მხოლოდ ის არის ღვთისგან, რომელიც ადამიანთა თავისუფლებას ემსახურება.

სულიერება უმეტესად იმ პირთათვისაა ეფექტური, ვინც სამართლიანობის სულიერ განვითარებასა და მოწყობასთან ერთად მიისწრაფვის მოიპოვოს ღირსების კეთილშობილური უფლება.

ღვთაებრივი ღირსების უფლება - სულიერი არისტოკრატიის უმშვენიერესი მონაპოვარია.

მუხლი 19. ყოველ ადამიანს აქვს ადგილის უფლება მარადიულ და უსასრულო კოსმიურ იერარქიაში. იერარქია ეს ტოტალური წესრიგია, რომელიც თავის თავს ავლენს, როგორც მდაბალ, წარმატებულ მიწიერ განზომილებაში, ასევე უმაღლეს - კოსმიურ განზომილებაშიც.

კოსმიურ განზომილებაში, ყოველგან არსებული კოსმიური გონება ძაბავს ყველა ელემენტს. პოტენციალურად განსხვავებული ენერგიები იკავებენ თავიანთ ადგილს კოსმოსში და მზარდი ძლიერების ხარისხში ამტკიცებენ თავიანთ დანიშნულებას. ამგვარად ენერგიის პოტენციალი ანიჭებს მას პირველობას ან დაბალ საფეხურს. უზენაესი ძალა დაყენებულია ყველაფერზე მაღლა, ეს კანონი კოსმიურ მტკიცებაზეა დაფუძნებული. იერარქია, ეს არის მოძღვარი, ეს კოსმოსის მარადიული ურღვევი წესრიგია დაფუძნებული იერარქიის სულის პოტენციალზე. მიწიერ, ადამიანურ განზომილებაში უამრავი იერარქიაა: საგვარეულო, ფინანსური, ადმინისტრაციულ-მმართველობითი, მრავალადა და მნაშავეთა სამყაროს იერარქიებიც. ისინი ყველა წარმატებულია, დრო ანგრევს მათ, როგორც ბანქოს

ხუხულებს, რამეთუ ადამიანური იერარქია - ეს ძალადობის იერარქიაა, დამონებაა ერთისა მეორის მიერ. მიწიერი და სულიერი იერარქია - ეს ბოროტებისა და სიკეთის ორი მხარეა, რომლებიც მოკავშირე მხარეებს ქმნიან. სახელმწიფოთა მთავარი არსი იერარქიათა მექანიკურ აღრევაში მდგომარეობს, რაც იწვევს სახელმწიფოთა ნაადრევ დაშლასა და ნგრევას.

ჭეშმარიტად, მაინც ვინ არის იერარქიის დაქვემდებარების მიღმა?! მხოლოდ უმეცრებსა და მატყუარებს შეუძლიათ სხვადასხვა მეტსახელების საშუალებით ჩრდილი მიაყენონ იერარქიას. მათ იერარქიის თავისუფლება კი არა, საკუთარი კლანების მონობა მოაქვთ, ვინაიდან ყოველწამიერ უნდობლობის, მუდმივი ზედამხედველობის უღელქვეშ იმყოფებიან. სულიერ იერარქიაში ზედამხედველობა გარდაქმნილია თანამშრომლობად და გულახდილობად.

ზედამხედველობა წარმოშობს ძალადობის დისციპლინას, ნდობა წარმოშობს თვითდისციპლინის სიკეთეს.

კაცობრიობის ისტორია, ეს არის ადამიანთა წარმატებული იერარქიების ოკეანეთა შერევა იმ მდგომარეობამდე, სანამ ყველას სულში არ გაიღვიძებს მოთხოვნილება ღირსებათა მოპოვებისა, რომლებიც ყოველდღიურ წინააღმდეგობათა მიუხედავად მიისწრაფიან სულიერი იერარქიისაკენ. ჩვენი სინამდვილე შლის ღვთითმოცემულ მიზნებს, ადამიანური მიზნები მრავლდებიან და ანადგურებენ კოსმიურ ნორმებს.

უნდა გვახსოვდეს, რომ მხოლოდ კოსმიური იერარქიასთან ურთიერთობა შეიძლება დაეხმაროს სინამდვილეზე ამდლებული სულის აღმაფრენას. ვერ გავეცქევით ცხოვრების წერილმანებს, მაგრამ ის სულის მარავანდელით შეიძლება დავეფროთ. აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ მთავარი ამოცანა ერის თვითსრულყოფაშია ანუ სულიერი იერარქიის პრინციპთა აღიარებაშია, მაგრამ არა ადამიანურის, რომელიც იმონებს რასებს, ხალხებს, ფენებს და ცალკეულ ადამიანებს.

ძირს ადამიანური მონობა. დაე, ყველა ერმა იზრუნოს გახდეს რჩეული ღმერთის თვალში, ხოლო ყოველი ადამიანი ცხოვრებაში მოპოვებული სულიერი პოტენციალის თანახმად გახდეს ღირსი სულიერი იერარქიასთან თანაზიარობის უფლებისა.

მუხლი 20. უფლებათა ბევრი წესდებაა შექმნილი კაცობრიობის მიერ, მაგრამ არაფერია ნათქვამი უმთავრეს უფლებებზე - კოსმიურ უფლებებზე. შესაძლებელია დავინახოთ, თუ რამდენად ხშირად გამოიყენება და მართავს ცხოვრებას ეს უფლება. ხშირად შეიძლება შევამჩნიოთ, რომ რაღაც, ადამიანთა კანონების მიხედვით შეუძლებელი, მაინც სრულდება. ამიტომ ბევრჯერ უსუსურია ადამიანთა წინასწარი სიფრთხილე. შეუძლებელია არ ვიგრძნოთ, რომ რაღაც, მიწიერ მოსაზრებათა ზეარსებული, მართავს გარემოებას. ამ რაღაცაში, ნებისყოფაც, ძალაუფლებაც და უთუოდ მომავლოებული მიმზიდველობა ძევს. კოსმიურ უფლებას, ადამიანები მსოფლიო პრობლემებისაკენ მიჰყავს. ისინი ხანდახან თვითონაც ვერ ხსნიან, თუ როგორ წარმოიშვებიან მოულოდნელი გარემოებანი, სამაგიეროდ კარგად აცნობიერებენ თუ როგორ ანთია მათი გული. ამგვარად ადამიანი თითქოს ერთგება რაღაც გარდაუვალში. ამ წარუშლელი უფლების საშუალებით შეიძლება ყველაზე საშინელი უფსკრულები გადავლახოთ.

ასეთ უფლებამოსილებას შეიძლება იერარქიული ვუ-

წოდებით. მაგრამ თუ დავეუმატებთ მნათობთა და შორეულ სამყაროთა მოხაზულობას, მაშინ ასეთი უფლება შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც - კოსმიური უფლება.

მუხლი 21. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მიუთითოს თითოეულს მის მოვალეობაზე და პასუხისმგებლობაზე, საზოგადოების წინაშე.

გქონდეს უფლება ეს ნიშნავს პასუხისმგებელი იყო მასზე, ამიტომ ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის მაწინასწორებელ საწყისად ადამიანის მოვალეობათა დეკლარაცია ითვლება.

მოვალეობა და უფლება განუყოფელია, უფლებისა და მოვალეობის სფეროში უმეტრებასა და მის ბოროტად გამოყენებას ბოლო მოეღება, ორივე დებულების მკაფიო აღიარების შემთხვევაში.

დავიცვათ საზოგადოება უფლებების ბოროტად გამოყენებისაგან, იმ უფლებით, რომელიც ჩვენს ახლობლებს მათ მოვალეობაზე, ვალდებულებაზე და პასუხისმგებლობაზე მითითების უფლებას გვანიჭებს.

მუხლი 22. ყოველ ადამიანს აქვს სრულუფლებიანობის უფლება. ეს განსაკუთრებით ტყვეადი უფლება, ჭეშმარიტი თანასწორუფლებიანობის განმტკიცებას ნიშნავს. თანასწორუფლებიანობა არ არის იქ, სადაც ერს პროგრესის ყოველგვარი შესაძლებლობა მოუჭრეს, ადამიანები ამაყობენ მონობის მოსპობით, მაგრამ არის კი იგი ყველგან მოსპობილი? ძალიან ხომ არ დახვეწა მან თავისი ფორმები, ფარისევლობის ნიღაბქვეშ რათა დაიპყროს მთელი ერები? შეუძლია კი დედამიწის მცხოვრებთ მშვიდად იძინონ, როდესაც სადღაც ადამიანის ღირსება პირუტყვის მდგომარეობამდე დამცირებული? შეიძლება, რომ განათლებულმა ადამიანებმა იტრაბახონ, როცა იციან, რომ არ არსებობს სრულუფლებიანობა?

კაცობრიობის საქვეყნო სრულუფლებიანობა დროის ნიშანი უნდა გახდეს. საერთო აზრმა მკაცრად უნდა მოითხოვოს სამართლიანობა. ასეთი სრულუფლებიანობა, საკაცობრიო ურთიერთობათა შორის, ბუნებრივ კანონად უნდა იქცეს. სრულუფლებიანობა ყველაზე აუცილებელი პირობა იქნება, განსაკუთრებით ქალთა სრულუფლებიანობასთან დამოკიდებულებაში. გაცნობიერებული სრულუფლებიანობის მოვალეობანი გაათავისუფლებენ ცხოვრებას უხეში ჩვევებისაგან, ბილწისტყვეობისაგან, სიცრუისაგან, უსუფთაო ყოფისაგან. მაგრამ ახალი ევოლუცია ადრეული სიყრმის წლებიდან უნდა დაიწყო, თუ აზრებმა მის შესახებ დამოუკიდებლად არ გამოავლინა მათში თავისი თავი. შეიძლება დარწმუნებული ვიყოთ, რომ ამჟამად ბევრი ქალი გვყავს კარგად რომ ესმით სრულუფლებიანობის მნიშვნელობა.

ამგვარად სამართლიანია, რომ სრულუფლებიანობის საკითხი გადაჭრილად არ ჩაითვლება არა მარტო ქვეყნებისა და ერების ან ცალკეული პირების ურთიერთ დამოკიდებულებაში, არამედ მთელი კაცობრიობის მეორე ნახევართან - ქალთა საკითხთან დამოკიდებულებაშიც.

პოსტამპულა

«სრულქმნილი ადამიანი, საკუთარ თავში ეძებს - არასრულყოფილი, საკუთარი თავის მიღმა»
(კონფუცი)

ადამიანი უნდა დაუბრუნდეს საწყისს, - მითითებული უფლებების რეალიზება მოახდინოს საკუთარ თავში, რათა მიღწეოს რეალურ სულიერ თანაზიარობას

ღმერთთან. აუცილებელია მართებულად გავიგოთ სიტყვები, «თქვენ ღმერთი ხართ», ვინაიდან თუ ადამიანი ღმერთის ეკუთვნის და, როგორც მისი საკუთრება, ღვთისაა, მაშინ როგორც ღმერთის ანარეკლი, იგი ზეციერი მამის ცეცხლის ნაპერწკალი უნდა იყოს, უბრალოდ კი არ უნდა ეკუთვნოდეს მას, არამედ ჭეშმარიტად თვითონ უნდა იყოს იგი.

მაგრამ მსოფლიო ინფორმაციის საშუალებანი ადამიანთა წარმოების პროდუქტებს აცხადებენ იმ ერთადერთ მატერიალურ საგანბურად, რომელთა დაფასებაცაა საჭირო. ადამიანი უნდა მიხედოს, რომ სწორედ ადამიანურ წარმოსახვათა შხაბით არის გაყენებული სიკვდილის ნესტარი. მიხედოს, რომ «ძალა ცოდვისა - კანონია» და რომ ეს კანონი თვითონ ადამიანმა აღიარა: «უკანონოდ ჩავისახე და ცოდვაში მშვა დედამ ჩემმა», რითაც მან უარყო პირველ შობილობის უკვდავი უფლება, ზეციური მამის ნაბოძარი, რომელმაც ყველას მის მიერ შექმნილს სამართლიანად უწოდა, - «მოდგმა თვისი».

ეს იმათთვისაა, ვინც ეთავყანება "თავისუფალ" სიყვარულს, ექომბება საკუთარ ეგოიზმს და სწამს საუკუნოობით ნალოლიავები სიცრუე, რომ თითქოს ყველა მდაბალია და ჭეშმარიტების გზიდან სამუდამოდ გადაცდნობილი. სწორედ ასეთი უარყოფენ XXI საუკუნის ადამიანთა უფლებებს და იფართხალებენ წარმატულ საიმოვნებათა ჭაობში, რომლის იქითაც არა არის რა სასოწარკვეთისა, შიშისა და ტანჯვის გარდა, ტანჯვისა, რომელიც ართმევს ღვთიური სიყვარულის ძალას. არ შეიძლება თავისუფალი იყოს ის, ვინც ვერ სძლია საკუთარ თავს.

და ეს ხდება მაშინ, როცა ათასწლეულებია არსებობენ უფლებები, რომლებიც გვიცავენ ცოდვებისაგან და იმ ტანჯვისაგან, რაც მათთანაა დაკავშირებული. ათასობით წლის წინათ ყოველ ადამიანს ებოძა უფლება ყოფილიყო საკუთარი თავის მხსნელი, ამ სიტყვის ყველაზე ჭეშმარიტი გაგებით. არაფერი თქმულა უღირსი მოკვდავი ხორცისა და სისხლის შესახებ, «სასრული» ადამიანის შესახებ, თქმულია ღმერთაცაზე, სიცოცხლის არსებობაზე, რომელიც ყოველი სულის განპიროვნებული რეალობაა. არსებობა უფლისა განპიროვნებული, როგორც უზენაესი არსება არის «მე ვარ». ეს ის ცეცხლოვანი სულია, - უკვდავი, არნაშობი, არშექმნილი, არამედ შექმნილი, - რომელმაც მოსესთან საუბრის დროს აღმოადგინა ბუქიდან წარმოსთქვა: - "მე ვარ ის, რომელიც ვარ".

უფლებანი, ღმერთის წინაშე მოსაპოვებელი ბევრია, წარმოდგენილი უფლებები საძირკველს უქმნიან მომავალ ყველა ღვთიურ უფლებას.

ბევრი ეკალ-ბარდია მათ გზაზე, ვინც წარმოდგენილ უფლებათა მოსაპოვებლად მიისწრაფის, მაგრამ არცერთი ძალისხმევა არ დაიხარჯება ფუჭად, - ყველა ძალისხმევა ცვლილებებთან მიგვიყვანს. ისინი, ვისთვისაც ამ გზის ყოველი ნაბიჯი ცნობილია გვეუბნებიან: ცვლილებები სასურველი ვახდებიან როგორც კი სული შეჩვენება, ხოლო გონება შეეგუება ახალ უფლებებს, რის მეშვეობითაც ყოველი ჩვენგანი წარმოიქმნება სულის არისტოკრატად, ღმერთთან დაახლოებულად.

ღმერთის სიყვარული - ადავსებს სიცოცხლეს!
ღმერთის სიყვარული - ათავისუფლებს სიცოცხლეს!
ღმერთის სიყვარული - თანაარსია სიცოცხლისა!

ხელოვნებაა თავად უკვდავებ

ძალიან ძნელია 5-6 ათასი წლის წინ გადაიხედო ისტორიაში, მაგრამ თუ ეს მაინც მოახერხეთ, დაინახავთ ადამიანს, რომელსაც რომელიღაც ცხოველის ტყავი აქვს შემოხვეული და რაღაცას ქმნის, მგონი ხატავს თუ ძვალზე ან ირმის რქაზე რაღაცას კაწრავს. მნიშვნელობა არა აქვს, რას აკეთებს იგი, ნებისმიერი ნივთი, რომელიც მისი ხელიდან გამოვა, მომავალში ხელოვნების ნიმუშად იქნება მიჩნეული და ეს მართლაც ასეა. რამ გაუღვიძა ადამიანს ქმნის სურვილი? (განა მარტო კეთების, ან თუნდაც ლამაზად კეთების სურვილი?) ამ კითხვას რომ პასუხი გავცეთ, ყველაფერი თავიდან უნდა დავიწყოთ.

თავდაპირველად გაჩნდა ცა და დედამიწა, დღე და ღამე, წყალი და ხმელეთი, მცენარე და ცხოველი და თავად ადამიანიც. იგი ამ დროს თითო ბავშვს ჰგავს. აინტერესებს ყველაფერი, რაც მის ირგვლივაა. მას ძალიან უნდა ყველაფერს ხელით შეეხოს და ასეც იქცევა. ადამიანის ცნობიერებას აღვიძებს ყველაფერი: უხვი ფერები, რომელშიც იგი გამოქვაბულიდან გამოსვლისას ხვდება; ფორმები თუ სილუეტები, რომელსაც ქმნიდა უამრავი ფანტასტიკური ცხოველი თუ მოულოდნელად გაქვავებული კლდე. უცნაური ხმაური, ბგერები, რომელიც მას ცოტათი აშინებდა და სუნი, რომლის საშუალებითაც იგი მტერსა და მოყვარეს არჩევდა. და ის პირველი, რასაც ადამიანი ქმნის, როგორც მეცნიერები ამტკიცებენ, არის სანადირო იარაღი, ქვისა და ძვლისაგან გაკეთებული შუბები, ნაჯახები, ნემსები და ა.შ. მის პარალელურად კი ადამიანი ქმნის ხელოვნებას. ირმის რქაზე კაწრავს ცხოველთა სილუეტებს; ქვაზე, ძვალზე ან სულაც გამოქვაბულის კედელზე ცდილობს დახატოს ის, რისი შეცნობაც სწავლია.

ადამიანმა საკუთარი ბავშვობა არც ისე დიდი ხნის წინათ, XIX საუკუნის შუა ხანებში «აღმოაჩინა». მაშინვე გაჩნდა კითხვა - როგორ ქმნიდა ადამიანი? გაჩნდა თეორიები, მეცნიერთა ერთი ნაწილი მიიჩნევდა, რომ იგი ქმნიდა ე.წ. «ხელოვნებას ხელოვნებისათვის» და რომ პირველი, რამაც ადამიანს უბიძგა შეექმნა ხელოვნების ნიმუში, არის მისი თანდაყოლილი მისწრაფება თამაშისადმი. სხვები თვლიდნენ, რომ ადამიანი ყველაფერს უღებდა გამოყენებითი თვალსაზრისით, მათ შორის ხელოვნებასაც და მისი ნახატები, სკულპტურები თუ ადრეული რელიეფები გარკვეული პრაქტიკული დანიშნულების მქონეა, ზოგი მეცნიერ-

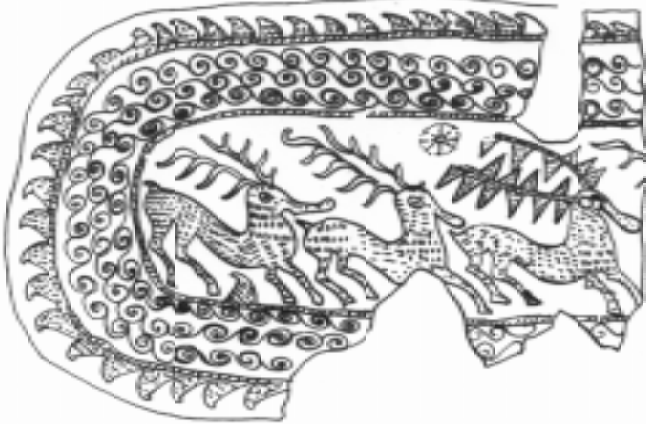
რის აზრით კი უძველეს ხანაში (დაახლ. 40-30 ათასი წლის წინათ), შექმნილ გამოსახულებას მაგიური დანიშნულება ჰქონდა (ეს ტრადიცია დღემდე არის შემორჩენილი, გავიხსენოთ ტატუირების რიტუალი) ამ მოსაზრებას ადასტურებს სხვადასხვა გამოქვაბულში: საფრანგეთში, ჩრდილოეთ პირინეებში, ესპანეთში აღმოჩენილი თიხის ფიგურები, რომლებიც სხვადასხვა ცხოველს გამოსახავდა (ლომებს, დათვებს, ცხენებს), მათზე აღმოჩნდა შუბით გაკეთებული ნაჭდევები. ეს ნაჭდევები, როგორც ჩანს, რომელიღაც რიტუალის დროს არის გაჩენილი. განსაკუთრებით საინტერესოა მონტესპანის (საფრანგეთი) გამოქვაბულში აღმოჩენილი «დაჭრილი» დათვის თიხის ფიგურა, რომელსაც არ ჰქონდა თავი. დათვის ფეხებთან კი მისი ნამდვილი ორეულის თავის ქალა იდო. ალბათ ამ ფიგურას ზემოდან ადებდნენ დათვის მოჭრილ თავს, შემდეგ ასრულებდნენ რიტუალს, რომლის შედეგად, როგორც ისინი ფიქრობდნენ, დათვზე ნადირობა წარმატებით დასრულდებოდა.

მეცნიერები, ალბათ, კიდევ ბევრჯერ და დიდხანს იკამათებენ სხვადასხვა ნიუანსებზე. მაგრამ მთავარი არის თავად ფაქტი - ერთ-ერთი პირველი, რისი საშუალებითაც ადამიანი გარესამყაროს ეზიარა არის ხელოვნება. ადამიანის მიერ აზრის სიტყვებში მოქ-

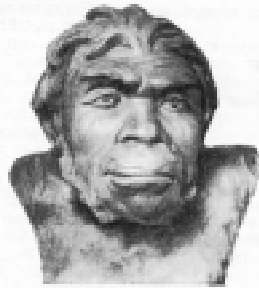
როგორ უამოგინასა დედამიწა "კაცობრიობის ბავშვობა"

ცევას უძველესი პიეტოგრამული ნახატებით, შეგვიძლია გავადევნოთ თვალი, ირმის რქაზე ამოკაწრული იდეოგრამიდან ანბანურ დამწერლობამდე.

პირველყოფილი ადამიანის გრძნობის ყველა ორგანო ჩართულია გარესამყაროს შეცნობის პროცესში. ყველაზე აქტიური და მახვილი მაინც თვალია. გინახავთ პირველყოფილი ადამიანის მიერ დახატული ცხოველები? მიუხედავად იმისა, რომ მაშინდელი მხატვრებისათვის არავის უსწავლებია თუ როგორ, რა ხერხით უნდა გადმოეცა სხეულის მოცულობა, არც პერსპექტივის კანონები, არც შუქჩრდილის მონაცვლეობის აუცილებლობაზე უსაუბრია ვინმეს, მის მიერ დახატული ცხოველი მაინც საოცრად ცოცხალია. იგი შესანიშნავად გადმოსცემს ცხოველის სხეულს. მონტესპანის გამოქვაბულის ჭერსა და კედლებზე დახატულია ირმეხი, ბიზონები, გარეული ღორები და ცხენები, ბევრი ისეთი ცხოველი, რომელიც დღეს აღარ არსებობს. მაგ. გრძელთმიანი ჰამონტი და ეშვებიანი ვეფხვი. თითოეული მათგანი გულმოდგინებით არის ამოხატული შავი ნახშირითა თუ მწვანე და ყვითელი მინერალებით. ეს ნახატები პირველყოფილი ადამიანისათვის, დაახლოებით ისეთ როლს

თამაშობს, როგორც სათამაშო ბავშვის ხელში; დააკვირდით ბავშვს, როგორ ცდილობს შეისწავლოს ხელში მოხ-

ვედრილი ნებისმიერი ნივით, როგორ ცდილობს ამოხსნას ყველა საიდუმლო, თუნდაც ამ მიზნით სათამაშოს დაშლაც მოუხდეს. ასევე პირველყოფილი ადამიანიც დიდხანს აკვირდება ნადირს. ცდილობს მისი ფორმები ამოაწროს ძვალზე, ქვაზე, რქაზე ან სულაც დახატოს გამოქვაბულის კედელზე. და

ამასთან ერთად ეს ფორმები იყოს რეალური, ბუნებრივი, თვით ცხოველი ცოცხალი.

პირველყოფილი ადამიანი თავის კვალს სხვადასხვა ადგილზე ტოვებს. ადრეული ადამიანის ნაშთებს მეცნიერები პოულობენ ესპანეთში (ცნობილი ალტამირას გამოქვაბულში, რომელსაც მეცნიერებმა ხუმრობით «პირველყოფილი სიქსტეს კაპელა» უწოდეს), საფრანგეთში (გამოქვაბულებში ფონ დე გომი, მონტესპანი, ლარტე), ციმბირში, დონზე (კოსტენკი), იტალიაში, ინგლისში, გერმანიაში, ალჟირში და საქართველოშიც. ყველაზე ბოლოს საპარაში, ერთ-ერთ მთიან პლატოზე აღმოაჩინეს გიგანტური ნახატები, ე.წ. ტასილის ფრესკები და ალბათ, ეს აღმოჩენა ბოლო არ იქნება.

ერთი შეხედვით პარადოქსია მაშინ, როცა ადამიანს ჯერ კიდევ მყარად არ უჭირავს ხელში თავდასაცავი იარაღი მაშინ, როცა მას ბრძოლა უხდება თავისზე ბევრად ძლიერ ცხოველებთან, იგი ქმნის საოცრად რეალისტურ ნაწარმოებებს. ყოველივე უკვე თქმული კიდევ ერთხელ მიუთითებს, რომ ხელოვნება ისეთივე აუცილებელი ატრიბუტია ადამიანის არსებობისათვის, როგორც საჭმელი და იარაღი.

პირველყოფილი ადამიანი გარესამყაროში საკუთარ თავს ვერ პოულობს, ჯერ ვერ ხედავს, ამიტომ არც გამოხატავს. ან თუ მაინც ხატავს ადამიანს, მისი ფიგურა სასაცილოდ პატარაა და სქემატური, გინახავთ როგორ ხატავს ბავშვი "კაცუნებს"? მაშინ თქვენ ადვილად წარმოიდგენთ პირველყოფილი "მხატვრის" მიერ დახატულ მონადირეს. იგი თვლის, რომ მთავარი ობიექტური სინამდვილეა (იქ არის ღმერთი) და არა თვით სუბიექტი. თუმცა, ალბათ თქვენც მეთანხმებით, რომ ის ფაქტი, როცა პირველყოფილმა ადამიანმა მოკლულ ბიზონში "მშვენიერი" დაინახა, უკვე ბევრს ნიშნავს. როდესაც იმ ეპოქის ადამიანი ცხოველს ხატავს, იგი ერთის მხრივ, აჯერებს თავის დაკვირვებებს ცხოველის მოძრაობის, ფიგურის და სხვადასხვა მდგომარეობის შესახებ, მეორე მხრივ, იგი იქმნის გარკვეულ ზოგად წარმოდგენას სწორედ ამ ცხოველის შესახებ. იგი შეიცნობს მას და თვლის, რომ დაუფულა გამოსახულ ცხოველს (ან მის მსგავსს). ყოველივე ამის საშუალებით ადამიანი სწავლობს განზოგადებასაც.

გინდათ შეეძვრეთ ალტამირას გამოქვაბულში და და-

ვათვალიეროთ ბიზონების გამოსახულებები. პირველი, რაც თვალში მოგხვდებათ, ეს არის უწესრიგობა დახატული ცხოველების განლაგებაში. აქ ჯერ არ დგას ამოცანა, კომპოზიციის შექმნისა, სამაგიეროდ ზუსტი, მკვეთრი მონახმებით შავი, ყვითელი და წითელი საღებავებით გადმოსცემს მხატვარი ბიზონის სახასიათო მონოლითურ ძლიერ სხეულს. ამ ბიზონს თუ კარგად დააკვირდებით, იქნებ მისი ნესტოებიდან გამოსული ორთქლიც დაინახოთ ან ჩლიქების ბაკუნი შემოგესმათ. მართლაც მნახველს ისეთი შეგრძნება უნდება, თითქოს ეს ცხოველი უცებ წამოხტება და შეუტყვს ცნობისმოყვარე დამთვალიერებელს. ამგვარ შეგრძნებას გვიქმნის ბიზონის დაჭიმული კუნთები, მოხრილი ფეხები და იერიშის მისატანად მომზადებული, დაბლა კუმტად დახრილი თავი. ალტამირას გამოქვაბულის ჭერზე გამოსახულია ათობით ცხოველი: ბიზონი, ცხენი, ტახი, მაგრამ მათ შორის, როგორც ზემოთ ვთქვით, სრული ქაოსია. არანაირი მინიშნება არ არის იმ გარემოზე. ეს არის «ბავშვის» ნახატი, რომელიც ცდილობს გულმოდგინედ გადახატოს მხოლოდ მის წინ მდებარე საგანი და მისი ყურადღების მიღმა რჩება ყველაფერი, რაც ამ საგანს უკავშირდება.

თუ ადრეული ქვის ხანაში, ადამიანი მხოლოდ შეიმეცნებს გარესამყაროს, მოგვიანებით, ზედა პალეოლითსა და ნეოლითში იგი გარესამყაროსთან საკუთარ ურთიერთობებს ამყარებს. მაგ. ტასილის ფრესკებზე პირველყოფილ მხატვარს აღუბეჭდავს ასეთი სცენა, დედა სპილო თავის შვილს იფარავს ვეფხვის თავდასხმისაგან. აქ უკვე ადამიანისათვის მთავარი არის არა მხოლოდ სხეულის გადმოცემა, არამედ მისთვის ღირებულია გარემოსთან კავშირიც და ურთიერთობებიც. ადამიანში ჩნდება თანაგრძნობა. ფართოვდება ინტერესის სფერო. მას აინტერესებს უფრო მეტი, ვიდრე ცხოველის სხეული. მას აინტერესებს მისი ცხოვრების წესი, ზნე, ბუნება.

მ ა რ თ ლ ა ც პირველყოფილმა ადამიანმა ძალიან ბევრი რამე იცის იმ ცხოველებზე, რომლებზეც ნადირობს, მათ ჩვევებსა თუ ცხოვრების წესზე. იგი

ჩასაფრებული საათობით აკვირდება მათ, სწავლობს რათა შესაფერისი და ხელსაყრელი წამი მოძებნოს თავდასხმისათვის.

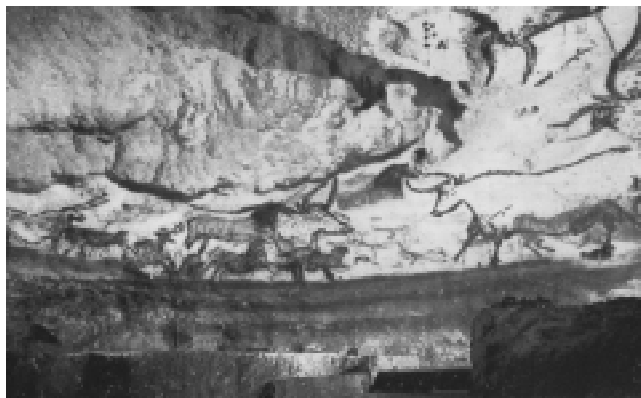
ჩვენ ზემოთ ბევრი ვისაუბრეთ იმის შესახებ, რომ პირველყოფილ ადამიანს არა აქვს კომპოზიციის გრძნობა და ამის დასადასტურებლად მაგალითებიც მოვიყვანეთ, მაგრამ ადამიანს აქ უბრალოდ არ აინტერესებს გარემოს ზომები. სამაგიეროდ იგი შესანიშნავად გრძნობს მასშტაბს, როდესაც იგი კაწრავს ირმის რქაზე, ძვალზე, რომლის ფართობი ძალიან პატარაა, იგი საოცარი ოსტატობით იყენებს მასალის ზომას და მოცემულ ფართობზე ხატავს იმ ცხოველს, რომელიც ამ სიბრტყეს უკეთ «მოერგება».

მაგ: წაგრძელებული ფორმის, მაგრამ საკმაოდ ფართო იარაღზე, გამოსახულია ერთმანეთის გვერდიგვერდ მიმავალი ცხენები ან ირმები; უფრო ვიწროზე - თევზები და კიდევ უფრო ვიწროზე - გველები და ა.შ. ხშირად ცხოველის ფიგურა რომელიმე იარაღის სახელურს წარმოადგენს. აქაც არჩეულია ისეთი ცხოველი, რომლის სხეულის ფორმის ამ მიზნით გამოყენება სავსებით შესაძლებელია. აქ უკვე საფუძველი ეყრება გამოყენებით ხელოვნებას.

ცოტა მოგვიანებით, ზედა პალეოლითში ადამიანი უკვე განზოგადებას იწყებს. იგი ხედავს როგორ გადადის ირმების ჯოგი წყალზე (გამოსახულება ძეაღზე, ლორტე). იგი ჯოგის თავსა და ბოლოში ხატავს თითო ირემს მთელი ტანით, ხოლო დარჩენილ არეს ურთიერთპარალელური ხაზებით ავსებს, რომელთა რითმით სირბილის შთაბეჭდილება იქმნება. ე.ი. ადამიანმა ისწავლა აბსტრაგირება. მას შეუძლია დანაწევრება. მას შეუძლია თითოეული ირმისაგან გამოჰყოს რაღაც ნიშანი, რომელიც საერთოა საზოგადოდ ყველა ირმისათვის (რქებისა და ფეხების გამოყენება მოძრაობის რითმისათვის), პარალელურად მას ეხერხება გადმოსცეს თითოეული ირმის ინდივიდუალური ნიშანიც.

პალეოლითის ხანის ადამიანის ნაკეთობებში ხშირად

გვხვდება ორნამენტები. აქაც მისი მასწავლებელი ბუნებაა. იგი ხედავს სხვადასხვა ფორმის და ფერის ფიგურებს თავის გარშემო: სხვადასხვა ფერად მოხატულ პელებს, გველის ქერცლით დაფარული ტყავის ზიგზაგებს, ყვავილის ბუტკოს ათასგვარ ფორმას, აკვირდება წყლის რუს დაკლანხილ კალაპოტს და ა.შ. იგი ცდილობს ეს ყოველივე ორნამენტში მოაქციოს. ამიტომ ხატავს რითმულად განმეორებად პარალელურ კლანხილ ხაზებს, ზიგზაგებს, სპირალებს, რითიც ალაპამზებს თავის ყოფას. თუმცა, ამ ნიშნებს არა მარტო დეკორატიული დანიშნულება ჰქონდა. ეს მაგიური ნიშნებია, რომლითაც ჩვენ შეგვიძლია მივხედეთ, რა წარმოადგენა ჰქონდა პირველყოფილ ადამიანს ღვთაებებზე, რას სცემდა პატივს და რისი ემინოდა.

უკვე პალეოლითის ბოლოსა და ნეოლითში, ასევე ბრინჯაოს ხანაში ადამიანი არა მარტო ხვეწს და სრულყოფამდე აპყავს ორნამენტები, მის პრინციპს ცხოველისა და ადამიანის ფიგურების ხატვისას იყენებს, ანუ ქმნის მათ

ნიშნებს, რითაც აღწევს გამოსახულების სქემატიზაციას.

ქვის ხანის ადამიანი გაურბის საკუთარი თავის გამოსახვას. დედამიწის სხვადასხვა ადგილზე აღმოჩენილია თიხისაგან ნაძერწი ქალის პატარა ფიგურები, ე.წ. «ვილენდორფის ფიგურები», მეცნიერები მათ «პალეოლითის ვენერებსაც» უწოდებენ. ეს არის ნაყოფიერების ღვთაების გამოსახულება. ამ ფიგურებში საოცრად არის შერწყმული ერთი მხრივ ოსტატობა და მეორე მხრივ პრიმიტიულობა. პირველყოფილი ოსტატი შესანიშნავად «აქანდაკებს» ქალის სავსე ფორმებს. თითოეული ნაკვით ცალკე შეჩერებას და დათვალიერებას მოითხოვს. მაგრამ ჩვენ ვერ ვხედავთ ქალის სახეს. სახის ადგილას მთლიანი ფორმაა, ეს ქანდაკება ისევე უპიროვნოა, როგორც პირველყოფილი ხელოვნების შემქმნელები.

თუ თვალს გავადევნებთ პირველყოფილი ადამიანის ხელოვნებას, შეიძლება სამი მთავარი ეტაპი გამოვყოთ: პირველი, როცა ადამიანი ხატავს სქემატურად, იმიტომ, რომ მისი ხელი ჯერ კიდევ არ არის ზუსტი; თანდათან იგი თითქმის რეალისტურ ნაწარმოებს ქმნის, მაგრამ უგულებელყოფს კომპოზიციურ განლაგებას სასურათო სიბრტყეზე; მესამე ეტაპზე კვლავ უბრუნდება სქემატურ გამოსახულებებს, მაგრამ ამას იგი უკვე შეგნებულად აკეთებს. სქემატიზაციით იგი განზოგადებას ცდილობს და ახერხებს კიდევ. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ამ პერიოდში ადამიანს უკვე ჩამოყალიბებული აქვს კომპოზიციისა და რიტმის გრძნობა.

იგივე ტენდენცია შეიმჩნევა საკულტო ცხოველების გამოსახულებაში. თუ თავდაპირველად ადამიანი მაქსიმალურად ამგვანებს გამოსახულ ცხოველს რეალურს და ჰკონია, რომ ორეულს იგივე თვისებები აქვს, რაც მის ცოცხალ ტყუპისცალს, მოგვიანებით ტოტემებს უკვე ზოგადი თვისებები აქვს მინიჭებული და ამდენად, მისი გამოსახულებაც უფრო სქემატური ხდება.

ადამიანი სწავლობს აზროვნებას, მაგრამ სამუდამოდ კარგავს პირველყოფილი ერთიანობის შეგრძნებას. იგი (ნეოლითის ხანაში) გამოდის გამოქვაბულიდან, იწყებს საცხოვრებელი სახლების შენებას. აკეთებს საყოფაცხოვრებო ჭურჭელსა და იარაღს, ზოგიერთი ტომები უკვე მიწათმოქმედებას მისდევენ. პირველყოფილ ადამიანს აღარ ემინია თავისი მსგავსის გამოსახვა და ცხოველსაც უფრო თამამად ხატავს. იგი ათასწლეულების სიღრმიდან, მოგვითხრობს თუ როგორ ნადირობს, თევზაობს, შრომობს, ოძობს ან ერთობა, და ბოლოს ადამიანი იწყებს ლითონის მოპოვებას. იგი უფრო გაბედული ხდება. აღარ ემინია გარესამყაროსი, ნელ-ნელა საფუძველს უყრის იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც შემდეგ აღმოცენდება და მნიშვნელოვან როლს ითამაშებს ცივილიზაციის ისტორიაში - შუამდინარეთი, ეგვიპტე, მოჰენჯო-დარო...

ადამიანმა ხელოვნების ნიმუშების შექმნა დაიწყო გაცილებით ადრე, ვიდრე მას ჩამოუყალიბებოდა გარკვეული ესთეტიკური კრიტერიუმები, ნორმები ხელოვნების შესახებ. იგი ქმნიდა ხელოვნებას ხელოვნებამდე.

მაგრამ უპასუხოდ რჩება კითხვა: მაინც როდის დაიწყო პირველმა ადამიანმა ხატვა? ან პირველად როდის გამოძერწა ცხოველი? ამაზე ზუსტი პასუხი არ არსებობს. უბრალოდ, ერთი ნათელია - ადამიანი იბადება თანდაყოლილი მოთხოვნილებით, რომ შექმნას...

ქართული ასომთავრული და ბეზოს ფირის საიდუმლოება!..

«ფილოსოფია აღმოცენდა ანტიკური ხანის მისტიკრიებიდან და წარმოადგენდა რელიგიების განუყოფელ ნაწილს მანამ, სანამ არ გადაიარა მისტიკრიების ხანამ.»

მენლი პ. პოლი

მისტიკრიები იმდენად ძვირფას და საიდუმლო ცოდნას წარმოადგენენ, რომ მათ მხოლოდ უდიდესი ქურუმები ფლობდნენ და ამ თითქმის მიუწვდომელ ცოდნას ჩვეულებრივი ინტელექტისათვის, განსაკუთრებული წესითა და მეთოდებით ნიღბავდნენ. უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს წესი უზენაესი უნდა ყოფილიყო და რა თქმა უნდა, აზროვნების უმაღლეს გეგმილში იქმნებოდა. არსებობს აზროვნების შვიდი გეგმილი: **1) რეალისტური (რასაც ხედავ მხოლოდ მასვე აღიქვამ); 2) იდეალური წარმოდგენების, აზროვნების უნარი (ადამიანს შეუძლია წარმოიდგინოს იდეა და იდეის საფუძველზე იდეალური მოდელები ჩამოაყალიბოს); 3) ღვთაებრივი, სულიერი, მითოლოგიური აზროვნების გეგმილი (ეს უკვე რწმენაა); 4) აზროვნების სიმბოლური გეგმილი (აზროვნებაში შემოდის სიმბოლიკა თავისი შინაარსითა და დატვირთვებით); 5) ემბლემატური აზროვნების გეგმილი (ორი ან რამდენიმე შეერთებული სიმბოლო წარმოადგენს ემბლემას); 6) ქარაგმა, ალეგორია, იგავი, მინიშნება და 7) იეროგლიფური ანუ, ლოგოგრამატული აზროვნება (აქ ყოველი ასო სიტყვაა, წინადადებაა და მთელი ცნებაა). აქედან გამომდინარე, უნდა ვიფიქროთ, რომ უზენაესი ცოდნა იეროგლიფური, ლოგოგრამატული წესით უნდა დაეშოფრათ. საკრალური ანუ საიდუმლო ტრანსცენდენტალური ცოდნის**

ერთ-ერთ უდიდებულეს წყაროს, დაწერილს მისტიკრიებით, წარმოადგენს ქართული ასომთავრული. ქართული ასომთავრული მთელი ბუნების მისტიკრიების ენა ყოფილა. ქართული დამწერლობის თვითმყოფადობა და ეროვნულობა თავისთავად ღირებულებაა, მაგრამ იგი არაფერია იმასთან, რასაც ის წარმოადგენს, როგორც ადამიანის, სამყაროს, მათემატიკის, ასტრონომიის, ასტროლოგიისა და მუსიკის საიდუმლოებათა შემცველობის თვალსაზრისით.

ესოდენ დიდი გაცხადების შემდეგ უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ დღეს საქართველოში რენესანსია. მის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დარგს წარმოადგენს დამოუკიდებელ მეცნიერებად ქცეული, ქართული პალეოგრაფია.

ესოდენ დიდი გაცხადების შემდეგ უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ დღეს საქართველოში რენესანსია. მის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დარგს წარმოადგენს დამოუკიდებელ მეცნიერებად ქცეული, ქართული პალეოგრაფია.

ამ საოცარ მეცნიერებას საფუძველი ჩაუყარა ჩვენმა უდიდებულესმა მეცნიერმა, აკადემიკოსმა, ივანე ჯავახიშვილმა.

სერიოზული არსით საოცრად გაღრმავებული ეტაპი ქართული პალეოგრაფიისა, განავითარა მისმა უშუალო მემკვიდრემ, ჭეშმარიტად ღრმა მეცნიერმა, ბატონმა რამაზ პატარიძემ. ჟურნალის რედაქცია მიმართავს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიას და უშუალოდ მის პრეზიდენტს, ბატონ ალბერტ თავხელიძეს: ბატონ რამაზ პატარიძის ღვაწლი ითხოვს ჯეროვან შეფასებას და მისი აკადემიის ნამდვილ წევრად არჩევა, აკადემიის წარმატებად მიგვანია. რა თქმა უნდა ეს საკითხის აღძვრაცაა და შუამდგომლობაც მიუხედავად იმისა, რომ მავანნი და მავანნი იბრალევენ ამ დიდ მეცნიერულ წოდებას, რაც ჩვენის აზრით მეცნიერების სივრცის კორუფცია გახლავთ, და ჭეშმარიტი მეცნიერის ჩრდილში ყოფნა კი საზიანოა მეცნიერებისათვის.

რაც შეეხება ამ მსოფლიოს მნიშვნელობის საკითხის ჩვენებულ შენამატს, ჩვენ მას უშუალოდ ეგვიპტეს უკავშირებთ და ბემბოს ფირის საიდუმლოებათა გამოფერით, დავამტკიცებთ მის რეალურ ღირებულებას. რათა საჭირო წინაპირობების აუცილებელი საფუძველი შევქმნათ, უნდა მოგახსენოთ, რომ ამ საკითხებზე მუშაობამ ჩემთან მოიყვანა ღვთის ნიჭით დაჯილდოებული დემიოკ ანთიძე. მან რამაზ პატარიძისა და ზურაბ ქაფიანიძის თეორიებზე დაყრდნობით, უაღრესად მნიშვნელოვანი ხედვა შექმნა, რაც სრულიად უჩვეულოა და დამოუკიდებელ მიმართულებას წარმოადგენს. სამყაროს ხედვისა და ასომთავრულის საფუძველზე იგი სამყაროს აღწერის განუყოფელ მეთოდს იყენებს.

ვრცელ და ურთულეს ამოცანას დაეჭიდა იგი და როდესაც მისი შრომა ერთ-ერთ ლოგიკურ საფეხურად ჩამოყალიბდება, საზოგადოება იხილავს მის უაღრესად მნიშვნელოვან და საინტერესო ნაშრომს.

მისი ნებართვით, ვსარგებლობ მის მიერ შექმნილი ტაბულით, რასაც მე სამყაროსა და ადამიანის მატრიცა ვუწოდებ. ვსარგებლობ ასევე მისი «ბანთეონით», - შვიდი ასო-ნიშნის ასტრონომიული დატვირთვებით, რაც პირველი სტრიქონის ზედა მინაწერებიდან ჩანს.

ეს გასაოცარი მიგნებაა.

ჩვენის მხრივ ამ ტაბულას, პირველ ვერტიკალურ სვეტში მყოფი ასოთათვის დაუმატოთ მათი მნიშვნელობები. თუ პირველ სტრიქონს აქვს პლანეტათა მნიშვნელობანი, პირველ ვერტიკალურ სვეტს (ეს უკვე ჩვენი აზრით) აქვს სტიქიათა მნიშვნელობანი, რაც ტაბულის მარცხენამხრივი მინაწერებიდან ჩანს.

	მარცხენა	მეორე	მესამე	მეოთხე	ხუთე	მეექვსე	მეშვიდე
	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ
ცხელი ⇨	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ
მკერი ⇨	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ
მინა ⇨	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ
წილი ⇨	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ	Ⓜ

ელენე ბლავატსკაია თავის «საიდუმლო დოქტრინაში» იძლევა სამყაროს შვიდ საწყისოვნებას: **1) მოძრაობა, 2) ბგერა, 3) სინათლე, 4) სითბო, 5) შეკავშირების ძალები, 6) ელექტრობა, 7) მაგნეტიზმი.**

პირველი მეცნიერული შინაარსი ასომთავრულისა ასეთია:

I - მოძრაობა - C - მთვარე. მთვარე განსაზღვრავს დედამიწაზე ყველა ძირითად მოძრაობას: მიქცევა-მოქცევის მოძრაობა ოკეანეში; მიწისქვეშა წყლების მოძრაობა; დედამიწის ქერქის მოძრაობა, მსგავსად ოკეანის წყლებისა; სეზონური მოძრაობა მთვარის კალენდრის მიხედვით და მთვარის ცივი გამოსხივების გამო, ჰაერის მასების ციკლონური მოძრაობა... ერთი სიტყვით, კიდევ მრავლის თქმა შეიძლება. მოძრაობა კი სამყაროს არსებობის ერთადერთი საშუალებაა. პუანკარემ ზუსტად ციურ სხეულთა მოძრაობის მექანიკიდან გამომდინარემ შექმნა თავისი «მდგრადობის თეორია» და მთვარე, როგორც «მოძრაობა» გადამწყვეტია დედამიწის არსებობაში, რადგან ატარებს სისტემის მდგრადობის ნიშანს (ლაპუნოვის მდგრადობის ნიშანი).

II - ბგერა - Q - მერკური. მერკური ჰერმესია, სიტყვა ანუ ბგერა. ჰერმესი წარმოადგენს სიტყვის საიდუმლოების ღმერთს და სიტყვა კი, თავისთავად ცხადია, რომ ბგერაა.

III - სინათლე - L - ვენერა. ვენერა მთელს ცის კიდობანზე, ყველაზე კაშაშა ვარსკვლავია. მისი ელვარება თვით სირიუსის ელვარებას აღემატება.

IV - სითბო - O - მზე. მზე სითბო და ეგვიპტელთა შესაბამისად ღვთაება ტუმ - ანუ სიცოცხლეა.

V - შეკავშირების ძალები - T - მარსი. ლითონი საერთოდ, კონკრეტულად - მარსი რეინაა. რეინა როგორც ყველაზე ძლიერი ლითონი, რა თქმა უნდა შეკავშირების ძალთა სიმბოლოა, მაგრამ თუ დაეასწრებთ მოვლენებს და მომდევნო სიერცისაგან გასაგებ ცოდნას მოვიშველიებთ, რეინა და მხოლოდ რეინა, რადგან იგი სხეულის, ორგანიზმის შეკავშირების იმ ძირითად ძალას, რეინას წარმოადგენს, რომელიც ჰემოგლობინის საფუძველია.

VI - ელექტრობა - H - იუპიტერი. იუპიტერის ბერძნული სახელწოდება ზევსია და ზევსის ძირითადი ატრიბუტი ელვა გახლავთ. ელვა, ვფიქრობ არავისთვის არ იქნება აღმოჩენა, ელექტრობა გახლავთ (საგულისხმოა იუპიტერის სასწაულებრივად სწრაფი ბრუნვა საკუთარი ღერძის ირგვლივ, ელექტროდინამოს მსგავსად).

VII - მაგნეტიზმი - S - სატურნი. უამრავი ციური სხეულის, სატურნის ირგვლივ რგოლებზე მიზიდულობა, რა თქმა უნდა ციურ სხეულთა მიზიდულობის მაგნეტიზმს მიგვანიშნებს, მაგრამ სატურნი კოსმიური მაგნეტიზმის სიმბოლოა და კოსმიური მაგნეტიზმი ის ძალაა, რაზედაც აგებულია კოსმოსის ურყევი ერთიანობა. ეს ძალა ცნობილია, მას სიყვარული ჰქვია. მარსის საიდუმლოების გახსნისას, საჭირო გახდა მომდევნო ინფორმაციის წამოწევა და თუ აქაც იგივეს გავაკეთებთ, მაშინ ჩვენ ახლავე მოგახსენებთ სიყვარულის, სრულყოფილების შესახებ, თქვენ კი მომდევნო ინფორმაციის საშუალებით გასინჯეთ ის, რაც ახლა საჭიროების გამო მტკიცების გარეშე მოგაკაქვს.

სატურნი ებრაელთა პლანეტაა, შაბათია. ებრაელთა ყველაზე დიდ საიდუმლოებას შაბათისა - შეკინა შეიცავს.

შეკინა ღვთის ადამიანში შემოსვლას ნიშნავს, რაც ალბათ გულის სიყვარულით ავსებას უნდა ნიშნავდეს და ამიტომ ჩვენ, ქართველები ებრაელებს ყველაზე დიდი სიყვარულით ვექცეოდით და სახელიც საკრალური მიკანიჭეთ, - ურიები. ჯერ ის, რომ არსებობს დავიწყებული წმიდა მიხეილის ღირსებების მქონე წმინდანი ურიელი. აღსანიშნავია, რომ ურიელი ვენერას სტიქიათა დამმორჩილებელია.

სიტყვა ურიას მნიშვნელობა შემდეგია: ურ - სინათლეა (ურიელი ვენერასთანაა დაკავშირებული); ი, ანუ ასომთავრულით Ⴑ, არის 10. ათი (10) სრული სრულყოფილება და თუ გავიხსენებთ, რომ მთელი ეგვიპტის საკრალური მეცნიერება მოსემ 10 (ათ) მცნებაში ჩატია, მაშინ გასაგები ხდება ურ - სინათლესთან ი-ის - (Ⴑ) არსებობა. ა ნიშნავს Ⴀ - ერთს, მთვარეს, დასაბამის დასაბამს, - მოძრაობას და ამიტომ დღემდე ურიები მთვარის კალენდრით სარგებლობენ. ასე რომ საბოლოოდ:

სინათლე	სრულყოფილება	მოძრაობა
ურ	ი	ა

ურიათა საკრალური ცოდნა, მოსეს მიერ დღემდე ორგანიზებულ განდობილთა მეგვიდრეობით მოდის და უწარმანარ სინათლეს, კაცობრიობაზე ზრუნვით მოსიყვარულე ფარულ ორდენს წარმოადგენს. აი ამიტომაც, რომ სატურნი არა მარტო მატერიალური, არამედ კოსმიური სიყვარულის, მაგნეტიზმის სიმბოლოა. სატურნი ბოლო პლანეტაა, რომლის სიყვარულით დაძლევის შემთხვევაში, ადამიანი აღწევს ღმერთს.

მაშ ასე, პირველი მიახლოებით შეიძლება მივიღოთ ბლავატსკაიას ძალთა სისტემით, პლანეტების სისტემაზე ზედღების შედეგად თანხვედრა. ვნახოთ რას მოგვიტანს შემდგომი გამოკვლევები.

მეორე ეტაპი

ავიღოთ ბემბოს ფირი და პირველად კაცობრიობის ისტორიაში პლატონის, არისტოტელეს და სხვა განდობილთა შემდეგ, ქართული ასომთავრულით წავიკითხოთ.

ვიდრე ამას გავაკეთებთ, საჭიროა წინარე ინფორმაციული ველის შექმნა, რომლის გარეშე არცა მტკიცება, რომ არაფერი ვთქვათ გასაგებ ენაზე, არცა მეცნიერული გამოკვლევა არ გამოგვიკია.

თავდაპირველად მივმართოთ ისტორიას და სწორუპოვარ ავტორიტეტებს. გამოვამჯარაოთ ფუნდამენტალური დებულებები და სწორუპოვარი ავტორიტეტებისაგან მიღებული, უტყუარი პირველადი ინფორმაცია. მაშ ასე, ზოროასტრი ამბობდა, რომ რიცხვი სამი მთელს სამყაროში ანათებს, რაც ბემბოს ფირში დაფიქსირებულია სამი ზედა, შუა და ქვედა ნახატების შრეებით.

ბემბოს ფირის პრობლემას სწავლობს მთელი კაცობრიობა. მსოფლიოს უდიდესი ფილოსოფოსი და განდობილი, პლატონი ისიდას ტაბულას წინაშე, რომელიც საკურთხეველზე იდო, დებულობდა თავის უზენაეს განდობას და რა თქმა უნდა, რომ ისიდას ტაბულა ბემბოს ფირად ცნობილი, ადლევებდა მრავალ მკვლევარს. მას სწავლობდა მრავალი მისტიკოსი, რელიგიური მოღვაწე, ფილოსოფოსი და რა თქმა უნდა მეცნიერი.

ბენედიქტინელი მამა მონფაკონი აღიარებს თავის უძლეურებას, ფირის სიმბოლიზმის საიდუმლოებათა წინაშე. კირხერი 1654 წ. გამოცემულ წიგნში «ეგვიპტელი ედები», უტყვის ისიდას ფირის პრობლემას. მეტად მომზადებული სხვა მისტიკოსთა დახმარებით იგი საკმარისად შორს მიდის თავის გამოკვლევებში, მაგრამ «მთავარი საიდუმლოება მისთვის მიუწვდომელია», - ასეთი გამჭრიახი გამონათქვამით ასამარებს კირხერს ელიფას ლევი თავის «მაგიის ისტორიაში». თვითონ ლევი თვლიდა, რომ ის, რაც დასაძალია უნდა დამალული დარჩეს და აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ იგი უაღრესად ღრმა ინფორმაციას იძლევა ისიდას ტაბულის ირგვლივ. თუმცა მისი შენამატი მეტად მნიშვნელოვანია, იგი მაინც შორსაა ჭეშმარიტებიდან, რადგან არსად ასომთავრული არ ჩანს, რომლის გარეშე გასაღები საერთოდ არ არსებობს, თუმცა როგორც მოგახსენეთ, უსაზღვროა მისი ინფორმაციული შენამატი და მათ შორის განსაკუთრებით ყურადსაღებია მისი მიგნება ისიდას ტაბულის (ბემბოს ფირის) ცენტრალური სივრცის მიმართ. ცენტრალურ სივრცეს ლევი მზისა და პლანეტარულ ძალებს მიაკუთვნებს, რაც თავისთავად ინტუიციური დიდი წინათგრძობაა, თუმცა ძალთა განლაგებაზე, რასაც ქართული ასომთავრული მოგვცემს არაფერია ნათქვამი, რადგან კიდევ ვიმეორებ,

მას ხელთ არ ეპყრა ასომთავრული, რომლის გარეშეც ეს საკითხი ინტუიციის დონეზე დარჩა.

სსენებულ ფირს სხვა მკვლევარებიც ჰყავდა: უესტკოტი, რომელმაც შექმნა გასაღები ფირის წასაკითხად; ჯ.რ. მიდი, რომელიც ფირის შუაგვემდლის ცენტრალურ ფიგურას «იზიდას», პანტემორფულ სახელს «IYNX» «გონიერების გადამცემს» უწოდებს. სხვები მას ყოფის უნივერსალურ სიმბოლოდ მიიჩნევენ.

მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი მკვლევარის მიერ, მრავალი სარწმუნო ინფორმაციაა მოძიებული «ჯერ კიდევ დასადგენია ისიდას ტაბულის ეგვიპტეს გნოსტიციზმთან პირდაპირი კავშირები, რადგან ბოდლევის ბიბლიოთეკაში შენახულ გნოსტიკურ პაპირუსში არის პირდაპირი მინიშნება თორმეტი მამის თაობაზედ, რომლებიც თორმეტ წყაროს წარმოადგენენ» («ეგვიპტის მაგია»).

დასახელებული მცირე რიცხვით მკვლევართა სახელები, როგორც მოგახსენეთ სარწმუნოების თვალსაზრისით, ნაწილობრივ იმსახურებენ ნდობას.

მამ ვის ვენდოთ? - რა თქმა უნდა თვითონ ეგვიპტელებს და მათ, ვინც უშუალოდ მიიღო სწავლება და შემდეგ უკვე მათ მოწაფეებს. აი ისინიც: პლატონი, რომელიც ცამეტი (13 !!!) წელიწადი სწავლობდა ეგვიპტის მაგებთან, რომელთა სახელებია: პატენეტი, თხოაპსი, სეხტნოფისი და ეტიმონ სებენიტი. პლატონის მოწაფე არის ტოტელი ფსელუსი.

პლატონისა და არისტოტელეს გასაოცარ გამონათქვამებს გზადაგზა მოგაწვდით და რაც შეეხება ჩვენი ასომთავრულისა და ისიდას ტაბულის (იგივეა რაც ბემბოს ფირის) ურთიერთკავშირებს, აბსოლუტურად სარწმუნო წყაროებიდან მოგახსენებთ, რომ ფსელუსი წერს: «ეგვიპტელები ეთაყვანებოდნენ სამებას, რწმენას, ჭეშმარიტებას (ჭეშმარიტებაა ერთადერთი იმედი, ამიტომ ჭეშმარიტება და იმედი სინონიმებია, თუმცა არქეტაიპი ანუ საწყისი, რომლისგანაც იმედი წარმოიშობა - ჭეშმარიტებაა), სიყვარულს და ასევე შვიდ საწყისს: მზეს, როგორც მმართველს - მატერიის

საწყისს; შემდეგ მთავარანგელოზთა საწყისს; გრძნობათა საწყისს, აზრის, სინათლის, ანარეკლის, უცნობი შემადგენლობის ასოებს. ისინი ამბობენ, რომ მატერიალურის უზენაეს წყაროებს წარმოადგენენ ისინი, ვინც მიეძღვნება აპოლონს, ოსირისს და მერკურის, - ეს ელემენტების წარმოშობის ცენტრებია. ასე რომ მათ მზის სისტემის მმართველად მზე წარმოედგინათ; მატერიალურ მთავარანგელოზთა სამყაროდ მთვარის სამყაროს წარმოედგინენ; გრძნობათა სათავედ - სატურნის სამყაროს მიიჩნევენ; აზრის სამყარო

- იუპიტერს ეკუთვნოდა; სინათლეს - ადამიანად მიიჩნევენ; ანარეკლი ანუ სარკისებური ხატება (მსგავსება) - ეკუთვნოდა ვენერას სამყაროს; და ბოლოს, რაც განსაკუთრებით ყურადსაღებია ჩვენთვის ქართველებისთვის არის ის, რომ ასოთა წყაროდ მიჩნეულია მერკური ანუ ჰერმესი. გამოდის რომ გასაოცარი დასკვნების გაკეთება შესაძლებელია: პირველი დასკვნა - მერკურის ცივილიზაციის დედამიწაზე ჩამოსვლისას, გადაეცა ჩვენს წინაპრებს ასომთავრული და მასში ჩადებული კოსმოგონიური ცოდნა, ან მერკურ - ასომთავრული თვით ჰერმეს ტრისმეგისტის ქმნილებაა მერკურიდან ინფორმაციული სხივით მიღებული. ტაბულაში მოცემულია ოთხი სტიქია (იხ. ტაბულა): ἰ - ცეცხლი; υ - ჰაერი; ϛ - მიწა; Ϝ - წყალი და შვიდი პლანეტა, რომელთა დატვირთვა სამყაროს შვიდი ძალა ყოფილა. აღვნიშნოთ ისინი თანმიმდევრობით: 1 - Ϝ - წყალი; 2 - ϛ - მიწა; 3 - υ - ჰაერი; 4 - ἰ - ცეცხლი; 5 - Ϟ - მოძრაობა; 6 - ϟ - ბეგრა; 7 - Ϡ - სინათლე; 8 - ϡ - სიბო; 9 - Ϣ - შეკავშირების ძალები; 10 - ϣ - ელექტრობა; 11 - ϣ - მაგნეტიზმი.

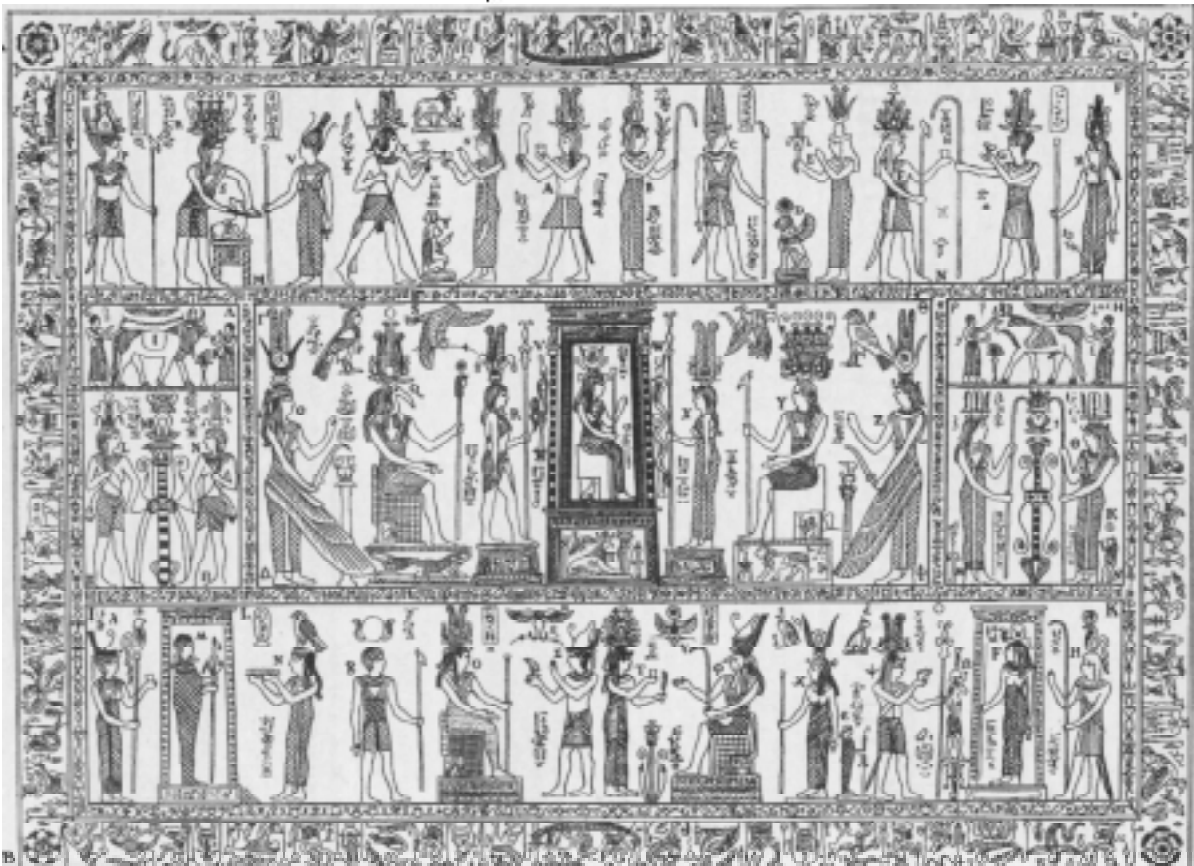
ამის შემდეგ ავამეტყველოთ ბემბოს ფირი. ბემბოს ფირი იყოფა სამ შრედ. შუა შრე ითვლის თერთმეტ სრულ, ძირითად ფიგურას. თავსა და ბოლოში გამოყოფილი ორ-ორი დაჯგუფებული ფიგურით. პირველი ორი ფიგურა ერთად დაჯგუფებული და გამოყოფილი ემთხვევა ჩვენი მწკრივის თერთმეტი ფიგურიდან პირველ ორს, წყალსა და მიწას, რომელთა ურთიერთკავშირი ცნობილია და ისინი მოძრაობენ ერთმანეთის მიმართ, ბემბოს ფირში ეს გამოხატულია ერთმანეთის მიმართ გადადგმული ნაბიჯებით. წყლის მოძრაობა დედამიწაზე ცნობილია. საჭიროა გავიხსენოთ დედამიწის ქერქის დროდარო წყალში ჩაძირვა და ზღვის ფსკერის სხვა ადგილზე ამოსვლა. მაგალითად, უზარმაზარი ლემურიელების კონტინენტის წყნარ ოკეანეში ჩაძირვა, ატლანტიდის კონტინენტის ატლანტიის ოკეანეში ჩაძირვა. ჩვენი კონტინენტის შესაძლო ჩაძირვა (თუ ჩვენ ზნეობას არ დაუბრუნდით) და წყნარ ოკეანეში, ყოფილი ლემურიის კონტინენტის მოსალოდნელი ამოსვლა. ჩვენი თერთმეტი ასონიშნის მესამე ასო Ϟ - ჰაერია. ბემბოს ფირზე მესამე ფიგურაც ფრთოსანია. ტიბეტის მედიცინაში ჰაერი ლითონია და ბემბოს ფირის მესამე ფიგურასაც ხელთ მახვილი უპყრია.

მეოთხე ფიგურა სამეფო ტახტზე ზის, იგი ხელმწიფეა და ხელმწიფობის კიდევ ერთი ატრიბუტი - მაჩვენე-

x a t a u r i

ბელი თითი ჯვარია. შესაბამისი მეოთხე ასონიშანი Ⴆ - ცეცხლია და «მამა ცეცხლი არს!!!» ასევე ტიბეტური მედიცინიდან ვიცით, რომ ცეცხლი წარმოქმნის მიწას და ტახტი დგას მიწაზე, რომელსაც ცეცხლი წარმოქმნის. მიწას განასახიერებს მიწის ღვთაება გები, ნიანგის სახით. მეხუთე ფიგურა მოძრაობს, მარცხენა ფეხი გადადგმული აქვს. მეხუთე ასონიშანი Ⴇ - მთვარეა, აქაც მოძრაობა. გარდა ამისა, მარცხენა ფეხით სვლას სამხედრო წესი ითხოვს და მთვარე სიკვდილსაც ნიშნავს და მოკვდავებსაც, რადგან გარდაცვლილი სულები იქ გადასახლდებიან. ზემოთ მოხსენიებულ ეგვიპტელთა სარწმუნოებიდან ვიცით, რომ მთვარის სამყარო მატერიალურ მთავარანგელოზთა სამყაროს წარმოადგენდა. სიკვდილიც და ომიც მატერიისაგანაა. მეექვსე ფიგურა განსაკუთრებულია, მისი განსაკუთრებულობა გამოიხატება სრულ იზოლაციაში, დაცულობაში, ჰერმეტიზაციაში. ეს ფიგურა - იზიდაა, ჭეშმარიტებისა და საიდუმლო ცოდნის ქალღმერთი, ჰერმესის ქალიშვილი. ჰერმეტიზმში **დედა** ნიშნავს მიწას, და - კაცობრიობას, **ქალიშვილი** - მეცნიერებას, კონკრეტულად კი ჰერმეტიზმს. მეექვსე ფიგურის შესატყვისი

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ⴀ	Ⴁ	Ⴂ	Ⴄ	Ⴄ	Ⴅ	Ⴆ	Ⴇ	Ⴈ	Ⴉ	Ⴊ

ასონიშანი Ⴋ - სუფურა ანუ ასონიშანი, სეკრა, მტრევა, ღვთის უქექვე ასე ცოდნა. აქ სიხვედრაა, ეს მთავარი ნიშანია. გაკვარძელოთ თერთმეტი ასონიშნის, ბემბოს ფირის შუა შრეზე განლაგებული თერთმეტი ფიგურის შინაარსის განხილვით, მათი იდენტურობის დადგენა. უშუალოდ, ისიდას ტახტქვეშ ეგვიპტეს უდიდესი საკულტო ცხოველი კატაა. კატა საკრალური ცხოველია, რადგან იგი ფარული გერმეფოდიტია და ამასთან ერთად, თვალეხი მთვარის ფაზებს იმეორებენ ღამით. ჰერმეტიული სივრცის ოდნავ გარეთ, ტახტის ქვეშ სფინქსია მარადიული გამოცანით. მეშვიდე ფიგურა იზიდასკენაა შემობრუნებული. მეშვიდე ასონიშანი Ⴌ - ვენერაა - სინათლე. იგი დადემიწას «ისიდას» უმზერს და თავისი ენერჯის ერთ მესამედს დედამიწას უგზავნის, რაც ცნობილია აგნი-იოგას საკრალური წყაროებიდან. მერვე ფიგურა ისევ სამეფო ტახტის მნიშვნელობით მიგვანიშნებს თავის განსაკუთრებულობას და აქაც უზენაესი ძლევაძოვსილების ატრიბუტი, მაჩვენებელი თითი - ჯვარია. ეს რომ მზეა, ამას მისი ტახტის ქვეშ მყოფი მზის ატრიბუტი, ლომი მიგვანიშნებს. მერვე ასონიშანი Ⴍ - მზეა - სითბო. მეცხრე ფიგურა ფრთოსანია მახვილით. მახვილი - რკინა - შეკავშირების ძალები. ფრთები - რკინის ჰერთან კავშირის ნიშნადაა, რადგან ადამიანში რკინა ზუსტად ჰერს ემსახურება. მეცხრე ასონიშანი Ⴍ - რკინაა, მარსია, შეკავშირების ძალა. ბოლო ორი ფიგურა, ორი პირველის მსგავსად გამოყოფილია მათი განსაკუთრებული, ერთმანეთის მიმართ მდგომარეობის გამო. მათე, ელექტროობაა Ⴍ - გული და მეთერთმეტე, მაგნეტიზმი Ⴎ - სიყვარული. გასაგებია, რომ ელექტროობა და მაგნეტიზმი ისევე განუყოფელია, როგორც გული და სიყვარული.

სახეზეა რიცხობრივად თერთმეტი განსაკუთრებული დანიშნულების მქონე ასომთავრული ნიშნების თანხვედრა, ბემბოს ფირის შუა შრეზე განლაგებულ თერთმეტ ძირითად ფიგურასთან. პირველი მარტივი დასკვნა ასეთია:

ზედა შრე და ქვედა შრე შეიცავს 12-12 ძირითად ფიგურას ანუ სულ $12+12=24$. თუ დავეუმატებთ შუა შრეზე მდებარე 11 ფიგურას, მივიღებთ 35-ს, რაც ტაბულის 35 ნიშნის ტოლია. თუ სულხან-საბას გაეხსენებთ ჩვენ გვაქვს ზესუნელი, სუნელი და ქვესუნელი. ამ განმარტებიდან გამომდინარე ჩვენ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სუნელი ანუ ჩვენი არსებობის განზომილება განისაზღვრება ოთხი სტიქიით: ცეცხლი, ჰაერი, მიწა, წყალი და შვიდი პლანეტით მოტანილი სამყაროს შვიდი ძალის ზეგავლენით. და იმის შესაბამისად, თუ როგორ დამოკიდებულია გამოვიჩინოთ ამ თერთმეტი მოვლენის მიმართ, ჩვენი ცხოვრებაც ან ზესუნელისკენ მიდის ან ქვესუნელისკენ. ზესუნელი აბსოლუტური სრლყოფილებაა და სუნელში ჩვენს თერთმეტ საწყისზე გამარჯვებას ნიშნავს და პირიქით - დამარცხების შემთხვევაში, ჩვენ ქვესუნელში მივდივართ. იდეოლოგიურად ეს ნიშნავს 12 ზოდიაქოს ნიშნის დადებით თვისებებს, მოპოვებულს 11 ძალასთან, სუნელში ყოფნისას, ჭიდილის შედეგად და ასევე დამარცხების შემთხვევაში, 12 ზოდიაქოს ნიშნის უარყოფით თვისებებს ქვესუნელში.

რადგან ბემბოს ფირი საკურთხევლის ძირითადი საიდუმლოებაა და განდობის საიდუმლოებას შეიცავს უნდა გაეხსენოთ, რომ ტაძრის პირველ მსახურს თავს გვირგვინი ედგა, რაც იმის სიმბოლო იყო, რომ იგი არა მარტო სამ სამყაროს მართავს ზესუნელს, სუნელსა და ქვესუნელს (სამოთხეს, მიწას და ჯოჯოხეთს), არამედ ადამიანისა და სამყაროს სამ ბუნებოვნებას - სულიერ, ინტელექტუალურ და მატერიალურ სამყაროებს. ზეცა აქვეა თუ ადამიანი წმინდაა; თუ ადამიანი მეცნიერია - ეს მისი ინტელექტუალობაა სუნელის სივრცისათვის დამახასიათებელი და თუ პირწმინდა მატერიალისტურია - ჯოჯოხეთიც იქვეა. ეს სამი სამყარო სამი საცავით იყო სიმბოლოზირებული და მათი მიგნება ბემბოს ფირზე არც ისე ძნელია.

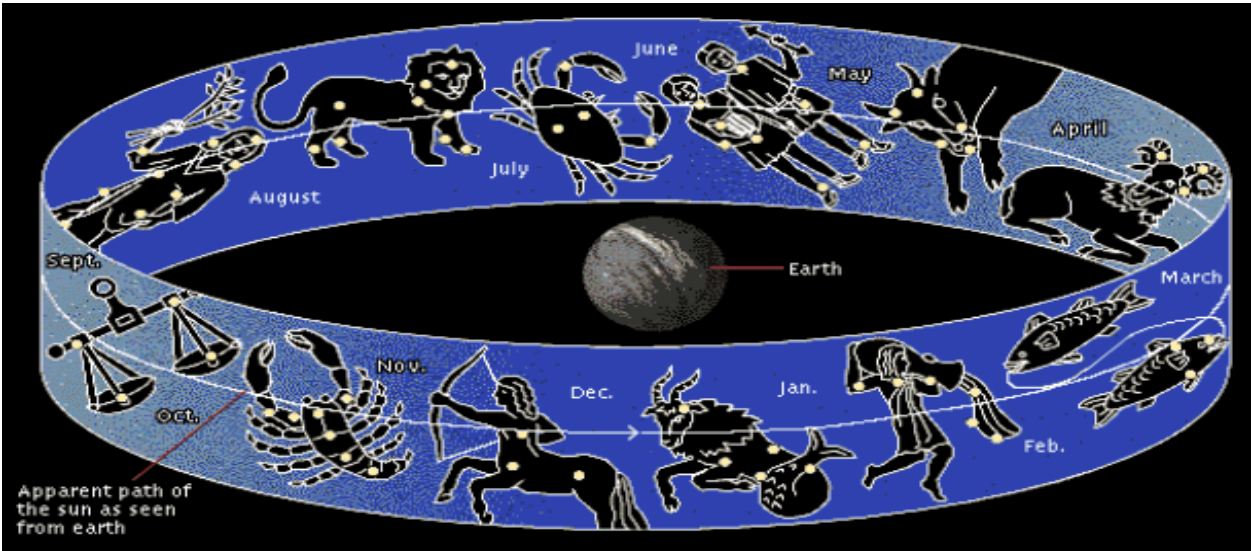
სუნელი არის მთელი სიცოცხლის განმსაზღვრელი, აქ მიმდინარეობს მთელი სიცოცხლის განუმეორებელი მისტერია. ამიტომ სუნელის 11 ნიშნის სივრცე განსაკუთრებულადაა მოწყობილი: ორ-ორი ფიგურა გამოყოფილია და ცენტრში შვიდი ფიგურა გვრჩება. ოთხჯერ შვიდი ოცდარვაა და ოცდარვა მთვარის კალენდარია ერთის მხრივ. ერთის მხრივ, რადგან 28 (ოცდარვას) სხვა დატვირთვაც აქვს, მაგრამ ამაზე შემდეგ. ქართული ასომთავრულიც 4 სტიქიისა და 7 პლანეტისაგან შედგება და ნამრავლი მთვარის კალენდარს მიგვანიშნებს. გამოდის რომ ქართული ასომთავრული სუნელში 11 ძალის ზეგავლენასა და ცხოვრების სტრატეგიას გვაძლევს. როგორ?

ტაბულის შვიდი ასონიშანი - ძალებია. ტაბულის პირველი სვეტის 4 ასონიშანი ადამიანში არსებული 4 სტიქიაა, რომლებიც 4 კვირის განმავლობაში ღებულობს 7 პლანეტის შესაბამისი ძალის ზეგავლენას შემდეგნაირად.

კვირა იწყება ცეცხლის ქ სტრიქონით მთვარით ანუ მოძრაობით და ქ - მოძრაობაცაა და ცეცხლიც მთვარის პირველ დღეს. მეორე დღეს ქ შედის მერკურის ზეგავლენაში და ღებულობს მის თვისებას, - საიდუმლოებას და ცეცხლი ქ გარდაიქცევა C რაც მისტიციზმში ცნობილია, როგორც საიდუმლოება. იგი აღინიშნება სრულყოფილების ციფრით - 9. მესამე დღეს ცეცხლი ვენერას, სიყვარულის ატრიბუტს იძენს და ვლებულობს N , რაც პითაგორეზმის თანახმად ყველაზე აბსოლუტურ რიცხვს ნიშნავს, 10 ანუ ანდროგინია, მამაცაა და დედაც. მეოთხე დღეს იგი მზის გავლენის ქვეშ ექცევა და მეთერთმეტე არკანით თერთმეტივე საწყისს ეზიარება. მეხუთე დღეს - მარსის სხეულის 12 ნაწილს აკავშირებს შეკავშირების ძალებით, სისხლით. მეექვსე დღე - იუპიტერი - გული (ამას შემდეგ დაეინახავთ). ექვსი ცოდნა, ჰერმესი, სიბრძნის ცეცხლი გულში ღვივის და გული როგორც 1 - მონადა, სხეულის 12 ნაწილის (12 მოციქულის) ქრისტე, რიცხვით 13 გვევლინება. შაბათი, ებრაელთა შეკინა, ცეცხლი სიყვარულად შემოდის ადამიანში და H არის 14 რაც $1+4=5$ ადამიანს და ადამიანი კი ეგვიპტელებს სინათლედ მიანჩნათ. ასე პირველი კვირის განმავლობაში ცეცხლი იწყებს მოძრაობას და შაბათს სინათლედ გარდაიქცევა.

მეორე კვირა ჰაერის ნიშანი, 7 დღის განმავლობაში განიცდის მსგავს ზეგავლენებს. პირველივე დღეს ამოძრავებული ჰაერი D არის - რიცხვი 15 ანუ $1+5=6$ რაც ნიშნავს სიბრძნეს და ბერასთან დავაკავშირებით ჰაერი სიბრძნეა, რადგან პირველი კვირის შედეგი - სინათლე გახლდათ. როდესაც ეს კვირა განილევს, ჰაერი ღებულობს უზენაესი არკანის E - 21 მნიშვნელობას რაც იმას ნიშნავს, რომ რაც თუ საძიებელია მოძიებულია და ამას იქით ძიება აღარ არსებობს, თუ არ გინდა თავი გაიმასხარო. და მართლაც, მესამე კვირა მიწა პირველივე დღეს არის 22 ანუ მასხარა, სრული მატერიალიზმი. რა თქმა უნდა მერკური ამთლანებს მას. მესამე დღეს (მესამე კვირისა) ვენერა გააჯერებს დედამიწის ღერძს სიყვარულით, რომელიც მიწის ვერტიკალური ღერძის პერპენდიკულარულია და ვლებულობს ჯვარს ანუ $+$ (ქან) რიცხვითი წონა $24=2+4=6$ (6 ჰერმეტიკული ცოდნა). ბარემ აქვე აღვნიშნოთ შემდეგი: ბემბოს ფირზე იზიდა მეექვსე ფიგურაა, 11 ასომთავრულ მწერისში L - მეექვსეა და L ეს ჰერმესია. აი ამიტომ, რომ რიცხვი 6 ნიშნავს ეზოთერულად ცოდნას და $+$ არის 6 - ცოდნა - ქრისტე. და თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ მიწის არსი, ღერძი გადაკვეთილი ვენერას სხვივით არის ჯვარი $+$ გასაგებია რომ საქმე გვაქვს სიყვარულთან. ასევე ყურადსაღებია $+$ -ის რიცხვითი წონა 600 ანუ ისევ 6 ანუ ცოდნა. მეოთხე დღე O - $25=2+5=7$ და "ღან"-ის რიცხვითი წონაც 700 - ანუ 7 რაც ნიშნავს ღმერთს. მარსის ნიშნით იგი ხდება მარსი - მ, ასონიშანი "ყარ" და გამოდის "მყარ", რადგან ადამიანში ეს არის ელენთას სისხლმბადი დღის ფუნქცია და სისხლი ადამიანის სიმყარეა. მეექვსე დღეს მიწა შედის იუპიტერის ვარსკვლავის სივრცეში და ასტროლოგიაში ცნობილია, რომ იუპიტერი მფარველობს დედამიწას, რაც ტიბეტური მედიცინით ნიშნავს გულის (იუპიტერი) ელენთასთან (დედამიწა D) პირდაპირ კავშირს. თუ ზედმეტად ახიერებულად არ ჩამთვლიან მე იმასაც ვიტყვოდი, რომ «მზე შინ შემოდის» ეს საკრალური სიმღერაა მთვარის

კალენდრით 20 დღეს. 21 დღე: დედამიწის "ჩინ"-ებული დღე სატურნის სიყვარულით გაჯერებული ან თუ უსიყვარულოა გაწამებული მატერიალური ვნებებითა თუ პრობლემებით. მეოთხე კვირაც, მსგავსად ცეცხლის, ჰაერის და წყლისა გადის პლანეტათა (ძალთა) ზეგავლენას და წყალი (თირკმელები) ამთავრებს მთვარის კალენდრის ბოლო მეოთხედს $X - 35=3+5=8$ და რიცხვითი წონაც 8000 ანუ რვაა. ებრაელთაგან ყოველ შაბათს მარხვა არის განპირობებული იმით, რომ ყოველი სტიქია სატურნის ნიშნის ქვეშ აღწევს თავის მაქსიმალურ სულიერ ძლევაძმოსილებას თუ ლოცულობ და მარხულობ, თუ არა და თავის მიწიერ მატერიალურ მნიშვნელობას. ასე რომ 4 შაბათი ასეთ მნიშვნელობას იძენს: პირველი მეოთხედის შაბათი გულის გახსნა და უზენაესი

გამოცნობის უნარი და გრძობათმცოდნეობა (არა და სიბრიყვე და უგულობა); მეორე შაბათი უზენაესი სიმშვიდე და ხელოვნება, მეცნიერება, ცოდნა (ან ომი, ჩხუბი, აჯალმაჯალი); მესამე შაბათი «ჩინ»-ებული სიყვარული, აზროვნების ჰარმონია, კუჭ-ნაწლავის მოქმედება (აქედან მიწიერი სიყვარულის ძალაც). მეოთხე შაბათი უზენაესი «ჯან»-მრთელობა, სიბრძნე, სიხარული, რადგან სიხარული განსაკუთრებული სიბრძნეა და «ჯან»მრთელობა რა თქმა უნდა. მოვიდა ღამე, შავი ანუ თირკმელების სრული ფუნქცია. **ფერები:** პირველი შაბათი - წითელია; მეორე - თეთრი (გამჭვირვალე); მესამე - კვერცხის გულის ფერი; მეოთხე - შავი (აგატის) ფერი. დაჯუბრუნდეთ ბემბოს ფირს.

როგორც უკვე ვთქვით 12 ზოდიაქოს ნიშნის კეთილთვისებათა განვითარების შედეგად გონიერნი ზეცას ეწევიან ანუ ზესუნელს და 12 ზოდიაქოს უარყოფით თვისებათა სივრცეში ჩაფლობა იწვევს ქვესუნელში ჩაშვებას. აი რას ამბობს ამის შესახებ თვით ჰერმეს ტრისმეგისტისტი:

«დაე გონიერმა ადამიანმა შეიცნოს საკუთარი თავი.» 22) გამოდის რომ ყველა ადამიანს გონება არა აქვს? - სწორი სიტყვებია, იფიქრე იმაზე რასაც გეტყვი. მე გონება ვარ წმინდანთა, ზნეკეთილთა, გულკეთილთა ზედრი და მათი ვინც სიკეთით ცხოვრობს. ჩემი ძლევაძმოსილებაა მათი საყრდენი და ისინი დაუყოვნებლივ შეიცნობენ ჭეშმარიტებას, და ისინი სიყვარულით უხმობენ მამას და ყოველ კეთილ საქმიანობას უძღვნიან მას, აღიდეგენ მას და კუთვნილ ზოტბას ასხამენ შვილის მოწიწებითი სიყვარულით. მაშინაც კი, როცა მათი სული ტოვებს სხეულს, რაც სხეულის წილზედრია ისინი დასცინიან გრძობებს, რადგან იციან მათი ზრიკები; ან უფრო სწორედ - მე არ დაუშვებ ხორცის ზეიმს; როგორც კარისკაცი გადავრახავ კარს ავი და ბოროტი საქციელის წინაშე და ამით თვით აზრსაც კი შევაცვლევივინებ მათ, ესოდენ დამამცირებელს.

23) რაც შეეხება უგუნურთ, მანეიერებსა და ბოროტებს, შურიანებსა და გაუმაძღრებს, მკვლელებს, ღვთის ურწმუნოებს, მე შორსა ვარ მათგან და მიუვებავნი მათ შურის მადიებელ დემონს, რომელიც ამის დამსახურების მქონე ადამიანს უკეთებს ცეცხლოვან ნემსს, რომლითაც მის გრძობებში შეჰყავს ყოველად შემადწვეველი ვნებების ცეცხლი და ამით სულ უფრო და უფრო მეტად მიუბიძგებს მას (ადამიანს) ჩაიძინოს ბოროტება და განუწყვეტლივ უღვივებს ვნებებს, რათა მეტად გააძლიეროს მისი სასჯელი და გაუმაძღარს ხდის მის სურვილებს, კვებავს მათ უხილავი მტერი და აღვივებს ცოდვილში დაუცხრომელ ცეცხლს, რომელიც საბოლოოდ შთანთქავს მას.

(Гермес Трисмегист и Герметическая Традиция запада и востока. Киев, Москва, 1998 г.) страница №19

თამაზ თავაძე
(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

